

การศึกษากิจการจตุกรรมवादภพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น
สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร
ตามแนวทฤษฎี DBAE

นางสาวปิยะรัตน์ สุขจำรัส

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2555
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

A STUDY OF ORGANIZING DRAWING AND PAINTING ACTIVITIES IN SHORT COURSE
PROGRAM FOR STUDENTS IN BANGKOK METROPOLITAN VOCATIONAL SCHOOLS
BASED ON THE DBAE THEORY

Miss Piyarat Sookjumrus

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Art Education

Department of Art, Music and Dance Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2012

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตร
ระยะสั้น สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร
ตามแนวทฤษฎี DBAE

โดย

นางสาวปิยะรัตน์ สุขจำรัส

สาขาวิชา

ศิลปศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร. สันติ คุณประเสริฐ

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชนิตา รักษ์พลเมือง)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. วัชรินทร์ สุตติอดิษฐ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. สันติ คุณประเสริฐ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. เกษร ธิตะจาวี)

ปิยะรัตน์ สุขจำรัส : การศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น
 สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครตามแนวทฤษฎี DBAE. (A STUDY
 OF ORGANIZING DRAWING AND PAINTING ACTIVITIES IN SHORT COURSE
 PROGRAM FOR STUDENTS IN BANGKOK METROPOLITAN VOCATIONAL
 SCHOOLS BASED ON THE DBAE THEORY) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก :
 รศ.ดร. สันติ คุณประเสริฐ, 264 หน้า.

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาแนวทางการจัดกิจกรรมการวาดภาพระบายสี
 หลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE ที่มี
 องค์ประกอบ 5 ด้านคือ 1. วัตถุประสงค์ 2. เนื้อหาสาระ 3. วิธีการสอน 4. สื่อการเรียนการสอน
 5. การวัดและประเมินผล ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) ผู้เรียนในหมวด
 ศิลปกรรมโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร จำนวน 40 คน 2) ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาชีพ
 กรุงเทพมหานคร จำนวน 4 คน 3) ผู้สอนในหมวดวิชาศิลปกรรม โรงเรียนฝึกอาชีพ
 กรุงเทพมหานคร จำนวน 4 คน และ 4) ผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษาหรือการจัดกิจกรรมวาดภาพ
 ระบายสีหลักสูตรระยะสั้น จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1. แบบสอบถาม
 ข้อมูลทั่วไป และแบบสอบถามความต้องการของผู้เรียนในการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี
 2. แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องคือ ผู้อำนวยการ ผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญ และ
 3. แบบสังเกตการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี หลักสูตรระยะสั้น ซึ่งใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดย
 การหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ยร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีความเห็นสอดคล้องกับด้านทักษะปฏิบัติสูงสุด และเมื่อ
 พิจารณารายละเอียดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี สรุปสาระสำคัญด้านต่างๆ ได้ดังนี้
 ด้านผู้เรียน คือ 1. ด้านวัตถุประสงค์ของผู้เรียนส่วนใหญ่เพื่อต้องการศึกษาทักษะและความรู้
 เพิ่มเติม 2. ด้านเนื้อหาสาระ ผู้เรียนเห็นด้วยมากกับการสอนในด้านศิลปะปฏิบัติ 3. ด้านวิธีสอน
 ผู้เรียนเห็นด้วยมากกับวิธีการสอนแบบสาธิตประกอบการบรรยาย การได้แลกเปลี่ยนความรู้และ
 ทักษะร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน 4. ด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้เรียนเห็นด้วยมากกับการ
 รูปภาพตัวอย่างของศิลปินหรือภาพขั้นตอนการทำงาน และการจัดบรรยากาศแสงสว่างในห้องเรียน
 ที่เหมาะสม 5. ด้านการวัดและประเมินผล ผู้เรียนเห็นด้วยมากตามหลักการและเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ผล
 การสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี ได้แก่ ผู้สอน ผู้อำนวยการ
 ผู้เชี่ยวชาญ สรุปว่ามีความเห็นด้วยมากทางการสอนที่มุ่งเน้นในด้านทักษะปฏิบัติเป็นหลัก
 ส่วนองค์ประกอบ DBAE ด้านอื่นๆ คือ ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ด้านสุนทรียศาสตร์ และด้านศิลปะ
 วิจารณ์ นั้นผู้สอนควรใช้ประสบการณ์ตนเองที่จะปรับและสอดแทรกเนื้อหาองค์ประกอบเหล่านี้สู่
 ผู้เรียนได้ในสัดส่วนและช่วงเวลาที่เหมาะสม ซึ่งย่อมจะทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุดครบ
 ทุกด้านทั้งปฏิบัติและทฤษฎี

ภาควิชา: ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา..... ลายมือชื่อนิสิต.....
 สาขาวิชา: ศิลปศึกษา..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
 ปีการศึกษา: 2555.....

5383361927 : MAJOR ART EDUCATION

KEYWORDS : DRAWING AND PAINTING ACTIVITIES / SHORT COURSE PROGRAM /
BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION STUDENTS / DBAE THEORY

PIYARAT SOOKJUMRUS: A STUDY OF ORGANIZING DRAWING AND
PAINTING ACTIVITIES IN SHORT COURSE PROGRAM FOR STUDENTS IN
BANGKOK METROPOLITAN VOCATIONAL SCHOOLS BASED ON THE DBAE
THEORY. ADVISOR: ASSOC. PROF. SUNTI KHUNPRASERT, Ed.D. 264 pp.

The purpose of this research was to study ways to organize drawing and painting activities in the short course program for students in Bangkok Metropolitan Vocational Schools, based on the DBAE theory with 5 instructional elements: 1. Objective, 2. Contents, 3. Teaching methods, 4. Instructional media, and 5. Measurement and evaluation. The sample groups were: 1) 40 learners of the Fine Arts division in Vocational Schools, 2) 4 college administrators from the Fine Arts category, 3) 4 instructors from the Fine Arts division, and 4) 5 professors who are expert in organizing drawing and painting activities in the short program. The research tools consist of: 1) a status checklist form, and a set of learners' need assessment questionnaires, 2) an interview form for administrators, instructors, professors and 3) an instructional observation form. The data were analyzed by using frequencies, percentage, standard deviation, and content analysis.

Research results indicated the learners need the maximum practical skills. The detail of the findings from the learners were as follows. 1. Objectives: learners need to acquire the maximum skills and knowledge 2. Contents: learners need to concentrate on the artistic practical skills 3. Teaching method: learners agree with the demonstration and lecture method, and the exchanging and sharing of knowledge and skills between teachers and students 4. Instructional media: learners agree on previewing samples of the artists' product and process and having the proper atmospheric lighting in classrooms 5. Measurement and evaluation: most learners according to the set criteria. From the interview: the college administrators from the Fine Arts division, the instructors from the fine arts division, and the professors who are expert in organizing drawing and painting activities in short program, all agree to concentrate on maximizing practical skills. In addition to the DBAE contents of Art history, Aesthetics, and Art criticism, the teachers should use their personal experiences on how to add and adjust them properly in the instructional method, in order enable the learners to gain the most from all aspects of the skills and knowledge.

Department : Art, Music and Dance Education Student's Signature

Field of Study : Art Education..... Advisor's Signature

Academic Year : 2012.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จากผู้มีพระคุณหลายท่านที่ผู้วิจัยขอกล่าวขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ คุณประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.วัชรินทร์ จีตติอดิษฐ์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.เกษร ธิตะจारी กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้วิจัย รวมทั้ง คณาจารย์ภาควิชาศิลปศึกษาทุกท่านที่ได้ประสิทธิประสาทความรู้ รวมทั้งเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา และขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่ได้สนับสนุนมอบทุนอุดหนุนโครงการวิจัยหรือค้นคว้าเพื่อทำวิทยานิพนธ์

กราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาตรวจสอบและแก้ไข ตลอดจนให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงเครื่องมือให้มีประสิทธิภาพ

ขอบพระคุณทุกหน่วยงานทั้งสำนักพัฒนาสังคม โรงเรียนฝึกอาชีพ กรุงเทพมหานครทุกแห่ง ศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครเขตจตุจักร วิทยาลัยสารพัดช่างสีพระยา สำนักส่งเสริมและฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และคณะจิตกรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ได้อำนวยความสะดวกทำให้การดำเนินงานวิทยานิพนธ์ เป็นไปโดยราบรื่น

ขอบพระคุณคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่สละเวลาในการให้สัมภาษณ์ ตลอดจนให้คำแนะนำข้อคิดดีๆ ที่เป็นประโยชน์เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์เป็นไปโดยราบรื่น

ขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร อาจารย์ผู้สอน รวมทั้งผู้เรียนทุกท่านที่สละเวลาในการให้สัมภาษณ์และตอบแบบสอบถาม จนทำให้การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สุดท้ายวิทยานิพนธ์จะสำเร็จลงมิได้หากขาดผู้ที่เป็นกำลังใจอันยิ่งใหญ่ เป็นผู้ให้การสนับสนุนทั้งกำลังใจกำลังทรัพย์ ขอกราบขอบพระคุณมารดาผู้ให้ชีวิต ความคิดและสติปัญญา ขอขอบคุณญาติมิตร พี่น้อง เพื่อนๆ น้องๆ ครูศิลาบ ที่คอยเป็นกำลังใจ และให้ความช่วยเหลือด้วยดีตลอดมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	9
ขอบเขตของการวิจัย.....	9
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	10
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษา.....	12
1.1 ความหมายและองค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษา.....	12
1.2 วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษา.....	21
1.3 การกำหนดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษา.....	26
1.4 วิธีการสอนศิลปศึกษา.....	27
1.5 สื่อการเรียนการสอนศิลปศึกษา.....	35
1.6 การวัดและประเมินผลทางศิลปศึกษา.....	41
1.7 บทบาทของผู้สอน.....	47
1.8 บทบาทของผู้เรียน.....	51
2. การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี.....	52
2.1 ความหมายของกิจกรรมวาดภาพระบายสี.....	52
2.2 การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี.....	71
2.3 คุณค่าของการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี.....	89

3. การจัดหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร.....	90
3.1 ความหมาย ปรัชญา และแนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	90
3.2 หลักการ จุดมุ่งหมายและนโยบายในการจัดฝึกหลักสูตรระยะสั้น.....	92
3.3 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรระยะสั้น.....	92
3.4 การจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษา โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร.....	95
3.5 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	99
4. ทฤษฎี DBAE (Discipline-based Art Education).....	109
4.1 ประวัติและความเป็นมาของ DBAE	109
4.2 ความหมายของการเรียนรู้ตามแนวคิด DBAE.....	113
4.3 การจัดกิจกรรมตามแนวทฤษฎี DBAE (Discipline-based Art Education)...	115
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	121
งานวิจัยในประเทศ.....	121
งานวิจัยต่างประเทศ.....	126
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	130
การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น.....	130
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร.....	130
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	132
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	136
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	137
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	138
การสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย.....	139
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	140
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	158
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	161
5.2 อภิปรายผล.....	166
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	178
รายการอ้างอิง.....	180

ภาคผนวก.....	191
ภาคผนวก ก หนังสือราชการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย.....	192
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย.....	194
ภาคผนวก ค รายชื่อโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร.....	196
ภาคผนวก ง รายชื่อหน่วยงานที่ให้บริการจัดกิจกรรมवादภาษาพระบายสี.....	198
ภาคผนวก จ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	201
ภาคผนวก ฉ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้อง.....	231
ภาคผนวก ช ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตการณ์การจัดกิจกรรม.....	254
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	264

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างลักษณะผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่กับผู้เรียนที่เป็นเด็ก 97
2	แสดงการเปรียบเทียบลักษณะของ DBAE ในยุคแรกเริ่มกับ DBAE ในยุคปัจจุบัน..... 112
3	ค่าความถี่และร้อยละข้อมูลเบื้องต้นของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร..... 141
4	ค่าความถี่และร้อยละความต้องการของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร..... 142
5.1	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของผู้เรียน ด้านวัตถุประสงค์..... 147
5.2	ค่าความถี่ของความคิดเห็นของผู้เรียน (เพิ่มเติม) ด้านวัตถุประสงค์..... 148
6.1	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของผู้เรียน ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์..... 148
6.2	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของผู้เรียน ด้านสุนทรียศาสตร์..... 149
6.3	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของผู้เรียน ด้านศิลปวิจารณ์..... 150
6.4	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของผู้เรียน ด้านศิลปะปฏิบัติ..... 151
6.5	ค่าความถี่ของความคิดเห็นของผู้เรียน (เพิ่มเติม) ด้านเนื้อหาสาระ..... 151
7.1	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของผู้เรียน ด้านวิธีการสอน..... 152
7.2	ค่าความถี่ของความคิดเห็นของผู้เรียน (เพิ่มเติม) ด้านวิธีการสอน..... 153
8.1	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของผู้เรียน ด้านสื่อการเรียนการสอน.... 154
8.2	ค่าความถี่ของความคิดเห็นของผู้เรียน (เพิ่มเติม) ด้านสื่อการเรียนการสอน..... 155
9.1	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของผู้เรียน ด้านการประเมินผล..... 156
9.2	ค่าความถี่ของความคิดเห็นของผู้เรียน (เพิ่มเติม) ด้านการประเมินผล..... 157
10	ค่าความถี่ของความคิดเห็นของผู้เรียน (เพิ่มเติม) ด้านอื่นๆ 157
11	ค่าความถี่และร้อยละข้อมูลเบื้องต้นของผู้สอนในหมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝึกอาชีพ กรุงเทพมหานคร 4 แห่ง..... 232
12	ค่าความถี่และร้อยละข้อมูลเบื้องต้นของผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร 4 แห่ง 235
13	ค่าความถี่และร้อยละข้อมูลเบื้องต้นของผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษาหรือการจัดกิจกรรมวาดภาพ ระบายสีหลักสูตรระยะสั้น..... 236

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของการเรียนการสอน	16
2	ระบบการเรียนการสอนของไทเลอร์.....	16
3	ระบบการเรียนการสอนของกลาสเซอร์.....	17
4	ระบบการเรียนการสอนของทิสนา แชมมณี.....	19
5	การเปรียบเทียบน้ำหนักสีของสมโภชน์ ทองแดง.....	67
6	ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์.....	102
7	องค์ประกอบพื้นฐานของการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ.....	108

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2553 มาตรา 4 ได้บัญญัติคำว่า “การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกการอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมของสังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร และยึดหลักในการจัดการศึกษาให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน และมีการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (นันทิยา อัสวเวชา, 2544)

การศึกษานอกระบบเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษาซึ่งเปิดโอกาสให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาในระบบโรงเรียนตามปกติได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ พัฒนาตนเอง ให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะยืดหยุ่น ให้ผู้เรียนมีความสะดวกเลือกเรียนได้หลายวิธี จึงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนและสังคมเป็นอย่างดี เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติ ได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ ทักษะ ทักษะคิด เพื่อมุ่งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ฝึกฝนอาชีพ หรือการพัฒนาความรู้เฉพาะเรื่อง ตามที่ตนสนใจ (อาชัญญา รัตนอุบล, 2542) ซึ่งการศึกษานอกโรงเรียนนั้นเป็นกำลังสำคัญในการให้การศึกษาแก่ประชาชน จึงได้เข้ามามีบทบาทในการให้ความรู้สายอาชีพ โดยมุ่งเน้นการฝึกทักษะพื้นฐานอาชีพต่างๆ สามารถเข้าถึงประชาชนได้ทุกรูปแบบและลดช่องว่างของการศึกษาสายอาชีพในระบบโรงเรียน (วัลลีย์ เปรมัชเชียร, 2536) ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การศึกษานอกระบบหมายถึง กระบวนการทางการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อเพิ่มหรือพัฒนาศักยภาพให้แก่ประชาชน ทั้งในด้านความรู้ ความชำนาญ หรืองานอดิเรกต่างๆ (อัญชลี ธรรมะวิธิกุล, 2552)

สำนักพัฒนาสังคม ได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครด้วยเจตนารมณ์ที่มุ่งขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย การจัดการศึกษาหลักสูตรระยะสั้นเป็นภารกิจของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร เพื่อพัฒนาประชาชนทั่วไปให้มีโอกาสในการพัฒนาอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น เป็นหลักสูตรที่สามารถจัดได้ตรงตามความต้องการของบุคคลและชุมชน

ได้อย่างแท้จริง เนื่องจากมีความยืดหยุ่นทั้งสาระ ระยะเวลา และกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้หากผู้เรียนมีความประสงค์จะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นก็ยังสามารถนำผลการเรียนหลักสูตรระยะสั้นที่ผ่านการประเมินแล้วไปใช้เทียบโอนยกเว้นเข้าสู่หลักสูตรต่างๆ ได้ ดังนั้นหลักสูตรระยะสั้นจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยยกระดับการศึกษาของประชาชนให้สูงขึ้น อีกทั้งยังได้รวบรวมหลักสูตรระยะสั้นที่โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพฯ ดำเนินการอยู่แล้วและมีแนวโน้มที่จะเปิดเพิ่มเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและประชาชนทั่วไปมาปรับปรุงและพัฒนาเป็นหลักสูตรกลาง เพื่อให้โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพฯ เลื่อนนำไปใช้ได้ทันทีและเป็นแนวทางในการพัฒนาเป็นหลักสูตรอื่นๆ ตรงกับความต้องการของชุมชนและประชาชนโดยทั่วไป (สำนักพัฒนาสังคม, 2548)

โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2504 ได้จัดตั้งสถานฝึกอาชีพเครื่องยนต์ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้มีรายได้น้อย และเด็กนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่มีโอกาสได้เรียนต่อระดับสูง เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น ความยากจน ความไม่พร้อมทางด้านสติปัญญา ต้องช่วยเหลือครอบครัว เป็นต้น และเดิมอยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายการศึกษานอกระบบโรงเรียน กองโรงเรียน สำนักการศึกษา ปัจจุบันได้โอนมาอยู่ในความรับผิดชอบของกลุ่มงานการศึกษาอาชีพ กองส่งเสริมอาชีพ สำนักพัฒนาชุมชน (วัลลีย์ เปรรมัษเฐียร, 2536)

หน้าที่รับผิดชอบของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร คือ การฝึกอาชีพให้ประชาชนผู้ขาดโอกาสศึกษาต่อระดับสูงสายสามัญในโรงเรียนภาคปกติ เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมส่วนรวมให้ดีขึ้น และขจัดปัญหาคนว่างงาน ตลอดจนพัฒนาอาชีพให้แก่ประชาชนทั่วไปโดยดำเนินการตามระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยการดำเนินงานสถานศึกษาฝึกอาชีพ กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2542 และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันมี 10 แห่ง ได้แก่

- โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (ดินแดง 1)
- โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (บางรัก)
- โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (ดินแดง 2)
- โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (อาทร สังฆะวัฒนะ)
- โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (ปอนโก)
- โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (หลวงพ่อกวีศักดิ์ ชูตินธโร อุปถัมภ์)
- โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (คลองเตย)
- โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (ม่วน บำรุงศิลป์)
- โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (หนองจอก)
- โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (กาญจนสิงหาสน์ อุปถัมภ์)

และมีจำนวนวิชาซีพีที่เปิดสอน จำนวน 98 วิชา คือ 1) หมวดวิชาอุตสาหกรรม (แบ่งเป็น 4 หมู่ วิชา 30 วิชาซีพี) 2) หมวดวิชาพาณิชยกรรม (แบ่งเป็น 2 หมู่วิชา 15 วิชาซีพี) 3) หมวดวิชา คหกรรม (แบ่งเป็น 5 หมู่วิชา 39 วิชาซีพี) 4) หมวดวิชาศิลปกรรม (แบ่งเป็น 3 หมู่วิชา 14 วิชาซีพี)

จากการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาซีพีระยะ สั้นที่ผ่านมามีปัญหาและอุปสรรคบางประการตามที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ศึกษามา ตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน เช่นพบว่าการสอนวิชาซีพีไม่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนไม่ สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้หรือการลาออกกลางคัน ขาดอุปกรณ์การสอนที่ทันสมัย รวมทั้งผู้สอนไม่พัฒนาวิธีการสอนและความรู้ทางวิชาซีพี (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2529) สอดคล้องกับการติดตามผลการดำเนินงานการฝึกอาชีพหลักสูตรระยะสั้นของกรมการศึกษานอก โรงเรียนพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ซึ่งสรุปไว้ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2530)

1. ปัญหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการฝึกอาชีพ ปรากฏว่าการดำเนินงานไม่สามารถ ทำให้ผู้เข้ารับบริการมีความรู้และทักษะจนถึงระดับที่เพียงพอแก่การประกอบอาชีพ
2. ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนพบว่า เนื้อหาของการฝึกอบรมยังไม่ สอดคล้องกับความจำเป็นและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เนื้อหายังเน้นการพัฒนาความรู้ใน ระดับพื้นฐาน ไม่มีหลักสูตรที่พัฒนาความรู้ ความชำนาญอย่างต่อเนื่อง ไม่ได้เน้นเรื่องความรู้เสริม เช่น การจัดการ การตลาด เป็นต้น
3. ปัญหาเกี่ยวกับครูและวิทยากร บุคคลเหล่านี้มีภาระหน้าที่ประจำ ไม่มีเวลาสอนมาก นัก ทำให้ไม่มีการพัฒนาวิธีการสอนและความรู้ทางวิชาการของผู้สอน ประกอบกับขาดแรงจูงใจ เพราะได้รับอัตราค่าสอนน้อย
4. ปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตร การกำหนดเนื้อหาในหลักสูตรวิชาซีพี มักขึ้นอยู่กับความ ชำนาญของผู้สอน และความพร้อมของสถานที่ ดังจะเห็นได้ว่าบางหลักสูตรต้องการผู้ที่จบสาขา นั้นมาก ๆ แต่ไม่มีผู้สอนและบางหลักสูตรล้ำสมัยไม่มีผู้ต้องการเรียน

ปัจจุบันหมวดวิชาศิลปกรรมของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครทั้ง 10 แห่ง เปิดสอน หมวดวิชาศิลปกรรมเพียงแค่ 4 แห่งดังนี้ (รายงานการจัดการศึกษา, สำนักพัฒนาสังคม, 2552) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (บางรัก) เปิดสอนศิลปะการวาดภาพ และการทำผ้าบาติก โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (ดินแดง 2) เปิดสอนการทำผ้าบาติกและมัดย้อม โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (หลวงพ่อกวัก) เปิดสอนการทำผ้าบาติกและมัดย้อม โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (อาทร สังฆะวัฒนะ) เริ่มเปิดสอนการทำบาติกและมัดย้อม เป็น รุ่นที่ 2/2555 (พรไพบุลย์ ไชยเสนา, สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2555)

ศิลปศึกษา หมายถึงการให้การศึกษาศิลปะแก่ผู้เรียนโดยการจัดการเรียนการสอนเพื่อผู้เรียนมีบุคลิกภาพและลักษณะที่ดี มีโอกาสแสดงออกอย่างเสรี (Free Expression) ตามความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ความคิดจินตนาการ (Imagination) อย่างอิสระของผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมประกอบด้วยการวาดภาพ ระบายสี เป็นต้น การรู้คุณค่าทางศิลปะโดยผู้สอนเป็นผู้จัดประสบการณ์ทางการเรียนการสอน แนวคิดทางการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ สติปัญญา การรับรู้ สุนทรียภาพ และการสร้างสรรค์ ให้เต็มศักยภาพของผู้เรียนแต่ละบุคคล (เลิศ อานันทนนะ, 2523) และในการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา จำเป็นต้องอาศัยกิจกรรมฝึกปฏิบัติเป็นพื้นฐาน เป็นการฝึกปฏิบัติให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (สันติ คุณประเสริฐ, 2535) สอดคล้องกับกิจกรรมในการเรียนการสอนศิลปศึกษาช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทางด้านความรู้ ความเข้าใจ และทักษะ จึงควรจัดให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน และต้องพิจารณาถึงความสนใจ ความพอใจของผู้เรียน (Lansing, 1976) ในบรรดาศิลปะประเภททัศนศิลป์ (Visual Arts) การวาดภาพระบายสีซึ่งเป็นกิจกรรมที่เปิดกว้างในทางปฏิบัติมากที่สุด มีความยืดหยุ่น และมีเทคนิคมากมาย ไม่ว่าจะเด็กหรือผู้ใหญ่ ผู้ป่วยหรือคนปกติ ทุกคนสามารถทำได้ (Feldman, 1982) การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในแง่ของการเป็นวิชาทางด้านศิลปะที่มีเทคนิคมากมาย และเป็นรูปแบบการแสดงผลงานศิลปะที่แสดงความรู้สึกที่ลึกซึ้งมากที่สุด ต้องมีการฝึกฝนทักษะ ความชำนาญในการปฏิบัติ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การฝึกปฏิบัติเป็นความสามารถของการใช้ความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการสร้างความสัมพันธ์ขององค์ความรู้ที่เกี่ยวกับศิลปะ กระบวนการทำงานศิลปะ หลักการทำงานศิลปะ องค์ประกอบศิลป์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และสุนทรียศาสตร์ ทักษะความชำนาญเกิดขึ้นได้จากการฝึกฝน การได้รับคำแนะนำจากผู้สอน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะความสามารถในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น (Lansing, 1976, อ้างถึงใน: วิธนา ธนาไชยสกุล, 2547)

สอดคล้องกับ วินัย ไสุมดี (2528) กล่าวว่าวิชาที่เกี่ยวกับศิลปะมีหลักการเรียนการสอนไม่แตกต่างไปจากวิชาอื่นๆ โดยเฉพาะต่างประเทศในสหรัฐอเมริกาได้มีการนำทฤษฎี DBAE (Discipline-based Art Education) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ครอบคลุมสาระความรู้ 4 แกนคือ ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปะวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ คณิงหา สุภานันท์ (2544) ได้กล่าวถึงแนวทางการสอนศิลปศึกษาจะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการวิจารณ์ กล่าวคือกล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและปรับปรุงผลงานให้ดีขึ้น โดยเน้นการสอนในด้านเนื้อหาแก่ผู้เรียนซึ่งเป็นการสอนแบบบูรณาการหรือทฤษฎี DBAE (Discipline-based Art Education) ประกอบด้วยสาระสำคัญทางศิลปะ 4 แกนความรู้ คือ 1) ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ (Art History) เป็นแกนความรู้

ที่ถ่ายทอดถึงความเป็นมาของศิลปะแขนงต่างๆ ประวัติการสร้างงานศิลปะของศิลปิน เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาและสร้างผลงานศิลปะของตนเอง 2) ด้านสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic) จะช่วยสอนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ เห็นคุณค่าของความงามทั้งในธรรมชาติและในศิลปะ สามารถรับรู้เกี่ยวกับความงามในสิ่งแวดล้อมและช่วยให้มีโลกทัศน์กว้างขึ้น 3) ด้านศิลปะปฏิบัติ (Art Product) เป็นแกนความรู้ที่สนับสนุนให้ผู้เรียนสร้างผลงานศิลปะ ทำให้เกิดประสบการณ์ตรง ช่วยให้เกิดทักษะด้วยตนเองในการตัดสินใจและการใช้ความคิดสร้างสรรค์ 4) ด้านศิลปะวิจารณ์ (Art Criticism) เป็นแกนความรู้ที่ให้ความรู้ที่ให้ความสำคัญต่อการรับรู้ การบรรยาย การวิเคราะห์ และการตีความในการประเมินผลงานศิลปะ สอดคล้องกับรายงานของ กิลเบิร์ต คล้าก, ไมเคิล เดย์ และดเวน เกรียร์ ในปี 1987 (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2545) ระบุว่า DBAE มีหลักการและเหตุผลในการเรียนไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่มีวัฒนธรรม จุดมุ่งหมายของศิลปศึกษาคือการเตรียมเด็กให้กลายเป็นผู้ใหญ่ที่รักและเห็นคุณค่าของศิลปะ เป็นผู้ให้และจรรโลงวัฒนธรรม ถ้าการศึกษาเกิดประสิทธิผล ศิลปศึกษาจะสามารถสร้างให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ความสามารถ และความเข้าใจในสาระความรู้ต่างๆ ของศิลปะ ซึ่งมีใช้แต่จะสามารถตอบรับต่อผลงานศิลปะในนิทรรศการตามห้องแสดง หรือหอศิลป์ หรือสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ด้วยความสะดวกใจ และอย่างมีสติปัญญาเท่านั้น แต่ยังสามารถที่จะรู้ความแตกต่างระหว่างผลงานศิลปะที่มีลักษณะต้นเขินกับผลงานที่มีมาตรฐานทางศิลปะสูง สำหรับผู้ใหญ่ที่มีความสามารถทางสร้างสรรค์จะสามารถสร้างผลงานศิลปะที่มีคุณค่าให้แก่สังคมได้ ดังนั้น DBAE หรือศิลปศึกษาแบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐานนั้นจึงหมายถึงความรู้และความเข้าใจ 4 แกน คือด้านสุนทรียภาพ ด้านศิลปะวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ศิลป์และศิลปะปฏิบัติ และยังหมายถึงความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานศิลปะ ความคิดสร้างสรรค์ในการวิจารณ์ซึ่งเห็นคุณค่า และประวัติศาสตร์ศิลป์ ซึ่งการเรียนรู้แกนทั้งสี่นั้นทำในลักษณะบูรณาการ มิใช่แบ่งการเรียนออกเป็น 4 แกนอย่างเอกเทศ คือ ให้แต่ละแกนสนับสนุนซึ่งกันและกัน

กิลเบิร์ต คล้าก, ไมเคิล เดย์ และดเวน เกรียร์ ในปี 1987 (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2545) ได้ระบุถึงคุณสมบัติสำคัญ 10 ประการของหลักสูตรและการสอนแบบ DBAE รวมทั้งการนำไปใช้โดยสรุปได้ดังนี้

1. เป้าหมายของ DBAE นั้นคือ การพัฒนาความสามารถในความเข้าใจและซาบซึ้งเห็นคุณค่าศิลปะของผู้เรียน ซึ่งในกรณีนี้เกี่ยวข้องกับความรู้และทฤษฎีในประเด็นของศิลปะ และความสามารถในการรับรู้พอๆ กับการสร้างสรรค์ศิลปะ
2. ศิลปะเป็นส่วนประกอบสำคัญส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาทั่วไป (General Education) และเป็นรากฐานของสาขาวิชาเฉพาะด้านที่ผู้เรียนสามารถศึกษาต่อในระดับสูงในอนาคตได้

3. เนื้อหาสำหรับการสอนมีพื้นฐานมาจากหลักเกณฑ์ 4 แกน ของประวัติศาสตร์สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ ซึ่งเกี่ยวกับธรรมชาติของศิลปะทั้ง 4 แกน จากฐานด้านคุณค่าและการตัดสินศิลปะทั้ง 4 แกน ประเด็นที่ศิลปะทั้ง 4 แกนถูกสร้างขึ้นและกระบวนการ กลวิธีในการกระทำศิลปะทั้ง 4 แกน
 4. เนื้อหาการเรียนมาจากเครือข่ายที่กว้างขวางของทัศนศิลป์ ซึ่งรวมทั้งศิลปะพื้นบ้าน ศิลปะประยุกต์ วิจิตรศิลป์จากวัฒนธรรมตะวันตก และวัฒนธรรมอื่นตั้งแต่อดีตจนถึงยุคร่วมสมัย
 5. หลักสูตรทุกระดับชั้นสร้างขึ้นอย่างมีระบบและมีขั้นตอน มีความกระชับชัดเจน
 6. ผลงานศิลปะเป็นศูนย์กลางในระบบของหลักสูตร และใช้ร่วมกันระหว่างสาระความรู้ทั้ง 4 แกน
 7. หลักสูตรสร้างขึ้นโดยคำนึงถึงความเท่าเทียมกันของสาระความรู้ทั้ง 4 แกน
 8. ในระบบหลักสูตรมุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชา โดยคำนึงถึงความเหมาะสมด้านพัฒนาการและวัยของผู้เรียนเป็นสำคัญ
 9. การนำไปใช้เต็มรูปแบบนั้นทำอย่างเป็นระบบ มีแผนการสอนศิลปะที่มีพื้นฐานกว้างขวางสามารถนำไปใช้ได้หลายเขตการศึกษา มีผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปศึกษาให้การแนะนำ มีการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร และมีสื่อการสอนที่ถูกต้องเหมาะสม
 10. มีหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่ถูกต้องเหมาะสมสำหรับใช้ประเมินผลการเรียนของผู้เรียนและหลักสูตร
- สำหรับการจัดกิจกรรมศิลปศึกษาหลักสูตรระยะสั้นสำหรับนักศึกษาผู้ใหญ่ นั้น ผู้สอนควรคัดสรรกิจกรรมที่สนับสนุนให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ที่หลากหลาย สอดคล้องกับ เกษร ธิตะจारी (2543) กล่าวว่า หน้าที่สำคัญของผู้สอนศิลปศึกษา คือ จะต้องเข้าใจหลักสูตร มีความรู้ทางศิลปะ และสามารถกำหนดกิจกรรมที่จะต้องกระทำในการสอนศิลปศึกษาแต่ละครั้ง ให้กับผู้เรียน อีกทั้งการวาดภาพระบายสีนั้นเป็นกิจกรรมศิลปะประเภทหนึ่ง ที่ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดความรู้สึกภายในออกมาเป็นรูปธรรมให้ผู้อื่นได้เห็นและเข้าใจได้เป็นอย่างดี (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร, 2525) กิจกรรมการวาดภาพระบายสีจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตในด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ และสร้างเสริมสุขภาพจิตที่ดี เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังคุณค่าทางอารมณ์และจิตใจ เป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกเพศทุกวัยเป็นผู้มีระเบียบวินัย รักษาความสะอาดเรียบร้อย มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคมธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมรวมทั้งปลูกฝังให้รู้จักปรับปรุงตนเอง และมีรสนิยมที่ดี (เลิศอนันท์, 2549) และจากงานวิจัยต่างๆ พบว่าในการเรียนการสอนด้านศิลปศึกษา (Dewey, 1979) กล่าวว่าศิลปะมีส่วนช่วยเสริมสร้างสติปัญญา และเชื่อว่าศิลปะมีขั้นตอนของการทำงานหลายกระบวนการหลายกลวิธี เพราะผู้ที่ประสบความสำเร็จในการ

ทำงาน จะต้องได้รับการฝึกฝนจนชำนาญและมีความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นอิสระ สอดคล้องกับแนวความคิดที่ว่า การสอนศิลปะศึกษามีส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ เพราะศิลปะศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่สำคัญหลายประการ ซึ่งการเรียนรู้นั้นจะช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถดำรงอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร, 2525) และสอดคล้องกับเกษร ธิตะจาวี (2543) กล่าวว่าศิลปะเป็นวิชาหนึ่งๆ ที่ผู้เรียนทุกๆ ประเภทสามารถเรียนได้และทำได้ ศิลปะก็เป็นเสมือนยาชนิดหนึ่งที่ใช้บำบัดคนไข้ที่ป่วยทั้งทางกาย ทางใจ ด้วยการลงมือปฏิบัติ เมื่อผลิตเพิลินก็จะลืมความเจ็บป่วย และเมื่อทำได้ก็สร้างความพึงพอใจและเกิดความผูกพัน การสร้างสรรค์จะบังเกิดขึ้น ศิลปะไม่เป็นพิษภัยกับใคร มีแต่จะช่วยให้เกิดความสุขและความภูมิใจเพราะ

1. ศิลปะเป็นการสร้างสรรค์งานที่ช่วยระบายอารมณ์ ผ่อนคลายความเครียด ความโกรธ ความกังวล ช่วยเสริมสร้างจิตใจทางด้านสุนทรียภาพและมีความคิดสร้างสรรค์
2. ศิลปะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในการกล้าแสดงออกด้วยการระบายความรู้สึกภายในจิตใจออกมาได้เป็นอย่างดีในหลายลักษณะ เช่น การวาดภาพ การระบายสี
3. ศิลปะมีส่วนช่วยในการบำบัด ทำให้ผลิตเพิลิน ผูกพันกับการทำงาน ลืมความทุกข์ ความน้อยใจ ความอาย ความกลัว เป็นต้น และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
4. ศิลปะส่งเสริมจินตนาการ การสร้างสรรค์ ที่ต้องรู้จักแก้ปัญหาการทำงานเพื่อให้ได้งานที่ดี ที่แปลก ไม่ซ้ำแบบใคร และสร้างความภูมิใจให้กับตนเอง
5. ศิลปะช่วยส่งเสริมความคิดวิเคราะห์ การรวมประสบการณ์เก่ากับประสบการณ์ใหม่ ให้เกิดเป็นความคิดใหม่
6. ศิลปะส่งเสริมการรับรู้ การแยก การรวมชนิด ประเภทของงานศิลปะต่างๆ และสื่อสารให้คนอื่นรับรู้ได้

นอกจากนี้ เฟลด์แมน (Feldman, 1982) กล่าวว่า ในบรรดางานศิลปะประเภททัศนศิลป์ (Visual Art) ทั้งหมดนั้นกิจกรรมวาดภาพระบายสี จัดได้ว่าเป็นงานที่เปิดกว้างในการปฏิบัติมากที่สุด มีทั้งความยืดหยุ่น และมีเทคนิคมากมาย ไม่ว่าจะเด็ก ผู้ป่วย ผู้ใหญ่ นักศึกษาผู้ใหญ่ หรือคนปกติ ผู้เรียนทุกคนสามารถทำกิจกรรมได้ สอดคล้องกับ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld and Brittan, 1987) ได้กล่าวว่า กิจกรรมวาดภาพระบายสีจัดได้ว่าเป็นสาขาวิชาหนึ่งที่สำคัญที่สุดในการเรียนการสอน ศิลปะศึกษาเป็นงานศิลปะที่มีรูปแบบการแสดงออกความรู้สึกซึ่งได้มากที่สุด และเนื่องจากการวาดเส้นหรือการระบายสีเป็นวิธีสื่อความหมายทางการเห็นขั้นแรกเริ่มวิธีหนึ่งของมนุษย์ ด้วยปัจจัยขั้นพื้นฐานคือ เส้นและร่องรอยต่างๆ ด้วยเครื่องมือที่ง่ายที่สุดที่สามารถหยิบฉวยได้จากใกล้ตัว โดยมุ่งหมายที่จะถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกและความคิดของตนไปยังผู้อื่น

อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานที่สำคัญของงานศิลปะทุกแขนง (อภิศักดิ์ บุญเลิศ, 2541) สอดคล้องกับ อารี สุทธิพันธุ์ (2537) ได้กล่าวว่า การระบายสีเป็นรูปแบบหนึ่งของการบันทึกการมองเห็นรูปทรง บนระนาบรองรับ ผู้ระบายสีมีเสรีภาพในการแสดงออก มีโอกาสใช้ความรู้และความรู้สึกตามกำลังสร้างสรรค์อย่างมีลำดับขั้นตอนบนระนาบรองรับตรงหน้าอย่างมากมาย ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่าน เคยกล่าวว่าผู้ที่ระบายสีได้ดีจะต้องมีพื้นฐานการวาดภาพอย่างดีก่อน ตรงนี้อาจมุ่งไปที่ประเด็นของการถ่ายโยง การฝึกฝนปฏิบัติ (transfer of training) รวมถึงการฝึกฝนตั้งแต่ในโรงเรียนเลย ได้รับการปลูกฝังไปโดยไม่รู้ตัวว่าการวาดภาพให้ดีมีผลต่อการระบายสี

จากข้อความข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจว่าเหตุใดการศึกษานอกระบบสำหรับผู้ใหญ่ เช่นโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร มีหมวดวิชาศิลปกรรม แต่ในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับ ศิลปะศึกษาเช่น การวาดภาพหรือระบายสี จึงเปิดสอนได้เพียงแห่งเดียวคือ โรงเรียนฝึกอาชีพ กรุงเทพมหานคร (บางรัก) เท่านั้น และพอเพียงกับจำนวนประชาชนที่ต้องการเรียนหรือไม่ สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร บางรัก ได้อธิบายว่าสาเหตุที่โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร บางรัก มีการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีได้นั้นเป็น เพราะมีความพร้อมทั้งด้านครูผู้สอน ด้านสถานที่อีกทั้งมีการสำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ และในขณะนี้เป็นโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครเพียงแห่งเดียวที่เปิด สอนวิชาศิลปะการวาดภาพ (สมพงษ์ ทดแทนคุณ, สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน 2554)

จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และเนื่องจากยังมีได้มีงานวิจัยใดศึกษาถึงความคิดเห็น หรือความต้องการในการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษาใน โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครมาก่อน ซึ่งผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญในข้อนี้และต้องการที่จะศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ผู้บริหารในฐานะผู้ ให้บริการหรือผู้จัดการหลักสูตรต่างๆ ครูผู้สอนในฐานะเป็นผู้ดำเนินการหรือผู้ปฏิบัติงานที่เป็น ตัวกลางระหว่างผู้จัดบริการ และนักศึกษาในโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ในฐานะเป็นผู้รับบริการทางการศึกษาหลักสูตรระยะสั้น และนักวิชาการด้านศิลปศึกษา ในฐานะเป็นผู้มี ประสบการณ์ทางศิลปะตามแนวทฤษฎี DBAE และผู้วิจัยต้องการศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพ ระบายสีในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอน ด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียน ด้านการวัดและประเมินผล ว่ามีความเชื่อมโยงกับแนวทฤษฎี DBAE (Discipline-based Art Education) ซึ่งเป็นแกนความรู้หลักในวิชาศิลปศึกษาหรือไม่ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการจัดกิจกรรมวาดภาพ ระบายสี หลักสูตรระยะสั้นที่ดำเนินอยู่ให้มีความสอดคล้องกันทั้งความต้องการของประชาชน ผู้รับบริการ และเพิ่มพูนความรู้แก่ผู้เรียนทั้งในทางวิชาการและทางปฏิบัติให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาหาแนวทางการจัดกิจกรรมการวาดภาพระบายสี หลักสูตรระยะสั้น สำหรับ นักศึกษาโรงเรียนฝึกอາชีพรุงเทพมหานคร (ที่เปิดสอนศิลปกรรมทั้ง 4 แห่งได้แก่ ดินแดง 2 บางรัก หลวงพ่อทวีศักดิ์ และอาทร สังฆะวัฒนะ ตามแนวทฤษฎี DBAE ที่มีองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหาสาระ 3) วิธีการสอน 4) สื่อการเรียนการสอน และ 5) การวัดและ ประเมินผล

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนหลักสูตรระยะสั้น ในโรงเรียนฝึกอาชีพรุงเทพมหานคร โดยแบ่งประชากรเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1.1 ผู้บริหาร ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาชีพรุงเทพมหานคร ที่เปิดสอน ศิลปกรรม วิชาศิลปะการวาดภาพ วิชาพื้นที่ผ้าบาติก วิชาพื้นที่แก้ว จำนวน 4 คน

1.2 ผู้สอน ได้แก่ วิทยากรหรือครูชำนาญการ ผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบในการสอน ศิลปกรรมหลักสูตรระยะสั้น โรงเรียนฝึกอาชีพรุงเทพมหานคร หมวดศิลปกรรม วิชาศิลปะการ วาดภาพ วิชาพื้นที่ผ้าบาติก วิชาพื้นที่แก้ว จำนวน 4 คน

1.3 ผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษา ได้แก่ บุคคลที่มีประสบการณ์การสอนด้านศิลปศึกษา หรือการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี หลักสูตรระยะสั้น จำนวน 5 คน

1.4 ผู้เรียน ได้แก่ บุคคลทั่วไปที่เข้าเรียนหลักสูตรระยะสั้น หมวดวิชาศิลปกรรม วิชา ศิลปะการวาดภาพ วิชาพื้นที่ผ้าบาติก วิชาพื้นที่แก้ว จำนวน 40 คน

2. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้เรียนในโรงเรียนฝึกอาชีพรุงเทพมหานคร 4 แห่ง ได้แก่ ดินแดง 2 บางรัก หลวงพ่อทวีศักดิ์ อาทร สังฆะวัฒนะ หมวดวิชาศิลปกรรม รายวิชาศิลปะ การวาดภาพ วิชาพื้นที่ผ้าบาติก วิชาพื้นที่แก้ว จำนวน 40 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น คือ การจัดกิจกรรมศิลปะวาดภาพระบายสี หลักสูตรระยะสั้น สำหรับ นักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE ในด้านต่างๆ ทั้ง 5 ด้าน คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหาสาระ 3) วิธีการสอน 4) สื่อการเรียนการสอน และ 5) การวัดและประเมินผล

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลของความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมวาดภาพ ระบายสีหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE

ข้อตกลงเบื้องต้น

เนื่องจากโรงเรียนฝึกอາชีฟกรุงเทพมหานครที่เปิดสอนวิชาศิลปะการวาดภาพมีเพียงแห่งเดียวทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่เพียงพอต่อการทำวิจัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำกลุ่มตัวอย่างมาจากผู้เรียนในหมวดศิลปกรรมทั้งหมดประกอบด้วยรายวิชาศิลปะการวาดภาพ รายวิชาพื้นที่ผ้าบาติก และ รายวิชาพื้นที่แก้ว มาใช้ในการวิจัยครั้งนี้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

หลักสูตรระยะสั้น หมายถึง หลักสูตรวิชาที่พระยะสั้นที่เปิดสอนในโรงเรียนฝึกอาชีฟ กรุงเทพมหานคร จำนวน 10 แห่ง เปิดสอน 4 หมวดวิชาคือ หมวดวิชาอุตสาหกรรม หมวดวิชาพาณิชยกรรม หมวดวิชาคหกรรม หมวดวิชาศิลปกรรม โดยหมวดศิลปกรรมเปิดสอนหลักสูตร 150 ชั่วโมง เรียนวันจันทร์ถึงศุกร์ รอบเช้า เวลา 9.00-12.00 น. รอบบ่าย เวลา 13.00-16.00 น. รอบค่ำ เวลา 17.00-20.00 น.

นักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีฟกรุงเทพมหานคร หมายถึง บุคคลทั้งชายและหญิงที่มีอายุ 14 ปีขึ้นไป มีความสนใจศึกษากิจกรรมวาดภาพระบายสี ที่เรียนวิชาชีฟหรือหลักสูตรระยะสั้น ในโรงเรียนฝึกอาชีฟกรุงเทพมหานคร โดยสำนักพัฒนาสังคม

การจัดกิจกรรม หมายถึง การมีองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ 1) ด้านหัวข้อและวัตถุประสงค์ 2) ด้านเนื้อหาสาระ 3) ด้านวิธีการสอน 4) ด้านสื่อการสอน 5) ด้านการวัดและประเมินผล

การวาดภาพระบายสี หมายถึง กิจกรรมสร้างสรรค์ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้แสดงทักษะความสามารถ และความรู้สึกนึกคิดของตนเองออกมาในรูปกิจกรรมวาดภาพระบายสี ได้แก่ การวาดภาพ การระบายสี ฯลฯ โดยเน้น 1) ทักษะในการผลิตและสร้างผลงานศิลปกรรมโดยตรง 2) การแสดงออกทางความคิด อารมณ์ ความรู้สึก เป็นต้น

แนวทฤษฎี DBAE หมายถึง การจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาที่มืองค์ประกอบการสอนประกอบด้วยหลักการ 4 แกนหลัก (DBAE) คือ 1) ด้านประวัติศาสตร์ 2) ด้านสุนทรียศาสตร์ 3) ด้านศิลปะปฏิบัติ 4) ศิลปะวิจารณ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี หลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีฟกรุงเทพมหานคร ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
2. เพื่อเป็นแนวทางให้แก่ผู้เรียนได้นำความรู้ไปประกอบอาชีพและนำความรู้ทางศิลปะศึกษาไปประยุกต์ใช้กับรายวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎี

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอາชีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE เพื่อให้การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะศึกษา
 - 1.1 ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษา
 - 1.2 วัตถุประสงค์การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะศึกษา
 - 1.3 การกำหนดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 1.4 วิธีการสอนศิลปะศึกษา
 - 1.5 สื่อการเรียนการสอนศิลปะศึกษา
 - 1.6 การวัดและประเมินผลทางศิลปะศึกษา
 - 1.7 บทบาทของผู้สอน
 - 1.8 บทบาทของผู้เรียน
2. การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี
 - 2.1 ความหมายของกิจกรรมวาดภาพระบายสี
 - 2.2 การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี
 - 2.3 คุณค่าของการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี
3. การจัดหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร
 - 3.1 ความหมาย ปรัชญา และแนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
 - 3.2 หลักการ จุดมุ่งหมายและนโยบายในการจัดฝึหลักสูตรระยะสั้น
 - 3.3. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรระยะสั้น
 - 3.4 การจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษา โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร
 - 3.5 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
4. ทฤษฎี DBAE (Discipline-based Art Education)
 - 4.1 แนวคิดและทฤษฎี DBAE
 - 4.2 แนวทางการจัดการเรียนการสอน โดยบูรณาการวิธีการสอนศิลปะศึกษาแบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐาน หรือ DBAE (Discipline-based Art Education)
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะศึกษา

1.1 ความหมายและองค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะศึกษา

วลัยพร คุโณทัย (2530) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอนหมายถึง สภาพการณ์ของการจัดประสบการณ์และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้เรียนและผู้สอน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2533) กล่าวว่ากิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่กระทำขึ้นเพื่อให้การเรียนการสอนในครั้งนั้นๆ ได้ผลดี คือการสอนของครูเป็นไปอย่างมีความหมาย ผู้เรียนได้ความรู้ และมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และการเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุสู่จุดประสงค์การสอนที่กำหนดไว้ และเนื่องจากกิจกรรมการเรียนการสอนมีความสำคัญจึงควรคำนึงหลักการจัดกิจกรรมให้สอดคล้อง ดังต่อไปนี้

1. ให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร โดยผู้สอนต้องสอนวิธีการคิด วิธีการทำ วิธีการแก้ปัญหา และสอนอย่างมีลำดับขั้นตอนที่มีประสิทธิภาพ จัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ใช้วิธีสอนที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณสมบัติตามที่หลักสูตรมุ่งหวัง ผู้สอนจึงต้องศึกษาจุดหมายหลักการของหลักสูตร แล้วจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร

2. ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน โดยผู้สอนต้องพิจารณาว่า จุดประสงค์การสอนในแต่ละครั้งนั้นมุ่งเน้นพฤติกรรมด้านใด เช่นถ้ามุ่งเน้นด้านทักษะ ผู้สอนต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนลงมือฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะ

3. ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจ โดยฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้ และการแก้ปัญหาด้วยตนเองจะทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนและได้รับประโยชน์จากการเรียนอย่างแท้จริง

4. ให้สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาวิชา ซึ่งมีหลายประเภท เช่น ประเภทข้อเท็จจริง การแก้ปัญหา การสร้างสรรค์ เนื้อหาวิชาแต่ละประเภทต้องอาศัยเทคนิคการสอน หรือการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกัน เช่น ถ้าเป็นประเภททักษะ ก็ต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติฝึกฝนอย่างมีขั้นตอน จึงจะเกิดทักษะได้

5. ให้มีลำดับขั้นตอน โดยการจัดลำดับขั้นตอนควรเริ่มจากง่ายไปยาก รูปธรรมไปนามธรรม ไกลตัวไปใกล้ตัว และส่วนรวมไปส่วนย่อย จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี ทำให้ผู้เรียนไม่สับสนและยังสามารถโยงความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่เรียนได้

6. จัดกิจกรรมให้น่าสนใจ โดยใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมจะช่วยให้กิจกรรมนี้น่าสนใจขึ้น สามารถแบ่งได้ 5 ประเภท ได้แก่

6.1 สื่อบุคคลและของจริง หมายถึง ผู้สอน ผู้ช่วยสอน วิทยากรพิเศษ หรือของจริงต่างๆ เพื่อช่วยประกอบการสอน เป็นต้น

6.2 วัสดุและอุปกรณ์เครื่องฉาย เช่น ภาพยนตร์ แผ่นโปร่งใส สไลด์ फिल्म เป็นต้น

6.3 วัสดุและอุปกรณ์เครื่องเสียง เช่น วิทยุ เครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น

6.4 สิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ วารสาร รูปภาพ เป็นต้น

6.5 วัสดุที่ใช้แสดง เช่น วัสดุของจำลองต่างๆ เป็นต้น

7. ให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้สอนเป็นผู้อำนวยการความสะดวก ส่วนตัวความรู้เป็นผลพลอยได้จากการกระทำกิจกรรม ทั้งนี้เพราะระหว่างทำกิจกรรมผู้เรียนจะได้รับผล คือ เกิดการพัฒนาตนเองทางการคิด การปฏิบัติ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน การวางแผนจัดการ และเทคนิควิธีการต่างๆ ที่เรียกว่า เรียนรู้วิธีการหาความรู้ (Learn how to learn) ซึ่งมีคุณค่ามากกว่าตัวความรู้ ดังนั้นในการสอนจึงต้องให้ผู้เรียนได้ลงมือทำกิจกรรม

8. ใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน และเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ในการสอนแต่ละเนื้อหาวิชาแต่ละครั้ง ผู้สอนไม่ควรใช้วิธีเดียวกันตลอด ควรคิดกิจกรรมการเรียนการสอนให้น่าสนใจ เลือกใช้เทคนิควิธีสอนที่สอดคล้องกับลักษณะเนื้อหาวิชา

9. ให้มีบรรยากาศที่สนุกสนาน เป็นกันเอง เพราะทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความสุขสบายใจ ไม่ตึงเครียด อันส่งผลให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน

10. ต้องมีการวัดผลการใช้กิจกรรมนั้น เพื่อค้นหาข้อดี ข้อบกพร่อง แล้วนำผลไปปรับปรุงแก้ไขสำหรับใช้ในครั้งต่อไป ในการวัดผลควรมีทั้งการวัดผลระหว่างที่ผู้เรียนทำกิจกรรม และภายหลังการทำกิจกรรม โดยผู้สอนอาจใช้วิธีการสังเกต ชักถาม ตรวจสอบผลงานหรือทดสอบ เมื่อวัดผลแล้วพบว่ากิจกรรมนั้นทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี ก็สามารถนำไปใช้ต่อไป แต่ถ้าผู้เรียนพบปัญหาขณะปฏิบัติกิจกรรม ผู้สอนควรได้วิเคราะห์หาสาเหตุแล้วแก้ไขให้ตรงจุด ปรับปรุงให้ดีขึ้น

กรมวิชาการ (2542) ให้ความหมายของกิจกรรม หมายถึง การดำเนินการต่างๆ ในโรงเรียน โดยครูผู้เรียน เช่น การสอนให้ค้นคว้าอภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การปฏิบัติงาน เป็นต้น

1.1.1 กิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะศึกษา

วิรัตน์ พิชญ์ไพญญ์ (2527) กล่าวว่า ศิลปะศึกษาคือกิจกรรมที่จะช่วยพัฒนา ส่งเสริมสติปัญญาของผู้เรียน ได้จากการปฏิบัติงาน ผู้เรียนจะมีประสบการณ์ตรงด้วยตนเองในการสำรวจค้นคว้า ทดลองสร้างสรรค์แก้ปัญหาที่งานและวัสดุงานชนิด ศิลปะศึกษาจึงเป็น พื้นฐานสำคัญ และกิจกรรมศิลปะศึกษาก่อให้เกิดพัฒนาการความสามารถในการปฏิบัติงานใน สาขาวิชาที่ต่าง ๆ ตามความถนัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นบุคคลที่มีคุณค่าต่อสังคม ด้วย เหตุผลดังกล่าวการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะศึกษาไปสู่ผู้เรียนให้เกิดประสิทธิผลดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงหลักการสอน วิธีการและรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน และวิธีการ สอนของครูมีส่วนสำคัญยิ่งในการที่จะทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุผลตามเป้าหมายของ หลักสูตรที่กำหนดไว้

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) กล่าวว่า การจัดการกิจกรรมศิลปะศึกษาเป็นกระบวนการที่ ประกอบด้วยพื้นฐาน 3 ด้านคือ ผู้เรียน เนื้อหา และผู้สอนเกี่ยวกับการปฏิบัติสร้างสรรค์ต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะ เป็นกระบวนการที่ผู้สอนต้องพิจารณาถึงสภาพภูมิภาวะและความพร้อม ด้านต่างๆ ของผู้เรียนควรกำหนดกิจกรรมที่มีความยากง่ายในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้ เหมาะสมกับความพร้อมด้านต่างๆ พิจารณาถึงเป้าหมายที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร และจุดประสงค์ในทางผลงานทางศิลปะ

สุรพันธ์ ต้นศรีวงษ์ (2538) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนนั้นเป็นระบบย่อยส่วนหนึ่งของระบบการจัดการศึกษาและเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้สอน เนื่องด้วยการจัดการเรียน การสอนจำเป็นต้องกระทำอย่างเป็นระบบโดยประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน เช่น การ วางแผนกำหนดวัตถุประสงค์ การออกแบบวิธีการสอน การดำเนินกิจกรรมและขั้นตอนการวัดและ ประเมินผลให้เป็นไปตามกรอบแนวคิดของผู้สอน และเพื่อให้การดำเนินการสอนสัมฤทธิ์ผลตาม เป้าหมาย สามารถตรวจสอบถึงผลย้อนกลับ ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงการจัดการเรียน การสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สอดคล้องกับทิตินา เขมมณี (2545) กล่าวว่า วิธีการเชิงระบบเป็นแนวคิดที่ใช้ ในการจัดสิ่งต่างๆ ให้เป็นระเบียบเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการซึ่งต้องอาศัยความสามารถในการ จำแนกแยกแยะองค์ประกอบที่สำคัญของสิ่งนั้น และการจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ เหล่านั้นให้ส่งเสริมกันอย่างเป็นระบบโดยที่มองว่าควรประกอบด้วยสิ่งสำคัญอย่างน้อย 3 ส่วน คือ

1. ตัวป้อน (Input) หมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ของระบบนั้นหรือสิ่งต่างๆ ที่ เกี่ยวข้องกับระบบนั้น องค์ประกอบต่างๆ ของระบบใดระบบหนึ่งจะมีจำนวนและความสำคัญมาก น้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความรู้ความคิด และประสบการณ์ของผู้จัดระบบ

2. กระบวนการ (Process) หมายถึง การจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ของระบบให้มีลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการบรรลุเป้าหมายระบบใดระบบหนึ่ง อาจมีองค์ประกอบเหมือนกัน แต่อาจมีลักษณะของการจัดความสัมพันธ์แตกต่างกันได้ แล้วแต่ความคิด ความรู้และประสบการณ์ของผู้จัดระบบ

3. ผลผลิต (Product) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการดำเนินงาน หากผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้แสดงว่าระบบนั้นมีประสิทธิภาพ หากผลที่เกิดขึ้นไม่เป็นที่คาดหวัง แสดงว่าระบบนั้นยังมีจุดที่บกพร่อง ควรที่จะพิจารณาแก้ไขปรับปรุงกระบวนการหรือตัวป้อนซึ่งเป็นเหตุให้เกิดผลนั้น

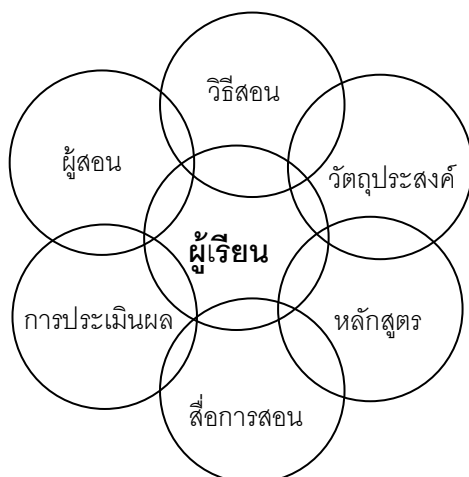
สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมศิลปศึกษาควรดำเนินการเพื่อประโยชน์แก่ผู้เรียน โดยที่ผู้สอนมุ่งพัฒนา เพิ่มพูนทักษะของผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนสามารถค้นพบสิ่งที่แปลกใหม่ด้วยตนเอง โดยการจัดกิจกรรมต้องคำนึงถึงหลักการ ต้องดำเนินตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ที่เน้นพัฒนาผู้เรียน 3 ด้านหลักๆ คือ 1) ทักษะพิสัย (Psycho-Motor Domain) เน้นการพัฒนาการฝึกหัดของร่างกาย การปฏิบัติ เทคนิควิธี 2) พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เน้นการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความจำ ความเข้าใจในเนื้อหา 3) จิตพิสัย (Affective Domain) เน้นการพัฒนาทางด้านความรู้สึก ค่านิยม คุณธรรม เจตคติ ดังนั้นการจัดเงื่อนไขในการเรียนการสอนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ตามที่มุ่งหวังและเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

1.1.2 องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอนจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้าน ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการสอน และมีส่วนส่งเสริมให้การสอนประสบผลสำเร็จได้ จัดเป็นองค์ประกอบของการสอนทั้งสิ้น มีนักการศึกษาหลายท่านได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับองค์ประกอบ การสอนไว้ดังนี้

สุพิน บุญชูวงศ์ (2533) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการสอนไว้ 3 ประการ ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน สิ่งที่จะสอน

ลำพอง บุญช่วย (2530) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนการสอนไว้ 7 ประการ ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร วิธีสอน วัตถุประสงค์ของการสอน สื่อการสอนและการประเมินผล

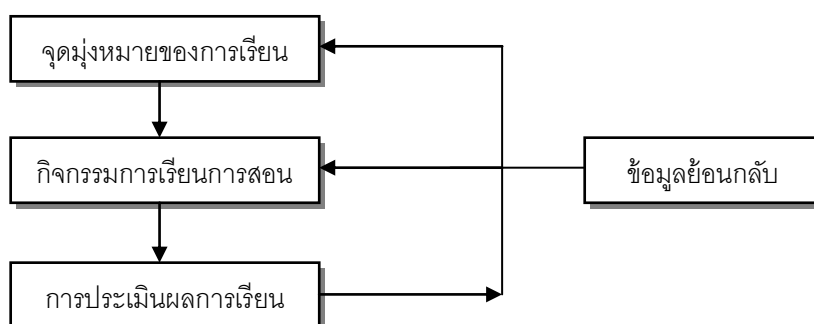

แผนภาพที่ 1: แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของการเรียนการสอน

ที่มา : ลำพอง บุญช่วย (2530)

ไทเลอร์ (Robert Tyler, 1970) ได้กำหนดองค์ประกอบของระบบการเรียนการสอนที่เรียกว่า ไทเลอร์ลูป (Tyler Loop) ไว้ 3 ส่วนด้วยกันคือ

1. จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน ในการวางแผนการสอนต้องกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนการสอนให้ชัดเจน
2. กิจกรรมการเรียนการสอน ในชั้นสอนจำเป็นต้องเลือกจัดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
3. การประเมินผลการเรียนการสอน ต้องให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการเรียนการสอนและการจะพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพนั้น จุดสำคัญอยู่ที่การนำข้อมูลเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนไปใช้ให้เป็นประโยชน์

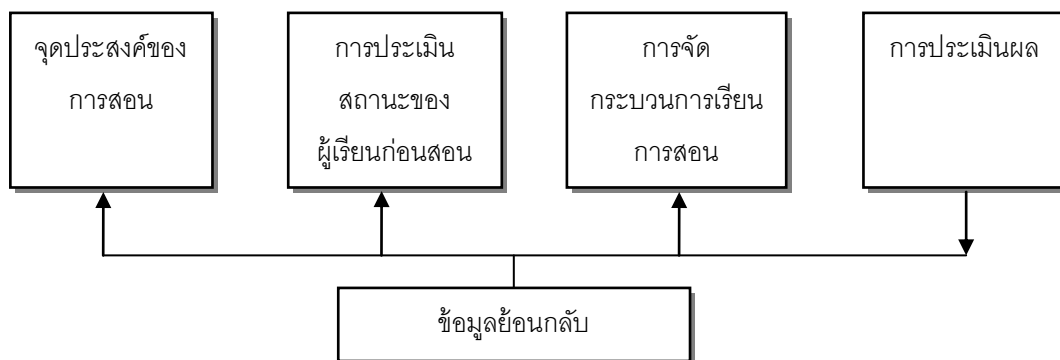

แผนภาพที่ 2 : แสดงระบบการเรียนการสอนของไทเลอร์ (Tyler, 1950)

ที่มา : ทิศนา แชนมณี (2528: 48)

กลาสเซอร์ (Glasser, 1960) ได้กำหนดองค์ประกอบของระบบการสอนที่คล้ายคลึงกับระบบของไทเลอร์มาก โดยได้กำหนดองค์ประกอบไว้ 5 ส่วน ได้แก่

1. จุดประสงค์ของการสอน ในการสอนทุกครั้งจำเป็นจะต้องกำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจน เพื่อจะได้ช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบอื่นๆ ที่ตามมาได้สะดวก
2. การประเมินสถานะของผู้เรียนก่อนสอน เป็นการตรวจสอบดูว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะเรียนสิ่งใหม่ที่กำลังจะสอนหรือไม่ ถ้าพบว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถเพียงพอก็ดำเนินการสอนต่อไปได้ แต่ถ้าหากพบว่าผู้เรียนยังมีพื้นฐานไม่พอ จำเป็นต้องบให้ความรู้พื้นฐานแก่ผู้เรียนเสียก่อน
3. การจัดกระบวนการเรียนการสอน เป็นขั้นที่ผู้สอนจะต้องตัดสินใจเลือกดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่จุดหมายปลายทางที่กำหนดไว้
4. การประเมินผลการเรียนการสอน เพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด
5. ข้อมูลย้อนกลับ เป็นการนำเอาผลที่ได้จากการประเมินไปประกอบพิจารณาแก้ไขการดำเนินงานในส่วนที่ 1 2 และ 3 หากพบว่าส่วนใดยังมีข้อบกพร่อง ก็จะต้องทำการปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

แผนภาพที่ 3 : แสดงระบบการเรียนการสอนของกลาสเซอร์ (Glasser, 1960)

ที่มา : สงัด อุทรานันท์ (2529: 12)

ครอสเมียร์ และริปเปิล (Klausmeier, 1971) ได้กำหนดองค์ประกอบของการเรียนการสอนไว้ 7 ส่วน คือ

1. การกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน
2. การพิจารณาความพร้อมของผู้เรียน
3. การจัดเนื้อหาวิชา

4. วัสดุ อุปกรณ์และเครื่องมือต่างๆ
5. การดำเนินการสอน
6. การวัดและประเมินผลของการเรียนการสอน
7. ผลสัมฤทธิ์ของการเรียน

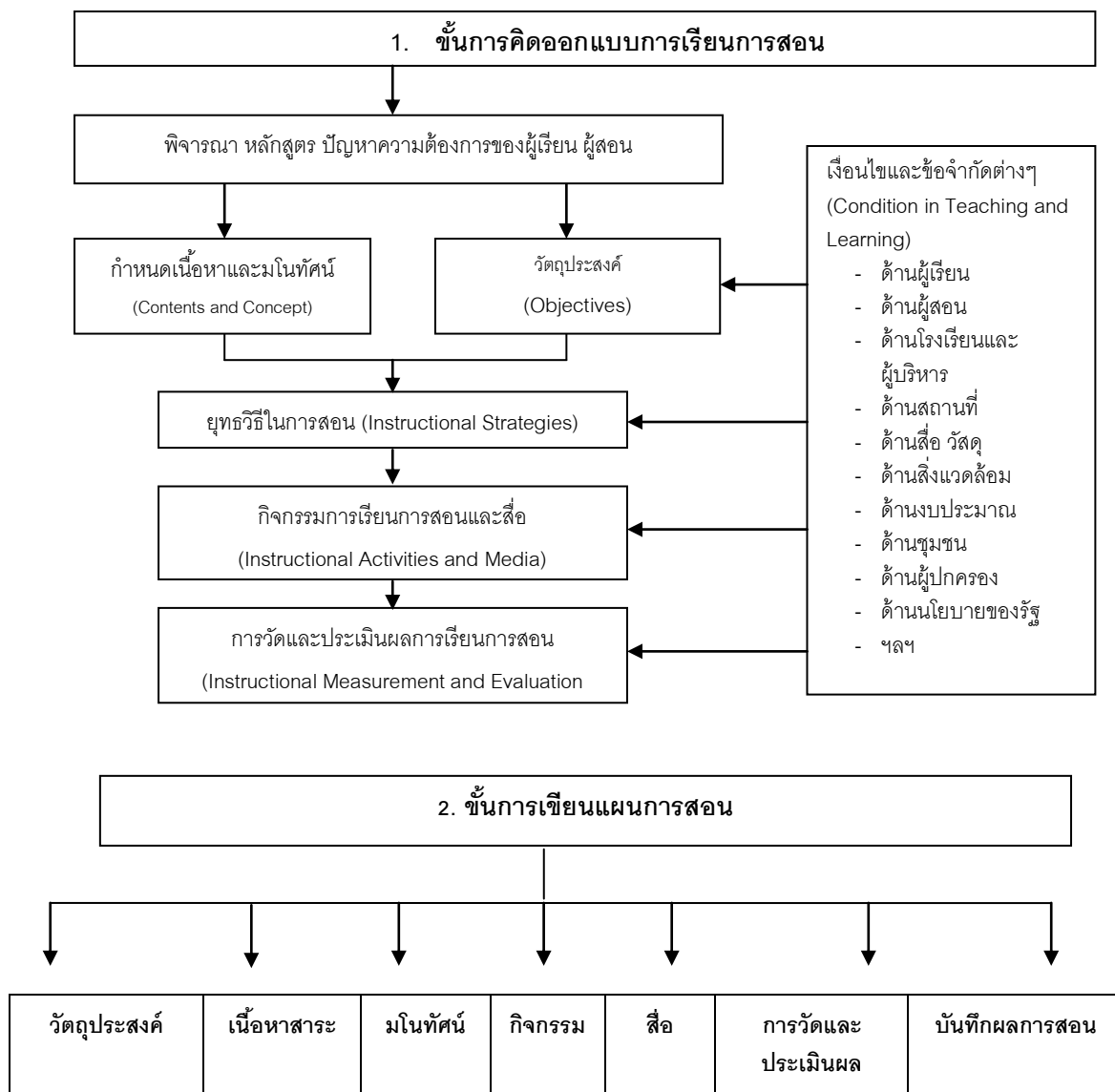
เจอร์โรลด์ อี เคมพ์ (Jerrold E. Kemp, 1985) ได้กำหนดระบบการเรียนการสอนในด้านต่างๆ ไว้ 9 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดหัวข้อที่จะสอน และเขียนวัตถุประสงค์ทั่วไป
2. ศึกษาคุณลักษณะของผู้เรียน
3. ระบุจุดประสงค์ของการสอนเชิงพฤติกรรม
4. กำหนดเนื้อหาวิชาที่สนับสนุนจุดประสงค์ในแต่ละข้อ
5. ทดสอบความรู้ความสามารถก่อนทำการสอน
6. เลือกกิจกรรมและแหล่งวิชาการสำหรับการเรียนการสอนเพื่อจะนำไปสู่เนื้อหาจุดหมายปลายทางที่วางไว้
7. ประสานงานในด้านต่างๆ เช่น การเงิน บุคลากร สถานที่ เครื่องมือต่างๆ
8. ดำเนินการตามแผนที่วางไว้
9. ประเมินผลการเรียนของผู้เรียนว่าบรรลุจุดประสงค์แค่ไหน

เคมพ์ (Kemp, 1985) กล่าวถึง การเรียนการสอนว่าเป็นการวางแผนเพื่อที่จะตอบคำถามขั้นพื้นฐานที่ว่า การเรียนการสอนนั้นมีเพื่อพัฒนาผู้เรียนผู้เรียนลักษณะใด อะไรคือสิ่งที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ผู้สอนต้องใช้วิธีการสอนอย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะทางการเรียนที่ดีที่สุด และผู้สอนจะสามารถประเมินผลการเรียนของผู้เรียนอย่างไร ส่วนประกอบสำคัญขั้นพื้นฐานของการจัดระบบการเรียนการสอนทั้ง 4 ส่วน คือ ความสำคัญของการเรียนการสอน วิธีการสอน การวัดและประเมินผล

สจัต อุทรานันท์ (2529) ได้เสนอแนะองค์ประกอบที่สำคัญๆ ในการจัดการเรียนการสอนได้ 10 ประการด้วยกันคือ 1) ลักษณะของผู้เรียน 2) จุดมุ่งหมายของการสอน 3) เนื้อหาสาระที่จะสอน 4) การเตรียมความพร้อม 5) การดำเนินการสอน 6) การสร้างเสริมทักษะ 7) กิจกรรมสนับสนุน 8) การควบคุมและการตรวจสอบ 9) สัมฤทธิ์ผลของการสอน และ 10) การปรับปรุงแก้ไข

ทีศนา แชมมณี (2545) ได้เสนอการออกแบบการเรียนการสอนเพื่อใช้ในการวางแผนการสอน ซึ่งระบบนี้นับว่าเป็นระบบย่อยระบบหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน ดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 4 : ระบบการเรียนการสอนของทีศนา แชมมณี (2545)

1.1.3 การนำระบบการสอนไปใช้

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540) กล่าวว่า เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพ ผู้สอนควรได้นำแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบไปใช้ให้ได้ผลอย่างเต็มที่ โดยมีแนวทางการจัดการสอนดังนี้

1. ก่อนสอน ผู้สอนควรได้เตรียมการสอนทุกครั้ง โดยเตรียมตามหัวข้อที่กำหนดไว้ในระบบการสอน ได้แก่
 - 1.1 ศึกษาพฤติกรรมเบื้องต้นของผู้เรียนว่ามีความสามารถทางสติปัญญา ความถนัด ความสนใจ ประสบการณ์เดิมเป็นอย่างไร โดยศึกษาจากระเบียบสะสม การสัมภาษณ์ การให้ข้อทดสอบ ฯลฯ
 - 1.2 กำหนดจุดประสงค์การสอน ควรเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมให้มีครบพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ โดยศึกษาหลักสูตรและคู่มือการสอน
 - 1.3 เลือกเนื้อหาสาระที่จะสอน ค้นคว้าหารายละเอียดให้ครบตามที่หลักสูตรกำหนด และลำดับขั้นตอนของเนื้อหาให้สอดคล้องกับเวลา สภาพการณ์และผู้เรียน
 - 1.4 พิจารณาเลือกใช้วิธีการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเวลา ผู้เรียน สภาพแวดล้อม และจุดประสงค์การสอน
 - 1.5 จัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับกิจกรรม
 - 1.6 จัดเตรียมสภาพแวดล้อมทางการเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ป้ายนิเทศ แหล่งวิทยากร ห้องสมุด ฯลฯ เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน
 - 1.7 กำหนดวิธีการวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน
 - 1.8 เขียนขึ้นเป็นแผนการสอน เพื่อใช้เป็นแนวทางการดำเนินการสอน
2. ระหว่างการสอน ควรดำเนินการสอนตามแผนที่กำหนดไว้เป็นลำดับขั้นดังนี้
 - 2.1 ชี้แนะเข้าสู่บทเรียน ได้รับความสนใจและเตรียมความพร้อมแก่ผู้เรียน โดยใช้เวลาไม่มากนัก ไม่ควรเกิน 10% ของเวลาที่ใช้สอนทั้งหมด (สัจจ อูทรานันท์, 2529)
 - 2.2 ขั้นดำเนินการสอน อาจดำเนินการสอนเป็นหมู่ทั้งชั้น เมื่อผู้เรียนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจดีแล้ว ควรได้จัดให้มีการฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาความสามารถเป็นส่วนรวม และเป็นรายบุคคล จะดำเนินการสอนเป็นรูปแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับวิธีสอนที่นำมาใช้ โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น สนใจ และเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด ในขั้นนี้ผู้สอนต้องมีทักษะและเทคนิคการสอนเป็นอย่างดี

2.3 ขั้นสรุป เป็นการย้ำความเข้าใจและสรุปบทความความรู้ความเข้าใจที่ได้อ่านมาทั้งหมด ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการนำหลักการที่ได้เรียนไปใช้ เมื่อสรุปแล้วต้องทำการวัดผลหลังการสอน โดยอาจถามคำถาม ให้ทำแบบทดสอบ ให้ทำแบบฝึกหัดเพิ่มเติม หรืออาจมีการสั่งงานเพื่อประโยชน์ในการสอนครั้งต่อไป

3. หลังการสอน หลังจากที่ได้ดำเนินการสอนและวัดผลหลังการเรียนการสอนแล้ว ควรได้ประเมินผลการเรียนการสอนว่าเป็นไปตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด มีสิ่งใดจะได้รับการปรับปรุงแก้ไข ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลต่างๆ ไปประกอบหรือปรับปรุงการเรียนการสอนที่จะมีขึ้นในครั้งต่อไปให้ดียิ่งขึ้น

สรุปได้ว่าเพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การนำวิธีระบบการสอนมาพัฒนาการสอน เป็นการสอนที่มีองค์ประกอบเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันอย่างมีระบบระเบียบ นับตั้งแต่ข้อมูลสู่การสอน กระบวนการสอน ผลการสอน และการวิเคราะห์ผลเพื่อย้อนกลับมาพิจารณาข้อบกพร่อง เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขครั้งต่อไป ระบบการสอนมีหลากหลายรูปแบบตามทฤษฎีของนักการศึกษาแต่ละท่าน ผู้สอนอาจเลือกใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน และความถนัดของตน หรือผู้สอนอาจวางรูปแบบการสอนของตนเองขึ้นใช้ตามที่เห็นสมควร แต่อย่างไรก็ตามผู้สอนควรนำความรู้ หลักการ ของระบบการสอนไปใช้ในการเตรียมการสอน ระหว่างดำเนินการสอน และหลังการสอน ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษา

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของวัตถุประสงค์การเรียนการสอนไว้ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาศิลปะนิสัยให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพและอารมณ์ปราณีตละเอียดอ่อน
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการรับรู้งานทัศนศิลป์ว่าเป็นศิลปะที่สื่อความรู้สึกสัมผัสได้ด้วยตา เกิดความชื่นชม สร้างความพึงพอใจในงานศิลปะนั้น ได้แก่ การรับรู้ การมองเห็น ความรู้สึกสัมผัส ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการด้วยจิตใจที่ปิติต่องานศิลปะ
3. เพื่อเป็นการฝึกฝนเทคนิคทางศิลปะ ให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ ใช้วัสดุต่างๆ เพื่อสำรวจทดลอง การแก้ปัญหา การใช้เทคนิคสร้างสรรค์ต่างๆ

4. เพื่อสนองตอบความรู้สึกทางด้านคุณค่าและความงามที่มีอยู่ในแต่ละบุคคล เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์มีความชอบในเรื่องความสวยงาม ต้องการแสดงออกถึงการสร้างสรรค์ศิลปะอยู่ในตัวมาตั้งแต่เด็ก การจัดสภาพแวดล้อมและประสบการณ์การเรียนการสอนที่น่าสนใจจะช่วยส่งเสริมให้บุคคลได้มีโอกาสพัฒนาไปในทิศทางที่พึงประสงค์

5. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ แสดงความสามารถความสนใจและแสวงหาลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล การพัฒนาวิเริ่มสร้างสรรค์และปลูกฝังรสนิยมทางศิลปะที่ดี รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

6. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีศิลปะนิสัยบุคลิกภาพที่ดี มีจิตใจละเอียดอ่อน ประณีต มีสุนทรีย์ะ สามารถติดต่อสื่อสาร รู้จักการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ดังนั้นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถรับรู้สัมผัสความงามได้จึงเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเป็นเป้าหมายสูงสุดของการสอนศิลปะ

ปรีชา คัมภีรปกรณ์ (2532) ได้ความหมายของวัตถุประสงค์การสอน หมายถึง แนวทาง ขอบข่าย และจุดมุ่งหมายหรือพฤติกรรมที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดขึ้นหรือเปลี่ยนไป

สุพิน บุญชูวงศ์ (2533) ได้ความหมายของวัตถุประสงค์การสอน หมายถึง ข้อความที่ระบุคุณลักษณะของการเรียนรู้ และความสามารถที่ผู้สอนต้องการให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนหลังจากที่ได้ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนในบทหนึ่งๆ แล้ว

บุญชม ศรีสะอาด (2537) วัตถุประสงค์ของการสอน (Instruction Objective) เป็นเป้าหมายของการเรียนการสอน หรือเป็นผลผลิตจากการเรียนการสอนที่มุ่งให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ภายหลังสิ้นสุดการเรียน ส่วนจุดประสงค์ของการสอน หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ นิยมเขียนและกำหนดขึ้นในรูปลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออก และสามารถสังเกตและวัดผลได้ หรือที่มักเรียกกันว่าจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objective) ซึ่งการเขียนจุดประสงค์การสอนหรือจุดประสงค์การเรียนรู้และจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมมีข้อพิจารณาที่แตกต่างกันไป

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540) กล่าวว่า โดยสรุปจุดประสงค์การสอนมีความสำคัญทั้งต่อผู้สอนและผู้เรียน ดังนี้

1. ทำให้ผู้สอนทราบว่า
 - 1.1 จะสอนเพื่ออะไร
 - 1.2 จะสอนอะไร
 - 1.3 จะสอนอย่างไร
 - 1.4 จะใช้สื่ออะไรในการสอน
 - 1.5 จะวัดผลโดยวิธีใด

2. ทำให้ผู้เรียนทราบว่า

- 2.1 ตนจะทำอะไรได้บ้างจากการเรียนวิชานี้
- 2.2 ตนมีความรู้ความสามารถพื้นฐานเพียงพอหรือไม่
- 2.3 ตนจะต้องเตรียมตัวและวางแผนการเรียนสำหรับวิชานี้อย่างไรบ้าง
- 2.4 ตนเกิดพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่

เมื่อจุดประสงค์การสอนมีความสำคัญทั้งต่อผู้สอนและผู้เรียนดังกล่าวมา จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้สอนที่จะต้องกำหนดจุดประสงค์การสอนทุกครั้งที่ได้เตรียมการสอน เพื่อให้การสอนบรรลุผล โดยมีข้อบกพร่องน้อยที่สุด

อารมณ์ ใจเที่ยง (2540) ได้แบ่งประเภทของจุดประสงค์การสอน 2 ประเภทได้แก่

1. จุดประสงค์ทั่วไป (General Objective) เป็นจุดประสงค์ที่ตั้งขึ้นเป็นกรอบหรือแนวกว้างๆ ทำให้ทราบว่าผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้อะไรขึ้นบ้าง หลังจากที่ได้ผ่านการเรียนการสอนแล้ว ผู้สอนจะใช้จุดประสงค์นี้เป็นหลักในหลักสูตรที่เป็นกลุ่มวิชาหรือรายวิชา ซึ่งเป็นการบอกไว้อย่างกว้างๆ ผู้สอนจะใช้จุดประสงค์นี้เป็นหลักในการเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เพื่อสอนเนื้อหาย่อยในการสอนแต่ละครั้ง

2. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objective) เป็นจุดประสงค์ที่บ่งเฉพาะเจาะจงว่า หลังจากการเรียนการสอนแล้วผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมที่สังเกตได้ วัดผลออกมาได้อย่างไรบ้าง จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ผู้สอนเขียนขึ้นเพื่อใช้ในการสอนเนื้อหาย่อยที่สอนแต่ละครั้ง จะช่วยให้ผู้สอนสามารถวัดผลได้ชัดเจนแน่นอนว่าผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ผู้ที่เกิดพฤติกรรมตามจุดประสงค์ก็คือ เกิดการเรียนรู้ตามที่ผู้สอนคาดหวัง สามารถผ่านได้ แต่ผู้ที่ไม่เกิดพฤติกรรมตามจุดประสงค์ นั่นคือ วัดผลแล้วไม่ผ่านก็ควรมีการซ่อมเสริม

การเรียนรู้จะเกิดขึ้นอย่างชัดเจน เมื่อผู้เรียนสามารถแสดงออกถึงการพัฒนาการเรียนรู้อย่างได้ทั้ง 3 ด้านได้แก่ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย ซึ่งเป็นทฤษฎีของบลูม (Bloom, 1956 อ้างถึงใน อุทุมพร จามรมาน, 2532)

1. ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในด้านนี้เป็นการพัฒนาพฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด ความสามารถในการแก้ปัญหาตามแนวทางของบลูม โดยเรียงลำดับจากที่ซับซ้อนน้อยที่สุดไปหามากที่สุด ดังนี้

- 1.1 ความรู้หรือความจำ คือความสามารถในการจดจำสิ่งที่ได้เรียนมาแล้ว หรือจำได้ ระลึกได้โดยการมองเห็น ได้ยิน จากความรู้ที่ง่ายจนถึงความรู้ที่ยาก อาทิเช่น ความจำในหลักการ หลักของทฤษฎี หรือเกณฑ์ต่างๆ

1.2 ความเข้าใจ คือความสามารถที่ผู้เรียนได้เข้าใจและจับใจความเนื้อหาของงานที่กำลังศึกษาและสามารถแสดงออกมาได้

1.3 การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ คือความสามารถนำความรู้ที่ได้เรียนมาไปใช้ ซึ่งมีความเข้าใจเป็นพื้นฐานในการที่จะแก้ปัญหา เมื่อผู้เรียนพบปัญหาที่ต้องพยายามศึกษาปัญหาให้เข้าใจ แล้วรวบรวมจัดความคิดเป็นหมวดหมู่ หาวิธีการ กฎระเบียบ วิธีหลักการ ทฤษฎีต่างๆ อันเป็นทางนำไปสู่การเข้าใจได้อย่างชัดเจน การศึกษาปัญหาอย่างมีวิจารณญาณและการคิดแก้ปัญหาเป็นความสามารถที่จะจำแนกถึงรายละเอียดต่างๆ ได้ ระดับการนำความรู้ไปใช้นี้เป็นระดับปัญญาที่สูงขึ้นจากความเข้าใจ

1.4 การวิเคราะห์ คือ มีความสามารถในการแยกสิ่งต่างๆ ที่ซับซ้อนออกมาเป็นส่วนย่อยได้อย่างชัดเจน เพื่อให้เห็นโครงสร้างของส่วนรายละเอียดที่สัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นการนำไปสู่การสังเคราะห์

1.5 การสังเคราะห์ คือ ผู้เรียนสามารถนำส่วนย่อยที่ได้แยกย่อยออกมาหลายๆ ส่วนมาวางแผนปฏิบัติการใหม่ให้ผสมผสานกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งนี้ต้องมีแผนและระบบเป็นการส่งเสริมความคิดริเริ่มให้ผู้เรียนได้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ระดับการสังเคราะห์นี้ต้องอาศัยความรู้ระดับต่างๆ ดังกล่าวมาเป็นมาตรฐาน

1.6 การประเมินผล คือผู้เรียนสามารถประเมินผลโดยมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน อาศัยข้อมูลหลายๆ อย่างมากำหนดในการประเมินผลหรือผู้เรียนมีหลักเกณฑ์เป็นของตนเองได้ ความสามารถประเมินผลนี้จะเป็นส่วนหนึ่งทำให้เกิดความสามารถในระดับทักษะต่อไป และนอกจากจะวัดผลทางความสามารถทางปัญญาแล้ว ยังสามารถวัดผลทางทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับสังคมและด้านพัฒนาการของผู้เรียนอีกด้วย

2. ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) เป็นพฤติกรรมด้านความรู้สึก อารมณ์ ความสนใจ ความรักชื่นชอบ ความรู้คุณค่าและอารมณ์ต่างๆ เป็นการพัฒนาจิตใจของผู้เรียนให้เกิดความรู้สึกและลักษณะนิสัยที่ดีตามแนวทางของ คราโธล บลูม และเมเซีย (Krathwohl, Bloom and Masia, 1964 อ้างถึงใน อุทุมพร จามรมาน, 2532) ได้มีการเรียงลำดับพฤติกรรมจากต่ำสุดไปหาสูงสุด แบ่งออกเป็น 5 ชั้น ดังนี้

2.1 การรับรู้ คือ ความเต็มใจของผู้เรียนที่จะศึกษาจากตำรา ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เกิดความตั้งใจและการตื่นตัว

2.2 การตอบสนอง คือ การแสดงปฏิกิริยาของผู้เรียนที่อาสาจะทำงานอย่างขยันขันแข็งด้วยความเต็มใจเพลิดเพลิน สนุกสนาน ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ของการตอบสนอง

2.3 การสร้างคุณค่า คือ ผู้เรียนรู้สึกต้องการที่จะปรับปรุงการเรียนและสิ่งต่างๆ รวมทั้งคุณค่าในการเสียสละ ความรู้สึกนี้จะเน้นในเรื่องทัศนคติ และความซาบซึ้งประทับใจ

2.4 การจัดระบบค่านิยม คือ เมื่อมีความรู้สึกทางค่านิยมแล้วจะต้องรวบรวมการมีคุณค่านั้นๆ ให้มีระบบโดยการปรับปรุงให้สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือจัดระเบียบของระบบคุณค่าที่เด่นและสำคัญ

2.5 การสร้างลักษณะเฉพาะตน คือ ค่านิยมที่อยู่เป็นลักษณะที่มั่นคง แน่นอน ค่านิยมที่จัดระบบไว้แล้วนี้จะเป็นลักษณะเฉพาะตัวในแต่ละคน เป็นการปรับปรุงตนเองให้เกิดค่านิยมของความเชื่อ ความคิดสร้างสรรค์อันเป็นนิสัยประจำตัวของแต่ละบุคคล ค่านิยมนี้จะเกิดขึ้นจากลำดับที่ดีที่สุดถึงดีน้อยที่สุด

3. ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นพฤติกรรมที่เน้นการพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวของร่างกาย เป็นการปฏิบัติหรือการแสดงออกของบุคคล ซิมสัน (Simpson, 1969 อ้างถึงในอุทุมพร จามรมาน, 2532) ได้แบ่ง ออกเป็น 7 ชั้น คือ

3.1 การรับรู้ คือ การที่ผู้เรียน รู้ถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนชัดเจน ซึ่งผู้สอนสามารถสังเกตได้จากการที่ผู้เรียนแสดงความรู้สึกและปฏิบัติงานได้ตามที่ผู้สอนมอบหมายงาน

3.2 การเตรียมพร้อม คือ การที่ผู้เรียนสามารถปรับตัวให้เข้ากับงานที่ได้รับมอบหมาย ระดับทักษะเกี่ยวกับการปฏิบัตินี้ จะอยู่ภายใต้การกำกับควบคุมมากกว่าการสังเกต

3.3 การปฏิบัติภายใต้การแนะนำ คือการที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ภายหลังจากที่ผู้สอนแนะนำ และสามารถอธิบายถูกต้อง แม่นยำ คล่องแคล่ว รวดเร็ว โดยไม่ต้องควบคุม

3.4 การปฏิบัติอย่างคล่องแคล่ว

3.5 การทำงานที่ซับซ้อน

3.6 การปรับใช้

3.7 การริเริ่มสิ่งใหม่

สรุปได้ว่าวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะศึกษา คือความคาดหวังที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาให้เป็นที่ไปตามเป้าหมายที่ผู้สอนได้กำหนดไว้ และผู้เรียนสามารถบรรลุถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ในทุกด้าน ทั้งด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย เพื่อเป็นสิ่งที่ประเมินได้ว่า การจัดการเรียนการสอนนั้นเป็นที่ไปตามเป้าหมายที่เกิดจากการเรียนรู้และเห็นถึงคุณค่าของสาระการเรียนรู้ในศิลปะ ตลอดจนเป็นกิจกรรมที่จัดให้เหมาะสมกับความสนใจ และความสามารถของผู้เรียน

1.3 การกำหนดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้การสอนศิลปศึกษา

มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความหมายของเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ดังนี้

ทาบา (Taba, 1962) กล่าวว่า สารต่างๆ ที่ผู้สอนจะต้องนำมาเป็นตัวประกอบ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจของเรื่องราวต่างๆ การจำแนกประเภทของเนื้อหาสาระถ้าแบ่งตามลักษณะการจำแนกประเภทการเรียนรู้จะจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทความรู้ทางทฤษฎี และประเภทความชำนาญ (Skill) นอกจากนั้นในการจำแนกประเภทของเนื้อหาสาระ ยังอาจแบ่งเป็นระดับตามโครงสร้างของเนื้อหาวิชา 4 ระดับดังนี้

1. เนื้อหาที่เป็นความจริงและกระบวนการ (Specific Facts and Processes) เป็นเนื้อหาพื้นฐานที่ต้องอาศัยการจดจำรูปร่างลักษณะ
2. เนื้อหาที่เป็นหลักการที่เกิดจากแนวคิดเบื้องต้น (Basic Idea) ผู้เรียนจะเห็นความสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระต่างๆ จนเกิดความเข้าใจหลักการได้
3. เนื้อหาที่แสดงมโนคติ (Concept) คือเนื้อหาที่ผู้เรียนต้องอาศัยการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานจึงสามารถเกิดความรู้ความเข้าใจได้ เนื้อหาประเภทนี้คือเนื้อหาที่เป็นข้อสรุป คำจำกัดความ ทฤษฎี กฎ สูตร ซึ่งจะออกไปในรูปแบบนามธรรมมากยิ่งขึ้น ผู้สอนที่จะสอนเนื้อหาประเภทนี้จึงต้องมีความรู้และความเชี่ยวชาญเป็นอย่างดี
4. เนื้อหาที่อยู่ในรูปของระบบความคิด (Thought System) คือ เนื้อหาประเภทที่ต้องการให้ผู้เรียนมีแนวคิดสร้างสรรค์มีแนวทางในการนำไปแก้ไขปัญหาและมีการส่งถ่ายการเรียนรู้ (Transfer learning) การศึกษาเนื้อหาประเภทนี้ยังมุ่งเน้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ใหม่ (Method of Inquiry) ซึ่งเกิดจากความคิดและการพัฒนาความรู้ด้วยตนเอง โดยอาศัยการสังเกต การอธิบาย การทำนาย การนำไปใช้ ตลอดจนวิเคราะห์และประเมิน

กาเยและบริก (Gagne and Briggs, 1992) กล่าวว่า เนื้อหารายวิชาหมายถึง สารการเรียนรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ เนื้อหารายวิชาจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ แบ่งออกได้เป็นหลายลักษณะ เช่น ข้อมูลที่เป็นความรู้ เจตคติ และทักษะ

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2537) กล่าวว่า ในการสอนนั้นย่อมมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้เรียนจะบรรลุได้มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอนเป็นหลักสำคัญ ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนมีหลายรูปแบบและวิธีการ ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจจึงจะจัดกิจกรรมให้ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537) ได้เสนอแนะว่าสิ่งสำคัญที่เราควรคำนึง คือ

1. ถ้าจะให้การเรียนรู้การสอนเป็นไปด้วยดี เนื้อหาสาระที่จะให้ผู้เรียนจะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง

2. เนื้อหาสาระที่ผู้สอนทำหน้าที่ถ่ายทอดไปให้ผู้เรียนนั้น จะต้องได้รับการปรับปรุงอยู่เสมอ เป็นความรู้ที่สามารถไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

เกษร ธิตะจาวี (2543) กล่าวว่าเนื้อหา คือ สาระสำคัญที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างถูกต้อง

สอดคล้องกับ ธันวา พรหมสุข (2552) ได้กล่าวว่า ในการจัดเตรียมเนื้อหาวิชาวิชานั้น จะต้องมีสอดคล้องกับผู้เรียน เนื้อหาวิชา สังคม สาระการเรียนรู้ ประสบการณ์การเรียนรู้ เนื้อหาที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ตามที่จุดมุ่งหมายได้กำหนดไว้

สรุปได้ว่าการกำหนดเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษา ผู้สอนควรมีการปรับปรุงให้มีความทันสมัยอยู่เสมอโดยให้เหมาะสมกับสภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สามารถชี้แนะให้ผู้เรียนนำไปใช้ประโยชน์ได้

1.4 วิธีการสอนศิลปศึกษา

มีนักการศึกษาหลายท่าน ล้วนถึงวิธีการสอนศิลปศึกษาไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ดังนี้
เวลลิงตัน บี เกรย์ (Wellington B. Gray. 1972) ได้เสนอหลักในการสอนศิลปะไว้

2 ประการดังนี้

1. การสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาศิลปะ การจูงใจทำได้ 4 วิธีได้แก่

1.1 การสร้างความกระตือรือร้นให้แก่ผู้เรียน ด้วยเทคนิค กระบวนการ หรือตามความต้องการของผู้เรียน ชี้ให้เห็นสิ่งที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติและปฏิบัติออกมาอย่างดีที่สุด วิธีนี้จะช่วยผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน

1.2 การใช้ตัวอย่างของจริงหลายๆ รูปแบบแก่ผู้เรียน เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับผลงานศิลปะต่างๆ เพื่ออธิบายถึงปัญหาเฉพาะบางประการที่ผู้เรียนไม่เข้าใจเมื่ออธิบายจนผู้เรียนเข้าใจดีแล้ว ควรเก็บของตัวอย่างเพื่อป้องกันการลอกแบบ

1.3 การให้แนวทางในการทำงาน ควรใช้เมื่อเป็นกระบวนการทำงานและเทคนิคเฉพาะที่ผู้เรียนเข้าใจได้ยาก เพื่อช่วยประกันความสำเร็จในการทำงานศิลปะโดยการให้โครงร่างที่สำคัญของกระบวนการทำงาน หรือประสบการณ์ทางศิลปะ ภายในขอบเขตที่ผู้เรียนจะสามารถกำหนดแนวความคิดที่จะสนองความต้องการของตนเอง

1.4 การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามข้อสงสัยจะเริ่มทำงานศิลปะ ในการนี้ผู้สอนควรพิจารณาความแตกต่างของผู้เรียนและความต้องการของชั้นเรียนด้วย ถ้าผู้เรียนคนใดมีปัญหาพิเศษผู้สอนควรพูดคุยเป็นการส่วนตัว สำหรับการตอบคำถามผู้สอนควรตอบชัดเจน รวดเร็วและจริงจัง ไม่ควรหลีกเลี่ยงการตอบคำถาม

2. การให้ความช่วยเหลือผู้เรียน โดยทั้งนี้ผู้สอนควรวางแผนการสอนให้ดี วิธีการให้ความช่วยเหลือผู้เรียนทำได้ 3 วิธี ได้แก่

2.1 การสาธิต ผู้สอนควรให้การสาธิตเมื่อมีเทคนิคการทำงานหรือวัสดุบางอย่างที่ผู้เรียนไม่คุ้นเคย การสาธิตควรใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน และควรใช้เมื่อไม่สามารถจะใช้วิธีการอื่นได้แล้ว

2.2 การเข้าไปช่วยเหลือผู้เรียนโดยตรง เช่น การช่วยวาด ลงสีในผลงานของผู้เรียนเพื่อช่วยแก้ไขปัญหบางอย่างซึ่งได้แก่ การใช้เทคนิคพิเศษ ความเหมือนจริง เป็นต้น วิธีการช่วยเหลือที่ดีที่สุดคือ ผู้สอนควรมีกระดาษวาดภาพของตนเองเพื่อใช้ร่างภาพหรือแสดงจุดที่ผู้เรียนควรแก้ไข แทนการวาดลงในผลงานของผู้เรียน

2.3 การให้คำแนะนำหรือวิจารณ์ผลงานของผู้เรียน ควรใช้เมื่อกระบวนการทำงานของผู้เรียนได้เสร็จสิ้นสมบูรณ์จนออกมาเป็นผลงานศิลปะ และควรวิจารณ์อย่างตรงไปตรงมา การวิจารณ์ควรมีทั้งการวิจารณ์โดยผู้สอนต่อผู้เรียน หรือผู้เรียนต่อผู้เรียนเอง

มิเชล (Michael, 1983) ได้เสนอหลักพื้นฐานของการสอนศิลปะศึกษาไว้ ดังนี้

1. การจูงใจ เป็นขั้นการเตรียมความรู้สึกของผู้เรียนให้เกิดความมั่นใจ เพราะผู้เรียนมีระดับความสามารถแตกต่างกัน การวาดภาพเป็นการพัฒนาผู้เรียนในลักษณะของการสื่อสารทางการเห็น การกระตุ้นผู้เรียนทางด้านมโนทัศน์เกี่ยวกับคุณค่าของสี การจัดองค์ประกอบ และสุนทรียภาพ นำไปสู่ความมั่นใจ ความรู้สึกเป็นอิสระในการแสดงออก

2. ความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อศิลปะ เป็นขั้นการเรียนรู้เกี่ยวกับสื่อต่างๆ เช่น วัตถุแห้ง วัตถุเปียก วัตถุผสม ซึ่งใช้ในการวาดภาพ เพื่อให้เกิดความรู้สึกจากประสบการณ์ใหม่ๆ สร้างความมั่นใจให้ตนเอง

3. ความรู้เกี่ยวกับศิลปะด้านกระบวนการและวิธีการ เป็นขั้นที่เกี่ยวข้องกับรูปลักษณะที่ต้องการแสดงออก การแนะนำเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลป์ สื่อละวิธีการจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถจำแนก แยกแยะงานศิลปะ กระบวนการศิลปะที่ผู้อื่นทำมาก่อนได้ การแนะนำให้เห็นความสัมพันธ์ของกระบวนการ จะเป็นเครื่องมือพัฒนาความมั่นใจในการแสดงออก คือ รู้ว่าเขาจะทำงานศิลปะอย่างไร อะไรเป็นจุดหมาย เป็นต้น

4. ทักษะในการใช้สี เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะต้องพัฒนาตนเองในการใช้สี เป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้เรียน ได้แสดงออกตามความต้องการ คือ สามารถใช้สีสื่อความหมายได้

5. การประเมินผลงานที่สร้างขึ้น เป็นขั้นการตรวจสอบผลงานที่ตนเองแสดงออกในด้านต่างๆ เช่นความสมบูรณ์ของเทคนิควิธีการ กสารแสดงออกที่สมบูรณ์ในด้านความคิดเป็นต้น สิ่งสำคัญที่สุดในขั้นนี้ คือ เป็นจุดที่สามารถเชื่อมโยงสิ่งใหม่กับสิ่งที่เคยรู้มาก่อน

นิรมล ตรีณสาร สวัสดิบุตร (2525) ได้กล่าวถึงวิธีสอนศิลปะไว้ 4 วิธีคือ

1. วิธีสอนแบบแสดงให้ดูเป็นขั้นตอน (Direct Teaching) เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนสาธิตการทำงานให้ผู้เรียนดูทีละขั้นตอน แล้วให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม ซึ่งในบางครั้งผู้สอนอาจสาธิตให้จบทุกขั้นตอนก่อนก็ได้ การสอนวิธีนี้เหมาะกับงานศิลปะที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รู้ถึง วิธีและขั้นตอนการทำงาน เพื่อให้ผู้เรียนนำหลักหรือขั้นต่อนั้นเป็นแนวทางในการแสดงออกหรืออาจคิดผสมผสานวิธีต่างๆ เข้าด้วยกันจนเกิดเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่ขึ้นมาได้ ข้อควรคำนึงสำหรับวิธีสอนแบบนี้คือผู้สอนควรแนะนำแนวทางหรือขั้นตอนที่การทำงานเท่านั้นเพราะถ้าผู้สอนเป็นผู้ควบคุมกระบวนการแสดงออกของผู้เรียนจะทำให้ผลงานศิลปะเป็นเพียงแ่งงานประดิษฐ์หรืองานช่างเท่านั้น

2. วิธีสอนแบบให้ทำงานโดยอิสระ (Free Expression) เป็นวิธีสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดตัดสินใจทำงานตามความพอใจของตนเอง ซึ่งอาจเป็นไปได้ 4 แบบ คือ

แบบที่ 1 ผู้สอนให้ผู้เรียนเลือกใช้สีที่ใช้ในการแสดงออกทางศิลปะได้โดยอิสระและทำงานในลักษณะใดๆ ก็ได้ตามใจผู้เรียนเป็นการให้อิสระอย่างเต็มที่

แบบที่ 2 ผู้สอนกำหนดสีอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วให้ผู้เรียนใช้สีนั้นแสดงความรู้สึกนึกคิดเป็นงานศิลปะเองโดยเฉพาะ

แบบที่ 3 ผู้สอนกำหนดสีให้เช่นเดียวกับแบบที่ 2 และกำหนดหัวข้อที่จะให้ผู้เรียนแสดงออกทางศิลปะไว้ด้วย

แบบที่ 4 ผู้สอนกำหนดสีและกำหนดหัวข้อเรื่องให้เช่นเดียวกับแบบที่ 3 แต่หัวข้อที่กำหนดนั้นจะแคบและเจาะจงมากกว่า แบบนี้เป็นแบบที่ให้อิสระแก่ผู้เรียนน้อยที่สุด

3. วิธีสอนแบบสัมพันธ์กับวิชา (Correlate Teaching) เป็นการสอนศิลปะให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น โดยผู้สอนต้องสำรวจว่านอกเหนือจากวิชาศิลปะศึกษาแล้ว ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรบ้างแล้ว พยายามกำหนดแนวทางการสอนศิลปะศึกษาให้สัมพันธ์หรือกลมกลืนกับวิชาอื่นๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้หลายๆ อย่าง ในขณะที่เดียวกันความสามารถในการเลือกเนื้อหาเรื่องราวที่น่าสนใจของผู้สอนจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงออกในการทำงานศิลปะได้อย่างดี

4. วิธีสอนแบบเป็นแกนกลาง (Core Teaching) เป็นการสอนที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมมือกันกำหนดปัญหาไว้เป็นแกนกลาง แล้วใช้ความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา นั่นเป็นวิธีสอนแบบธรรมชาติ เน้นการทำงานเป็นกลุ่ม สอนให้ผู้เรียนรู้จักพิจารณาปัญหารอบๆ ตัวและสามารถหาวิธีแก้ปัญหาที่ได้อันได้

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ได้กล่าวถึงวิธีที่จะเป็นประโยชน์ต่อการสอนศิลปศึกษารวมไว้ 3 ประเภท ดังนี้

1. การสาธิต เนื่องจากการสอนศิลปศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ แสดงออกบนพื้นฐานบุคลิกส่วนบุคคล ผู้เรียนรู้จักคิดเป็น ทำเป็น การสาธิตกรรมวิธีหรือเทคนิคต่างๆ ที่ใช้เป็นสื่อการสอนจึงนิยมสาธิตเฉพาะกรรมวิธีที่ย่างยากซับซ้อน การแนะนำการใช้เครื่องมือต่างๆ ซึ่งในแง่ของการสาธิตมีลักษณะหลากหลายวิธีเพื่อให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์กว้าง มีทางเลือกหลายทาง ไม่ปักใจอยู่เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง และอาจเปิดโอกาสให้ผู้เรียนด้วยกันสาธิตตามข้อเสนอแนะ โดยควรได้รับการสรุปหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้สอนตามสมควรในแต่ละวิธีการ

2. การทดลอง ผู้เรียนอาจค้นคว้าทดลองขึ้นมาเองในการปฏิบัติกิจกรรม ซึ่งเป็นผลต่อมาจากการสาธิตหรือไม่ก็ได้ เพื่อให้ได้กรรมวิธีที่หลากหลายและได้ทางเลือกที่ดีกว่า

3. กิจกรรม นับว่าเป็นหัวใจของการเรียนรู้ทางด้านศิลปะ เพราะการฝึกปฏิบัติกิจกรรม จะช่วยทำให้สิ่งสมถกษะ ประสบการณ์ และความรู้ความเข้าใจต่างๆ เพราะคุณค่าของศิลปะคือผลงานที่รับรู้ได้มิใช่เพียงรับฟังคำบรรยายเท่านั้น โดยเน้นถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมการแสดงออก จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อผู้เรียนได้รับผลโดยตรงคือผลงาน และผลโดยอ้อมในแง่ของการสร้างสรรค์บุคลิกภาพ อารมณ์อันสุนทรีย์ระของนักเรียน

ประเทิน มหาพันธ์ (2531) ได้กล่าวถึงวิธีสอนศิลปะลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ เป็นวิธีศิลปะที่มีคุณค่าแก่ผู้เรียน คือ

- เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกแนวคิด หรือเนื้อเรื่องของตนในการแสดงออก
- เปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างอิสระเต็มที่
- ให้สิทธิโดยสร้างงานด้วยตนเอง

2. การสร้างงานตามเรื่องที่กำหนด ในการสร้างสรรค์งานตามความเข้าใจ ความต้องการ และความถนัดของตนเอง

3. การลอกแบบ เป็นการสอนให้ผู้เรียนฝึกความชำนาญในการสร้างผลงานโดยใช้ตัวแบบเป็นสิ่งเร้าในการสร้างงาน จะไม่ส่งเสริมในเรื่องความคิดสร้างสรรค์

4. การทำตามคำสั่ง การสอนด้วยวิธีนี้ ผู้สอนเป็นผู้ออกคำสั่งให้ผู้เรียนปฏิบัติตามเป็นขั้นตอน หากเมื่อมีความผิดพลาดจะให้แก้ไขจะทำงานเสร็จไปพร้อมๆ กันในเวลาเดียวกัน

5. การสอนโดยใช้แม่แบบ เป็นการสอนที่ผู้สอนสร้างแม่แบบขึ้น แล้วให้ผู้เรียนนำแม่แบบไปลอกไว้บนกระดาษ

6. การสอนโดยใช้แบบฝึกหัด โดยผู้สอนเตรียมบทเรียนไว้ เช่น การฝึกระบายสีจากสมุดภาพ

อุบล ตูจินดา (2532) ได้กล่าวถึงหลักพื้นฐานของการสอนศิลปะศึกษาไว้ ดังนี้

1. การเตรียมตัวผู้เรียนก่อนเรียน ให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมทางศิลปะที่ช่วยส่งเสริมหรือให้ผู้เรียนทราบเป้าหมายของบทเรียน

2. การจูงใจ เลือกบทเรียนที่ผู้เรียนสนใจ หรือให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในบทเรียนที่จะนำมาสอน หรือจัดกิจกรรมที่ช่วยและทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจว่าตนสามารถทำงานศิลปะนั้นได้

3. การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เช่น ลงมือวาดภาพหรือการสาธิต ผู้เรียนสามารถทดลองทำได้อย่างดีด้วยตัวของผู้เรียนเอง เช่น การสาธิตการใช้สีน้ำ สิ่งสำคัญ การเฝ้าและการตอบสนองจะต้องสัมพันธ์กับเป้าหมายของบทเรียนที่ผู้สอนกำหนดไว้

4. การฝึกฝน ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกฝน มีโอกาสทำงานบ่อยๆ จนเกิดพฤติกรรมในการเรียนรู้ การฝึกฝนเทคนิคทางศิลปะซ้ำๆ ช่วยให้เกิดความรู้และทักษะได้ดีขึ้น

5. ผลการเรียนรู้ศิลปะของตนเองจะเป็นรางวัลแห่งความสำเร็จที่ทำให้ผู้เรียนย้ำพฤติกรรมนั้นๆ มากขึ้น ตั้งใจทำงานได้ดียิ่งขึ้น ผู้เรียนควรรู้เกณฑ์การตัดสินพิจารณาผลงานศิลปะที่ผู้เรียนทำ และควรให้ผู้เรียนตรวจสอบผลงานของผู้เรียนเองและให้กำลังใจงานเอง

6. การสอน ผู้สอนควรได้ฝึกฝนทักษะการสอน เช่น การนำเข้าสู่บทเรียน การอธิบาย การเฝ้าความสนใจ การควบคุมชั้นเรียน ฯลฯ อยู่เสมอ เพราะการจัดกิจกรรมศิลปะโดยเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอน รวมทั้งการเตรียมการสอนโดยใช้วิธีการสอนต่างๆ อย่างเหมาะสม ย่อมทำให้การเรียนรู้การสอนประสบความสำเร็จ

นอกจากนี้ อุบล ตูจินดา ได้เสนอรูปแบบวิธีการสอนศิลปะศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับความรู้และเนื้อหาวิชาไว้ 7 วิธีคือ

1. วิธีสอนศิลปะแบบบรรยาย หมายถึง การสอนที่มีผู้สอนเป็นศูนย์รวมความสนใจ คอยพูดบอกเล่าหรืออธิบายเนื้อหาเรื่องราวของศิลปะให้ผู้เรียนฟัง โดยผู้สอนเป็นผู้เตรียมการศึกษาค้นคว้า เรียนเป็นฝ่ายมารับผลการศึกษาค้นคว้านั้น เป็นสื่อทางเดียวคือจากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อยมาก นอกจากนั่งฟัง จด และเตรียมตัวสอบ ในปัจจุบัน

วิธีนี้ได้รับการปรับปรุง โดยผู้สอนมีอุปกรณ์ประกอบการบรรยาย ได้แก่ สไลด์ แผ่นใส วิดีโอ เป็นต้น วิชาที่เหมาะสมกับวิธีสอนแบบนี้ ได้แก่ วิชาทัศนศิลป์ วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นต้น

2. วิธีสอนศิลปะแบบสาธิต หมายถึง การสอนที่ผู้สอนมีการสาธิตให้ผู้เรียนดู มีการอธิบายประกอบการซักถามว่าจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างไร เป็นการช่วยให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานที่ตนไม่เคยทำมาก่อนได้ เช่น สาธิตการร่างภาพ สาธิตการผสมสี เป็นต้น ผู้สอนต้องให้ผู้เรียนทดลองปฏิบัติตาม การสอนแบบสาธิตเหมาะกับการสอนทุกระดับชั้น

3. วิธีสอนศิลปะแบบอภิปราย หมายถึง การสอนศิลปะที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกการฟัง พูด แก้ปัญหา แสดงความคิดเห็นออกมาอย่างชัดเจน เป็นการส่งเสริมประสบการณ์ จึงมิใช่การเน้นที่ข้อคิดเห็น ข้อยุติเท่านั้น แต่คำนึงถึงกระบวนการทั้งหมดของการอภิปรายที่สังคมยอมรับ การสอนแบบนี้เหมาะกับการสอนในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

4. วิธีสอนศิลปะแบบกำหนดงาน หมายถึง การสอนที่นำมาใช้กับผู้เรียนที่มีความสามารถและทักษะพื้นฐานอย่างพอเพียงแล้ว

5. วิธีสอนศิลปะแบบปฏิบัติการ หมายถึง การสอนที่ผู้เรียนปฏิบัติงานในห้องทดลอง หรือฝึกปฏิบัติในสถานที่จริง เช่น บริษัท โรงงาน ฯลฯ ทำให้ผู้เรียนได้เห็น เข้าใจ สัมผัสและปฏิบัติได้โดยตรง

6. วิธีสอนศิลปะแบบโครงการ หมายถึง การสอนที่ให้ผู้เรียนนำปัญหาตามสภาพความเป็นจริงในชีวิตประจำวันมาเป็นโครงการศิลปะ โดยผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันคัดเลือกโครงการที่จะทำ ผู้เรียนเป็นผู้วางโครงการและทำกิจกรรมด้วยตนเอง

7. วิธีสอนศิลปะโดยการศึกษานอกสถานที่ หมายถึง การสอนที่ผู้สอนนำผู้เรียนออกไปนอกห้อง เพื่อศึกษาศิลปะตามที่ต่างๆ นับว่าเป็นวิธีสอนที่มีคุณค่ามากอย่างหนึ่งในการเรียนศิลปะเพราะเป็นการได้รับประสบการณ์ตรง ทำให้ผู้เรียนได้ความรู้และผลิตผลงาน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540) ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยทั่วไป แบ่งได้ 2 รูปแบบ ได้แก่

1. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนมีบทบาทในการเรียนการสอนมากกว่า โดยเริ่มจากเป็นผู้วางแผนการเรียนการสอน เป็นผู้นำในขณะปฏิบัติกิจกรรม เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ การเรียนการสอนในชั้นเรียนจึงเป็นลักษณะการสื่อสารทางเดียว ผู้เรียนเป็นผู้รับความรู้ กิจกรรมที่ผู้สอนใช้ได้แก่ การบรรยาย การสาธิต การถามตอบ อย่างไรก็ตามแม้ว่าผู้สอนจะเป็นแกนกลางของการจัดกิจกรรม แต่ผู้เรียนก็ยังมีโอกาสร่วมทำกิจกรรมบ้าง ภายใต้การนำของผู้สอน

2. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอย่างแท้จริง คือ เป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ส่วนผู้สอนจะเป็นผู้ประสานงาน ให้คำแนะนำ ช่วยแก้ปัญหาเมื่อผู้เรียนต้องการ การเรียนการสอนดำเนินไปโดยการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน เช่น การอภิปราย การทำกิจกรรมกลุ่ม การทดลอง การประดิษฐ์ เป็นต้น

วุฒิ วัฒนสิน (2541) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนศิลปะ สามารถแบ่งลักษณะการสอนออกเป็น 2 ประการ คือ

1. การสอนภาคทฤษฎี อาจต้องใช้การสอนแบบบรรยาย การวิเคราะห์ วิจารณ์ หรือการอภิปราย เช่น การสอนทฤษฎีในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ ศิลปวิจารณ์ ศิลปะนิยม หรือสุนทรียศาสตร์ เป็นต้น

2. การสอนภาคปฏิบัติ อาจต้องใช้วิธีให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ เช่น การสอนศิลปะปฏิบัติ การวาดเส้น การออกแบบ ภาพพิมพ์ ประติมากรรม ฯลฯ

ซึ่งจะพบว่าในการสอนศิลปะนั้นมีหลายลักษณะ จึงสมควรที่จะต้องใช้วิธีการสอนหลายๆ วิธี โดยไม่จำกัด และควรมีสื่อการสอนที่น่าสนใจ หลากหลายแบบ ไร้ความสนใจแก่ผู้เรียนด้วยรูปแบบและสีสันสวยงามสะดุดตาที่จะกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น

เกษร ธิตะจาวี (2542) ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ ไว้ดังนี้

1. การสอนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving) วิธีนี้ผู้สอนจะต้องสอนให้ผู้เรียนรู้หลักการแก้ปัญหา อาจจะใช้วิธีตั้งโจทย์ในการเรียน ตั้งคำถาม ใช้กระตุ้นความจำและสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และเพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดและเกิดการค้นพบด้วยตนเอง

2. การสอนแบบสืบสวน (Inquiry Teaching) ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการแก้ปัญหา ผู้สอนอาจจะตั้งคำถามหรือยกคำถามมาเพื่อให้ผู้เรียนไปค้นคว้าหาคำตอบ หรือที่มาของคำตอบ เกิดประสบการณ์ตรงซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดการค้นพบด้วยตนเอง ทำให้มีการตื่นตัวในการเรียนรู้ มีความเข้าใจในบทเรียนมากขึ้น รู้จักคิดแบบวิธีที่มีเหตุผล

3. การสอนแบบให้ความร่วมมือ (Co'operative Teaching) เป็นการสอนแบบให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อช่วยกันคิด ผู้เรียนจะพบความแตกต่างในทักษะการทำงานร่วมกันของเพื่อนร่วมชั้น จะทำให้เกิดการรับรู้ที่หลากหลาย เกิดปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่ม ร่วมมือกัน ช่วยเหลือกัน และทำให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน

4. การสอนแบบร่วมมือ (Team Teaching) เป็นการสอนที่มีผู้สอนตั้งแต่ 2 คนในชั้นเรียน ช่วยอธิบายในเรื่องที่มีความชำนาญเฉพาะด้านในวิชาเดียวกัน วิธีการสอนนี้จะแตกต่าง

กับการสอนแบบให้ความร่วมมือ (Co' operative Teaching) ผู้สอนจะสามารถให้ความรู้ที่ตนถนัด โดยแลกเปลี่ยนกันและทำให้เกิดกระบวนการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนกับผู้เรียนและผู้สอน และผู้เรียนจะได้ประโยชน์สูงสุด ซึ่งวิธีสอนลักษณะนี้มีประโยชน์ผู้สอนและผู้เรียนมากมาย เช่น พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่กว้างไกล สนองการแสวงหาความรู้ที่พึงประสงค์ เห็นถึงการพัฒนาการเรียน การสอนร่วมกัน สามารถประเมินผลเพื่อปรับปรุงแผนการสอนและกระบวนการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

5. การสอนแบบกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self Directed Learning) เป็นการสอนที่ผู้สอนจะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเองให้มากที่สุด การสอนแบบนี้จะทำให้ผู้เรียนมีการจดจำเพราะผู้เรียนจะค้นพบวิธีการที่สนใจศึกษา อาจจะเป็นวิธีทดลองเทคนิคที่เกิดจากการเรียนปฏิบัติ การค้นคว้า หรือการเรียนรู้จากสื่อต่างๆที่หลากหลาย

6. การสอนแบบวิจัย คือการตั้งประเด็น ตั้งกระทู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบ ผู้เรียนจะต้องลงมือเรียนรู้ปฏิบัติแบบเป็นขั้นตอน จะทำให้อุเรียนเกิดองค์ความรู้ใหม่และเป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม วิธีการสอนมีดังนี้

- ให้ผู้เรียนตั้งคำถามว่าต้องการศึกษาอะไร
- ให้ผู้เรียนรู้จักตั้งประเด็น
- ให้ผู้เรียนรู้จักวิเคราะห์ปัญหา
- ให้ผู้เรียนรู้จักแก้ปัญหอย่างฉลาด
- ให้ผู้เรียนรู้จักค้นหาคำตอบอย่างมีระบบ
- ให้ผู้เรียนรู้จักอภิปรายให้ผู้อื่นรับรู้ได้

7. การสอนแบบ DBAE (Discipline Based Art Education) เป็นการสอนที่เป็นแบบแผนและสามารถเรียนรู้โดยการบูรณาการวิชาต่างๆ ได้ ซึ่งวิชาทางศิลปะต่างๆ นั้น ได้แก่ วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ ศิลปวิจารณ์ สุนทรียศาสตร์ และศิลปะปฏิบัติ

8. การสอนแบบสัมมนา (Seminar) เป็นการสอนเพื่อต้องการความคิดเห็นจากผู้ร่วมชั้นเรียน หรือระดมความคิดเห็นจากสมาชิกเพื่อหาข้อสรุปในเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม การสอนแบบนี้นิยมในกลุ่มนักการศึกษา นักวิชาการและกลุ่มอาชีพต่างๆ ในระดับมหาวิทยาลัย

9. การสอนแบบโครงการ (Project Based) จะคล้ายกับการสอนแบบแก้ปัญหา ในวิชาศิลปะผู้สอนอาจจะให้ผู้เรียนสร้างโครงการแบบทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และนำเสนอผลงานของกลุ่มตน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการแสดงออกในทางที่ถูกต้อง และมีการวางแผนงานเป็นขั้นตอนในการนำเสนอ หรือการเรียนเน้นกิจกรรม เป็นการเรียนการสอนที่เป็นแบบฝึกทดสอบให้แก่ผู้เรียน

10. การสอนแบบฝึกปฏิบัติ (Studio) จะเน้นทักษะของผู้เรียน ผู้เรียนจะเกิดการฝึกฝน เกิดความชำนาญและเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพได้ในอนาคตของตนเอง

จารุพรรณ ททรัพย์ปรง (2539) ได้กล่าวว่า จากการศึกษาวิธีการสอนศิลปศึกษาพบว่า วิธีการสอนแบบบรรยายและแบบสาธิตมีความเหมาะสมกับการเรียนการสอนศิลปศึกษา โดยผู้สอนใช้เทคนิคนำเข้าสู่บทเรียน ด้วยการนำสื่อการสอนที่เป็นรูปภาพของจริงและวัตถุตัวอย่าง เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและกระตือรือร้น แล้วจึงบรรยายเนื้อหาความรู้ โดยผู้สอนใช้คำถามให้ผู้เรียนตอบและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถาม หลังจากนั้นสาธิตวิธีการทำงานทีละขั้นตอนอย่างละเอียด แล้วให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงานอย่างมีอิสระ โดยจะเข้าไปช่วยเหลือผู้เรียนบ้างในกรณีที่จำเป็น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำงานต่อไปได้เท่านั้น เมื่อผู้เรียนทำงานเสร็จสมบูรณ์ตามกระบวนการแล้ว ผู้สอนจะเป็นผู้ให้คำแนะนำหรือวิจารณ์ผลงานในเชิงบวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกมั่นใจและมีกำลังใจที่จะปฏิบัติงานชิ้นต่อไป

วิธนา ธนาไชยสกุล (2547) ได้กล่าวว่า วิธีที่น่าจะเป็นการศึกษาที่เหมาะสมในการพัฒนาการทำงานศิลปะให้เกิดเป็นแนวทางในการทำงานอันเป็นเอกลักษณ์ได้นั้น อาจจะต้องใช้วิธีการเรียนรู้หลากหลายวิธี แต่วิธีหลักนั้นคงต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอย่างหนัก สิ่งที่สำคัญเทียบเท่ากับการฝึกฝนทักษะปฏิบัติการ คือการศึกษาค้นคว้าข้อมูลความรู้ เข้าใจหลักการแนวความคิดในการสร้างสรรค์ความงามในผลงานศิลปะ และฝึกการใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลเพื่อการสร้างแนวความคิดและเพื่อเป็นการประเมินคุณค่า เพื่อการพัฒนา และที่สำคัญนอกเหนือจากนั้นคือ การสร้างสรรค์ผลงานของตนอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่าผู้สอนศิลปศึกษาจำเป็นที่จะต้องมีความสามารถพิจารณาวิธีการสอนแบบต่างๆ ที่จะนำไปใช้ให้เหมาะสมแก่ผู้เรียน อาทิเช่น วิธีการสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิต วิธีสอนนอกสถานที่ หรือวิธีสอนแบบวิเคราะห์วิจารณ์ เป็นต้น ในทรรศนะของผู้วิจัยคิดว่าการสอนที่เน้นภาคปฏิบัติ น่าจะเป็นวิธีการสอนที่เหมาะสมกับการสอนศิลปะมากที่สุด เพราะการสอนศิลปะภาคปฏิบัติเป็นการฝึกทักษะให้ผู้เรียนได้คิดวิธีการแก้ปัญหา หากผู้เรียนหมั่นฝึกฝนจะเกิดความชำนาญ ลงมือปฏิบัติเป็นขั้นเป็นตอนและผู้สอนควรเป็นผู้ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เรียนทั้งการแนะนำตามความเหมาะสมในการพัฒนาการเรียนรู้อันของผู้เรียนแต่ละคน

1.5 สื่อการเรียนการสอนศิลปศึกษา

นักการศึกษาได้กล่าวถึงสื่อการเรียนการสอนศิลปศึกษา ไว้ดังนี้

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525) ได้กล่าวว่า ส่วนประกอบสำคัญอีกอย่างหนึ่งของการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ที่ผู้สอนต้องเอาใจใส่เลือกใช้ให้เหมาะสม เพื่อช่วยให้การเรียน

การสอนได้ผลเต็มที่คือ วัสดุอุปกรณ์ และได้ให้ความหมายคำว่า “วัสดุ” หมายถึง สิ่งที่ใช้แล้วหมดเปลืองไป เช่น กระดาษ สี กาว ฯลฯ ซึ่งวัสดุสำหรับงานศิลปะอาจเป็นวัสดุที่มีจำหน่ายอยู่ทั่วไป หรือเป็นวัสดุที่หาภายในท้องถิ่น ได้แก่

1. วัสดุ

1.1 วัสดุที่ต้องซื้อ ได้แก่ สีเทียน สีชอล์ค สีถ่าน สีน้ำ สีโปสเตอร์ สีน้ำมัน รวมถึงกระดาษที่ใช้ในงานศิลปะมีหลายแบบควรเลือกใช้ตามลักษณะของกิจกรรม เช่นกระดาษปรู๊ฟ กระดาษปอนด์ กระดาษวาดเขียน กระดาษสีต่างๆ รวมถึง กาวเทป ดินน้ำมัน เป็นต้น

1.2 วัสดุที่ไม่ต้องซื้อ ได้แก่ เศษวัสดุเหลือใช้ และวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น

2. อุปกรณ์ หมายถึง เครื่องมือที่ใช้ในการทำงาน เป็นสิ่งที่ไม่หมดเปลืองในการใช้งาน มีอายุการใช้งานตามชนิดหรือคุณภาพของสิ่งนั้น ได้แก่ มีด ลูกกลิ้ง เครื่องมือแกะสลัก กรรไกร พู่กัน และเครื่องเขียนอื่นๆ เป็นต้น

วิรุณ ตั้งเจริญ(2526) ได้กล่าวว่า สื่อการสอนที่เสนอให้ผู้เรียนรับรู้แล้วช่วยขยายความรู้ ความคิด และความเข้าใจ และผลจากการรับรู้ นั้น จะเป็นผลต่อการสร้างสรรค์ศิลปะโดยตรงหรือไม่ก็ได้ และเสนอเกี่ยวกับลักษณะของสื่อการสอนทางศิลปะไว้ดังนี้

1. สื่อประเภทวัสดุ (Materials) เป็นสื่อการสอนที่นำวัสดุมาประยุกต์เปลี่ยนแปลง สร้างสรรค์ หรือใช้ร่วมกับสื่ออื่นๆ เพื่อใช้ในการสอนโดยเฉพาะการสอนด้านทัศนศิลป์ ส่วนใหญ่จะเป็นวัสดุกราฟิก (Graphic) ได้แก่ กระดาษชอล์ก ภาพประกอบ ป้ายแสดง การ์ตูน โปสเตอร์ แผนภูมิ ภาพถ่ายและหุ่นจำลอง เป็นต้น

2. สื่อประเภทอุปกรณ์ (Equipment) เป็นสื่อการสอนที่สร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะด้านเพื่อปฏิบัติงานหรือใช้ประกอบกับสิ่งอื่นๆโดยมากเป็นอุปกรณ์ที่เป็นเครื่องกล เพื่อเสนอความรู้ ความคิดและความเข้าใจให้เป็นรูปธรรมขึ้น ได้แก่ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพนิ่ง โทรทัศน์ ภาพยนตร์ เป็นต้น

3. สื่อจิตใจ (Inspiration) ในการฝึกปฏิบัติทัศนศิลป์ศึกษาเป็นสื่อสำหรับเร้าใจ เพื่อเป็นแบบสำหรับการถ่ายทอด ดัดแปลง หรือกระตุ้นความรู้สึนึกคิดของผู้เรียนให้แสดงเป็นผลงานศิลปะขึ้นมา ได้แก่ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติรอบตัว คน สัตว์ สิ่งของ เป็นต้น สื่อที่จัดขึ้นมาเอง ดอกไม้ ผลไม้ ผ้า เป็นต้น และเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่างๆ นำท่อม ภัยแล้ง เป็นต้น

4. วิธีการ (Techniques) เป็นกิจกรรมที่ร่วมกันทั้งผู้สอนและผู้เรียน เป็นวิธีการหรือกระบวนการที่ถูกจัดขึ้นเพื่อเป็นสื่อความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน และมีสภาพเป็นเทคนิคการเขียนการสอน หรืออาจกล่าวได้ว่าต้องปฏิบัติให้เกิดการรับรู้ขึ้น ได้แก่ การสาธิต การทดลอง เป็นต้น

อุบล ตูจันดา (2532) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง การนำวัสดุอุปกรณ์วิธีการ มาเป็นตัวกลางระหว่างผู้สอน ให้ผู้เรียนรับรู้ เกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ และมีความหมายต่อผู้เรียน

สันติ คุณประเสริฐ (2538) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอนนับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เพราะเป็นเสมือนเครื่องมือที่จำเป็นที่ต้องใช้ประกอบเพื่อให้การสอนดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผู้สอนควรวางแผนเกี่ยวกับการเรียนการสอนให้ชัดเจนก่อนว่าสื่อที่จะนำไปใช้นั้นมีความจำเป็นเพียงไร และต้องก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด บรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

วุฒิ วัฒนสิน (2541) ได้กล่าวว่า สื่อการสอนสำหรับการสอนวิชาศิลปะคือวัสดุที่เป็นผลผลิตจากการสร้างสรรค์ที่จำเป็นต้องใช้ฝีมือและทักษะทางศิลปะ ซึ่งวัสดุการสอนศิลปะจะมีส่วนช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์มากและเร็วขึ้น ได้แก่

1. กระดานชอล์ก (Chalk board) สมัยก่อนผู้เรียนจะใช้กระดานชนวนซึ่งเป็นหินชนวนสีคล้ำ (ดำ) คู่กับวัสดุที่ขีดลงไป (เป็นหินชนวนเช่นกันแต่มีปลายแหลม) ขนาดไม่ใหญ่มาก สามารถพกพาไปโรงเรียนได้ สำหรับผู้สอนจะใช้กระดานชอล์กสีดำคู่กับชอล์กสีขาว ตัวอักษรหรือภาพที่เขียนลงไปบนกระดานชอล์กสีดำจะเห็นชัดเจนมาก เราเรียกกระดานชอล์กนี้ว่ากระดานดำ (Black board) ปัจจุบันเมื่อมีความเจริญก้าวหน้าทางวัสดุสังเคราะห์ แผ่นวัสดุสังเคราะห์สีขาว แล้วใช้ปากกาเคมีสีเข้มเขียนลงไปเรียกว่า กระดานขาว (White Board)

2. ภาพประกอบ (Illustration) มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนจะต้องแสดงความเป็นรูปธรรมให้มากที่สุดนอกเหนือจากการบรรยายเพียงอย่างเดียว การนำภาพประกอบมาให้ผู้เรียนได้รับรู้ไปในทางเดียวกัน จะทำให้ผู้เรียนสนใจและเข้าใจยิ่งขึ้น อาทิเช่น ภาพจากหนังสือต่างๆ หรือภาพที่ผู้สอนวาดขึ้นมาประกอบการสอน อาจวาดขึ้นด้วยสี ดินสอ ปากกาเคมี หรือการเขียนลงบนกระดาษใส แผ่นใส เพื่อใช้กับเครื่องฉายภาพนิ่ง เป็นต้น เป็นวัสดุการสอนที่เหมาะสมสำหรับการสอนศิลปะทุกรายวิชา ผู้สอนควรจัดเตรียมไว้เพื่อการเรียนการสอนศิลปะ

3. การ์ตูน (Cartoon) เป็นส่วนหนึ่งของภาพประกอบที่ผู้สอนสร้างสรรค์ขึ้นแต่การ์ตูนอาจมีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือการ์ตูนที่วาดขึ้นจะเป็นรูปร่างของคนสัตว์สิ่งของ จะมีความเรียบง่ายและรูปแบบสามารถสร้างขึ้นตามจินตนาการที่ไม่มีขอบเขต มีความเด่นชัดและการแสดงท่าทางที่ตื่นเต้นสนุกสนานชวนติดตาม สิ่งที่ผู้สอนควรคำนึงคือเนื้อหาที่ต้องการจะสอน อาจมีการสอดแทรกเรื่องราวแนวคิดที่แปลกๆ สนุกสนานด้วย จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดในการสอนศิลปะ

4. โปสเตอร์ (Poster) คือ ภาพที่มีคำอธิบายประกอบเพื่อให้ผู้พบเห็นมีความสนใจ และเข้าใจในเวลาสั้นๆ ดังนั้นภาพโฆษณาจะต้องเด่นชัด สะดุดตา และดึงดูดความสนใจ โดยลักษณะของโปสเตอร์ที่ดีต้องมีลักษณะดังนี้

- ควรมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนเพียงข้อเดียว
- ข้อความต้องสั้น กระชับ ดึงดูดความสนใจ ได้ใจความ มีความหมาย
- ไม่ควรมีภาพมาก แต่ภาพนั้นต้องเด่นชัด
- ควรใช้สีน้อย อาจเป็นสีตรงข้าม (Contrast) หรือสีกลมกลืน (Harmony) ก็ได้
- การจัดภาพและตัวอักษรต้องคำนึงถึงหลักการจัดองค์ประกอบศิลป์
- เรียบง่าย ไม่วุ่นวาย

5. ป้ายนิเทศ (Bulletin Board) คือ วัสดุการสอนที่ใช้แสดงเรื่องราวที่น่าสนใจให้ผู้เรียนเห็นในรูปแบบของภาพ แผนภูมิ หรือป้ายประกาศเพื่อการเรียนรู้ โดยมากมีขนาดค่อนข้างใหญ่เพื่อทำให้แสดงสิ่งที่ต้องการได้ชัดเจน ผู้สอนอาจใช้ป้ายนิเทศเพื่อการนำเสนอเนื้อหาใหม่ ข่าวใหม่ หรือแสดงผลงานดีเด่นของผู้เรียน เป็นต้น โดยแสดงให้เห็นด้วยการติดผนังหรือวางบนขาห้อย ป้ายนิเทศอาจนำเสนอเนื้อหาให้จบในแผ่นเดียวหรือติดต่อกันหลายแผ่นก็ได้แต่การจัดวางการใช้แบบตัวอักษร (Front) ในทุกแผ่นควรจะเป็นเอกภาพดูแล้วเห็นว่าเป็นชุดเดียวกัน

6. แผนภูมิ (Chart) คือป้ายนิเทศชนิดหนึ่ง เป็นแผ่นทัศนวัสดุที่แสดงความสัมพันธ์ ต่อเนื่องวิวัฒนาการและลักษณะของสิ่งของและปรากฏการณ์ต่างๆ โดยใช้ภาพภาพสัญลักษณ์ และคำอธิบายประกอบ ผู้สอนสามารถใช้แผนภูมิในการนำเสนอขั้นตอนการปฏิบัติงานในวิชา ศิลปะ หรือนำมาใช้เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดอยากเรียน อยากค้นคว้าเพิ่มเติม

7. ภาพถ่าย (Photography) ไม่ได้จำกัดว่าต้องเป็นภาพที่ผู้สอนถ่ายเองเท่านั้น อาจรวมถึงรูปถ่ายทุกชนิดทั้งภาพถ่ายในหนังสือหรือสิ่งพิมพ์ต่างๆ ภาพถ่ายมีความจำเป็นต่อการเรียน การสอนศิลปะมาก โดยเฉพาะรายวิชาที่มีเนื้อหาในการอธิบายมากๆ เช่น ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์และศิลปวิจารณ์ เพราะภาพถ่ายทำให้ภาพในจินตนาการของผู้เรียนที่เลือนหายไป ภาพจริงปรากฏและเห็นชัดเจน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจมากขึ้น

8. หุ่นจำลอง (Model) คือสิ่งที่แทนของจริง เป็นวัสดุการสอนที่มีลักษณะ 3 มิติ อาจย่อส่วนให้เล็กกว่าของจริงเพื่อให้มีขนาดเด็กพอที่จะนำมาศึกษาได้สะดวกหรืออาจขยายส่วนให้มีขนาดใหญ่กว่าของจริงหลายเท่า เพื่อให้มองเห็นได้ชัดเจน หรือเพื่อใช้แทนของจริงที่หาได้ยาก ซับซ้อนเกินกว่าที่จะศึกษาจากของจริง เช่น หุ่นจำลองของโครงกระดูก หรือกล้ามเนื้อของคนที่ใช้เป็นสื่อการสอนวิชากายวิภาค สามารถทำให้ผู้เรียนได้เห็นลักษณะ สัดส่วนของโครงกระดูกและกล้ามเนื้อได้โดยไม่ต้องไปดูของจริง

9. ของจริง (Realistic) เป็นสื่อการสอนอย่างหนึ่งที่ดีที่สุด หากเป็นไปได้ในการเรียน การสอนศิลปะทุกจุดประสงค์ ผู้สอนควรจัดให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับของจริง เช่น ในวิชาวาดเส้นหุ่น หนึ่ง ผู้สอนศิลปะควรจัดหุ่นจริง มาให้ผู้เรียนได้วาด ไม่ว่าจะเป็นการนำคนมาเป็นหุ่นในการวาด ภาพคนเหมือน หรือในการวาดภาพทัศนียภาพ หากเป็นไปได้ผู้สอนควรพาผู้เรียนไปยังสถานที่จริง ถ้ากระทำไม่ได้เช่นนี้ แนนอนที่สุดว่าจะทำให้เกิดความเข้าใจและประทับใจที่จะนำไปสู่การชื่นชมและ การอนุรักษ์ศิลปะได้อย่างแน่นอน

10. หนังสือ (Books) เป็นสื่อการสอนอย่างหนึ่งที่มีระบบระเบียบในการนำเสนอและมีคุณค่ามาก การเรียนการสอนศิลปะที่ดีควรมีความรู้และมีทักษะในระดับที่สมดุล หนังสือจึงเป็น สื่อการสอนที่มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้และความเข้าใจได้ดี ดังนั้นผู้สอนควรให้ความสำคัญ ให้มาก

กรมวิชาการ (2542) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนเป็นกระบวนการสื่อความหมาย ระหว่างผู้สอนหรือผู้ส่งความรู้ กับผู้เรียนหรือผู้รับความรู้ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วย ตัวนำความรู้ เรียกว่าสื่อ และตัวความรู้เรียกว่าสาร ดังนั้นสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ จึงเรียกว่า “สื่อในการเรียนการสอน” ซึ่งมีบทบาทมากในกระบวนการจัดการเรียนการสอน และผู้สอนควร พิจารณาเลือกสรรหรือสร้างขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน หรือช่วยให้ผู้เรียนสามารถบรรลุ เป้าหมายในการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งที่ผู้สอนจะต้องระมัดระวังในเรื่องของสื่อการเรียน การสอนคือ การใช้สื่อ นั้น ต้องสนองความต้องการทางการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมให้เกิด ประสิทธิภาพ

เกษร ธิตะจาวี (2543) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง เป็นสิ่งที่ผู้สอนใช้ ประกอบการสอน เพื่อให้บทเรียนน่าสนใจ เข้าใจง่ายขึ้นและทำให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น เป็น ภารกิจหลักของผู้สอนศิลปะศึกษาที่ต้องทำก่อนสอน การสร้างสื่อประกอบการสอนของผู้สอนยัง แสดงออกให้เห็นถึงการได้วางแผนการสอนของผู้สอนและช่วยให้ผู้สอนเกิดความมั่นใจในการสอน ยิ่งขึ้น

เจน เค เบท (Jeane K. Bate, 2000) ได้กล่าวว่า สื่อการสอนศิลปะที่ดีต้องสอดคล้อง กับบทเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน วัตถุประสงค์การสอน ซึ่งสื่อต่างๆ แบ่งได้ดังนี้

1. งานศิลปะจริง (Real Object) การใช้สื่องานศิลปะจริงนั้น เพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัส กับสิ่งแวดล้อมจริง และอาจใช้สอนควบคู่ไปกับการบรรยาย การใช้งานศิลปะจริงเหมาะสมกับการ สอนที่ให้ผู้เรียนได้รู้จักกับพื้นผิววัสดุ เช่น ฝืนผ้าหรือเครื่องปั้นดินเผา งานประติมากรรม เพื่อเพิ่ม ประสบการณ์ศิลปะของผู้เรียนเชื่อมโยงจากห้องเรียนไปสู่ศิลปะที่อยู่นอกห้องเรียน

2. ผลงานภาพจำลอง (Reproduction) ได้แก่ ภาพโปสเตอร์ ภาพโปสเตอร์ เป็นต้น ซึ่งผลงานตัวอย่างชนิดนี้ผู้เรียนสามารถพิจารณาได้อย่างใกล้ชิด ในการสอนผู้สอนสามารถนำภาพต่างๆ มาเปรียบเทียบให้ผู้เรียนเห็นได้ เพื่อเป็นการเพิ่มประสบการณ์ทางศิลปะ ทั้งนี้การเพิ่มประสบการณ์ทางศิลปะ ผู้สอนอาจจะใช้ข้อคำถามช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนพิจารณาผลงานมาตอบคำถามดังกล่าว

3. สไลด์ และเครื่องฉายแผ่นใส (Slide and Overhead Transparencies) ซึ่งจะต้องมีความสอดคล้องกับหลักสูตร บทเรียนและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานทางศิลปะด้วย ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงลำดับของสื่อเพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในกระบวนการทำงานศิลปะ

4. หนังสือและวารสาร (Books and Magazines) เป็นทรัพยากรที่ให้ทั้งแนวคิดในการทำงานศิลปะรวมถึงให้ข้อมูลที่จำเป็นเนื้อหาด้วย หรือผู้สอนอาจจะเสนอแนะให้ผู้เรียนอ่านหนังสือและวารสารทางด้านศิลปะในหนังสือ และวารสารดังกล่าวกับผู้สอนอีกครั้ง

5. สื่อการสอนแบบสำเร็จรูป (Commercially Produced Packages) สื่อการสอนดังกล่าวมักพบในรูปแบบของสื่อที่ขายอยู่กับศูนย์การศึกษาต่างๆ ซึ่งในสื่อ 1 ชุดอาจประกอบด้วยโปสเตอร์ วีดีโอ สไลด์ และเกมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ สื่อที่ขายโดยส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือสื่อการสอนทางสุนทรียศาสตร์ ซึ่งสื่อดังกล่าวเน้นไปในด้านให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเอง ผู้สอนอาจสร้างชุดการสอนขึ้นมาหรืออาจจะดัดแปลงจากสื่อที่มีอยู่ให้เหมาะสมกับบทเรียนที่สอน

ปทีป เมธาคุณวุฒิ (2543) ได้กล่าวว่า สื่อการสอนศิลปะที่ดีจะต้องมีความหลากหลายหรือการให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในการมองเห็นและพิจารณางานศิลปะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเลือกใช้สื่อชนิดใด หรือการใช้สื่อต่างๆ ร่วมกันก็ตาม ผู้สอนจะต้องพยายามใช้สื่อในห้องเรียนเพื่อโยงไปสู่ความรู้ ประสบการณ์จริง และในห้องเรียนผู้สอนอาจใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยเป็นสื่อในการสอน ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงผู้เรียนเพื่อสร้างแนวคิดแก่ผู้เรียนโดยให้ผู้เรียนได้เข้าถึงผลงาน หรือความรู้ได้จากทั่วโลก และค้นพบงานศิลปะที่ตนนั้นสนใจ ซึ่งปัจจุบันเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าไปมากได้มีการนำเอาเทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์มาใช้หรือที่เรียกว่าการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ซึ่งสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่น่าสนใจนำมาใช้ในการเรียนการสอนในปัจจุบันมีอยู่มากมาย ซึ่งเทคโนโลยีที่สำคัญในการใช้ในการสืบค้นข้อมูลเพื่อศึกษานั้นมีอยู่มากมาย ในที่นี้คือ สื่ออินเทอร์เน็ต (Internet) ที่ใช้ในการเรียนการสอนแบบเว็บเบส (Web Based)

วีณา ธนาไชยสกุล (2547) ได้กล่าวว่า ปัจจุบันสื่ออินเทอร์เน็ต (Internet) เป็นระบบเครือข่ายข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมโยงกับ คอมพิวเตอร์ต่างๆ ที่กระจายอยู่ทั่วโลกหลายล้านเครื่อง และมีอยู่เกือบทุกประเทศ ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสามารถใช้ซูเปอร์ไฮเวย์อิเล็กทรอนิกส์ไปยังทั่วทุกมุมโลกได้โดยใช้เวลาเพียงไม่กี่วินาที ปัจจุบันเป็นเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่มีจำนวนมากมายที่ใช้

กระบวนการสื่อสารแบบออนไลน์ ระหว่างคอมพิวเตอร์ต่างระบบและต่างชนิดร่วมกับสายเคเบิล หรือสายไฟเบอร์ออปติกโดยผู้ใช้อาศัยโปรแกรมและอุปกรณ์สื่อสารที่มีรูปแบบมาตรฐานและสื่อที่สามารถให้ความรู้และเป็นอีกส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน คือ ส่วนที่เป็นสถานที่ หรือการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษา อาจหมายถึง วัสดุสิ่งของ หรืออาคารเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการที่สามารถถ่ายทอดและเป็นแหล่งให้ความรู้แก่ผู้เรียนได้

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนหมายถึงสิ่งที่เป็นตัวพาสารไปสู่ผู้เรียน ซึ่งอาจเป็น วัสดุอุปกรณ์ วิธีการ หรือการบริการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสาร โดยมีการวางแผนมาแล้วเป็นอย่างดี ให้เหมาะสมสอดคล้องกับกระบวนการสอน การใช้สื่อที่ทันสมัยอย่างคุ้มค่า สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และนอกจากสื่อที่สามารถเคลื่อนย้ายและถ่ายโยงข้อมูลได้แล้ว สื่ออีกประเภทหนึ่งที่สามารถเป็นส่วนสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ได้แก่สถานที่ที่มีการจัดแสดงความรู้เช่นการจัดบอร์ดแสดงขั้นตอนการผลิตผลงาน แหล่งผลิตผลงาน เป็นต้น

ดังนั้นสื่อการสอนเป็นสิ่งจำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอนศิลปะเป็นอย่างมาก เพราะ ถือเป็นเครื่องสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันมีเทคโนโลยีทางการศึกษาที่ก้าวหน้า สามารถเชื่อมต่อกับองค์ความรู้ได้ครอบคลุมทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นผลงานที่เป็นสากลหรือผลงานที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชนเผ่าต่างๆ ทำให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้างานศิลปะได้อย่างกว้างขวาง อันจะเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานสามารถประยุกต์และปรับใช้ความรู้เหล่านั้นในการสร้างสรรค์ผลงานตนเองได้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีการฝึกฝนในการรับรู้ เข้าใจในหลักความงามที่มีอยู่ในสิ่งที่ได้เห็นสามารถคิดวิเคราะห์สังเคราะห์และประเมินค่า เป็นการกลั่นกรองข้อมูลก่อนที่จะนำมาปรับใช้ เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ และมีส่วนประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ คือ การจัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศเหมาะสมกับวิชาที่เรียน ซึ่งเป็นการจัดสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวผู้เรียนให้เกิดสิ่งเร้าภายใน สร้างแรงจูงใจและความสนใจต่อผู้เรียนได้

1.6. การวัดและประเมินผลทางศิลปศึกษา

มีนักการศึกษาหลายท่าน กล่าวถึงการวัดและประเมินผลไว้ดังนี้

วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2516) ได้กล่าวถึงวิธีการที่จะประเมินผลการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ไว้ว่าสามารถทำได้หลายวิธีโดยพิจารณาให้เหมาะสมกับลักษณะต่างๆ ของการเรียนและกิจกรรม เช่น การวัดพัฒนาการในด้านต่างๆ สามารถทำได้โดยการสัมภาษณ์ การสอบถาม ซึ่งอาจเป็นแบบตั้งคำถาม ชนิดที่มีคำตอบให้เลือก หรือการวัดผลทางพฤติกรรมในด้านความรู้

ความเข้าใจ ความคิด และการออกแบบนั้นสามารถใช้วิธีการทดสอบได้เป็นอย่างดี เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงการวัดผลทางศิลปศึกษาด้านต่างๆ ไว้ดังนี้

1. การวัดพัฒนาการด้านต่างๆ ที่เกิดจากการเรียนการสอน โดยแบ่งออกเป็น 6 หมวดใหญ่ๆ คือ

1.1 พัฒนาการทางการสร้างสรรค์ สามารถคิดดัดแปลงแก้ปัญหาทำสิ่งต่างๆ ที่ดี มีคุณค่ากว่าเดิมได้ ผู้เรียนแสดงออกโดยการวางแผนงานออกแบบ วัดผลได้โดยการทดสอบและการสังเกต เช่น

- การทำงานได้อย่างอิสระ ไม่ต้องคอยถามผู้อื่น
- มีความเชื่อมั่นในความคิดเห็นของตน
- ไม่ลอกแบบของผู้อื่น
- สามารถออกแบบได้รวดเร็ว แน่นนอน ทันที่
- มีลักษณะการแสดงออกแตกต่างกับคนอื่น

1.2 การวัดพัฒนาการทางสุนทรียภาพ สามารถรู้และเข้าใจในคุณค่าทางศิลปะอย่างมีหลักเกณฑ์ ผู้เรียนแสดงออกโดยสามารถเข้าใจและนิยมในศิลปะ วัดผลได้โดยการทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์ และแบบสำรวจ

- ความนิยมเข้าใจที่เกิดจากความรู้สึกภายใน
- ความนิยมเข้าใจที่อาศัยประสบการณ์และการปฏิบัติทางศิลปะ
- มีความเข้าใจและหลักการทางสุนทรียภาพได้ถูกต้อง เหมาะสม
- สามารถเลือก แบ่งแยก และให้เหตุผลทางศิลปะที่ดี

1.3 พัฒนาการทางการเรียนรู้ สามารถสังเกตเข้าใจในงานศิลปะถูกต้องตามหลักศิลปะ ผู้เรียนแสดงออกโดยการอธิบาย การให้เหตุผลในความงามอย่างถูกต้อง การวัดความสามารถในด้านนี้ทำได้โดยการทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์

- การสังเกตถึงความถูกต้องของงานตามหลักเกณฑ์ของงานศิลปะ เช่น แสงเงา ความตื้นลึก เป็นต้น

- ความรู้สึกที่เกิดจากการดูงานศิลปะ เช่น ความรู้สึกในเรื่องพื้นผิวอ่อนหรือแข็งกระด้าง

- ความรู้สึกในการเคลื่อนไหว เช่น การเคลื่อนไหวของร่างกายและสิ่งของ

1.4 พัฒนาการทางด้านสติปัญญา มีความสามารถในด้านต่างๆ สามารถจดจำได้ละเอียดถูกต้อง ฉลาด เจียบแหลม การแสดงออกโดยการแก้ปัญหาได้ดี การวัดผลโดยการสังเกต การทดสอบและการสัมภาษณ์

- สามารถสร้างสรรค์งานศิลปะได้ถูกต้องมีรายละเอียดมาก และงดงาม
- ใช้หลักการทางศิลปะได้เหมาะสม เช่นการใช้สีในการออกแบบ
- มีความรู้ในเรื่องราวต่างๆ ได้ละเอียดถูกต้องมาก

1.5 พัฒนาการทางด้านอารมณ์ มีความสามารถแสดงออกอย่างอิสระและควบคุมอารมณ์ได้ มีความมั่นใจในการทำงาน พัฒนาการทางด้านอารมณ์รวมถึงสุขภาพจิต ความมั่นคงทางอารมณ์ และพัฒนาการทางบุคลิกภาพด้วยการแสดงออกโดยการทำงานได้อย่าง สุขุม เป็นระเบียบและควบคุมได้อย่างเหมาะสม การวัดทำได้โดยการสังเกต การสัมภาษณ์

- การสร้างสรรค์งานศิลปะได้อย่างอิสระ มีความมั่นใจในการทำงาน
- มีความเป็นระเบียบในการทำงาน
- มีความสบายและสุขใจในการทำงาน

1.6 พัฒนาการทางกาย มีความสามารถในการปฏิบัติทางศิลปะ ใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ได้คล่องแคล่ว มั่นคง ไม่เป็นอันตราย มีความแน่นอนและแม่นยำในการทำงาน การแสดงออกโดยการปฏิบัติและการเคลื่อนไหว การวัดโดยการสังเกต การสัมภาษณ์และการทดสอบ

- มีทักษะในการเขียน ระบายสีและการใช้เทคนิคต่างๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว
- ลักษณะภาพที่แสดงออก มีความสัมพันธ์ในการฝึกเขียนและความรู้สึก

1.7 พัฒนาการทางด้านสังคม มีความสามารถเข้าใจในสิ่งแวดล้อม เข้าใจในความต้องการของผู้อื่น และสามารถเข้ากับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข การแสดงโดยการทำงาน การประสานงาน การคิด และการเข้าใจในผู้อื่น การวัดโดยการสังเกต การสัมภาษณ์และการทดสอบ

2. การวัดพัฒนาการด้านต่างๆ ของผู้เรียน ช่วยให้ผู้สอนเข้าใจในผู้เรียน และสามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษานั้นได้

2.1 ในด้านความรู้ สามารถทราบและจำเรื่องราวของประสบการณ์ที่ได้รับ รวมทั้งประสบการณ์ที่สัมพันธ์ได้อย่างถูกต้อง แสดงออกโดยการระลึกถ่ายทอด สามารถวัดได้โดยการทดสอบ การสัมภาษณ์ การสังเกต

- ความรู้เกี่ยวกับศัพท์เฉพาะทางศิลปะ
- ความรู้เกี่ยวกับประวัติทั่วไปของศิลปะ
- ความรู้เกี่ยวกับวัสดุ และขบวนการทำ

2.2 ในด้านความเข้าใจ สามารถเข้าใจในคุณค่าและหลักการของศิลปะจนประเมินผลงานของศิลปะนั้นได้ การแสดงออกโดยการอธิบาย การวัดโดยการทดสอบ การสังเกต และการสัมภาษณ์

- ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างทางศิลปะ
- ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ กฎ และการสร้างสรรค์
- ความสามารถในการประเมินผลงานของศิลปะ
- ความสามารถในการให้เหตุผลในการพิจารณา

2.3 ในด้านความคิดและการออกแบบ สามารถแก้ปัญหาในการออกแบบ การใช้เหตุผล และสรุปผลการตีความ การแสดงออกโดยการแก้ปัญหาและการออกแบบ สามารถวัดได้โดยการทดสอบ การสังเกตและการแสดงความคิดเห็น

- ความสามารถแก้ปัญหาในการออกแบบ
- ความสามารถในการสร้าง และแสดงความสมเหตุสมผลของการออกแบบ

2.4 ในด้านศิลปะนิยม มีความรู้และเข้าใจในคุณค่า และความสำคัญของงานศิลปะ แสดงออกโดยการอธิบาย นิยาม สามารถวัดได้โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต การทดสอบ การจัดอันดับคุณภาพและแบบภาพต่างๆ

- ความนิยมศิลปะที่เกิดจากความรู้สึกภายใน
- ความนิยมที่อาศัยประสบการณ์และการปฏิบัติ
- การอธิบายและการประเมินผลงานศิลปะ

2.5 ในด้านทัศนคติและความสนใจ มีความเชื่อ ความนิยมและสนใจที่จะปฏิบัติตามความเชื่อ การแสดงออกโดยการติดตามความเชื่อ การร่วมในกิจกรรมอย่างสุขใจ สามารถวัดได้โดยการสังเกตและการจัดอันดับคุณภาพ

- ความเชื่อมั่นในการทำงานของตน
- ความสนใจในการเรียนและตั้งใจ
- การทำงานได้เรียบร้อย
- ความคิด ความเข้าใจและความเชื่อในแบบของศิลปะ

2.6 ในด้านทักษะและการนำไปใช้ มีความสามารถในการใช้วัสดุ และเครื่องมือได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว สามารถสร้างสรรค์งานได้รวดเร็วและประหยัด แสดงออกโดยการปฏิบัติงาน การใช้วัสดุ เครื่องมือ การแก้ปัญหาและการนำไปใช้ วัดได้โดยการสังเกต และแบบทดสอบ

- ความสามารถในการเห็นแสง สี และเงา
- ความสามารถในการเขียนภาพด้วยวิธีต่างๆ
- ความสามารถในการใช้วัสดุและเครื่องมือ
- ความสามารถในการทำงานศิลปะ ได้เรียบร้อยตามกำหนด

- ความสามารถในการนำไปใช้ได้เหมาะสม
- ความสามารถในการแก้ปัญหา
- ความสามารถในการมองเห็นแบบ ลักษณะโครงสร้างทางศิลปะที่

เหมาะสมในความงามและการใช้สอย

ไอสเนอร์ (Eisner, 1972) ได้กล่าวถึง ลักษณะการประเมินผลศิลปะภาคปฏิบัติ โดยการตัดสินเปรียบเทียบไว้ 3 ประการคือ

1. การเปรียบเทียบกับตนเอง เพื่อให้รู้ถึงระดับความสามารถ อารมณ์ และความเข้าใจของผู้เรียน ว่ามีการเติบโตของงานเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด
2. การเปรียบเทียบกับเพื่อนร่วมชั้น เพื่อให้รู้ถึงระดับและความสามารถและการปฏิบัติงานของกลุ่ม ซึ่งจำเป็นจะต้องคำนึงถึงวุฒิภาวะ และระดับอายุของผู้เรียนด้วย
3. การเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน เป็นการเปรียบเทียบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัตถุประสงค์การสอนและกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์

นอกจากนี้ ไอสเนอร์ ได้กล่าวถึง 3 สิ่งที่สามารถประเมินผลได้ในงานศิลปะ คือ

1. ความชำนาญทางเทคนิคที่ปรากฏอยู่ในผลงาน ได้แก่ ความสามารถในการใช้และควบคุมอุปกรณ์ ว่าผู้เรียนสามารถควบคุมอุปกรณ์เหล่านี้ได้มากน้อยเพียงใด
2. สุนทรียภาพและลักษณะการแสดงออกของผลงาน ได้แก่ ความสามารถในการจัดรูปทรงในผลงาน การแสดงออก รวมถึง ความสัมพันธ์ระหว่างเทคนิคและสุนทรียภาพที่ปรากฏ
3. จินตนาการและสร้างสรรค์ในผลงาน ได้แก่ การประเมินระดับของความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการที่ปรากฏ ความเฉลียวฉลาด ความแปลกใหม่ และความรู้สึก

ไมเคิล (Michael, 1983) ได้เสนอเกณฑ์ในการวัดและการประเมินผลงานศิลปะภาคปฏิบัติ โดยแบ่งเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

1. การสื่อสารข้อคิดเห็นและการแสดงออก (Communication and Expression)
2. ความเชื่อมั่น ความมั่นใจในตนเอง (Confidence / Self-Esteem)
3. การพัฒนาด้านการรับรู้ (Perception Development)
4. องค์ความรู้สุนทรียภาพและส่วนประกอบ (Aesthetic Organization and Consistency)
5. ความรู้ในสาขาศิลปะ (Knowledge of the field of art)
6. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creativity)
7. ทักษะความชำนาญ (Skill)
8. ความเพลิดเพลิน ความพึงพอใจ (Enjoyment / Satisfaction)

จากแนวคิดข้างต้นจะเห็นว่ามีผลสอดคล้องกับเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลทางศิลปศึกษาที่ ชะลอ พงษ์สามารถ (2526) เสนอแนะไว้ดังนี้

1. การทดสอบ (Testing) เป็นวิธีวัดผลที่สำคัญและนิยมใช้มาก ในการวัดพฤติกรรมทางสมอง (Cognitive Domain) การทดสอบสมรรถภาพของผู้เรียนผู้สอน

2. การสังเกต (Observation) ใช้ตั้งแต่เริ่มบทเรียน ผู้สอนเป็นผู้สังเกต ความตั้งใจ ความสนใจต่อการสอนของผู้สอน สังเกตความตั้งใจปฏิบัติงานทั้งเฉพาะของตนเองและงานกลุ่มจนงานสำเร็จ

3. การสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมาย ย่อมทำให้พบข้อเท็จจริงบางประการ เช่น บุคลิกภาพ ท่วงทีวาทจา ปฏิพานไหวพริบ ทักษะทัศนียภาพบางประการ จากคำพูดการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

4. แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นการวัดความรู้สึก (Affective Domain) ความคิดเห็น ความสนใจ ทักษะคติ บางที่ใช้คู่กับการสัมภาษณ์ การสร้างแบบสอบถาม

5. การตรวจผลงาน (Checking) เป็นการวัดผลงานสำเร็จ ทำให้ผู้สอนได้ทราบถึงความก้าวหน้าของผู้เรียน การแก้ปัญหา ความถูกต้อง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

เกษร ธิตะจาวี (2543) ได้กล่าวว่า เป็นกิจกรรมอันสำคัญของผู้สอนที่จะประเมินคุณภาพการทำงานของทั้งผู้สอนและผู้เรียน ซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องกำหนดการประเมินผลให้ชัดเจน ให้ผู้เรียนรับรู้ว่าจะมีการประเมินอะไรบ้างและประเมินอย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนจะได้ปฏิบัติได้ถูกต้องและการประเมินผลจะต้องสอดคล้องตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ส่วนวิธีการประเมินผลทางศิลปะที่เป็นหลักการทางรูปธรรมทั้งผู้สอนและผู้เรียนสามารถรับรู้ได้ร่วมกันมีดังต่อไปนี้

1. จิตพิสัย (Affective Domain) เป็นการประเมินโดยผู้สอนใช้ความรู้สึกของตนเองในการประเมินผู้เรียนด้วยการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในการเรียน เช่น ให้ความสนใจ ความกระตือรือร้น การตั้งใจฟัง การตอบคำถาม ชักถาม ฯลฯ ตลอดจนการปฏิบัติกิจกรรม ความพร้อมที่จะเรียน เป็นต้น

2. พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นการประเมินความรู้ของผู้เรียนจากบทเรียนที่เรียนไปแล้ว เช่น การตอบคำถามที่ถูกต้อง การปฏิบัติกิจกรรมที่ถูกต้องตามที่ผู้สอนกำหนด หรือจากผลงานที่บ่งบอกว่าผู้เรียนเข้าใจในบทเรียน

3. ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นการประเมินจากผลงานที่เสร็จเรียบร้อยไปแล้ว เป็นการประเมินทักษะที่ขึ้นอยู่กับลักษณะงานที่ทำว่าผู้เรียนมีความสามารถในการทำกิจกรรมมากน้อยเพียงใด นอกจากจะดูที่ฝีมือจากผลงานแล้ว ยังมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความละเอียดในการทำงาน ความสะอาด ความประณีต อันแสดงออกถึงทักษะที่ผู้เรียนมีในผลงานนั้นๆ

การวิเคราะห์คุณภาพของงานตามคุณภาพของเรื่องราวและรูปทรง การใช้วัสดุ การจัดองค์ประกอบ เป็นต้น

สรุปได้ว่าการวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการที่ผู้สอนใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบผลการเรียนการสอน หรือกิจกรรมการเรียนการสอน หลังจากการเรียนรู้สิ้นสุดลงนั้นบรรลุจุดประสงค์หรือไม่ หากว่ามีข้อบกพร่องจะได้แก้ไขปรับปรุงทั้งตัวผู้สอน ผู้เรียน และกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งควรคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นต้นว่า เพศ อายุ ความแตกต่างระหว่างบุคคล สภาพแวดล้อม และประสบการณ์พื้นฐานของผู้เรียนแต่ละคน

1.7 บทบาทของผู้สอน

ผู้วิจัยได้รวบรวมความคิดเห็นของนักการศึกษาหลายท่านเกี่ยวกับบทบาทของผู้สอนไว้ดังนี้

ไมเคิล (Michael, 1983) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะและบทบาทของผู้สอนศิลปะ ควรมีความเข้าใจในปัญหาของผู้เรียนศิลปะ เป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดการแสดงออกทางความคิด การสื่อความหมายที่ผู้เรียนพยายามแสดงออก ผู้สอนมีหน้าที่ที่จะต้องศึกษาหาความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อจะสามารถสร้างความเข้าใจที่กระจ่างชัดให้แก่ผู้เรียนได้เมื่อผู้เรียนพบกับปัญหาระหว่างการปฏิบัติงาน และสามารถสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำงานศิลปะ ผู้สอนมีหน้าที่จะต้องช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจกระบวนการทำงานศิลปะ มีอยู่ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นสร้างแรงจูงใจ
2. ขั้นสร้างความมั่นใจในการแสดงออก
3. ขั้นการให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปะ
4. กระบวนการทำงานศิลปะและวิธีการทำงานศิลปะ
5. ขั้นการฝึกทักษะและการใช้สื่อทำงานศิลปะ

อาภรณ์ ใจเพียง (2540) ได้กล่าวว่า การเป็นผู้สอนที่ดีต้องประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การมีความรู้ดี รู้ลึก รู้รอบ 2) การมีทักษะและเทคนิคการสอนเป็นอย่างดี 3) การมีคุณธรรม จริยธรรม มีความศรัทธาในอาชีพ รวมทั้งผู้สอนที่มีทักษะการสอนควรมีลักษณะดังนี้

1. สอนด้วยความคล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง มีความคล่องตัวในการแสดงออก พฤติกรรมต่างๆ เป็นไปอย่างสอดคล้อง เหมาะสม รวบรวม ไม่ติดขัด เช่น การพูด การอธิบาย การถามคำถาม การใช้สื่อการสอน ทุกพฤติกรรมแสดงออกด้วยความมั่นใจ ไม่ขัดเขินหรือไม่แน่ใจ

ทำให้การสอนเป็นไปอย่างราบรื่นและสำเร็จลงด้วยความเรียบร้อย สามารถแก้ปัญหาผ่านไปได้ ด้วยความมั่นใจโดยไม่ทำให้เกิดผลเสียต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. สอนด้วยความถูกต้องแม่นยำ ทั้งด้านเนื้อหาสาระ และวิธีการ กล่าวคือ เนื้อหา หรือประสบการณ์ต่างๆ ที่จัดให้แก่ผู้เรียนมีความถูกต้องตามทฤษฎีหลักการ ผู้สอนสามารถให้ เนื้อหาที่ถูกต้องครอบคลุมขอบข่ายของวิชา และมีความแม่นยำในการให้เนื้อหา โดยไม่ต้องดูโน้ต ประกอบการสอนตลอดเวลา ส่วนด้านวิธีการ หมายความว่า ผู้สอนมีทักษะในวิธีการสอน หรือจัด กระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องเหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหาวิชา วัย ระดับสติปัญญา ของผู้เรียน และสภาพแวดล้อมต่างๆ ตลอดจนสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการ เรียนการสอนได้ถูกต้องเหมาะสม เช่น การรู้จักใช้ทักษะการเร้าความสนใจ การเสริมกำลังใจ การ ใช้คำถามต่างๆ ได้ดี เป็นต้น

3. สอนแล้วบรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพในเวลาที่เหมาะสม ผู้สอนที่มีทักษะ การสอนจะทำให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ของการสอนได้อย่างดีตามเวลาที่กำหนด หมายถึง ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจอย่างกระจ่างแจ้ง เกิดเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนและต่อผู้สอน เกิด ทักษะในการคิดค้นคว้า ในการปฏิบัติกิจกรรมตามที่ผู้สอนมอบหมาย ผู้สอนเองก็เกิดความสุข และความภูมิใจในการสอน ส่วนผู้เรียนก็จะเกิดความสุขในการเรียน และความภูมิใจใน ความสำเร็จของตนเช่นเดียวกัน

อุบล ตูจินดา (2532) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของผู้สอนศิลปะ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพ การสอนที่ดีว่าควรมีพื้นฐานด้านวิชาศิลปะเป็นอย่างดี มีความชำนาญ รวมทั้งมีความรู้ในวิธีการ เทคนิคการสอน มีประสบการณ์ในการทำงาน มีสถานภาพทางสังคมที่ดีมีความรักในผู้เรียน และ รักในการสอนศิลปะ ซึ่งพอจะแบ่งเป็นประเด็นหลักๆ คือ

1. มีความรู้ ความสามารถ ความถนัดทางศิลปศึกษาโดยตรง
2. มีอารมณ์ความรู้สึกผ่อนคลาย รู้จักใช้ในทางที่เหมาะสม
3. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
4. มีความสามารถในการปรับปรุงพฤติกรรม

นอกจากนี้ อุบล ตูจินดา (2532) ได้กล่าวถึงสิ่งที่ผู้สอนศิลปศึกษาควรคำนึงไว้ ดังนี้

1. ผู้สอนจะต้องรู้ว่า สอนทำไม หมายถึง ผู้สอนควรตั้งจุดมุ่งหมายของกิจกรรมการ เรียนการสอน ซึ่งจุดประสงค์นั้นจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงการจัดกิจกรรม ประสบการณ์ และประเมินผล ว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในระดับมากน้อย เพียงใด

2. ผู้สอนจะต้องรู้ว่า สอนอะไร หมายถึง การศึกษาหลักสูตร เนื้อหา พิจารณาและคัดเลือกว่าเนื้อหาสาระมุ่งเน้นความรู้ชนิดใด มีทักษะ คุณลักษณะและค่านิยมใดที่มุ่งหวังให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน การวิเคราะห์จึงจำเป็นที่จะทำใหักระบวนการจัดการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ไม่สับสน และก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว

3. ผู้สอนจะต้องรู้ว่า สอนอย่างไร หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์นั้นจะต้องคำนึงถึงบทเรียนแต่ละบทว่า ควรใช้วิธีสอนแบบใด โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายกิจกรรมการสอน และผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน วิธีสอนในปัจจุบันนั้น ไม่มีวิธีใดที่ดีที่สุด เพราะแต่ละวิธีมีข้อจำกัดในตัวเอง จึงต้องพิจารณาเลือกและนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหา สาระ ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนนั้น

4. ผู้สอนจะต้องรู้ว่า ผลที่ได้จากการสอนนั้นเป็นอย่างไร กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีนั้นจะต้องมีการเตรียมแผนการสอนที่เป็นระบบ กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน เลือกเนื้อหาสาระการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อให้ผู้สอนสามารถประเมินได้ว่า ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์นั้นหรือไม่ และเป็นแนวทางในการปรับการเรียนการสอนครั้งต่อไป

สรุปได้ว่าผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ผู้สอนที่ดีควรมีการวางแผนการสอน เลือกใช้เทคนิคการสอน และสื่อการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม เข้าใจปัญหาและการทำงานของนักเรียน และผู้สอนต้องมีการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ต้องเข้าใจถึงนักเรียนสามารถประเมินเพื่อพัฒนาผลงานของนักเรียนได้

การวางแผนการสอน

อุบล ตูจินดา (2532) ได้กล่าวว่า การวางแผนการสอนเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญมาก การวางแผนที่ดีควรมี 2 ลักษณะ ดังนี้

1. แผนการสอนระยะยาว (Long Plan) เป็นแผนการสอนเฉพาะแต่ละวิชาที่จัดขึ้นในแต่ละภาคเรียนหรือตลอดปี โดยผู้สอนกำหนดล่วงหน้าไว้ว่าจะสอนเรื่องอะไร เมื่อไหร่ ใช้เวลาการสอนนานเท่าใด ซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาหลักสูตร หรือรวบรวมเนื้อหาต่างๆ ประกอบเป็นแผนการสอนขึ้นมา โดยการวางแผนการสอนเป็นตอนๆ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ แล้วเรียงลำดับเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละช่วงอย่างแน่นอน อีกทั้งจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการวางแผนการสอนเฉพาะบทเรียน

2. แผนการสอนเฉพาะบทเรียน (Lesson Plan) เป็นแผนการสอนที่ใช้ในแต่ละคาบเรียนหรือบทเรียน โดยยึดแผนการสอนระยะยาวเป็นแนวปฏิบัติ

และอุบล ตูจินดา (2532) ยังกล่าวว่า ในการวางแผนการสอนศิลปะศึกษา ผู้สอนควรคำนึงถึงเรื่องต่างๆ ดังนี้

1. ต้องมีจุดมุ่งหมายของแต่ละบทเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการประเมินผลการเรียนการสอน
2. คำนึงถึงธรรมชาติ ความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน และระยะเวลาของการเรียนแต่ละครั้ง
3. มีกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ของผู้เรียน เป็นหนทางนำไปสู่การสรุปเป็นความคิดรวบยอด
4. เลือกวิธีการสอนแบบต่างๆ มาใช้ให้เหมาะสมกับบทเรียนแต่ละวัยของผู้เรียน
5. คำนึงถึงแหล่งทรัพยากร เพื่อความสะดวกในการจัดหาวัสดุประกอบการเรียน และจัดวิทยากรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของสถานที่เรียน

สอดคล้องกับ เกรย์ (Grey, 1972 อ้างถึง ใน จารุพรรณ ทรัพย์ปรุง, 2539) ได้กล่าวว่า การวางแผนการสอนศิลปะศึกษามี 2 ลักษณะ ดังนี้ 1) ผู้สอนเป็นผู้วางแผนการจัดกิจกรรมด้วยตนเอง มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการให้ความรู้ในเรื่องของเทคนิควิธีการทำงานในแต่ละกิจกรรมตามลำดับขั้น 2) ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันวางแผนจัดประสบการณ์ ต่างมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน เพื่อช่วยตอบสนองความพอใจ ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน ซึ่งโดยทั่วไปการจัดทำแผนการสอนเฉพาะบทเรียนของสถาบันที่สอนศิลปะศึกษาจะประกอบส่วนต่างๆ ดังนี้

1. ถ้อยแถลงที่เกี่ยวกับประสบการณ์ศิลปะ (Statement of the Art Experience) เป็นส่วนแรกของแผนการสอนเฉพาะบทเรียน ซึ่งเป็นข้อความที่ระบุถึงสิ่งที่ต้องการให้บรรลุผลสำเร็จของบทเรียน ข้อความนี้ควรชี้ไปในทางที่ดีและเข้าใจง่าย
2. จุดประสงค์ (Aims) เป็นจุดประสงค์ระยะยาวหรือจุดประสงค์รายวิชา
3. วัตถุประสงค์ (Objectives) เป็นเป้าหมายโดยตรงที่ผู้เรียนจะบรรลุหรือได้รับภายในระยะเวลาของการเรียนการสอนแต่ละบทเรียน
4. วัสดุอุปกรณ์ (Materials) เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้สอนที่จะต้องรู้ว่าการสอนจะต้องใช้อุปกรณ์หรือเครื่องมืออะไรที่จะทำให้กิจกรรมนั้นบรรลุผลสำเร็จ
5. การดำเนินการ (Process) เป็นสิ่งที่ผู้สอนต้องปฏิบัติจริงในขณะที่ทำการสอน และสิ่งที่ผู้เรียนควรปฏิบัติเพื่อช่วยให้กิจกรรมศิลปะนั้นประสบความสำเร็จ การดำเนินการแบ่งออกได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นแรกเป็นสิ่งที่ผู้สอนปฏิบัติ กล่าวคือ ผู้สอนจะต้องจูงใจผู้เรียนเข้าสู่กิจกรรมเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจที่จะปฏิบัติกิจกรรม ผู้สอนต้องอธิบายถึงความสำคัญของ

กิจกรรม และควรมีผลงานที่สำเร็จแล้วให้ผู้เรียนดู เป็นต้น ขั้นที่สองเป็นการแนะนำขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ เช่น ผู้เรียนควรวางแผนการทำงานด้วยการสเก็ตซ์ผลงานลงบนกระดาษร่างภาพ และควรรวบรวมวัสดุอุปกรณ์ที่จะต้องใช้ จากนั้นก็ถ่ายทอดผลงานสเก็ตซ์เป็นผลงานจริง ซึ่งผู้เรียนควรปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน

6. การประเมินผล (Evaluation) มี 2 ลักษณะ คือ

6.1 การประเมินผลผู้เรียน เป็นการประเมินว่าผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด

6.2 การประเมินผลผู้สอน เป็นการประเมินผลเทคนิคการสอนและกลไกการเรียนรู้ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ เพื่อที่จะได้นำมากำหนดแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สำเร็จผลในคราวต่อไป

7. ผลที่ได้รับ (Out Come) นอกจากผลงานศิลปะแล้ว ผู้สอนต้องกำหนดสิ่งที่เรียนรู้และเทคนิคที่ได้มาและสำรวจ ตรวจสอบวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม ผลที่ได้รับนี้ไม่ใช่จุดประสงค์หรือวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในตอนต้น แต่เป็นสิ่งที่ผู้สอนจะนำมาปรับปรุงให้ดีขึ้นต่อสภาพการณ์การเรียนรู้

8. แหล่งข้อมูลและแหล่งที่มา (Sources and Resources) ผู้สอนควรจะระบุถึงแหล่งวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นไปได้ทั้งหมด เช่น รายชื่อ หนังสือ ภาพ สไลด์ ภาพยนตร์ และเทป ฯลฯ ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาในหลายๆ แบบ และเป็นการให้ข้อมูลที่สัมพันธ์กับบทเรียนโดยนำมารวมไว้ในส่วนนี้

สรุปได้ว่า ผู้สอนจำเป็นต้องวางแผนการสอนหลังจากที่วิเคราะห์หลักสูตรและเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้ว เพื่อหาแนวคิดสำหรับการวางแผนการสอน และตัดสินใจได้ว่าจะสอนเรื่องอะไร มีการกำหนดหัวข้อเรื่องหรือกิจกรรม พิจารณาคุณลักษณะของผู้เรียนประกอบ กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียน เนื้อหาสาระหรือทักษะ วิธีดำเนินการสอนหรือรูปแบบการสอน วิธีการวัดประเมินผล สภาพแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการเรียนการสอน

1.8 บทบาทของผู้เรียน

ไมเคิล (Michael, 1983) ได้กล่าวว่า ลักษณะของผู้เรียนศิลปะ สามารถจำแนกตามลักษณะของการถ่ายทอดทักษะการทำงาน แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. ผู้เรียนแบบปฏิบัติเชิงกล มีลักษณะของการทำงานแบบใช้เครื่องมือมากกว่าความคิด และมักจะทำงานศิลปะเป็นขั้นตอน ด้วยเครื่องมือทางศิลปะที่จำกัดการทำงานอยู่ภายใต้การควบคุมแบบเป็นระบบมากเกินไป ทำให้ผลงานขาดความงามทางสุนทรียภาพเป็นเพียงผลงานที่แสดงออกทางเทคนิคมากกว่า

2. ผู้เรียนแบบปฏิบัติอย่างอิสระ เป็นลักษณะผู้เรียนที่แสดงออกในงานด้วยรูปทรงที่ดูเรียบง่ายโดยไม่ต้องคำนึงถึงสัดส่วนที่ถูกต้อง ต้องการที่จะแสดงออกแบบลองผิดลองถูกมากกว่าจะคำนึงถึงความถูกต้องตามหลักเกณฑ์

3. ผู้เรียนแบบปฏิบัติด้วยปัญญา การทำงานของผู้เรียนลักษณะนี้ จะคำนึงความสมบูรณ์ของรูปแบบวิธีคิดและทักษะการแสดงออก ให้เห็นถึงความสามารถเชิงทักษะจนขาดการแสดงออกด้านความรู้สึกลับ

4. ผู้เรียนแบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์ ผู้เรียนลักษณะนี้เป็นผู้เรียนที่มีความสามารถในการทำงาน มีความมั่นใจในตนเองสูง สามารถสร้างผลงานให้เกิดความเคลื่อนไหวตามความรู้สึกได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องอาศัยคำแนะนำจากผู้สอนมากนัก

สรุปได้ว่าผู้เรียนวาดภาพระบายสีนั้นควรเป็นผู้ที่มีความพร้อมในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ควรมีการส่งเสริมสมรรถภาพให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งผู้เรียนจำเป็นจะต้องฝึกฝนทักษะด้านการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความชำนาญ นอกจากนี้ผู้เรียนจะต้องเข้าใจหลักการด้านความงามและฝึกวิเคราะห์ วิวิจารณ์ เพื่อนำข้อความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์นั้นมาใช้ในการพัฒนาผลงานของตนเองต่อไป

2. การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี

2.1 ความหมายของกิจกรรมวาดภาพระบายสี

กรมวิชาการ (2538) ได้ให้ความหมายของทัศนศิลป์ (Visual Art) หมายถึง ศิลปะที่มองเห็น เป็นศิลปะที่สามารถสัมผัสรับรู้ และชื่นชมความงามได้ด้วยตา และส่งผลกระทบต่อสมองและจิตใจ ทัศนศิลป์เป็นส่วนหนึ่งของ วิจิตรศิลป์ (Fine Art) ซึ่งเป็นศิลปะที่สนองความต้องการด้านอารมณ์ จิตใจ ทัศนศิลป์แบ่งออกเป็น 3 ประเภท

1. จิตรกรรม (Painting) หมายถึง การวาดภาพระบายสี หรือการแสดงออกบนพื้นระนาบราบเรียบเช่น กระดาษ ไม้อัด ผนังปูน ฯลฯ มีลักษณะ 2 มิติ คือ ความกว้าง ยาว

2. ประติมากรรม (Sculpture) หมายถึง การปั้นและแกะสลัก มีลักษณะเป็นงาน 3 มิติ คือ มีความกว้างยาวและหนา หรือสูง ได้แก่ การปั้นแกะสลักเกี่ยวกับพุทธศาสนา พระพุทธรูป

3. สถาปัตยกรรม (Architect) หมายถึง การออกแบบก่อสร้าง อาคารบ้านเรือน สะพาน ทางด่วน ฯลฯ เป็นงานศิลปะ 3 มิติ ที่ต้องการรองรับน้ำหนักสำหรับการอยู่อาศัย หรือใช้งานจึงเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้าง สถาปัตยกรรมที่เป็นผลงานด้านวิจิตรศิลป์ มุ่งสนองความต้องการ ด้านอารมณ์ และจิตใจได้แก่ วัด เจดีย์ โบสถ์ วิหาร ปิระมิด ฯลฯ

พจนานุกรมศัพท์ศิลปะอังกฤษไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้นิยามคำว่า จิตรกรรม (Painting) ไว้ว่า ภาพที่ศิลปินแต่ละบุคคลสร้างขึ้นด้วยประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ และความชำนาญ โดยใช้สีชนิดต่างๆ เช่น สีน้ำ สีน้ำมัน สีฝุ่น ฯลฯ เป็นสื่อกลางในการแสดงออก ถึงเจตนาในการสร้างสรรค์ การสร้างงานจิตรกรรมจะสร้างบนพื้นราบเป็นส่วนใหญ่ เช่น กระจก ฝา แผ่นไม้ ผนัง เพดาน ซึ่งศิลปินอาจเลือกเขียนภาพบุคคล พืช สัตว์ ทิวทัศน์ เหตุการณ์ เป็นต้น

แชปแมน (Chapman, 1978) ได้กล่าวว่า การวาดภาพระบายสี หมายถึง การแสดงออกตามความรู้สึกส่วนบุคคล และมีรูปแบบศิลปะที่ทำโดยเจตนาและความเพลิดเพลิน

เลิศ อานันทนะ (2523) ได้กล่าวว่า การวาดภาพระบายสี หมายถึง กิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกเพศ ทุกวัยได้มีโอกาสแสดงออกไปตามระดับความสามารถของแต่ละคน เพื่อพัฒนาด้านร่างกายด้านจิตใจ ส่งเสริมให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย รู้จักรักษาความสะอาดเรียบร้อย มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อมและศิลปวัตถุ รวมทั้งมีการปลูกฝังให้ผู้เรียนทุกระดับชั้นได้รู้จักปรับปรุงตนเอง เพื่อทำงานให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและรักความก้าวหน้าและมีรสนิยมที่ดี

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยพื้นฐาน 3 ด้านคือ ผู้เรียน เนื้อหา และผู้สอนเกี่ยวกับการปฏิบัติสร้างสรรค์ต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะ เป็นกระบวนการที่ผู้สอนต้องพิจารณาถึงสภาพภูมิภาวะและความพร้อมด้านต่างๆ ของผู้เรียน และควรกำหนดกิจกรรมที่มีความยากง่ายในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับความพร้อมด้านต่างๆ พิจารณาถึงเป้าหมายที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร และจุดประสงค์ในทางผลงานทางศิลปะ

วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2528) ได้กล่าวถึงกิจกรรมวาดภาพระบายสี หมายถึง การเขียนภาพและระบายสีต่างๆ หลายสี สีที่นิยมใช้ได้แก่ สีน้ำมัน สีฝุ่น สีเกรยอง สีพาสเทล เป็นต้น

อารี สุทธิพันธุ์ (2535) ได้กล่าวถึงกิจกรรมวาดภาพระบายสี หมายถึง เป็นการเขียนระบายด้วยสีน้ำ สีน้ำมัน สีเทียน สีชอล์ก สีอะคริลิก ฯลฯ การระบายสีน้ำนิยมระบายบนกระจก ซึ่งมีผิวต่างๆ กัน เช่น กระจกวาดเขียนเนื้อหยาบหรือละเอียด ส่วนการระบายสีน้ำมันหรือสีฝุ่น มักจะระบายบนผ้าใบ แผ่นไม้ หรือบนผนัง เป็นต้น

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2546) ได้กล่าวถึง กิจกรรมวาดภาพระบายสี ต้องผ่านการรับรู้เบื้องต้นคือการมองเห็นและต้องพยายามทำความเข้าใจกับรูปทรงที่มองเห็นนั้นๆ เป็นอาการที่ลึกซึ้งกว่ากระบวนการที่ใช้สายตาทิศธรรมดา เป็นการรับรู้สะสมและจะกลายเป็นประสบการณ์ทางสุนทรียภาพก็ต่อเมื่อมีการรวบรวมคุณค่าของรูปทรงที่มองเห็นให้เป็นเอกภาพเดียวกัน

ธันวาคม พุทธศักราช 2552) ได้กล่าวถึง กิจกรรมวาดภาพระบายสีว่าเป็นกิจกรรมทาง ศิลปะศึกษาโดยการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ นำมาขีดเขียน และระบายสีลงบนพื้นระนาบรองรับซึ่ง อาจจะเป็นกระดาษหรือวัสดุอื่น เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ มีคุณค่าในแง่ของการส่งเสริมด้านพัฒนาการของผู้เรียนทั้งด้านร่างกายและจิตใจ และส่งเสริม ผู้เรียนในด้านความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคม

ผู้วิจัยได้รวบรวมทัศนะของนักวิชาการที่ให้คำอธิบายเกี่ยวกับความหมายของการ วาดเขียนไว้หลายลักษณะ ดังนี้

นงนารถ เมินทุกซ์ (2534) กล่าวว่า วิชาวาดเขียนเป็นพื้นฐานสำคัญของงานศิลปะ ทุกแขนง การเรียนการสอนมักจะเริ่มต้นด้วยการศึกษาวาดเขียนเสียก่อน

สุชาติ เกาทอง (2536) ได้กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างวาดเส้น กับจิตรกรรม มีความสอดคล้องกันเป็นอย่างมาก จนบางครั้งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ชัดเจน เพราะมีเทคนิค บางประการร่วมกัน เช่น การป้าย การเขียน การระบาย เป็นต้น ศิลปินส่วนใหญ่ ใช้เทคนิคการวาด เขียนเป็นโครงร่างของภาพก่อนหลัง จึงลงสีหรือระบายสีเป็นภาพจิตรกรรมภายหลัง

อารี สุทธิพันธุ์ (2535) ได้กล่าวถึงกรวาดภาพเขียนและการระบายสีว่า ผู้ที่จะระบาย สีได้ดี จะต้องมีความรู้พื้นฐานจากการวาดเขียนดีมาก่อน และทั้งการวาดเขียนและการระบายสีสามารถ แยกออกจากกันได้เลย ความเชื่อนี้ส่วนหนึ่งพอรับฟังได้ แต่ถ้าสอบทานและทบทวนอย่างรอบคอบ เกี่ยวกับการวาดเขียนและการระบายสีแล้วจะต้องมีความเห็นขัดแย้งกับความเชื่อนี้ เพราะเริ่ม ตั้งแต่ที่เรียกรวาดเขียนและการระบายสี ก็แสดงว่ากิจกรรมทางศิลปะทั้งสองต่างกัน (Drawing and Painting) ในการใช้คำและภาษาสำหรับทางด้านความหมายและความเข้าใจดูเหมือนว่าเป็น เสรีภาพเฉพาะบุคคลที่จะแสดงความคิดเห็นต่อความเชื่อดังกล่าว จริงอยู่การที่เชื่อว่าถ้าพื้นฐาน การวาดภาพเขียนดี ย่อมส่งผลให้การระบายสีตามไปด้วย เป็นความเชื่อในประเด็นของทักษะและ วิธีการ ถ้าเรียกตามนักจิตวิทยาเข้าใจก็กล่าวได้ว่า เป็นการถ่ายโยงทักษะจากการฝึกฝนกิจกรรม หนึ่งไปยังกิจกรรมหนึ่ง (Transfer of Training) ซึ่งมีโอกาสเป็นไปได้ เพราะกิจกรรมทั้งสองเกิดขึ้น จากการใช้มือเหมือนกัน หากพิจารณาด้านวัสดุและเครื่องมือที่ใช้สำหรับกิจกรรมทั้งสองซึ่งไม่ เหมือนกันทั้งรูปร่าง หน้าที่ใช้สอยและกระบวนการกระทำก็จะพบว่า ความเชื่อปราศจากการสอบ ทานอย่างถี่ถ้วน เพียงถือด้านการกระทำที่ใช้มือแล้วสรุปเพื่อปลอบใจเท่านั้นเอง

ประสพ ลีเหมือดภัย (2541) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการวาดเขียนว่า วาดเขียน (Drawing) ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความคิดให้เป็นภาพเขียนที่มองเห็นเป็นรูปร่าง รูปทรง เพื่อการสร้างสรรค์และแก้ไขข้อบกพร่องทางความคิดที่ให้เห็น ไม่ว่าจะการสร้างสรรค์วัตถุและ สิ่งของนั้นๆ จะเพื่อประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพหรือเพื่อความสุขทางด้านจิตใจ ก็ตามต้อง

สอดคล้องกับทัศนศิลป์ทุกแขนงในฐานะที่เป็นพื้นฐานของวิชาเหล่านั้น แม้แต่งานอุตสาหกรรม งานหัตถกรรม งานวิทยาศาสตร์ และอื่นๆ

โกศล พิณกุล (2541) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการวาดเขียนว่า เราใช้คำว่า Drawing ในความหมายลักษณะต่างๆ เช่น

Drawing ในความหมายของการวาดเส้น

Drawing ในความหมายของการวาดเขียน

Drawing ในความหมายของการลากเส้น

Drawing ในความหมายของการวาดภาพลายเส้น

Drawing ในความหมายของการใช้เส้น ลาก ชูด ขีด เขียน

เมื่อความหมายของคำว่า Drawing มีหลายลักษณะดังกล่าว เพื่อความเข้าใจให้ตรงกันในที่นี้ขอให้อธิบายว่า Drawing คือ การวาดด้วยเส้น ทั้งนี้เพราะมีความเชื่อว่าเมื่อจะลากเส้น (To Draw) เราสามารถสร้างรูปต่างๆ ได้ด้วยเส้น (A line can be many things)

เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ (2544) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการวาดเขียนว่าการวาดให้เป็นรูปภาพต่างๆ บนพื้นระนาบ กระดาษ แผ่นไม้ ฯลฯ เป็นกระบวนการแรกของการเริ่มต้นทำงาน จิตรกรรม ประติมากรรม หรือสถาปัตยกรรม และเป็นการออกแบบสำหรับงานศิลปะทุกประเภทเป็นงานวิจิตรศิลป์ที่มีคุณค่าด้วยตัวมันเอง โดยสามารถสร้างขึ้นได้ด้วยกลวิธีต่างๆ

สรุปได้ว่า การวาดเขียนเป็นพื้นฐานของงานศิลปะทุกชนิดโดยเริ่มจากการเขียนรูปร่างรูปทรงก่อนเพื่อวางแผนในการสร้างมโนทัศน์ในงานศิลปะ ซึ่งทุกขั้นตอนต้องผ่านการทดลองเพื่อหาผลสรุปจนเกิดเป็นหลักการและเหตุผลทางด้านทฤษฎีศิลปะ แล้วนำมาพัฒนาภาพเขียนและระบายสีด้วยเทคนิคต่างๆ ต่อไป

ความสามารถทางการวาดภาพระบายสี

ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์ (2543) ได้กล่าวว่า ความสามารถทางการวาดภาพระบายสีเป็นการแสดงออกทางศิลปะ ที่มีกระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ซึ่งจะแสดงความรู้สึกนึกคิดทางด้านสติปัญญาและความรู้สึกทางด้านจิตใจ ถ่ายทอดออกมาโดยผ่านการกระทำ

กนต์ธีรา หิรัญะมาน (2552) ได้กล่าวว่า ความสามารถทางการวาดภาพระบายสีเป็นการให้คะแนนความสามารถในการรับรู้โดยการมองเห็นแล้วแสดงออกมาเป็นผลงานทางศิลปะ โดยการวาดภาพระบายสี โดยพิจารณาจากผลงานที่แสดงออกทางการวาดภาพระบายสี 5 ด้าน คือ ด้านการใช้เส้น ด้านการใช้สี ด้านการใช้รูปทรง ด้านการใช้พื้นที่ว่าง และด้านการออกแบบ ซึ่งสามารถวัดและประเมินผลได้ด้วยการทดสอบการวาดภาพระบายสี

เนื้อหาของการวาดภาพระบายสี

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ได้แบ่งเนื้อหาทางด้านศิลปะ ดังนี้

1. เนื้อหาส่วนตัว เป็นเนื้อหาที่เริ่มต้นจาก ชีวิตส่วนตัว ความรัก ความพอใจส่วนตัว
แบ่งออกเป็น

- 1.1 การแสดงออกทางด้านจิตวิทยา
- 1.2 ความรัก เพศ และชีวิตครอบครัว
- 1.3 ความตาย และอารมณ์ที่น่ากลัว
- 1.4 ความศรัทธาส่วนตัว
- 1.5 การแสดงออกทางด้านความประณีตงดงาม

2. เนื้อหาเพื่อสังคม มนุษย์ผู้สร้างผลงานศิลปะกรรมนำไปเปิดเผยในสังคม ก็น่าจะเป็นสมบัติของสังคมด้วย แบ่งออกเป็น

- 2.1 การเมือง และลัทธิความเชื่อ
- 2.2 บรรยายสังคม
- 2.3 ถากถางสังคม

โบเวน (Bowen. 1992) ได้จำแนกเนื้อหาหรือเรื่องราวของการวาดภาพ ดังนี้

1. เรื่องราวเกี่ยวกับภาพสัตว์
2. เรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติ
3. เรื่องราวเกี่ยวกับบ้านเมือง
4. เรื่องราวเกี่ยวกับโลกส่วนตัว
5. เรื่องราวเกี่ยวกับภาพคนเหมือน
6. เรื่องราวเกี่ยวกับภาพเปลือย
7. เรื่องราวเกี่ยวกับภาพท่าทาง
8. เรื่องราวเกี่ยวกับที่ยึดถือลักษณะเหมือนจริง
9. เรื่องราวเกี่ยวกับเวลา และความเคลื่อนไหว
10. เรื่องราวเกี่ยวกับความลึกลึกลับมหัศจรรย์

อารี สุทธิพันธุ์ (2535) ให้ความหมายของเนื้อหาว่าเป็นเรื่องราวที่คนด้วยกันมองเห็นรับรู้ได้ หรือที่คนไม่เคยเห็นในโลกความเป็นจริง โดยจัดเรื่องราวได้ 4 หมวดหมู่ ดังนี้

1. เรื่องราวที่เกี่ยวกับมนุษย์ และความเชื่อในศาสนา จากผลงานศิลปะบนผนังถ้าจะเห็นเรื่องการล่าสัตว์เป็นส่วนมาก ทั้งเพราะเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์สมัยนั้น ต่อมาเมื่อมนุษย์รู้จักเพาะปลูก รู้จักแบ่งงานกันทำกลายเป็นระบบสังคม เรื่องราวมักจะปรากฏเกี่ยวกับ

ความเชื่อในศาสนา ทั้งนี้เพื่อว่าคนในสังคมจะได้มีหลักยึดมั่นอันเดียวกัน มีความเห็นเกี่ยวกับอำนาจลึกลับนอกเหนือมนุษย์เหมือนๆ กัน รูปแบบของพระเจ้า และประวัติทางด้านอิทธิฤทธิ์ ได้รับการถ่ายทอดบนผนัง และตามบริเวณสถาปัตยกรรมที่สำคัญๆ ของสังคม ลักษณะของรูปแบบตามเรื่องราวดังกล่าวนี้มักจะมีลักษณะเหมือนจริงโดยเพิ่มเติมจินตนาการของศิลปินเข้าไปด้วย ในที่สุดก็จะมีลักษณะเหมือนจริง และตกแต่งประดับประดาอย่างมาก ซึ่งจะรวมถึงการเลือกคุณค่าของวัสดุที่มีค่ามากที่สุด ทนทานมากที่สุด เพื่อถ่ายทอดรูปแบบพระเจ้าที่เคารพมากที่สุด

2. เรื่องราวที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งที่ธรรมชาติสร้าง และมนุษย์สร้าง เรื่องราวดังกล่าวนี้ปรากฏให้เห็นควบคู่กับเรื่องราวที่เกี่ยวกับมนุษย์ได้แก่ ภาพธรรมชาติ ภาพทิวทัศน์ ภาพสิ่งก่อสร้าง ภาพอาคาร ภาพโบสถ์วิหาร เรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนี้ได้แนวคิดจากนักปรัชญาของกรีกโบราณ ซึ่งมีความเชื่อว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาลเป็นเสมือนเครื่องวัดของสิ่งต่างๆ มนุษย์เราจึงหันมาสนใจความเป็นอยู่ของมนุษย์ มากกว่าสนใจในอำนาจที่นอกเหนือมนุษย์ รูปแบบที่ปรากฏตามเรื่องราวนี้ จึงมีลักษณะเหมือนจริงโดยใช้คนจริงๆ เป็นแบบมากที่สุด และพยายามแสดงท่าทางให้เหมือนคนจริงๆ ส่วนเนื้อหาสาระนั้นก็เพื่อเตือนให้มนุษย์ตระหนักในความสำคัญของมนุษย์เอง ซึ่งอาจจะแสดงให้เห็นทั้งทางด้านความงามและทางด้านความทารุณโหดร้ายการกดขี่ระหว่างมนุษย์

3. เรื่องราวที่เกี่ยวกับมนุษย์ และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม เรื่องราวดังกล่าวนี้ได้แก่ เรื่องความรัก เรื่องความสัมพันธ์ของครอบครัว เรื่องความเห็นอกเห็นใจกันในสังคมที่แตกต่างระหว่างชนชั้นเรื่องราวตามแนวนี้ จะแสดงออกในรูปของการส่งเสริมให้ผู้ดู ตระหนักในความสำคัญของการอยู่ร่วมกัน การพึ่งพาอาศัยกัน หรืออาจแสดงออกในทางตรงกันข้าม โดยหวังผลในทางดีความเชื่อที่เป็นพื้นฐานสำหรับเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับพลังงานในตัวมนุษย์สิทธิเสรีภาพของมนุษย์ในระบบประชาธิปไตย โดยเชื่อว่าทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ซึ่งความเชื่อดังกล่าวนี้ในบางสมัยถูกละเลยไปมาก เช่น ความเชื่อในความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรี เป็นต้น ลักษณะรูปแบบตามเรื่องราวนี้ ส่วนใหญ่ก็จะมีลักษณะเหมือนจริงด้วยการใช้แสงและเงาตามตาเห็นหรือดัดแปลงตามที่เห็นว่าเหมาะสม หรือการใช้รูปและพื้นผิวนกอย่างกลมกลืน

4. เรื่องราวที่เกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เรื่องราวตามแนวนี้เป็นเรื่องราวที่พัฒนาขึ้นหลังจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง และได้เจริญก้าวหน้ามาจนถึงปัจจุบัน จุดเริ่มแรกดูเหมือนจะเกิดขึ้นหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นต้นมา เนื่องจากรูปแบบศิลปกรรมของสมัยใดย่อมสะท้อนสภาพความเป็นไปของความเจริญทางสังคมของสมัยนั้น

เรื่องราวที่นำมาถ่ายทอดในช่วงหลังจึงเป็นรูปเครื่องจักรกล การแสดงเกี่ยวกับความเร็ว การแสดงเกี่ยวกับการคาดฝันข้างหน้าในอวกาศการผจญภัยทางความคิดด้านต่างๆ

มัช ตะติยะ (2548) ได้สรุปเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสีไว้ว่าเป็นทัศนศิลป์แขนงหนึ่งที่ถ่ายทอดรูปแบบลงบนพื้นแนวระนาบ ด้วยการขีด ขีด เขียน หรือวัสดุระบายสีต่างๆ สามารถสัมผัสรับรู้ทางสายตา โดยการมองเห็นรูปร่าง 2 มิติ และรูปทรง 3 มิติ ในแต่ละประเภท หรือมองเห็นระยะใกล้ ไกล ภายในภาพ เน้นความงามและกลวิธีการสร้างในแต่ละประเภทเป็นสำคัญ โดยแบ่งออกได้ 8 ประเภทคือ

1. ภาพหุ่นนิ่ง เป็นการวาดภาพโดยนำสิ่งของต่างๆ ที่มักไม่มีชีวิต เคลื่อนไหวได้แต่เคลื่อนที่ไม่ได้มาตั้งเป็นแบบ เช่น ดอกไม้แจกัน เครื่องมือเครื่องใช้อื่นๆ เป็นต้น
2. ภาพสัตว์ เป็นการสร้างงานที่เกี่ยวกับสัตว์ทั่วไปทุกชนิด จะวาดจากของจริงหรือจินตนาการก็ได้ แม้แต่สัตว์ที่เป็นตัวอ่อนก็ถือว่าเป็นภาพสัตว์ได้เช่นกัน
3. ภาพทิวทัศน์ เป็นการสร้างงานที่เกี่ยวกับบรรยากาศโดยทั่วไป ตอนเช้า สาย บ่าย เย็น ค่ำ และในเวลากลางคืน จะเป็นทิวทัศน์ พุงนา ในเมือง ทะเล หรือสิ่งก่อสร้างต่างๆ เช่น วัด โบสถ์ เจดีย์ ตึก สะพาน อาคารบ้านเรือน เป็นต้น
4. ภาพสุริยะจักรวาล เป็นการวาดภาพที่เกี่ยวกับชั้นบรรยากาศของท้องฟ้าหรือสุริยะต่างๆ เช่น เมฆ หมอก ดวงดาว ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ รวมทั้งเครื่องบิน ยานอวกาศต่างๆ ด้วย
5. ภาพการ์ตูน จะเป็นการเขียนภาพการ์ตูนล้อ หรือประกอบเรื่องได้ทั้งสิ้น โดยเน้นความงามและเสน่ห์แห่งเส้น สีเส้น และ ท่าทาง เป็นสำคัญ
6. ภาพประกอบเรื่อง เป็นการวาดภาพประกอบเรื่องที่เกี่ยวข้องของในงานจิตรกรรมเป็นหลัก ซึ่งเป็นเรื่องราวที่บ่งบอกเนื้อหาในภาพให้ผู้คนที่พบเห็นเกิดการรับรู้ได้ โดยมีชื่อภาพที่เป็นสื่อให้เข้าใจมากขึ้น
7. ภาพคนกายวิภาค เป็นการวาดภาพที่เน้นสัดส่วนสรีระของมนุษย์เป็นสำคัญ ส่วนใหญ่มักเป็นภาพเปลือยกายหรือเกือบเปลือย ถ้าเป็นผู้หญิงเรียกว่า nudé (Nude) ถ้าเป็นผู้ชายเรียกว่า ฟิกเกอร์ (Figure) ไม่เน้นหน้าตาให้เหมือนมากนัก แต่เน้นสัดส่วนกล้ามเนื้อและกระดูกที่ปูดนูน
8. ภาพคนเหมือน เป็นการวาดภาพที่เกี่ยวกับคนตั้งแต่ศริษะลงมาถึงเอว หรืออาจเต็มตัวไปถึงปลายเท้าก็ได้ แต่เน้นความเหมือนบนใบหน้าคน สัดส่วนท่าทางและเสื้อผ้าเครื่องประดับตามร่างกายเป็นสำคัญ
9. ภาพฝาผนัง เป็นการวาดตกแต่งภายในและภายนอกของอาคารทั่วไป รวมทั้งผนังรั้วที่กั้นอาณาเขตด้วย ส่วนใหญ่จะวาดเป็นภาพเล่าเรื่องที่มองเห็นเข้าใจในเนื้อหาของภาพได้ง่าย

โดยนิยมนำรูปทรงของคนมาวาดเป็นตัวดำเนินเรื่องราวนั้นๆ ซึ่งในอดีตเกือบทุกชาตินิยมวาดไว้ตามสิ่งก่อสร้างทางศาสนาและพระราชวังต่างๆ

จากการศึกษาค้นคว้าจากแนวคิดต่างๆ ของนักวิชาการ ในเนื้อหาของกิจกรรมวาดภาพระบายสี ผู้วิจัยได้จัดหมวดหมู่ตามที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาสามารถแบ่งได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. เนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติ ได้แก่ ภาพคน ภาพสัตว์ ภาพดอกไม้ เป็นต้น
2. เนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งที่มีมนุษย์สร้าง ได้แก่ ภาพทิวทัศน์สิ่งก่อสร้าง ภาพเครื่องบิน ภาพรถยนต์ ภาพมอเตอร์ไซค์ เป็นต้น
3. เนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม ได้แก่ ความรัก ชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัว เป็นต้น
4. เนื้อหาเกี่ยวกับทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ได้แก่ ยานอวกาศและจักรวาลความเจริญก้าวหน้าของเครื่องจักรกล เป็นต้น

รูปแบบของผลงานวาดภาพระบายสี

เกษร ธิตะจาวี (2531) ได้กล่าวว่า ผลงานศิลปะมีหลายรูปแบบ สามารถแบ่งตามลักษณะได้ 3 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบเหมือนจริง (Realistic) เป็นศิลปะที่ลอกเลียนแบบตามธรรมชาติ หรือของจริง จึงง่ายแก่การเข้าใจในเรื่องเนื้อหาสาระ ซึ่งคนทั่วไปเข้าใจดี แต่ศิลปินจะแสดงออกได้เหมาะสมถูกต้องเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความสามารถของศิลปินผู้นั้น
2. รูปแบบกึ่งนามธรรม (Semi Abstract) เป็นภาพที่ได้มีการตัดแปลงและตัดทอนเสริมแต่งให้มีลักษณะที่แปลกไปกว่าธรรมชาติ แต่มีเค้าโครงธรรมชาติที่หลงเหลืออยู่ ซึ่งศิลปินได้สร้างแนวคิดขึ้นมาใหม่ เพื่อให้ผู้ดูเริ่มใช้สติปัญญาและการจินตนาการในการดูผลงานนั้นๆ สูงขึ้น มีเหตุผลและความละเอียดอ่อนต่อการดูงานเหล่านั้น
3. รูปแบบนามธรรม (Abstract) เป็นภาพที่ถูกตัดทอน หรือเสริมสร้างขึ้นมาใหม่จนหลุดพ้นจากธรรมชาติ เหลือแต่เส้น แสง สี ที่ก่อให้เกิดความงดงามต่อผู้พบเห็น เป็นความรู้สึกต่างๆ เช่น แปลก น่าสนใจ น่าทึ่ง ความสบายใจหรือความไม่สบายใจ เป็นภาพที่ศิลปินต้องใช้จินตนาการและความคิดสูงมากในการสร้างงาน ผู้ดูก็ต้องมีประสบการณ์และความรู้ความเข้าใจในการดูผลงานประเภทนี้พอสมควร

สุชาติ เกาทอง (2536) ได้กล่าวถึง การรับรู้ทางการเห็นเป็นกระบวนการธรรมชาติของจักขุสัมผัส และประสบการณ์ของมนุษย์ต่อสิ่งเร้าภายนอก ก่อให้เกิดการรับรู้ภาพที่ปรากฏในลักษณะต่างๆ โดยมนุษย์สามารถเคลื่อนย้ายการมองเห็น ด้วยการกลอกสายตาจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง เป็นการเคลื่อนไหวของดวงตาและการปรับแก้ตาให้มองเห็น มนุษย์จึงรับรู้พื้นผิว

ของสิ่งต่างๆ ไปได้ทั่ว นอกจากนั้นการมองเพื่อการได้เห็น หรือเรียกว่า “การมองเห็น” เป็นการรับรู้ที่ความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะการมองเห็นค่าของความงามหรือความเป็นสุนทรีย์ในวัตถุ ทั้งวัตถุที่เกิดจากธรรมชาติและวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งนี้เพราะการมองเพื่อจะให้เห็นคุณค่าของความงามจะต้องมีองค์ประกอบอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเพื่อจำแนกรับรู้ การเห็น แปลความหมายภาพตรงหน้าโดยมีทฤษฎีการเห็นที่สำคัญดังนี้ คือ

1. การเห็นรูปและพื้น (Figure and Ground) เป็นองค์ประกอบแรกที่มีมนุษย์มองเห็นจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีผลจากการที่เรามองเห็นวัตถุ ตาเราจะรับรู้พร้อมๆ กันทั้งรูปและพื้น วัตถุเป็นรูปและบริเวณรอบๆ เป็นพื้น แต่ในทำนองเดียวกันเมื่อเราเห็นม้าลาย เราจะเห็นภาพรวมๆ กัน ทั้งลายดำและลายขาว ไม่สามารถตอบได้ว่าม้าลายนั้นมีลายดำหรือลายขาว เมื่อเรามองลายดำเป็นรูป พื้นเป็นสีขาว เราก็เห็นลายดำ แต่เมื่อเราเห็นลายขาวเป็นรูป พื้นเป็นสีดำ เราก็เห็นลายขาว เป็นต้น

การรับรู้ทางการเห็นมักจะมีปัญหาที่ดูได้หลายแง่ ขึ้นอยู่กับว่าเราจะเพ่งหรือให้ความสำคัญบริเวณส่วนใด แต่เรื่องรูปและพื้นประเภทภาพเหมือนจริง มักจะไม่ใช่ปัญหา เพราะรูปของความงามจริงมักจะแสดงความเด่นชัดของตัวเอง มองรู้ ดูออก ว่าเป็นรูปอะไร ลดคุณค่าของพื้นลงไป การเห็นเป็นความจริงว่าเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะมีกำลังของรูปชนะคุณภาพของพื้นที่ส่วนอื่นทั้งหมด

2. การเห็นแสงและเงา (Light and Shadow) การรับรู้ได้หรือมองเห็นได้เพราะมีแสงสว่างบริเวณวัตถุนั้นตั้งอยู่ถ้าไม่มีแสงสว่าง น้ำหนักของวัตถุจะไม่เกิดขึ้น หรือถ้ามีแสงสว่างเท่ากันเงาจะไม่เกิดขึ้น คุณค่าของแสงและเงา (Value) มีอิทธิพลต่อการรับรู้รูปร่างของวัตถุ ขนาดของวัตถุ ให้เปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณและคุณค่าของแสงและเงา เช่น วัตถุโปร่งแสงมีพื้นผิวขรุขระ ถ้าแสงส่องเป็นมุมตรงก็ อาจจะทะลุไปทำให้ดูราบเรียบ แต่ถ้าแสงส่องเป็นมุมเอียง ก็จะได้เห็นพื้นผิวนั้นแลดูขรุขระ มีความงามและความน่าสนใจเพิ่มขึ้น ดังนั้นแสงและเงามีผลต่อความรู้สึกและการรับรู้ อิทธิพลของแสงจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องศึกษาทั้งในด้านความงามที่มาจากธรรมชาติและเกิดจากการสร้างสรรค์ผลงาน ศิลปะ จำนวนและชนิดของแสงที่ตกกระทบลงบนวัตถุ สามารถทำให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึกอย่างหลากหลาย เช่น สงบเสงี่ยม นุ่มนวล เร้าใจ ตื่นเต้น เป็นต้น

3. การเห็นตำแหน่งและสัดส่วน (Position and Proportion) การรับรู้ได้หรือมองเห็นได้เกิดขึ้นเพราะตำแหน่งของตัวเราและตำแหน่งของวัตถุ ถ้าเราเข้าไปใกล้วัตถุก็จะมองเห็นได้ชัด เห็นส่วนละเอียดมาก แต่ถ้าอยู่ไกลก็จะมองเห็นไม่ชัดเจน วัตถุที่อยู่ใกล้จะมีขนาดใหญ่ วัตถุที่อยู่ไกลจะมีขนาดเล็ก ไม่ชัดเจน วัตถุที่อยู่ใกล้จะมีขนาดใหญ่ วัตถุที่อยู่ไกลจะมีขนาดเล็กเป็นสัดส่วนกัน ปัญหาเรื่องตำแหน่ง และสัดส่วนเกี่ยวข้องกับคามใกล้ไกล ความชัดเจน และความพราวมีผล

มาจากกระยะของตัวเราต่อการเห็นวัตถุสิ่งนั้น เป็นเงื่อนไขต่อการกำหนดมิติและระยะขึ้นในภาพ ผู้ที่สามารถแก้ปัญหาเรื่องดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม ภาพที่ปรากฏจะมีความสมจริงบนพื้นฐานรูปแบบธรรมชาติ และรูปแบบทางความคิดต่างๆ ได้อย่างชัดเจน

4. การเห็นความเคลื่อนไหว (Motion) การรับรู้และเห็นได้ เพราะความเคลื่อนไหวของวัตถุ หรือเพราะตัวเราเคลื่อนไหวเอง มีผลทำให้ความสามารถเข้าใจถึงการเคลื่อนที่ไปอย่างรวดเร็ว เชื่องช้า ทิศทาง จังหวะ เป็นต้น องค์ประกอบส่วนนี้ถ้ามีการบันทึกเป็นภาพถ่าย ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ จะสามารถมองเห็นรูปร่าง รูปทรง และจังหวะลีลาของการเคลื่อนไหวของวัตถุได้ชัดเจนขึ้น และเกิดประโยชน์ต่อการศึกษาศิลปะทางทัศนศิลป์ได้เป็นอย่างดี

องค์ประกอบศิลป์ในงานวาดภาพระบายสี

ทัศนธาตุเป็นสื่อสุนทรีย์ภาพที่ศิลปินจะนำมาประกอบกันเข้าให้เป็นรูปทรง เพื่อสื่อความหมายตามแนวเรื่องหรือแนวความคิดที่เป็นจุดหมายนั้น การประกอบกันหรือการจัดระเบียบหรือการประสานกันเข้าของทัศนธาตุจึงเป็นปัญหาสำคัญที่สุดในอันดับต่อมาและจำเป็นต้องมีสิ่งหนึ่งที่จะยึดเหนี่ยวให้วัสดุเหล่านี้รวมตัวเข้าด้วยกันอย่างสมบูรณ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นสิ่งใหม่ที่มีชีวิตมีความหมายในตัวของมันเอง สิ่งยึดเหนี่ยวนี้คือ กฎเกณฑ์ของเอกภาพ รวมไปถึงหน้าที่ในการสร้างรูปทรงของทัศนศิลป์ โดยทั่วไปแล้ว Visual Elements ไม่ใช่ศิลปะแต่เป็นส่วนประกอบต่างๆ ที่ก่อให้เกิดผลงานศิลปะ ซึ่งต้องผ่านการจัดการโดยผู้สร้างสรรค์ หรือศิลปินจึงจะเป็นผลงานศิลปะที่มีรูปลักษณ์ต่างๆ

สมโภชน์ ทองแดง (2536) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของงานศิลปะหรือส่วนประกอบในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ คือ การนำทัศนธาตุหรือมูลฐานทางศิลปะ (Visual Elements) มาประกอบเข้าด้วยกันหรือนำมาผสมผสานกัน ด้วยเทคนิควิธีการและวัสดุต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์และแนวคิดของผู้สร้างเป็นตัวกำหนด ให้ผลงานที่สร้างขึ้นเกิดความหมาย ความงาม และเกิดคุณค่าทางสุนทรีย์

สุชาติ เกาทอง (2536) ได้กล่าวว่า ทัศนธาตุของการเห็นหรือส่วนประกอบของการเห็น เป็น “ปฐมธาตุ” ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ทางการเห็นของมนุษย์ตั้งแต่เริ่มตื่นนอน ความเกี่ยวข้องกันธาตุดังกล่าวจะมีอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นถ้าเราจัดลำดับทัศนธาตุการเห็นของมนุษย์ โดยเริ่มจากส่วนที่เป็นพื้นฐานที่สุดได้ 7 ปฐมธาตุ ได้แก่

1. จุด (Dot)

สุชาติ เกาทอง (2536) ได้กล่าวว่า จุดเป็นทัศนธาตุเบื้องต้นที่สุด ไม่มีมิติเมื่ออยู่ในที่ว่าง จะก่อปฏิกิริยาต่อที่ว่าง เมื่อนำมาเรียงต่อกันจะกลายเป็นเส้น ถ้าจัดรวมกลุ่มกันจะ

กลายเป็นรูปร่าง หรือเป็นน้ำหนักที่ให้มีปริมาตรแก่รูปทรง ระหว่างจากจุดหนึ่งถึงจุดหนึ่ง มีเส้นที่มองไม่เห็นด้วยตา แต่เห็นด้วยจินตนาการปรากฏอยู่ เรียกว่าเส้นโครงสร้าง

สมโภชน์ ทองแดง (2536) ได้กล่าวว่า จุดเป็นทัศนธาตุเบื้องต้นที่สุดของการเห็น จุดไม่มีมิติ ไม่มีควมกว้าง ความยาว หรือความลึก เป็นทัศนธาตุที่ไม่สามารถแบ่งออกได้อีก จุดเป็นสิ่งที่เล็กที่สุดที่จะใช้สร้างรูปทรง และสร้างพลังเคลื่อนไหวในพื้นที่ว่างได้ จุดเป็นทัศนธาตุที่โดยตัวของจุดเองนั้นแทบไม่มีความสำคัญเลย แต่เมื่อจุดปรากฏขึ้นหรือรวมตัวเป็นจำนวนมากจะก่อให้เกิดความหมายขึ้นและมีความสำคัญขึ้นมาทันที

ชลุด นิยมเสมอ (2544) ได้กล่าวว่า จุดเป็นธาตุเบื้องต้นที่สุดของการเห็น จุดมีมิติเป็นศูนย์ ไม่มีความกว้าง ความยาว หรือความลึก เป็นธาตุที่ไม่สามารถจะแบ่งออกได้อีก เป็นสิ่งที่เล็กที่สุดที่จะใช้สร้างรูปทรงและสร้างพลังเคลื่อนไหวของที่ว่างขึ้นในภาพได้ในธรรมชาติเราจะเห็นจุดกระจายซ้ำๆ อยู่ทั่วไปในที่ว่าง เช่น จุดที่สุกใสของกลุ่มดาวในท้องฟ้า ลายจุดในตัวสัตว์และพืชบางชนิด เมื่อเราอยู่บนที่สูงมองลงมายังกลุ่มคน จะเห็นเป็นจุดกระจายเคลื่อนไหวไปมา หรือรวมกลุ่มกัน จุดที่เราเห็นซ้ำๆ เหล่านี้ทำให้เกิดตำแหน่งของรูปทรง (จุด) ในที่ว่างขึ้น ซึ่งเป็นการเริ่มแรกที่สุดขององค์ประกอบศิลป์ ตัวจุดเองนั้นเกือบไม่มีความสำคัญอะไรเลย รูปร่างก็ไม่มี มิติก็ไม่มี เมื่อปรากฏตัวในที่ว่างจะทำให้ที่ว่างนั้นมีความหมายขึ้นมาทันที กล่าวคือ ถ้าเป็นจุดจุดเดียว ที่ว่างกับจุดจะมีปฏิริยาผลักดันโต้ตอบซึ่งกันและกัน ถ้าเป็นหลายจุดปฏิริยานี้จะรุนแรงขึ้น เนื่องจากมีการดึงดูดและการผลักดันระหว่างจุดต่อจุดเพิ่มขึ้นด้วย จุดที่รวมกันหนาแน่นเป็นกลุ่ม เส้นรูปนอกหรือเส้นโครงสร้างของกลุ่มจะปรากฏให้เห็นในจินตนาการและจุดที่ซ้ำกันในจังหวะต่างๆ จะให้แบบรูป (Pattern) ของจังหวะที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างไม่จำกัด

2. เส้น (Line)

ชลุด นิยมเสมอ (2544) ได้กล่าวว่า เส้นเป็นทัศนธาตุเบื้องต้นที่สำคัญที่สุด เป็นแกนของทัศนศิลป์ทุกๆ แขนง เส้นเป็นพื้นฐานของทุกสิ่ง เส้นแสดงความรู้สึกได้ทั้งด้วยตัวของมันเอง และด้วยการสร้างรูปทรงต่างๆ ขึ้น การเริ่มต้นและการพัฒนาจินตนาการของทัศนศิลป์นั้น ไม่ว่าจะ เป็นจิตรกร ประติมากร หรือสถาปนิกจะต้องอาศัยเส้นเป็นปัจจัยที่สำคัญทั้งสิ้น การใช้เส้นนั้นจะสามารถทำได้อย่างรวดเร็ว ตรงใจโดยสัญชาตญาณหรือการใช้อย่างพิถีพิถระห์ด้วยการใช้ปัญญา เส้นแสดงแก่นแท้ของทุกสิ่งได้อย่างเข้มข้นและยั่งยืนที่สุด

สุชาติ เกาทอง (2536) ได้กล่าวว่า เส้น หมายถึงจุดจำนวนนับไม่ถ้วน เคลื่อนไหวในบริเวณว่าง (Space) ตามทิศทางที่ผู้ลากต้องการ เส้นอาจจะเกิดจากการลาก ขูดขีด เขียนด้วยดินสอ ปากกา สีชอล์ก แปรงและวัสดุอื่นๆ

ความรู้สึกที่เกิดจากลักษณะของเส้น

เส้นเป็นสิ่งที่มาประกอบขึ้นเป็นรูปร่าง รูปทรง หรือแสดงขอบเขตในทางทัศนศิลป์ เส้นมีหลายชนิด ได้แก่ เส้นตรง เส้นโค้ง เส้นหยักและเส้นขด แต่ละชนิดจะให้ความรู้สึกต่างๆ กัน สมโภชน์ ทองแดง (2536) ได้กล่าวว่า เส้นเป็นทัศนธาตุทางศิลปะเบื้องต้นที่สุดที่มนุษย์นำมาใช้ในการทำงานศิลปะ การนำเส้นมาสร้างเป็นรูปลักษณะต่างๆ ด้วยวิธีการหลากหลาย เช่น การลากดู การขีดขีดด้วยวัสดุปลายแหลมลงบนระนาบรองรับให้เป็นรอยหรือเป็นร่องในทิศทางต่างๆ เพื่อสื่อความหมายทางการรับรู้โดยตรงในเชิงของการสัมผัสด้วยการมองเห็น เป้าหมายเพื่อแสดงความคิด ความต้องการในการแสดงออกของผู้สร้างตามจินตนาการ โดยใช้เส้นเป็นตัวแทนบอกความหมาย นอกจากนั้นการนำเส้นมาใช้ในงานศิลปะ เป้าหมายที่สำคัญคือคุณค่าทางความงามที่ได้จากการใช้เส้นของผู้สร้างหรือศิลปิน

คำจำกัดความของเส้น ในทัศนะของ สมโภชน์ ทองแดง (2536) ได้กล่าวว่า

- เส้นคือ จุดที่ต่อเนื่องกันในทิศทางต่างๆ หรือการเคลื่อนที่ของจุด
- เส้นเป็น ขอบเขตของรูปร่าง
- เส้นเป็น ขอบเขตของรูปทรง
- เส้นเป็นขอบเขตของน้ำหนัก และพื้นผิว
- เส้นเป็นขอบเขตของสี
- เส้นเป็นขอบเขตของกลุ่ม

ชลุด นิมเสมอ (2544) ได้กล่าวว่า

1. เส้นตรงให้ความรู้สึกแข็งแรง แน่นอน ตรง เข้ม ไม่ประนีประนอม และเอาชนะ
2. เส้นโค้งน้อยๆ หรือเส้นเป็นคลื่นน้อยๆ ให้ความรู้สึกสบาย เปลี่ยนแปลงได้ เลื่อนไหล มีความกลมกลืนในการเปลี่ยนทิศทาง ความเคลื่อนไหวช้าๆ สุภาพ เป็นผู้หญิง นุ่ม และอิมเอ็บ ถ้าใช้เส้นแบบนี้มากเกินไปจะให้ความรู้สึกกังวล เรื่อยเฉื่อย ขาดจุดหมาย
3. เส้นโค้งแคบ เปลี่ยนทิศทางรวดเร็ว มีพลังเคลื่อนไหวรุนแรง
4. เส้นโค้งวงแคบ การเปลี่ยนทิศทางที่ตายตัว ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ให้ความเป็นเรื่องซ้ำๆ เป็นเส้นโค้งที่เป็นระเบียบมากที่สุด แต่จัดชิดที่สุด ไม่น่าสนใจที่สุด เพราะขาดการเปลี่ยนแปลง
5. เส้นโค้งกันหอย ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว คลื่นคลาย และเติบโตเมื่อมองจากภายนอกออกมา ถ้ามองจากภายนอกเข้าไปจะให้ความรู้สึกที่ไม่สิ้นสุดของพลังความเคลื่อนไหว
6. เส้นฟันปลาหรือเส้นคดที่หักเหโดยกะทันหันเปลี่ยนทิศทางเร็วมาก ทำให้ประสาท

กระตุก ให้จังหวะกระทบ แก้ว เกร็ง ทำให้นึกถึงพลังไฟฟ้า ฟผ่า กิจกรรมที่ขัดแย้ง ความรุนแรง และ สงคราม

ความรู้สึกที่เกิดจากทิศทางของเส้น

เส้นทุกเส้นมีทิศทาง คือ ทางนอน ทางตั้ง หรือทางเฉียง ในแต่ละทิศทางจะให้ความรู้สึกต่อผู้ดูต่างกัน

1. เส้นนอน กลมกลืนกับแรงดึงดูดของโลก ให้ความรู้สึกพักผ่อน เยียบ เคยสงบ ผ่อนคลาย ได้แก่ เส้นขอบฟ้า ทะเล ทุ่งกว้าง คนนอน
2. เส้นตั้ง ให้ความรู้สึกสมดุล มั่นคง แข็งแรง พุ่งขึ้น จริงจัง และเงียบขรึม และสัญลักษณ์ของความถูกต้อง ซื่อสัตย์ มีความสมบูรณ์ในตัว เป็นผู้ดี สง่า ทะเยอทะยานและรุ่งเรือง
3. เส้นเฉียง เป็นเส้นที่อยู่ระหว่างเส้นนอนกับเส้นตั้ง ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว ไม่สมบูรณ์ ไม่มั่นคง ต้องการเส้นเฉียงอีกเส้นหนึ่งมาช่วยให้มั่นคงสมดุลในรูปของมุมฉาก เส้นเฉียงใช้มากในจิตรกรรมแบบคิวบิสม์ (cubism)
4. เส้นที่เฉียงและโค้ง ให้ความรู้สึกที่ขาดระเบียบ ตามยถากรรม ให้ความรู้สึกพุ่งเข้าหรือพุ่งออกจากที่ว่าง

หน้าที่ของเส้น

1. แบ่งที่ว่างออกเป็นส่วนๆ
2. กำหนดขอบเขตของที่ว่าง หมายถึง สร้างรูปร่าง หรือแบบรูปของที่ว่าง
3. กำหนดเส้นรูปนอกของรูปทรง หมายถึง การสร้างรูปทรง
4. ทำหน้าที่เป็นน้ำหนักอ่อนแก่ของแสงเงา หมายถึง การแรเงาด้วยเส้น
5. ให้อารมณ์ความรู้สึกด้วยตัวเอง

จากความหมายของเส้น สรุปได้ว่า เส้นมีมิติทางความยาวที่เห็นได้ชัดเจน เส้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับความกว้างถึงจะเรียกว่าเส้น คำจำกัดความของเส้นในทางเรขาคณิต เส้นเกิดจากจุดจำนวนนับไม่ถ้วน ในทางศิลปะเกิดจากการเคลื่อนที่ของจุด เส้นพื้นฐานมี 2 ลักษณะคือ เส้นตรงและเส้นโค้ง รูปแบบของเส้นมี 2 แบบคือ แบบเรขาคณิตและแบบลายมือ ชนิดของเส้นมี 3 ลักษณะคือ เส้นแท้จริง เส้นโดยนัย และเส้นไม่มีตัวตน เส้นในลักษณะต่างๆ เช่น เส้นตรง เส้นโค้ง ฯลฯ จะให้ความรู้สึกรับสัมผัสที่แตกต่างกันออกไป

3. น้ำหนักหรือค่าน้ำหนัก (Tone or Value)

สุชาติ เถาทอง (2536) ได้กล่าวว่า น้ำหนักเป็นค่าความอ่อนแก่ของสีดำหรือสีอื่น ๆ หรือของแสงและเงา มีสองมิติคือกว้างกับยาวมีลักษณะและรูปร่างต่างๆ ให้ปริมาตรแก่รูปทรงและระยะแก่ภาพ น้ำหนักมีลักษณะความเกี่ยวข้องกับทัศนธาตุหลายชนิด เช่น ช่องว่าง รูปทรง และ

เส้น รวมอยู่เป็นหน่วยเดียวกัน การให้น้ำหนักลงไปในภาพจะช่วยสร้างมิติขึ้น แต่มีเพียงความยาว และความกว้างเท่านั้น

สมโภชน์ ทองแดง (2536) ได้กล่าวว่า น้ำหนักหรือค่าน้ำหนักคือบริเวณที่ถูกแสงสว่างและส่วนที่เป็นบริเวณที่อยู่ตรงข้ามกับแสงหรือส่วนที่เป็นเงาของวัตถุ ค่าความต่างของน้ำหนักคือความมืดความสว่างที่มาสัมพันธ์กับการเห็นของเรา เพราะความเข้มมากเข้มน้อยของแสงที่มากระทบวัตถุแล้วสะท้อนเข้าสู่ตาเรา จะทำให้เรารับรู้ รูปร่าง รูปทรงและสีสันของสิ่งต่างๆ รอบตัวเราได้ชัดแจ้งมากน้อยเพียงใดนั้น ความมืดความสว่างหรือค่าน้ำหนักอ่อนแก่จะเป็นตัวกำหนดการมองเห็นของเรา

ชลุด นิมเสมอ (2544) ได้กล่าวว่า น้ำหนักคือ ความอ่อนแก่ของบริเวณที่ถูกแสงสว่างและบริเวณที่เป็นเงาของวัตถุ หรือการระบายสีให้มีผลเป็นความอ่อนแก่ของสีหนึ่งหรือหลายสี หรือบริเวณที่มีสีขาว สีเทา และสีดำ ในความเข้มระดับต่างๆ ในงานชิ้นหนึ่งน้ำหนักที่ใช้ตามลักษณะของแสงเงาในธรรมชาติจะทำให้เกิดปริมาตรของรูปทรง นอกจากจะให้ปริมาตรและความแน่นแก่รูปทรงแล้ว น้ำหนักยังให้ความรู้สึกและอารมณ์ด้วยการประสานความอ่อนแก่ในตัวของมันเองอีกด้วย ในงานนามธรรมเราจะได้รับความรู้สึกจากความอ่อนแก่ของน้ำหนักที่ประสานกันอยู่ในภาพโดยตรง โดยไม่ต้องผ่านรูปทรงที่ได้เข้าใจได้แต่อย่างใด

4. สี (Color)

ความหมายของสี

สีมีอยู่ในธรรมชาติทั่วไป มีความกลมกลืน มีความสัมพันธ์ และมีความแตกต่างกัน มีถิ่นกำเนิดมาจากธรรมชาติ นักวิชาการทางทฤษฎีสีได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า สีคือคลื่นของแสงหรือความเข้มของแสงที่มากระทบตาเรา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2538) ให้ความหมายของสีว่า เป็นลักษณะของแสงสีที่ปรากฏแก่สายตาเราให้เห็นเป็นสีขาว ดำ แดง เขียว ฯลฯ เราสามารถมองเห็นด้วยจักขุสัมผัส หรือสีคือการสะท้อนรัศมีของแสง (Spectrum) มาสู่ตาเรา

สีสามารถแยกออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. สีธรรมชาติ เป็นสีที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น สีของแสงอาทิตย์ สีของท้องฟ้ายามเช้า - เย็น สีของรุ่งนกินน้ำ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ตลอดจนสีของดอกไม้ ต้นไม้ พื้นดิน ท้องฟ้า น้ำทะเล ฯลฯ

2. สีที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือได้สังเคราะห์ขึ้น เช่น สีวิทยาศาสตร์ มนุษย์ได้ทดลองจากแสงต่างๆ นำมาผสมโดยการทอแสงประสานกัน นำมาใช้ประโยชน์ในการละคร การจัดฉากเวที ภาพยนตร์ โทรทัศน์ ห้องแสดงสินค้า ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีสีวัตถุธาตุที่จัดเป็นวัสดุของสี เช่น สีน้ำ สี

น้ำมัน สีเมจิก สีชอล์ก สีโปสเตอร์ ฯลฯ ที่เรียกว่าสีข้างเขียน สามารถนำไปใช้สร้างสรรค์งานศิลปะทั่วไป การผสมสีเข้าด้วยกันตั้งแต่ 2 สีขึ้นไป ก็จะทำให้เกิดสีที่แตกต่างออกไปจากเดิม และแต่ละสีจะทำให้เกิดความรู้สึกผ่านการสัมผัสโดยใช้ตาเป็นสื่อมองเห็น

อารี สุทธิพันธุ์ (2535) ได้ให้ความหมายของสีว่า หมายถึง ลักษณะความเข้มของแสงที่ปรากฏแก่ตาให้เป็นสี เช่น เขียว แดง เหลือง น้ำเงิน ฯลฯ สีที่เราเห็นได้เป็นรังสีชนิดหนึ่ง ซึ่งมีช่วงแสงระยะหนึ่งที่ตาสามารถรับรู้ได้ เรียกว่า Visual Rays

สมโภชน์ ทองแดง (2536) ได้กล่าวว่า สีมีความหมายเป็น 2 นัย คือ

1. ความรู้สึกและการรับรู้จากจักขุสัมผัส คือ การเห็นสีต่างๆ จากวัตถุรอบตัวเรา เกิดจากการรับรู้ของประสาทสัมผัสต่อคลื่นแสงที่ส่องกระทบวัตถุ ซึ่งวัตถุที่เรามองเห็นนั้นดูดซับเอารังสีและคลื่นแสงต่างๆ ไว้ แล้วสะท้อนสู่ตาของเราไม่เท่ากัน จึงเกิดเป็นสีต่างๆ บนวัตถุที่เรามองเห็น

2. วัตถุหรือวัสดุที่ศิลปินใช้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ หมายถึง เนื้อสี (Pigments) คือ สารที่เป็นตัวให้สีเกิดจากส่วนผสมของแร่ธาตุต่างๆ โดยนำมาจากแหล่งธรรมชาติ 2 แหล่งคือ

2.1 จากสิ่งมีชีวิตในธรรมชาติ ได้แก่ ส่วนต่างๆที่ได้จากพืชและสัตว์นำมาสังเคราะห์และผสมกันเป็นสีต่างๆ

2.2 จากสิ่งไม่มีชีวิตในธรรมชาติ ได้แก่ ดิน หิน แร่ธาตุ โลหะต่างๆ

คุณสมบัติของสี

สมโภชน์ ทองแดง (2536) กล่าวว่าหลักทฤษฎีสีได้แยกคุณสมบัติของสีไว้ 3 คุณสมบัติคือ

1. สีแท้ (Hue) หมายถึง สีที่มีเนื้อสีและคุณค่าสีในตัวเอง ที่มีความแตกต่างกันของแต่ละสี เช่น สีแดง เขียว น้ำเงิน ส้ม ม่วง ฯลฯ สีแท้เป็นสีบริสุทธิ์ในวงจรสีที่เกิดจากการผสมกันของแม่สีเป็นสีขั้นที่สอง และผสมกันกับสีขั้นที่สองเป็นสีขั้นที่สาม และเป็นสีบริสุทธิ์ที่ยังไม่ได้ผสมเป็นค่าสีอ่อนแก่

2. สีมี่น้ำหนักอ่อนแก่ (Value) สีทั้ง 12 สีในวงจรสีที่มีคุณสมบัติเฉพาะตัวในเรื่องของน้ำหนักอ่อนแก่ แต่ละสีอาจจะมีค่าน้ำหนักใกล้เคียง ต่างกัน หรือเหมือนกัน น้ำหนักอ่อนแก่เฉพาะตัวของแต่ละสีนี้เรียกว่า น้ำหนักปกติ (Normal Value)

	9	ขาว (White)	
	8	อ่อนมาก (Hight Light)	เหลือง
ส้มเหลือง	7	อ่อน (Light)	เขียวเหลือง
ส้ม	6	อ่อนเล็กน้อย (Low Light)	เขียว
ส้มแดง	5	ปานกลาง (Medium)	เขียวน้ำเงิน
แดง	4	เข้มมาก (High Dark)	น้ำเงิน
ม่วงแดง	3	เข้ม (Dark)	ม่วงน้ำเงิน
ม่วง	2	เข้มเล็กน้อย (Low Dark)	
	1	ดำ (Black)	

แผนภาพที่ 5 : ตารางเปรียบเทียบน้ำหนักสี (สมโภชน์ ทองแดง, 2536)

จากน้ำหนักปกติของแต่ละสี สามารถสร้างค่าน้ำหนักอ่อนแก่ได้ โดยการผสมสีขาว สีดำ หรือสีตรงข้ามเข้าไปในสีแท้ การผสมสีขาวจะทำให้สีแท้นั้นมีค่าน้ำหนักอ่อน เรียกว่า Tint ถ้าผสมสีดำหรือสีตรงข้าม จะทำให้น้ำหนักของสีแท้เข้มขึ้นหรือคล้ำลง เรียกว่า Shade

3. สีมีความเข้มเฉพาะตัว (Intensity) หมายถึง ความสดใส พลังส่องสว่างของสี หรือ ความจัดของสี สีทุกสีจะมีความเข้มสูงสุดเมื่อเป็นสีแท้ เมื่อสีแท้ถูกผสมเปลี่ยนค่าน้ำหนักความเข้มจะเปลี่ยนไป สีที่มีความเข้มสูงสุดคือ สีแดง ส่วนสีที่มีความเข้มต่ำสุด คือสีม่วง

ชนิดและคุณลักษณะของสี

สีเป็นส่วนประกอบที่มีความสำคัญของการสร้างสรรค์งานศิลปะ ช่วยให้งานศิลปะ น่าสนใจ มีชีวิตให้อารมณ์ความรู้สึก สีที่เราเห็นอยู่ทั่วไปนั้น เป็นสีที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น สีของดอกไม้ สีของท้องฟ้า สีของน้ำทะเล เป็นต้น แต่สีที่นำมาใช้ในงานศิลปะเป็นสีที่เกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นของมนุษย์ โดยนำเอาสีจากธรรมชาติมาปรุงแต่ง ใช้กรรมวิธีทางวิทยาศาสตร์ผลิตออกมา ทำให้ได้รับความสะดวกในการนำมาใช้ ซึ่งมีด้วยกันหลายชนิด บางชนิดโปร่งแสง บางชนิดมัน บางชนิดทึบแสง พอจะแยกประเภทได้ดังนี้

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525) ได้กล่าวถึงวัสดุที่ใช้ในการเขียนภาพระบายสี ในส่วนที่เกี่ยวกับชนิดของสี ไว้ดังนี้

1. สีที่เป็นแท่ง ได้แก่

1.1 สีเทียน (Wax Crayon) เหมาะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นเพราะจับถือได้สะดวก ไม่หักง่ายเกินไป และใช้ได้หลายวิธี สีชอล์ก (Pastel) ราคาแพงกว่าสีเทียน ไม่

เหมาะสำหรับเด็กเล็ก เพราะห้ง่าย ใช้กับกระดาษเปียกจะให้ผลที่น่าสนใจ สีถ่าน เหมาะสำหรับเด็กโตใช้ในการเขียนภาพที่เป็นเรื่องแสงและเงา

1.2 สีเมจิก ให้สีสดใส เรียบ น้่าน้ำหนักเท่ากัน ใช้ง่ายแต่ไม่เหมาะกับภาพที่ต้องการเน้นแสงและเงา

2. สีที่ต้องผสมน้ำหรือเป็นน้ำ

2.1 สีฝุ่นหรือสีโปสเตอร์ผง ใช้ผสมน้ำน้อยๆ อาจใช้ระบายธรรมดาหรือผสมแป้งเปียกละเอียด

2.2 สีคราม ใช้แทนสีฝุ่นได้ในการวาดภาพด้วยการละเอียดแป้งเปียก (Finger painting)

2.3 สีโปสเตอร์น้ำ (Tempera) เป็นสีที่แพงกว่า สดใสกว่าสีฝุ่น ใช้ง่ายระบายได้รวดเร็ว เหมาะสำหรับเด็กโต ใช้งานได้กับกระดาษทุกชนิด

2.4 สีน้ำ มีสีบางใส เหมาะสำหรับเด็กตั้งแต่อายุ 11 - 14 ปีขึ้นไป ผสมกับน้ำแล้วใช้ระบายภาพด้วยพู่กัน

ทวีเดช จีวบาง (2536) ได้กล่าวถึง ชนิดของสีที่ควรรู้จัก โดยแยกประเภทไว้ดังนี้

1. สีน้ำ (Water Colour) มีคุณสมบัติโปร่งแสง ระบายค่อนข้างยาก เพราะการระบายต้องฝึกให้มีทักษะพอสมควร ลักษณะของการระบายด้วยสีน้ำ ภาพนั้นจะมีลักษณะชุ่ม สีบาง สะอาดและนุ่มนวล ทำให้มีความรู้สึกว่าเป็นการระบายสีน้ำ ในการเขียนสีน้ำไม่ควรใช้สีขาวและสีดำ ควรใช้น้ำผสมถ้าต้องการให้สีอ่อนลง และผสมสีตรงข้ามหรือสีที่เข้มกว่าเป็นการฆ่าสี (Broken Colour) ตามหลักการของการผสมสีที่ต้องการสีมืดกว่าเดิม กระดาษที่ใช้เขียนสีน้ำควรมีลักษณะผิว (Texture) หยาบ ขรุขระจะดีกว่ากระดาษผิวเรียบเป็นมัน

2. สีน้ำมัน (Oil Colour) เป็นสีประเภททึบแสง (Opaque) เกิดจากการผสมของเนื้อสีฝุ่นกับน้ำมัน ตามปกติแล้วใช้สีลินสีด (Linseed) เป็นส่วนผสม เวลาระบายมักใช้สีขาวผสมเพื่อให้เกิดน้ำหนักอ่อนแก่ (Value) หรือผสมสีอื่นๆ เพื่อให้บังเกิดสีใหม่ เขียนลงบนวัตถุชนิดต่างๆ ได้ สามารถเขียนทับลงไปใหม่ได้ แห่งใช้เวลาเขียนภาพใช้เวลาได้นาน

3. สีฝุ่น (Tempera) เป็นสีเริ่มแรกของช่างเขียนรู้จักการใช้สีซึ่งได้จากธรรมชาติ ฟ้า ดิน หิน นำมาทำให้ละเอียดเป็นผงผสมกาวและน้ำ กาวทำมาจากหนังสัตว์ กระดุกสัตว์ และกาวกระถิน ช่วยทำให้สีเกาะพื้นแน่น สีฝุ่นเป็นสีที่ทึบแสงเพราะมีเนื้อสีค่อนข้างหนา

4. สีโปสเตอร์ (Poster Colour) เป็นสีชนิด (Tempera) ส่วนผสมของสีโปสเตอร์ใช้น้ำผสมเหมือนสีน้ำและใช้สีขาวผสมแบบสีน้ำมัน จึงเขียนได้สองลักษณะ ภายในขวดสีโปสเตอร์มีสิ่ง

ที่เป็นส่วนผสมของกรีเซอรินช่วยให้แห้งง่าย ดังนั้น เวลาใช้แล้วควรปิดขวดให้สนิทเพื่อป้องกันมิให้แห้งเร็ว

5. สีเทียน (Grayon, Pastel) เป็นสีผงละเอียดผสมกับไขของสัตว์ (เทียน) อัดเป็นแท่ง มีหลายสี ภาพที่เขียนจึงมีเทียนผสมรวมกับสีจึงมีความเป็นมัน เวลาเขียนสามารถทับกันได้

6. สีชอล์ก (Chalk Colour, Pastel) เป็นสีผงละเอียดผสมกับยาง ทำให้เป็นแท่งเล็กๆ กลมและเหลี่ยม มีหลายสี กระดาษที่ใช้เขียนสีชอล์กทำขึ้นโดยเฉพาะ พื้นผิวกระดาษมักจะหยาบ มีหลายสี มีวิธีการเขียนเช่นเดียวกับสีเทียน

7. สีหมึก (Water Proof) มีอยู่หลายชนิดที่เป็นขวดและละลายน้ำได้ เป็นแท่งใช้ฝนกับแท่นหมึก ใช้เขียนภาพได้ดีแต่ควรระวังเมื่อระบายสีไปครั้งหนึ่งแล้วจะสนิทกับเนื้อกระดาษ ละลายหรือให้กลมกลืนยาก

8. สีอะคริลิก (Acrylic Colour) มีลักษณะเด่น คือ คงทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ สามารถเก็บได้นานโดยสีไม่เปลี่ยนแปลง ระบายได้ง่ายเพราะสีอะคริลิกเกาะแน่น แห้งเร็วกว่าสีน้ำมัน มีทั้งทึบแสงและโปร่งแสง สามารถผสมได้ด้วยน้ำหรือน้ำยามีเดียม (Medium) และวานิช (Varnish)

สรุปได้ว่าสีที่ใช้ในการเขียนภาพมีหลายชนิดด้วยกัน คือ สีที่ผสมในตัวของมันเอง ได้แก่ สีเทียน สีชอล์ก สีที่ผสมด้วยน้ำ ได้แก่ สีน้ำ สีโปสเตอร์ และสีที่ผสมด้วยน้ำมัน ได้แก่ สีน้ำมัน สีแต่ละชนิดคุณลักษณะของตัวมันเอง แล้วแต่ความพึงพอใจของผู้สร้างงานที่จะนำไปใช้ให้เหมาะสมความต้องการ

5. พื้นผิว (Texture)

เป็นการสร้างสิ่งสัมผัสรับรู้ทางสายตาและผิวกายจำเป็น เพื่อให้เกิดแรงกระตุ้นทางประสาทแห่งการรับรู้สู่อารมณ์ความรู้สึกในลักษณะต่าง เช่น กระด้าง ละเอียด มันวาว ลื่น สาก หรือขรุขระ เป็นต้น ส่งผลให้งานดูแปลกสะดุดตา สร้างความสนใจน่าจับต้องและน่าติดตามมากขึ้น

สมโภชน์ ทองแดง (2536) ได้กล่าวว่า พื้นผิวมีความสำคัญมากในการสร้างสรรค์ผลงานทางทัศนศิลป์และงานประยุกตศิลป์ ศิลปินผู้สร้างสรรค์งานศิลปะในรูปแบบต่างๆ จะนำพื้นผิวมาสร้างความงามและค่าน่าหนัก และสร้างความแตกต่างของระนาบพื้นผิวระหว่างรูปร่าง รูปทรงและพื้นที่ว่างต่างๆ ในงานศิลปะ ซึ่งพื้นผิวที่เราพบเห็นรอบตัวของเราเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ คือ เกิดขึ้นตามธรรมชาติได้แก่ พื้นผิวของเปลือกไม้ ก้อนกรวดก้อนหิน เป็นต้น และพื้นผิวที่เกิดขึ้นโดยมนุษย์ สร้างขึ้นด้วยกลวิธีต่างๆ เช่น การขูด ชีด ให้เกิดร่องรอย

6. รูปร่างและรูปทรง (Shape and Form)

สมโภชน์ ทองแดง (2536) ได้กล่าวว่า รูปร่าง (Shape) หมายถึง รูปที่มีลักษณะเป็นสองมิติ (Two Dimensions) ในลักษณะรูปที่แบนราบมีแต่ความกว้างยาว แต่ไม่มีความหนาหรือความลึก ในงานทัศนศิลป์ มีหลายลักษณะ เช่น

1. รูปร่างทั่วไป รูปนอกของวัตถุต่างๆ (Out line) ที่เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ จะปรากฏเส้นรอบนอกของวัตถุเป็นแบบ 2 มิติ เท่านั้น ซึ่งถ้าเราระบายสีหรือทำน้ำหนักอ่อนแก่ก็จะทำให้รูปมีมิติที่ 3 ขึ้นจนกลายเป็นรูปทรง
2. รูปร่างของสี การวาดระบายสีหรือแต้มสีลงบนระนาบ บริเวณของสีที่เราระบายหรือแต้มลงไปปรากฏเป็นรูปร่างของสีขึ้น
3. รูปร่างของพื้นผิวในการสร้างสรรค์งานศิลปะ บนพื้นที่ว่าง ไม่ว่าจะเป็ผ้าใบหรือบนกระดาษ เมื่อเราสร้างรูปที่เกิดขึ้นให้มีลวดลายหรือสีเส้นที่แยกรูปออกจากพื้นระนาบ จนมองเห็นชัดเจนว่าส่วนใดเป็นพื้นระนาบนั้น รูปที่ปรากฏอาจจะกลายเป็นรูปที่มีพื้นผิว มีความแตกต่างกันไปตามเทคนิควิธีการและวัสดุในการสร้างสรรค์

สมโภชน์ ทองแดง (2536) ได้กล่าวว่า รูปทรง (Form) มีลักษณะแตกต่างจากรูปร่าง เพราะรูปทรงมี 3 มิติ คือความหนา หรือความลึกที่เพิ่มขึ้น และยังแบ่งออกเป็น

1. รูปทรงจริง (Actual Form) คือ รูปทรงที่มี 3 มิติ กินเนื้อที่ในบริเวณว่าง และผู้ชมสามารถได้โดยรอบ เช่น รูปทรงของงานประติมากรรม และงานสถาปัตยกรรม
2. รูปทรงลวง (Representation of form) คือรูปทรงที่ถูกสร้างให้มีมิติที่ 3 เป็นรูปทรงในงาน 2 มิติ โดยการถูกสร้างขึ้นเป็นพื้นระนาบด้วยวิธีการและเทคนิคการนำรูปร่าง 2 มิติ ที่มีเพียงความยาวความกว้างมาใช้ แล้วเพิ่มเติมการสร้างความลึกหรือความหนา ให้รูปร่างเป็นรูปทรง 3 มิติ ด้วยการประกอบกัน หรือการผสมผสานกันของทัศนธาตุต่างๆ และใช้ค่าน้ำหนักความอ่อนแก่ (Light & Dark) ซึ่งจะมีมิติที่ 3 ที่เกิดขึ้นในความรู้สึกทางการมองเห็นของเรา

7. ที่ว่าง (Space)

จารุพรรณ ทรัพย์ปรั่ง (2548) ได้กล่าวว่า ที่ว่าง คือ เนื้อที่ที่ศิลปินนำมาใช้เป็นปัจจัยสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ จำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ ที่ว่างเชิงบวก (positive space) ซึ่งเป็นที่ว่างซึ่งรูปร่างและรูปทรงปรากฏอยู่ และที่ว่างเชิงลบ (negative space) ซึ่งเป็นที่ว่างเปล่ารอบๆ รูปร่างและรูปทรง สำหรับรูปร่างที่เป็นวัตถุ 2 มิติ จะปรากฏในที่ว่างในลักษณะของพื้นที่แบนๆ ส่วนรูปทรงซึ่งเป็นวัตถุ 3 มิติ จะปรากฏในลักษณะของมวล (mass) หรือปริมาตร ขนาดพื้นที่แบนๆ ของรูปร่างหรือขนาดมวลของรูปทรงที่ปรากฏในที่ว่างจำแนกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ขนาดทางกายภาพ ซึ่งเป็นขนาดที่แท้จริงของสิ่งต่างๆ และขนาดทางการมองเห็น (Visual size) ซึ่งเป็น

ขนาดที่สายตามองเห็นของสิ่งนั้น ความแตกต่างในขนาดของพื้นที่ว่างซึ่งสิ่งเดียวกันปรากฏอยู่จะส่งผลให้เกิดความแตกต่างในด้านขนาดทางการมองเห็นของสิ่งนั้น

2.2 การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี

ในการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีนั้นมีรูปแบบของการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในรายวิชา และการกำหนดรูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรม อีกทั้งกิจกรรมวาดภาพระบายสีถูกจัดอยู่ในรูปแบบรายวิชาที่มีการปฏิบัติ ดังนั้นผู้วิจัยได้รวบรวมความคิดเห็นของนักวิชาการศิลปศึกษา ไว้ดังนี้

สันติ คุณประเสริฐ (2538) ได้กล่าวถึงการเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม นั้น ผู้สอนต้องตัดสินใจเลือกกิจกรรมหรือหัวข้อในการเรียนการสอนศิลปะ ซึ่งจะส่งผลไปสู่การตัดสินใจเลือกใช้สื่อซึ่งสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมหรือหัวเรื่อง และสื่อการสอนจะเกิดขึ้นได้โดย

1. กิจกรรมหรือหัวเรื่องที่แปลกใหม่เข้ากับยุคสมัย สอดคล้องกับความนิยมของผู้เรียน ย่อมนำไปสู่การคิดและการผลิตสื่อที่มีความแปลกใหม่ ทันเหตุการณ์ อีกทั้งมีคุณค่าสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน
2. กิจกรรมหรือหัวเรื่องที่ตรงกับความรู้ความสามารถ และความถนัดของผู้สอนย่อมทำให้ผู้สอนมีโอกาสใช้ความรู้ที่สั่งสอนแนวคิด เนื้อหาและทักษะที่โดดเด่นแตกต่างไปจากผู้สอนท่านอื่น สิ่งเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างในการผลิตสื่อที่มีลักษณะโดดเด่นไปด้วยเช่นกัน
3. กิจกรรมหรือหัวเรื่องที่สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ย่อมทำให้ผู้สอนแสวงหาสื่อและอุปกรณ์ที่ถูกต้องใจผู้เรียน ทำให้เกิดการสร้างสื่อกระตุ้นความสนใจในการสอนศิลปศึกษา
4. กิจกรรมหรือหัวเรื่องที่คำนึงถึงความยากง่าย เหมาะสมกับความรู้พื้นฐานและความสามารถของผู้เรียน คาบเวลาเรียน และสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนนำไปสู่การผลิตสื่อที่เหมาะสมกับระยะเวลา งบประมาณ แรงงาน และศักยภาพในการผลิตสื่อของครูผู้สอน
5. กิจกรรมหรือหัวเรื่องที่ผู้สอนมุ่งให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์แห่งความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ทำให้การผลิตสื่อที่มุ่งเน้นการทำงานที่มีขั้นตอนหรือกระบวนการแก้ปัญหาที่ชัดเจน เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้เรียน และเสริมแรงให้มีความตั้งใจที่จะเรียนรู้และปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนได้รับความสำเร็จ
6. กิจกรรมหรือหัวเรื่องที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ย่อมนำไปสู่การใช้สื่อที่สามารถนำเสนอตัวอย่างที่มีความหลากหลาย เพื่อช่วยชี้แนะแนวทางการใช้ความคิดจินตนาการอย่างมีอิสระ

เกษร ธิตะจาวี (2543) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อ

1. เป็นการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียน โดยกำหนดกิจกรรมจากบทเรียนให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ ซึ่งเมื่อลงมือปฏิบัติแล้วจะได้เข้าใจว่ามีการทำงานอย่างไร
2. เป็นการทบทวนความรู้ที่ได้เรียนมาทุกครั้งที่เรียนเนื้อหาจบ
3. เป็นการประเมินผลการสอนของผู้สอนว่าสอนได้ดีเพียงใด ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนตามที่สอนหรือไม่ ผู้สอนสอนได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ถ้าผู้เรียนทำงานได้ดีและถูกต้องก็แสดงว่าผู้สอนสอนได้ดี

อำไพ ตรีณสาร (2551) ได้กล่าวถึง การสอนศิลปะปฏิบัติ (Studio Art Teaching Approaches) แบ่งออกเป็น

1. การสอนแบบเน้นประสบการณ์ (Art Approached Experimentally) เป็นการสอนที่เน้นประสบการณ์โดยการทดลอง การลงมือปฏิบัติจริง และกระบวนการคิดแก้ปัญหา ซึ่งผลจากการสอนแนวนี้ผู้เรียนจะพัฒนาทั้งด้านทักษะ และความเข้าใจ ลักษณะการสอนแบบนี้ประกอบด้วยขั้นตอนในการเรียนรู้หลายอย่างด้วยกัน กล่าวคือ การสำรวจ การแสวงหาความเป็นไปได้ต่างๆ การสรุปเป็นสมมุติฐาน และการทดสอบสมมุติฐาน เพื่อการยอมรับหรือปฏิเสธสมมุติฐาน ซึ่งวงจรการเรียนรู้จะต่อเนื่องกันไป ไม่มีวันจบสิ้น วิธีดำเนินการเรียนรู้ตามวงจรมีจะเกิดจากการสังเกต เปรียบเทียบ แยกแยะ และการหาความสัมพันธ์ในแง่มุมใหม่ๆ ของเรื่องราว สื่อ และกระบวนการต่างๆ ซึ่งนอกจากจะเป็นการพัฒนาทักษะ และความเข้าใจแล้ว ยังช่วยสร้างทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการทำงาน เพราะผลลัพธ์ของการเรียนรู้เปิดกว้างและไม่มีการกำหนดคำตอบ หรือผลลัพธ์ที่ตายตัวไว้ล่วงหน้า ทำให้รู้สึกว่าการเรียนการสอนเป็นการท้าทาย ทำให้เกิดความตื่นตัวอยู่เสมอ ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าเสี่ยงในการตัดสินใจ การยอมรับข้อจำกัดต่างๆ ตลอดจนการยอมรับความล้มเหลว หรือความผิดพลาด โดยมองว่าเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองต่อไป

2. การสอนแบบมีศิลปินเป็นแบบอย่าง (The Artist as Model) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สัมผัส เรียนรู้ชีวิต และกระบวนการทำงานในอาชีพทางศิลปะจากศิลปินจริงๆ มาจากกิจกรรมหลายๆ รูปแบบ ได้แก่ การทำความรู้จักศิลปินจริงๆ การสังเกตการทำงานศิลปะ การสนทนาหาความรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประยุกต์วิธีการของศิลปินมาใช้ในการทำงานของตน การขอคำแนะนำ การวิเคราะห์งานของตน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาความรู้ความสามารถ

3. การสอนแบบมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered Approaches) เป็นการให้ความสำคัญต่อลักษณะเฉพาะของผู้เรียนแต่ละบุคคล กล่าวคือ ผู้เรียนแต่ละคนย่อมมีความ

แตกต่างกันในหลายด้าน เป็นต้นว่า ด้านวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ความต้องการทางด้านร่างกาย ความสนใจ ระดับสติปัญญา ทักษะ และความถนัด การแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก และ ความไวต่อการรับรู้ ส่วนคุณค่าของการสอนแบบนี้ คือ การตอบสนองความต้องการ และความพอใจของผู้เรียน ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนกระตุ้นตนเองในการเรียนรู้ รู้จักการสรุปความคิด และวางแผนการทำงาน นั่นคือ การรับผิดชอบตัวเอง ทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองและเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสำรวจ ค้นหา และรู้จักตนเอง

4. การสอนแบบประสมประสาน (Interdisciplinary Studies) เป็นการประสมประสานศาสตร์ต่างๆ จากแหล่งต่างๆ เข้าด้วยกัน การเรียนรู้ในแต่ละศาสตร์นั้นควรมีความลึกซึ้งเพียงพอด้วย มิฉะนั้นเมื่อนำมารวมกันแล้ว ภาพรวมจะไม่ค่อยชัดเจนและเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างผิวเผินเท่านั้น ส่วนรูปแบบการสอนแบบประสมประสานนี้สามารถทำได้หลายวิธี ยกตัวอย่าง 2 วิธีวิธีแรกคือการทำให้นักเรียนร่วมมือกัน โดยครูจะเริ่มต้น ด้วยการแนะนำศาสตร์ต่างๆ แล้วจึงประชุมวางแผนกันกับผู้เรียนถึงเรื่องต่างๆ มีความยืดหยุ่นสูงในการตัดสินใจ วางแผนและผู้สอนต้องสามารถนำผู้เรียน ไปสู่ข้อสรุปที่ชัดเจน และเป็นที่ยอมรับของทุกๆ ฝ่าย วิธีสองคือการจัดหลักสูตรระยะสั้นนั้นโดยหลักการแล้วเพื่อเป็นการกระตุ้นความคิดใหม่ๆ และสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียน

2.2.1 กิจกรรมการวาดภาพ (Drawing)

อภิศักดิ์ บุญเลิศ (2541) ได้กล่าวว่า การวาดภาพหรือการวาดเขียน คือ วิธีการสร้างงานศิลปะวิธีหนึ่งในจำนวนหลายๆ วิธี ทั้งการลาก ขูด ชีด เขียน ด้วยเครื่องเขียนหรือวัสดุที่ต้องการบนแผ่นกระดาษเพื่อเป็นรูปแบบตามต้องการ และรูปเขียนที่เกิดขึ้นนั้นอาจมีลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น ลักษณะเหมือนจริง (Realism) ลักษณะลดทอน (Distortion) และลักษณะความรู้สึก (Abstraction)

โกสุ่ม สายใจ (2544) ได้กล่าวว่า การวาดภาพ ซึ่งเกิดขึ้นจากการนำเอาวัสดุต่างๆ เช่น ดินสอ สี ปากกา และวัสดุอื่นๆ มาขูด ขีด ลากเขียน ฯลฯ ให้เกิดเป็นรูปร่าง รูปทรง บนระนาบรองรับ เป็นเรื่องราวตามความคิดของศิลปินที่ต้องการแสดงออก ซึ่งอาจเป็นเรื่องจริงที่พบเห็นได้ หรือเรื่องราวจากจินตนาการ อันเป็นการสร้างสิ่งที่มองไม่เห็น ให้มองเห็นได้

อนันต์ ประภาโส (2553) ได้กล่าวว่า การวาดเส้น (Drawing) คือการสื่อความหมายวิธีหนึ่งของมนุษย์ ด้วยกระบวนการทางการวาด ขูด ขีด เขียน ลากให้เกิดเส้นหรือร่องรอยด้วยวัสดุอย่างใดอย่างหนึ่งลงบนพื้นรองรับ โดยอาศัยเครื่องมือต่างๆ ที่ง่ายที่สุดที่จะหาได้ในขณะนั้น เช่น ก้อนหิน ถ่านไม้ เปลือกไม้ เลือดสัตว์ หรือมือเปล่า

ในประเทศไทย การวาดเส้นหรือวาดภาพ มักถูกจัดให้เป็นเรื่องการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเน้นไปที่การฝึกฝนด้านฝีมือและความชำนาญ ส่วนศิลปินบางท่านมักจะทำงานวาดภาพเพื่อจุดประสงค์อื่นมากกว่าจะให้เป็นผลงานที่เสร็จสมบูรณ์ เช่น เพื่อเป็นภาพร่างของงานศิลปะแขนงต่างๆ หรือเพื่อแก้ปัญหา และทดลองแนวคิดก่อนลงมือทำจริง ในบางครั้งเพื่อทดลองวัสดุ ตรวจสอบความคิดและความรู้สึกของศิลปิน เพื่อเพิ่มและพัฒนาความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่กำลังจะสร้างสรรค์ จะมีศิลปินบางท่านที่นำเสนอผลงานวาดเส้นออกสู่สายตาสาธารณชนในฐานะผลงานวิจิตรศิลป์ เช่น อังคาร กัลป์ยาณพงศ์, ช่าง มุลพินิจ, ชะลูด นิยมเสมอ, ประเทือง เอมเจริญ, ถวัลย์ ดัชนี และเฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์

ประเภทของผลงานวาดภาพ

อภิศักดิ์ บุญเลิศ (2541) แบ่งประเภทของผลงานวาดภาพได้ 11 ประเภท คือ

1. ภาพคนเหมือน (Portrait) เป็นภาพคนครึ่งตัวตั้งแต่ศีรษะถึงเอว มุ่งแสดงความชัดเจนและความเหมือนบนใบหน้าเป็นสำคัญ
2. ภาพคน (Figure) เป็นภาพคนเต็มตัว มุ่งแสดงอิริยาบถโดยส่วนรวมเป็นสำคัญ เช่น นั่ง นอน ยืน เป็นต้น
3. ภาพสัตว์ (Animal Drawing) เป็นภาพสัตว์ทุกชนิด มุ่งแสดงความเหมือนและแสดงอิริยาบถอย่างใดอย่างหนึ่ง
4. ภาพหุ่นนิ่ง (Still Life) เป็นภาพวัตถุไม่เคลื่อนไหว มุ่งแสดงระยะของสี แสง และเงา เช่น ภาพผลไม้ ดอกไม้ เป็นต้น
5. ภาพดอกไม้ (Flower Drawing) เป็นการมุ่งให้มีการสังเกตความแตกต่างระหว่างสี ขนาดกลีบดอกไม้ทุกชนิดและระยะของดอกไม้
6. ภาพทิวทัศน์ (Landscape) แสดงบรรยากาศลักษณะภูมิประเทศที่เป็นพื้นดิน ต้นไม้ และภูเขา
7. ภาพทะเล (Seascape) แสดงบริเวณทะเลเป็นส่วนใหญ่ และมีส่วนประกอบที่แสดงบรรยากาศใกล้ทะเล เช่น ชายหาด ก้อนหิน เรือ เป็นต้น
8. ภาพสิ่งก่อสร้าง (Structural Scape) แสดงความงามของสิ่งก่อสร้าง ทั้งแสงเงา และโครงสร้าง
9. ภาพผนัง (Mural) เป็นภาพเขียนติดกับผนังมีขนาดค่อนข้างใหญ่ นิยมเขียนบนฝาโบ หรือการเขียนสีเฟรสโก (Fresco) บนผนังปูนเปียก ภาพจิตรกรรมฝาผนัง เป็นต้น
10. ภาพประกอบเรื่อง (Illustration) เป็นภาพประกอบเพื่อบรรยายเรื่องราววรรณกรรม จูงใจให้ผู้ดูมองเห็นความเป็นไปของเรื่องราวได้ชัดเจนขึ้น

11. ภาพล้อหรือภาพการ์ตูน (Cartoon) เป็นภาพลายเส้นที่แสดงส่วนประกอบของสไตล์อย่างง่าย ๆ แต่เด่นชัด บอกร่างและเหตุการณ์ เพื่อสื่อความเข้าใจกับคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่งด้วยดครงสร้างแล้วดัดแปลงไปจากเดิม

2.2.2 กิจกรรมการระบายสี (Painting)

โกสุม สายใจ (2544) ได้กล่าวว่า การระบายสีเป็นวิธีการที่สำคัญยิ่งในงานจิตรกรรม และการออกแบบ การระบายสีด้วยพู่กันถือว่าเป็นอุปกรณ์และวิธีการที่เก่าแก่มา ซึ่งปัจจุบันได้มีการพัฒนาอุปกรณ์ และวิธีการขึ้นอีกมากมาย เช่น การพ่นสี (พู่กันลม) การหยดสี การเทการวาด การสลัดสี การระบายสีด้วยส้อมไม้ส่วนหนึ่งของร่างกาย หรือทั้งตัว เป็นต้น ประกอบกับปัจจุบันมีการผลิตสีประเภทต่างๆ ขึ้นอีกมากมาย รวมทั้งอุปกรณ์และระนาบรองรับโดยเฉพาะที่เรียกว่า เฟรม หรือ แคนวาส สีแต่ละชนิดจะต้องใช้วัสดุรองรับต่างกัน เช่น สีมาร์คเกอร์ควรเขียนบนกระดาษบางๆ ที่มีเนื้อละเอียด สีพาสเทลควรเขียนบนกระดาษสีหม่น ที่มีผิวหยาบ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการระบายสีชนิดต่างๆ ส่วนใหญ่จะมีลักษณะร่วมกันดังต่อไปนี้

เทคนิคการระบายสี

1. การระบายสีให้เรียบ (Flat Coloring) เป็นการระบายสีเพื่อแสดงความประณีต เรียบร้อย มีขอบเขตที่แน่นอน ถ้าต้องการจะแสดงพื้นผิวก็จะใช้ลวดลายเข้ามาประกอบ และยังสามารถแยกย่อยออกไปได้อีกได้แก่

- ระบายสีเรียบขอบคม (Hard age) เป็นการระบายสีที่ใช้กันมากในงานจิตรกรรม ที่ต้องการใช้สีแบนเรียบ ให้สีแสดงรูปทรงของตัวเอง มีการจัดจังหวะช่องไฟที่สัมพันธ์กับพื้น การระบายสีลักษณะนี้พวกสัญลักษณ์นิยมชอบใช้ โดยเฉพาะงานที่ต้องการแสดงถึงความประณีตเรียบร้อย เป็นเทคนิคเบื้องต้นที่นักศึกษาศิลปะทุกคนควรทำได้ เพราะเป็นการฝึกบังคับมือให้เที่ยงตรงมีสมาธิ

- ระบายสีให้เรียบแล้วตัดเส้น ในกรณีที่ชอบของรูปร่างรูปทรงไม่เรียบร้อย การตัดเส้นขอบจะช่วยให้ดูสวยงามเรียบร้อยขึ้น นอกจากนี้เทคนิคนี้ยังเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น เช่น จิตรกรรมญี่ปุ่น อินเดีย จิตรกรรมไทยแสดงความงามของการตัดเส้น และลีลาของเส้น โดยทั่วไปแล้วจะระบายสีแบนเรียบ แล้วตัดเส้นด้วยสีหนักหรือสีมอ

- ระบายสีให้เรียบ และมีน้ำหนักอ่อนแก่ เป็นการระบายสีเรียบ แต่ในรูปร่างรูปทรงจะมีการระบายให้มีน้ำหนักอ่อนแก่เพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหว มีชีวิตชีวาในพื้นที่นั้น โดยวิธีการใช้สีใดสีหนึ่งเป็นหลัก แล้วใช้สีขาวหรือสีดำผสมลงไปเพื่อสร้างให้มีน้ำหนักอ่อนแก่ขึ้น

2. การระบายสีให้กลมกลืนกัน (Harmony Coloring) ในการใช้สีส่วนใหญ่มีการใช้สีหลายสี หรือหลายน้ำหนัก และมักจะทำให้กลมกลืนกันได้โดยไม่มีขอบ เพื่อความนุ่มนวลของภาพ หรือ

ให้กลืนไปกับส่วนพื้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเกลี่ยสีในขณะที่สียังไม่แห้ง สีแต่ละประเภทจะมีวิธีการยากง่ายในการเกลี่ยให้กลมกลืนต่างกัน ดังต่อไปนี้

- สีน้ำ สามารถทำให้กลมกลืนกันได้โดยระบายบนพื้นที่เปียกชื้น หรือใช้เทคนิคเปียกบนเปียก จะช่วยให้สีแต่ละสีซึมเข้าหากันได้อย่างสวยงาม หรือถ้าต้องการให้ดูเรียบร้อยอาจจะใช้พู่กันสะอาด เกลี่ยให้เรียบอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้ต้องระวังเพราะอาจเกิดรอยต่างของสีเดิมได้

- สีโปสเตอร์ และสีฝุ่น เป็นสีที่บดแสงที่ชั้น มักจะระบายหนา สามารถทำให้กลมกลืนกันได้โดยระบายเป็นเส้นประสานเข้าหากัน หรือใช้พู่กันสะอาดหรือฟองน้ำมาเกลี่ยให้กลืนเข้าหากันได้ แต่ควรระวังควบคุมน้ำและสีที่ปลายพู่กันให้พอดีกัน มิฉะนั้นอาจจะไปดึงสีเดิมให้ต่างหรือหลุดออกมาผสมกันได้

- สีหมึก เป็นสีน้ำที่มีความละเอียด และสดใสมาก การทำให้กลมกลืนกันด้วยพู่กันเป็นเรื่องยากเพราะแห้งเร็ว จึงมีผู้คิดค้นเครื่องมือเรียกว่า พู่กันลม ใช้พ่นเป็นละอองกลืนเข้าหากันได้อย่างสวยงาม เป็นที่นิยมในวงการนิเทศศิลป์ พาณิชยศิลป์มากเพราะได้สีที่เรียบเนียน

- สีน้ำมัน ทำให้กลืนกันด้วยการเกลี่ยสีให้เรียบ หรือระบายเป็นรอยแปร่งทับกันไปมา จนเป็นสีเนื้อเดียวกัน

- สีพาสเทล หรือ สีชอล์ค ทำให้กลืนกันด้วยการเกลี่ยเรียบด้วยมือหรือผ้าสะอาดนุ่มๆ

- สีเทียน ทำให้เรียบกลมกลืนกันด้วยความร้อน

3. การระบายสีแสดงพื้นผิว พื้นผิวที่แตกต่างกันเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความงามในงานศิลปะ และเป็นเทคนิคการระบายสีที่ทำให้ดูแล้วรู้สึกสนุกสนาน ไปตามลักษณะของอุปกรณ์ที่ใช้ระบาย ภาพที่ปรากฏจะไม่ราบเรียบเหมือนการระบายสีในข้อที่ผ่านมา แต่จะระบายให้ดูมีน้ำหนักอ่อนแก่ มีชีวิตชีวา มีความสวยงามไปอีกแบบหนึ่ง ได้แก่

- พื้นผิวที่เกิดจากรอยแปร่งหรือพู่กัน (Brush stroke) เป็นภาพที่สำเร็จจะดูคล้ายเส้นร่างคร่าวๆ บนพื้นระนาบ (Abbozzo) แสดงการเขียนอย่างฉับพลัน โดยมีได้ไตร่ตรองไว้ก่อน ซึ่งจากการศึกษาทางประวัติศาสตร์ศิลป์ พบว่ามีการเขียนแสดงความงามของฝีแปรง มาตั้งแต่ยุคบาโรก โดยเฟรนส์ ฮอล (Frans Hals) วินเซนต์ แวนก็อก (Vincent Vangogh) ได้เขียนภาพแสดงรอยแปร่งอย่างชำนาญ เป็นผลให้เกิดความงามทั้งด้สนเนื้อหาเรื่องราว การใช้สี พื้นผิว ความเคลื่อนไหวและลีลาของรอยแปร่งด้วย

- พื้นผิวจากการระบายสีโดยวิธีการจุด เกิดจากพู่กันหรืออุปกรณ์อื่นๆ ก็ได้ ปัจจุบันมีเครื่องพ่น ซึ่งทำให้ได้จุดที่มีขนาดเล็กและแต่ละจุดมีขนาดเท่ากัน เช่น จิตรกรรมนีโอ-อิมเพรสชันนิสต์ที่ระบายสีเป็นจุดเล็กๆ และปล่อยให้สีผสมกันเองในสายตาของผู้มอง

- การระบายสีโดยการหยดสี เทสี วาดสี สลักสี แสดงรอยแปรงที่รวดเร็ว รุนแรง เด็ดขาด (Action painting) วิธีนี้นับได้ว่าเป็น การระบายสีที่อิสระและสนุกสนานมากที่สุด ภาพที่ปรากฏออกมาจึงมีขนาดใหญ่ ที่แสดงถึงพลังแห่งความรู้สึกของศิลปินในขณะนั้นอย่างฉับพลัน ผู้นำวิธีการนี้มาใช้คนแรกคือ แจ็คสัน พอลลอค (Jackson paullock) เป็นศิลปินในกลุ่ม แอบสแตรกเอ็กสเพรสชันนิสต์ นอกจากนี้ศิลปินบางคนยังค้นหาเครื่องมือปลิววัสดุต่างๆ มาระบายสีแทนพู่กัน ทำให้เกิดความงามของสี พื้นผิว น้ำหนัก จังหวะและลีลาที่แปลกออกไปอีกเช่น มาร์ค รอธโก (Mark Rothko) ใช้ไม้ถูพื้นจุ่มสี ระบายลงบนผ้าใบ เป็นต้น

4. เทคนิคผสม (Mixed Technique) เป็นการนำเอาวิธีการระบายสีหลายวิธีมารวมสร้างผลงานศิลปะ ทำให้ภาพมีทั้งวิธีการสีเรียบขอบคม รอยแปรง ฯลฯ และสรุปได้ดังนี้

- สื่อผสม (Mixed media) หมายถึง การนำวัสดุหรือกรรมวิธี หลายๆ อย่าง มาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน ในลักษณะของการนำมา่วมกัน หรือนำมาผสมผสานกันในงานชิ้นเดียวกัน นับเป็นการเปิดโอกาสให้ศิลปินได้พัฒนาการรูปแบบเทคนิค การนำเสนอแนวคิด การแสดงออก ด้วยการนำสื่อต่างๆ มาประสานกัน ส่งผลให้งานมีความสมบูรณ์ตามเจตนาของตนเองมากขึ้น

โกสุม สายใจ (2544) ได้รวบรวมเทคนิคจากวัสดุประเภทต่างๆ ดังนี้

1. เทคนิคจากดินสอ ปากกา (Drawing) เป็นเทคนิคพื้นฐาน เกิดจากการใช้ดินสอ ปากกา ฯลฯ มาเขียนภาพ นับเป็นการสร้างภาพง่ายๆ ไม่ซับซ้อน แสดงลักษณะการใช้เส้นเป็นส่วนใหญ่ มีสีเดียว แสดงความงามของรูปร่างรูปทรง น้ำหนักอ่อนแก่ ลักษณะผิว บางครั้งแสดงความงามของเส้นลื่นๆ ลีลาของเส้น ความนุ่มนวล อ่อนหวาน ความพลิ้ว เคลื่อนไหว ความรุนแรง กล้าหาญ และจังหวะของเส้นอย่างอิสระ วัสดุที่ใช้เทคนิคนี้ เช่น ดินสอ ปากกา ปากกาถูกลื่นทั้งสีเดียว และร่วมกันหลายสี หมึกซึม เกรยอง แท่งถ่าน

2. เทคนิคสีฝุ่น (Fresco) เป็นผงฝุ่นคล้ายแป้ง เป็นผง มีสีสดใส แต่เมื่อเขียนเป็นภาพแล้ว ความสดใสของสีจะลดลงเล็กน้อย และมีความเรียบ ด้าน เวลาเขียนต้องผสมกาว ทั้งกาวจากยางไม้ กาวจากหนังสัตว์ หรือไข่ขาว ในอดีตจะเขียนบนพื้นไม้ บนผนังปูน เขียนได้ทั้งในลักษณะของสีปูนเปียก และปูนแห้ง ปัจจุบันมีการนำมาเขียนบนพื้นผ้าใบ

3. เทคนิคสีขี้ผึ้ง (Encaustic painting) เป็นเทคนิคการเขียนภาพที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ พัฒนามาจากเทคนิคสีฝุ่น โดยการใช้ทาบนสีฝุ่นเพื่อรักษาผิวหน้าของสีฝุ่น ใช้ขี้ผึ้งอย่างดี

ผสมสี โดยนำมาผสมกับสีโดยตรง ทำให้ร้อนเสียก่อน สีจึงมีความชื้น จึงลงมือเขียน เวลาเขียน จะต้องนำกระดาษรองเขียนอังไฟให้อุ่นอยู่เสมอเพื่อสีแห้งจะได้ละลาย ทำให้ต้องรีบเขียนในขณะที่กำลังร้อนอยู่ พื้นเป็นไม้และโลหะ เทคนิคนี้สีติดพื้นแน่นมาก

4. เทคนิคสีน้ำ (Water color) สีน้ำเป็นสีประเภทโปร่งแสง เขียนบนกระดาษ โดยเฉพาะกระดาษขาว การเลือกชนิดของกระดาษมีความสำคัญต่อการเขียนสีน้ำมาก ศิลปินบางคนใช้กระดาษที่มีความหนา มีพื้นผิวเรียบ ผิวหยาบ ขรุขระ ซึ่งมีผลต่อการระบายสีน้ำ กระดาษชนิดหยาบ จะรองรับสีน้ำได้ดี และให้ผิวที่สวยงามด้วย

5. เทคนิคสีน้ำมัน (Oil color) เป็นเทคนิคมาตรฐานที่นิยมใช้มานานกว่า 400 ปี เวลาเขียนจะผสมกับน้ำมันลินซีด เริ่มใช้เขียนกันตั้งแต่ยุคโรมัน ยุคกลาง ปัจจุบันก็ยังเป็นที่นิยมอยู่ ผลงานสำเร็จจะเป็นภาพที่สวยงาม ส่วนใหญ่จะเขียนโดยระบายสีหนา (Impasto)

อารี สุทธิพันธุ์ (2535) ได้กล่าวถึงเทคนิคสีน้ำมันว่า น้ำมันลินซีด เป็นตัวช่วยละลายสีไม่ให้ชั้นจนเกินไป เมื่อเขียนเป็นภาพแล้วผิวจะดูเป็นมัน ถ้าต้องการให้แห้งเร็วก็ควรผสมด้วยน้ำมันสน ถ้าต้องการให้ผิวมันบางส่วน เมื่อเขียนภาพเสร็จแล้ว มักจะเคลือบด้วยน้ำยาผสม (Glazing) คือใช้น้ำมันวานิช 2 ส่วน และน้ำมันลินซีด 3 ส่วน คนให้เข้ากันแล้วใช้แปรงสะอาดป้ายตรงบริเวณที่ต้องการเคลือบนั้น จะทำให้ภาพบริเวณที่เคลือบมีสีสดใส และมีผิวมันขึ้นคล้ายกับแจกันเคลือบผิว

สุชาติ เกาทอง (2536) ได้กล่าวถึงเทคนิคสีน้ำมันว่า สีน้ำมันเป็นสีเข้มเข้มมีคุณสมบัติทึบแสง นิยมใช้เขียนบนพื้นไม้ หรือผ้าใบซึ่งกับกรอบไม้เรียกว่า แคนวาส มักจะมีการลงพื้นด้วยสีขาวก่อน ซึ่งเป็นสีสำหรับลงพื้นโดยเฉพาะ

6. การเขียนด้วยเกรียง (Painting knife) เกรียงเป็นเหล็กกล้าชนิดเหนียวและอ่อนตัวได้ มีลักษณะคล้ายเกรียงของช่างปูน แต่มีขนาดเล็กกว่ามาก มีหลายขนาดหลายรูปทรง ผลงานที่ใช้เกรียงเขียนภาพจะมีลักษณะแข็งกร้าว เห็นผิวสัมผัสเด่นชัด

7. เทคนิคสีอะคริลิก (Acrylic painting) เป็นสีสมัยใหม่ มีคุณสมบัติพิเศษทั้งทึบแสงและโปร่งแสง มีสีสดใสเด่นชัดมาก เวลาผสมกับตัวกลาง สามารถเขียนแบบสีน้ำ หรือเขียนทับซ้อนกันแบบสีน้ำมันก็ได้ เมื่อแห้งแล้วจะมีความคงทน และไม่ละลายน้ำ เหมือนสีพลาสติก ปัจจุบันมีการคิดตัวผสมเพื่อช่วยในการใช้สีอะคริลิกสะดวกขึ้น เป็นสีที่ระบายได้บนพื้นวัสดุทุกชนิด เช่น พื้นไม้ พลาสติก ผ้า มีคุณสมบัติคล้ายพลาสติกเมื่อแห้งแล้วชักน้ำไม่ออก เวลาเขียนใช้ได้ทั้งพู่กันแข็งและอ่อน ถ้าสียังไม่แห้งสนิทสามารถลบออกได้โดยการเช็ดหรือขูดออก

8. เทคนิคระบายสีร่วมกับวัสดุอื่น ในส่วนของการใช้วัสดุ ชนิดของวัสดุไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัว วัสดุที่ศิลปินนำมาใช้ผสมผสานกันในงาน อาจเป็นได้ทั้งวัสดุที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติ หรือวัสดุที่มนุษย์สังเคราะห์ขึ้น ก็ได้

ผู้วิจัยได้รวบรวมประเภทของการระบายสีที่เป็นที่นิยม ไว้ดังต่อไปนี้

1. การระบายสีน้ำ (Water Color painting)

จากความเป็นมาของสีน้ำ มนุษย์เริ่มใช้สีน้ำวาดภาพมาตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์ จากตัวอย่างที่ปรากฏได้ชัด คือ ภาพตามผนังถ้ำที่เก่าแก่ของมนุษย์ยุคหินพบแถวทวีปยุโรปในปัจจุบัน มีอายุราวๆ สองหมื่นปีมาแล้ว ลักษณะของสีน้ำแต่เดิมนั้นได้ใช้ส่วนผสมเหมือนกับสีน้ำในปัจจุบัน เป็นเพียงเนื้อสีจากธรรมชาติที่ผสมกับน้ำและสารยึด (Binder) จากธรรมชาติ เช่น ไข่สัตว์ ยางไม้ เป็นต้น จากประวัติการใช้สีน้ำของชาวตะวันตกพบว่ามีการใช้กันอย่างแพร่หลายในสมัยกลาง เพื่อใช้วาดภาพประกอบหรือตกแต่งบนวัสดุต่างๆ เช่น แผ่นหนัง ใผ่ งาช้าง ภาชนะดินเผา ฯลฯ ส่วนประเทศในแถบตะวันออกพบว่า ชาวจีนและญี่ปุ่นวาดบนสิ่งทอต่างๆ เช่น ผ้าไหม รวมทั้งวาดบนกระดาษที่ทำจากเปลือกไม้และฟาง เป็นต้น

สำหรับประเทศไทย เริ่มรู้จักการใช้สีน้ำประมาณปี พ.ศ. 2456 ตั้งแต่สมัยจัดตั้งโรงเรียนเพาะช่างขึ้น และมีวิวัฒนาการมาเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบัน การเขียนสีน้ำถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรของศิลปศึกษา เป็นเนื้อหาของวิชาจิตรกรรม ซึ่งมีการเรียนการสอนในสถาบันที่เปิดสาขาสอนศิลปกรรมทุกแห่ง อันมีผลให้สีน้ำมีบทบาทมากยิ่งขึ้น จนเป็นที่ยอมรับและเห็นความสำคัญของบุคคลทุกวงการ ดังนั้นเทคนิควิธีการเขียนสีน้ำได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงก้าวไกลไปมากทั้งวัสดุและอุปกรณ์ได้มีพัฒนาให้มีคุณภาพสูงขึ้นเป็นลำดับ เพื่อสนองความต้องการของศิลปินและผู้เรียนที่จะได้ใช้เขียนภาพสีน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ (นิติพงศ์ ใจประสาท, 2543) สอดคล้องกับเกษม ก้อนทอง (2547) ได้กล่าวว่าการใช้สีน้ำเป็นสื่อในการเรียนการสอน ประมาณปี พ.ศ. 2456 เมื่อโรงเรียนเพาะช่างก่อตั้งขึ้นระยะแรก โดยการใช้สีน้ำลงสีมิใช่การระบายสี แต่ก็มีศิลปินบางท่านพยายามใช้สีน้ำในแง่การระบายสีมิใช่ลงสี และได้รับความนิยมนั้นมากมาย เริ่มใช้จริงจังกษัตริย์ที่ อจรรย์ศิลป์ พีระศรี (คอรัวโด เฟโรจี) ชาวอิตาลีเข้ามารับราชการในประเทศไทยสมัยรัชกาลที่ 6 และนายโยโกต้า ชาวญี่ปุ่น ที่เข้ามาทำการสอนวาดภาพสีน้ำที่โรงเรียนเพาะช่าง นับว่าเป็นผู้บุกเบิกการใช้สีน้ำในประเทศไทย จนกระทั่งระยะต่อมาเกิดศิลปินสีน้ำฝีมือดีเป็นคนไทยหลายท่าน เช่น อาจารย์เฉลิม นาควิรักษ์ ม.จ.กาววิจิ จักรพันธุ์ อาจารย์สวัสดิ์ ตันติสุข และอาจารย์อารี สุทธิพันธุ์ เป็นต้น สอดคล้องกับ โกศล พิณกุล (2545) ได้กล่าวว่า สำหรับประเทศไทยบุคคลที่มีผลงานทางสีน้ำนับแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ พระสรลักษณ์ลิขิต ซึ่งเป็นจิตรกรสมัยรัชกาลที่ 5 ไล่มาถึง ชุนปฎิภาคพิมพ์ลิขิต หม่อมเจ้าหญิงพิลัยเลขา ดิศกุล จนมาถึงปี พ.ศ.2487

เกิดมีกลุ่มสีน้ำชื่อ กลุ่มจักรวรรดิศิลปิน ขึ้น มีศิลปินหลายคนเช่น เฉลิม นาศิริรักษ์ วรรณสิทธิ์ คู่ปะวณิช พรม สุวรรณบุญ จำรัส เกียรติทอง เป็นต้น จากบทบาทของกลุ่มสีน้ำที่เกิดขึ้นนี้ต่อมาภายหลังการระบายสีน้ำได้สร้างสรรคักกันอย่างแพร่หลายเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนในโรงเรียน เช่น อารี สุทธิพันธุ์ ได้เขียนตำราการระบายสีน้ำขึ้นเมื่อ ปีพ.ศ. 2526 หลังจากนั้นประชาชนให้ความสนใจมากขึ้นจนเกิดกลุ่มสีน้ำ เช่น กลุ่มไวท์ กลุ่มของประสานมิตร ตลอดจนกลุ่มเฉพาะกิจเกิดขึ้นมากมาย และมีศิลปินสีน้ำที่มีชื่อเสียงมาจนถึงปัจจุบันนับร้อยคน

เกษม ก้อนทอง (2547) กล่าวถึงวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการระบายสีน้ำ มีดังนี้

1. สีน้ำ (Water Color) เป็นสีที่ได้จากการผสมของอารบิคและน้ำ คือ กาวที่ได้จากต้นไม้ตระกูลอะเคเซีย เช่น ต้นกระถิน ซึ่งช่างไทยใช้กาวกระถินผสมสีฝุ่นเช่นกัน อาจผสมกลีเซอรินและน้ำผึ้งเพื่อช่วยให้สีน้ำไม่มีรอยแตก สีน้ำมีอยู่หลายชนิดให้เลือกใช้ ควรเลือกสีที่มีคุณภาพเมื่อระบายแล้วคงความสดใสอยู่ได้นาน สามารถผสมสีออกมาได้ตามต้องการ

2. พู่กัน (Brush) มีมากมายหลายขนาดทั้งพู่กันกลมและพู่กันแบน ควรเลือกใช้พู่กันที่อมน้ำได้ดี ขนไม่แตกปลายและไม่หลุดออกง่าย ควรมีหลายๆ ขนาด เพื่อสะดวกในการเขียนภาพได้ดียิ่งขึ้น เช่น พู่กันแบน 5/8 นิ้ว 1 นิ้ว 1½ นิ้ว หรือ 2 นิ้ว ส่วนพู่กันกลมอาจจะใช้เบอร์ 2 เบอร์ 4 และเบอร์ 8

3. จานสี (Palette) มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ควรเลือกจานสีแบบที่มีร่องใส่สีได้มาก มีบริเวณพื้นที่สำหรับผสมสีได้เพียงพอ และควรมีสีขาวเพื่อเวลาผสมสีจะได้เห็นสีได้ชัดเจนยิ่งขึ้น หรือมีฝาเปิดปิดเมื่อเลิกใช้

4. ภาชนะใส่น้ำ (Water Container) เป็นอีกวัสดุหนึ่งที่มีความจำเป็น เพราะการเขียนสีน้ำจะต้องใช้น้ำเป็นหลักใหญ่ เพื่อให้สีประสานกลมกลืนไปกับน้ำ ภาชนะใส่น้ำสำหรับระบายสีนั้นควรมี 2 ใบ ใบแรกใช้ผสมสี อีกใบใช้ล้างพู่กัน ภาชนะควรเป็นกระบอกหรือถังพลาสติกขนาดเล็กสะดวกในการพกพา

5. ฟองน้ำ (Sponge) ใช้สำหรับลบสีส่วนเกินออกจากภาพ หรือใช้ชุบน้ำทาลงบนกระดาษก่อนลงสีน้ำก็ได้ ใช้จุ่มสีแต้มทำเทคนิคต่างๆ ได้ ตลอดจนใช้ล้างจานสี หากไม่มีฟองน้ำสามารถใช้ทิชชูแทนได้

6. กระดาษสีน้ำ (Water Color Paper) กระดาษที่ใช้เขียนสีน้ำนั้นมีลักษณะพิเศษมีหลายแบบให้เลือกใช้ตามความถนัดและความต้องการของแต่ละคน กระดาษระบายสีน้ำที่ดีต้องมีคุณภาพและมีความขาวเด่นชัด กระดาษสีน้ำชนิดดีจะมีส่วนผสมของผ้า 100% สามารถดูดซับน้ำได้มาก กระดาษบางชนิดมีส่วนผสมของผ้าและไม้หรือบางชนิดเป็นเนื้อไม้ล้วนๆ กระดาษที่ทำจาก

เนื้อไม้ไม่เหมาะสำหรับการระบายสีน้ำ เพราะดูดซับสีได้น้อย เมื่อเก็บไว้นานจะเหลืองกรอบเสื่อมคุณภาพ

7. กระดานรองเขียน (Sketch Board) ควรเป็นกระดานไม้อัด หรือกระดาษอัดขนาดความหนา 4 มม. กว้าง 40 x 60 ซม. หรือ 21 x 33 นิ้ว ชัดขอบด้วยกระดาษทรายละเอียดให้เรียบ ไม่มีความคมหรือเสี้ยนไม้ มีลักษณะเบา สามารถพกพาได้สะดวก เพื่อจะได้นำกระดาษสีน้ำชุบน้ำหรือทาน้ำด้วยฟองน้ำ นำมาซึ่งให้ตั้งบนกระดานรองรับกระดาษ แล้วติดด้วยกระดาษกาวน้ำ ทำให้กระดาษสีน้ำตั้งสะดวกแก่การระบายสี

8. มีดเหลาดินสอ หรือมีดคัตเตอร์ นอกจากการใช้เหลาดินสอแล้ว ยังช่วยในการตกแต่งภาพสีน้ำให้สวยงามขึ้นด้วยการขีด ขีด ตอนสีแห้ง ให้เป็นรูปต่างๆ ตามต้องการได้ หรือสร้างพื้นผิว แสงจัด สร้างความแวววาว คมคาย เหมือนหยอดสีขาวลงในภาพเป็นไฮไลต์ของภาพ เป็นต้น

9. ดินสอ HB จะมีความแข็งเมื่อร่างภาพแล้วจะมีน้ำหนักของเส้นพอดีไม่ดำจนเกินไป ส่วนดินสอ 6B หรือ EE ไม่ควรนำมาใช้ร่างภาพเพราะจะมีน้ำหนักดำมากทำให้งานสกปรก และเมื่อระบายสีลงไปแล้วจะแลเห็นเส้นดำๆ ไม่สวยงาม

10. ยางลบ (Rubber) ควรใช้ยางลบที่มีคุณภาพสูง เมื่อใช้ลบแล้วสามารถลบได้สะอาด ไม่เห็นรอยเดิมของเส้นดินสอ

ความรู้พื้นฐานการระบายสีน้ำ

โกศล พิณกุล (2545) ได้กล่าวว่า เมื่อรู้ว่สีน้ำเป็นสีที่มีการผสมและละลายสีโดยใช้น้ำเป็นตัวกลาง เมื่อน้ำเป็นของเหลวผสมกับสีย่อมมีผลต่อการนำมาใช้ การรู้จักความเข้มข้น ความเหลวของสีย่อมมีผลต่อการนำมาระบายสีและเป็นที่ยอมรับกันคืออยู่แล้วว่า การนำสีน้ำมาระบายนั้น จะระบายในลักษณะต่างๆ ได้ เช่น

1. การระบายสีขณะที่พื้นกระดาษเปียก ที่เรียกกันว่า การระบายสีเปียก (เหลว) ในลักษณะเช่นนี้เพื่อให้สีไหลซึมเข้าหากันผสมผสานเนื้อสีต่างๆ เข้าด้วยกัน โดยพื้นกระดาษที่เปียกเป็นตัวช่วยประสาน หรือระบายในขณะที่สีหนึ่งสีใดระบายไว้ก่อนแล้วเปียกอยู่ ใช้สีอื่นระบายทับลงเฉพาะที่เพื่อให้สีผสมผสานกัน

2. การระบายสีชั้นหรือแห้งบนพื้นรองรับแห้ง ในกรณีนี้เป็นการใช้สีที่ค่อนข้างข้น ระบายบนพื้นที่แห้ง สีจะติดบนพื้นรองรับ ติดบ้างไม่ติดบ้าง ช่วยสร้างพื้นผิวอันเกิดจากรอยขรุขระของกระดาษหรือสีที่ชั้นก็ได้เช่นกัน หรือระบายบนพื้นที่ปล่อยให้แห้งสนิท แล้วจึงระบายสีชั้นๆ ทับลงไปก็จะเกิดร่องรอยของสีเดิมและสีใหม่สร้างพื้นผิวน่าสนใจ

3. การระบายสีแห้งหรือชั้นบนพื้นเปียก การระบายลักษณะนี้เพื่อให้เนื้อสีชั้นๆ ซึ่มกระจายบริเวณแคบๆ ทำให้เกิดร่องรอยของการไหลซึ่มของสี เป็นรอยฟุ้งกระจายเป็นรัศมี บางครั้งอาจจะระบายสีอื่นๆ ไว้ก่อน ขณะที่สีที่ระบายไว้แน่นหมาดๆ ก็ใช้สีชั้นๆ ระบายทับลงไป ทำให้สีที่ระบายทับผสมผสานกับสีเดิมเป็นจุดแคบๆ เหมาะสำหรับการเน้นภาพ เช่น ระบายสีเขียวอ่อนลงไปก่อน ในขณะที่ไม่แห้งก็ระบายสีเขียวแก่ขึ้นๆ ทับลงไปในบางพื้นที่ ทำให้สีเขียวเกิดน้ำหนักอ่อน-แก่ ผสมผสานกันเป็นแสง-เงาได้

4. การระบายสีเปียก (เหลว) บนพื้นรองรับแห้ง ในกรณีนี้เป็นการระบายที่เป็นการกำหนดเนื้อสีรองพื้นหรือระบายส่วนต่างๆ ของภาพ กระจายทั่วๆ ไปก่อน ด้วยสีต่างๆ ที่เหลว เช่น ทำพื้นหลัง ท้องฟ้า ฯลฯ เมื่อแห้งแล้วจึงระบายสีอื่นทับลงไป เป็นการเน้นคมเข้มหรือความชัดเจนหรือภาพที่อยู่ระยะกลางและระยะหน้า

เกษม ก้อนทอง (2547) ได้กล่าวว่า การระบายสีน้ำเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของคนเรา การระบายสีเป็นความสุขอย่างหนึ่งในการใช้ความรู้ความสามารถอย่างเป็นรูปธรรม ตอบสนองได้ทั้งรูปของความคิดและรูปของการกระทำ เมื่อทำงานเสร็จแล้วเห็นเป็นรูปทรงของดี แปลกใหม่ไม่ซ้ำกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ระบายสีน้ำต้องเผชิญกับสภาพของความไม่แน่นอน เป็นภาพที่น้ำตื่นเต้น เพราะสีเปียกเป็นรูปลักษณะอย่างหนึ่งและเมื่อแห้งก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง ทำทลายความอยากรู้อยากเห็น และความอดทนที่ต้องรอคอยเป็นอย่างมาก ซึ่งการระบายสีน้ำนั้นไม่ยากอย่างที่คิด ทุกคนสามารถระบายสีน้ำได้ ตามเทคนิคกระบวนการที่เป็นขั้นเป็นตอน ด้วยตนเองตามอัธยาศัย ความสามารถทางร่างกายและกำลังใจของท่าน หากได้รับการแนะนำอย่างเหมาะสมกับระดับสภาพที่เป็นอยู่ ก็สามารถจะตัดสินใจระบายสีด้วยตัวเองได้อย่างมีความสุข มีความเพลิดเพลินพอใจ ได้ชื่นชมผลงานที่ทำด้วยความรัก ในเวลาว่างที่เป็นประโยชน์

เกษม ก้อนทอง (2547) ได้กล่าวถึงเทคนิคในการระบายสีน้ำ ในลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การระบายสีน้ำลดตัดทอนและเพิ่มเติม เป็นการระบายสีที่ไม่เหมือนจริง เพิ่มเติมส่วนที่ไม่มี ลดตัดทอนส่วนที่ผู้สร้างไม่ต้องการออกจากสิ่งที่มองเห็นของรูปทรง ในบริเวณว่างจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นแบบนำมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ่านกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ ผสมผสานจินตนาการที่ผู้สร้างอยากให้เป็น สร้างเสรีภาพทางความคิด และทางปฏิบัติ ไม่เกรงกลัวความเหมือนจริง หรือไม่เหมือนจริงแต่อย่างใด

2. การระบายสีน้ำตามแนวทางอิมเพรสชันนิสม์ เป็นกระบวนการศิลปะสมัยใหม่ ได้แหวกหนีจากกลวิธีการระบายสีน้ำแบบเดิมๆ หนีจากการเขียนภาพแสดงเส้นรอบนอกวัตถุต่างๆ ที่เห็นชัดเจน การระบายสีหนีจากการระบายสีของสิ่งต่างๆ ตามที่มองเห็นในธรรมชาติ ศิลปินกลับ

คิดค้นหาวิธีแยกแสงสว่างมาเป็นสีส่วนประกอบ เปลี่ยนแปลงกาลเวลา ระบายสีสีบนบนผิวระนาบต่างๆ ระบายสีด้วยเส้นพู่กันที่ไม่ติดต่อกันตลอด ระบายสีด้วยสีต่างๆ ซึ่งผสมกันเป็นสีใหม่ด้วยสายตา (Optical Mixture) พยายามสังเกตธรรมชาติอย่างที่เป็นจริง แล้วจึงระบายสีน้ำลงบนกระดาษ การเล่นสีสดใสอย่างเต็มที่ตามความคิดสร้างสรรค์ของผู้สร้างต้องการเกี่ยวกับวิธีแสดงลักษณะสิ่งต่างๆ ลงในภาพโดยข้อเท็จจริง

3. การระบายสีน้ำตามแนวทางเอกเพชรชั้นนิสมี เป็นการระบายสีน้ำแบบแปลกๆ เปลี่ยนแปลงรูปแบบ รูปทรง เส้น และสีใหม่จากสิ่งที่มองเห็นจริงจากธรรมชาติ ให้ผิดเพี้ยนไปจากของจริงที่มีอยู่ ด้วยอารมณ์และความรู้สึกที่รุนแรงของผู้สร้างเอง ด้วยการระบายสีเฉพาะตนจากสิ่งที่มองเห็นด้วยวิธีค้นหาสิ่งที่แปลกใหม่ในการระบายสี

4. การระบายสีน้ำตามแนวทางนามธรรม เน้นหาสุนทรียภาพของงานศิลปะแบบนามธรรมจะแสดงออกมาเป็นแบบแผนรูปทรง (Formal Pattern) หรือโครงสร้างภาพของเส้น สี รูปทรง และรูปทรงต่างๆ เป็นสำคัญ บางทีก็ใช้เรื่องราวที่เป็นจริงให้เกิดผลงานใหม่เกิดขึ้น เช่น ทำให้รูปภาพพวามัว หรือสลายรูปทรง จนจำรูปทรงเดิมไม่ได้ งานศิลปะที่ใช้วิธีสลายรูปทรงธรรมชาติวิธีนี้เรียกว่า ศิลปะแบบกึ่งนามธรรม (Semi-abstract) แต่ถ้างานศิลปะที่ใช้วิธีไม่มีรูปทรงจริงปรากฏให้เห็นเลย เรียกว่า ศิลปะนามธรรม (Abstract)

2. การระบายสีน้ำมัน (Oil color painting)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของสีน้ำมัน คือ สีสำหรับระบายรูปหรือใช้ทาผนังชนิดหนึ่ง ทำขึ้นมาจากผงสีผสมกับน้ำมันลินสีด เป็นต้น มีลักษณะข้นและเหนียวไม่ละลายน้ำ

ในช่วงศตวรรษที่ 14 จิตรกรเชื้อชาติตะวันตกได้เริ่มใช้สีฝุ่นผสมไขแดงใช้ในการระบายสี แต่ยังไม่ทนทานและทำให้ระบายค่อนข้างยาก ทำให้จิตรกรในสมัยศตวรรษที่ 15 พยายามคิดเสาะแสวงหาวัสดุที่มีความคล่องตัวระบายได้ลื่นไหลและกลมกลื่นง่าย จึงหันมาใช้สีน้ำมันและยางไม้ จนกระทั่งพัฒนามาเป็นสีน้ำมันในที่สุด จิตรกรคนแรกที่ประวัติศาสตร์กล่าวว่า เป็นผู้ริเริ่มใช้สีน้ำมันบนผ้าใบ คือ เวลาซเควซ (Velazquez) ชาวสเปน ซึ่งถือว่าเป็นยุคแห่งการวาดภาพด้วยสีน้ำมันในช่วงศตวรรษที่ 16-17 โดยมีจิตรกรร่วมสมัยอีกหลายท่าน เช่น ทิเชียน (Titian) เอลเกรโก (El grecol) รูเบนส์ (Rubens) และเรมбранด์ (Rembrandt) เป็นต้น และได้คิดค้นการใช้สีน้ำมันมาจนถึงศตวรรษที่ 19 รวมทั้งการพัฒนาสร้างภาพวาดสีน้ำมันควบคู่ไปด้วย

สำหรับประเทศไทยในอดีตจิตรกรนิยมวาดภาพด้วยสีฝุ่น โดยใช้สีฝุ่นผสมกับไข่ขาวและยางไม้ธรรมชาติ เช่น ยางมะขวิด และยางกระถิน ส่วนการใช้ผสมกาวหนังสัตว์จะมีธาตุเค็มทำให้สีขึ้นและกะเทาะในภายหลังเพราะเป็นการวาดเมื่อปูนที่ฉาบแห้งแล้ว ส่วนวิวัฒนาการนำสี

น้ำมันมาใช้ในประเทศไทยเริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 มีการจ้างจิตรกรชาวอิตาลีเขียนเข้ามาในประเทศไทยเพื่อวาดเพดานโดมพระที่นั่งอนันตสมาคม ดังนั้นเทคนิคการวาดภาพสีน้ำมันแบบชาวตะวันตกจึงเข้ามามีบทบาทอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และในรัชกาลที่ 6 เป็นช่วงของจิตรกรรมไทยร่วมสมัย ยุครัตนโกสินทร์รูปแบบพัฒนาการ ภาพวาดสีน้ำมันของจิตรกรไทยได้ปรากฏเด่นชัดขึ้น มีการวาดภาพคนเหมือนสีน้ำมันเช่นเดียวกับชาวตะวันตก เช่นผลงานพระบรมสาทิสลักษณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ฝีมือพระสรลักษณ์ลิขิต ที่ไปศึกษาวิชาจิตรกรรมยังประเทศอิตาลีในรัชกาลที่ 5 และจบการศึกษากลับมาในรัชกาลที่ 6 (มัย ตะติยะ, 2551)

กลวิธีหรือเทคนิคการระบายสีน้ำมัน

โกศล พิณกุล (2543) ได้รวบรวมเทคนิคการระบายสี ที่พบเห็นกันบ่อยๆ รวมได้ 24 เทคนิค ดังนี้

1. Alla Prima คือ การระบายสี เสร็จทันทีครั้งเดียวไม่ต้องซ้ำหรือเกลี่ยสี คำนี้ มาจากกลุ่มของศิลปินอิตาลี มีความหมายว่า ครั้งเดียว (At First) ซึ่งบางครั้งก็มีความหมายว่า Direct Painting วิธีนี้มีข้อจำกัดหลายอย่าง เช่น ขนาดภาพไม่ใหญ่โตเกินไป จำกัดสี งานผสมสี ทั้งนี้เพราะศิลปินกลุ่มนี้มักชอบอุปกรณ์ออกไปวาดนอกสถานที่ (Outdoors Painting) โดยจะสังเกตได้จากศิลปินกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ที่นิยมวาดภาพทิวทัศน์ โดยระบายสีเพียงหยาบๆ ไม่นิยมเก็บรายละเอียด

การถ่ายทอดรูปแบบตามความประทับใจของผู้สร้างที่มีต่อโลกภายนอกได้สะท้อนที่การดำเนินการตามเทคนิคนี้มีดังนี้

- 1.1 ไปยังสถานที่ประทับใจ ระบุบริเวณที่จะเขียนแน่นอน
- 1.2 เตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อม บีบสีออกจากหลอดพร้อมที่จะระบาย
- 1.3 รวบรวมความประทับใจต่อภูมิภาพตรงหน้าแล้วระบายสีทันที จะร่างภาพก่อนหรือไม่ร่างก็ได้ ขณะระบายขอให้มั่นใจว่าสีที่ระบายมีความข้นพอดี ไม่เหลวจนเกินไป หากต้องการให้แห้งเร็วก็สามารถใช้น้ำมันผสมสีบางชนิดที่มีจำหน่ายได้
- 1.4 ระบายตามความประทับใจฉบับล้นทันที หากรู้สีที่ระบายก็ไม่ต้องทำต่อ จุดเด่นของการระบายเสร็จทันทีก็คือ ได้เห็นความรู้สึกประทับใจของตนอย่างเป็นรูปธรรม อาจเป็นรอยแปรงที่ชัดเจน เด็ดขาด รอยหยาบของสีบนระนาบรองรับ หากต้องการส่วนละเอียดก็ใช้ด้ามพู่กันหรือของแหลมแข็งขูดได้ และที่น่าสนใจคือ ภาพเขียนสีน้ำมันมีขนาดไม่ใหญ่เกินไปพอที่จะพกพาไปเขียนในที่ต่างๆ ได้

2. Blending คือ การระบายสีเรียบกลมกลืน วิธีการนี้กล่าวกันว่า ลีโอนาร์โด ดา วินชี (Leonardo Da Vinci: 1452 – 1519) ได้นำเอาวิธีไปใช้โดยใช้นิ้วมือเกลี่ยสี ลูบสี เรียกวิธีนี้ว่า Sfumato ในภาษาอิตาเลียน หมายถึง หมอกควัน การระบายสีโดยเกลี่ยสีเรียบให้กลมกลืนเป็นการสร้างผลงานที่ต้องการความละเอียดหรือแสดงรายละเอียดให้เห็นชัดเจน

3. Broken Color คือ การระบายสีโดยไม่เกลี่ยสีให้เกิดความกลมกลืน การระบายสีเทคนิคนี้บางครั้งก็เรียกว่า การผสมสีโดยการมองเห็น หรือ Optical Mixing อย่างผลงานของศิลปินชาวอังกฤษคือ John Constable (1776 – 1937) แสดงภาพทิวทัศน์เมืองอังกฤษระบายสีโดยใช้พู่กันเล็กๆ จุดสีชัดๆ กัน เมื่อมองห่างรูปสีจะผสมกันเองโดยการมองเห็น การระบายสีโดยวิธี Broken Color อาจใช้ร่วมกับวิธีอื่น เช่น การลงพื้นไว้ก่อนอย่างภาพตัวอย่างนี้ เป็นการระบายสีโดยลงพื้นไว้ก่อนโดยใช้พื้นสีเทาระบายสีอื่นทับลงไปแสดงรอยแปรง ไม่เกลี่ยสีให้กลมกลืน หรือเป็นสีเรียบ แต่จะระบายทับกันให้เกิดความหนาของเนื้อสี

4. Brushwork คือ การระบายสีแสดงลีลารอยพู่กันโดยทั่วไป การระบายสีน้ำมันมักจะมีความหนาของเนื้อสี การแสดงร่องรอยพู่กันเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เนื้อสีมีลีลาตามที่ผู้สร้างงานแสดงออกเช่น รอยแปรง หรือพู่กันมีลีลารวดเร็ว ช้า เคลื่อนไหว หรือวนไปรอบๆ ที่เด่นชัดที่สุดของการแสดงลีลาของพู่กัน คือ ผลงานของ แวนโก๊ะ การแสดงลีลาของพู่กันถือได้ว่าเป็นการแสดงออกเฉพาะตัวของศิลปินที่สร้างให้สอดคล้องกับเนื้อหาเรื่องราว

5. Colored Ground คือ การระบายสีโดยลงสีพื้นไว้ก่อน โดยทั่วๆ ไป ศิลปินส่วนมากมักจะระบายสีสร้างงานบนผ้าใบที่เป็นสีขาว เพราะพื้นสีขาวเมื่อระบายสีใดๆ ลงไป สีนั้นจะเด่นชัดและมีความสว่างสดใส ศิลปินกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ที่นิยมหอบหิ้วอุปกรณ์ไปเขียนนอกสถานที่ส่วนใหญ่ก็ใช้ผ้าใบเป็นพื้นสีขาว เพราะเป็นส่วนช่วยให้เกิดความสว่างสดใสในเรื่องของสีแสง ซึ่งศิลปินกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์จะยึดเอาบรรยากาศของสี – แสง สำคัญกว่าเนื้อหาเรื่องราว ส่วนที่เป็นเนื้อหา เรื่องราวนั้นจะเขียนจากสิ่งต่างๆ รอบๆ ตัว ซึ่งส่วนมากมักจะเป็นทิวทัศน์ การที่ใช้พื้นสีขาวมีข้อเสียตรงที่ว่าภาพที่ปรากฏนั้นมักจะเป็นสีสว่างสดใสเกินไป จนบางครั้งศิลปินเองก็รู้แต่แก้ไขลำบาก เพราะการระบายสีแบบอิมเพรสชันนิสม์มักจะไม่ตกแต่ง และระบายสีซ้ำ จะเป็นการระบายสีแบบเสร็จทีเดียว

จากปัญหาที่เกิดขึ้น มีศิลปินบางคนที่นิยมการลงสีพื้นไว้ก่อน เช่น รูเบนส์ (Rubens: 1577-1640) มักจะลงสีพื้นที่เป็นสีอุ่น เช่น สีน้ำตาลแดง สีเหลืองเข้มอมน้ำตาลจนถึงสีกลาง การลงสีพื้นไว้ก่อนเป็นแก้ปัญหากการสร้างภาพให้เกิดความกลมกลืนหรือความชัดเจน ความตรงกันข้าม โดยวางแผนไว้ล่วงหน้าก่อนได้

6. Dry Brush คือ การระบายสีด้วยพู่กันสีหมาดๆ หรือแห้ง กระทบต่อเมื่อภาพนั้นได้ระบายสีอื่นๆ ไว้เรียบร้อยแล้วทั้งภาพ การระบายสีแห้งแสดงรอยแปรง กระทบเพื่อเป็นจุดเน้นพื้นผิวหรือวัสดุต่างๆ เช่น ส่วนที่เป็นความสว่างของยอดไม้ ใบไม้ ใบหญ้า ส่วนที่เป็นรอยระยิบระยับ เช่น รั้วคลื่น รั้วน้ำ แสงแดด การสร้างผิผิว เช่น โขดหิน พื้นไม้ เปลือกไม้ ฯลฯ การสร้างรอยแปรงหรือพู่กันสีแห้งๆ มักจะเป็นเทคนิคพิเศษ (Special Techniques) และบางครั้งก็เรียกว่า Brushstrokes

7. Hard Edge คือ การระบายสีแสดงขอบภาพคมชัด ลักษณะขอบภาพคมชัดนั้นก็มีลักษณะเหมือนกับว่า ใช้กระดาษกาวปิดส่วนขอบภาพแล้วระบายหรือพ่นสี เมื่อดึงกระดาษกาวออก ส่วนนั้นจะมีลักษณะคมชัด การระบายสีขอบภาพคมมักใช้กับส่วนที่เป็นแสงและเงาตัดกัน เช่น ขอบประตู หน้าต่าง สิ่งก่อสร้างที่มีพื้นสว่าง ตัวอาคารสีเข้มแบบภาพถ่ายย้อนแสงหรือภาพที่มีพื้นสีเข้ม ลักษณะต่างๆ ที่กล่าวมานี้สามารถแสดงขอบภาพคมได้ทั้งสิ้น

8. Soft Edge คือ เป็นการระบายสีระหว่างขอบภาพกับพื้นประสานกัน หรืออาจจะใช้สีประสานกันในรูปทรงทั้งหมดก็ได้ ผลงานที่แสดงขอบภาพประสานกันนั้นงานของโมเนต์ (Monet) จะเป็นตัวอย่างได้ดีมาก เพราะโมเนต์ นิยมสร้างรอยพู่กันประสานกันจนบางภาพจะกลมกลืนกันจนแยกไม่ออกระหว่างรูปและพื้น ประกอบกับการใช้สีแห้งระบายทับกันเกิดเป็นรอยประสานกัน

9. Impasto คือ การระบายสีหนาทับซ้อนกัน การระบายสีที่เพิ่มความหนาของสีอาจใช้พู่กันระบายแสดงรอยพู่กัน หรือใช้เกรียงป้ายเนื้อสีทับซ้อนกันก็ได้ การระบายสีหนบบางครั้งก็ดูคล้ายๆ กับงานประติมากรรมแบบนูนต่ำ งานภาพเหมือน (Portrait) ของ แรมบรานด์ (Rembrandt) บางภาพก็แสดงเนื้อสีหนามาก การระบายสีหนาในปัจจุบันอาจจะมีตัวผสมทำให้เนื้อสีที่เกิดความหนาเพื่อไม่ให้ลื่นเปลือยเนื้อสีมากนัก การระบายสีหนานอกจากแสดงความหนาของเนื้อสีแล้วยังแสดงถึงพื้นผิวของภาพได้อีกด้วย

10. Knife Painting คือ การระบายสีด้วยเกรียง การใช้เกรียงมาระบายสีนั้นเป็นการสร้างผลงานที่ประยุกต์จากการใช้พู่กันระบายสีแบบสีหนา แต่การใช้เกรียงมีความแตกต่างในส่วนที่สามารถสร้างพื้นที่สีเป็นระนาบกว้างและแบนได้ มีความนุ่มนวลบนแผ่นระนาบและบางครั้งก็สร้างรอยเกรียงแบบรอยพู่กันก็ยังมี กล่าวกันว่า การระบายสีด้วยมีความสนุกและเพลิดเพลินในการฉวัดเฉวียนเกรียง ความหนาของสี ความชันของสี เสมือนครีมทำให้สนุกมือ ข้อควรระวังในการระบายสีด้วยเกรียง ถ้าสีหนาเกินไปเมื่อสีแห้งอาจจะเกิดรอยแตกบนรูปภาพได้ ความหนาจึงไม่ควรเกิน 1/4 นิ้ว

11. Masking คือ การระบายโดยการใช้ตัวกันขอบภาพ เช่น การใช้กระดาษกาว การใช้ตัวกันสีขอบภาพจะนำมาใช้ในบางพื้นที่หรือเฉพาะที่ต้องการ เช่น ในส่วนที่ต้องการให้เกิดความ

คมชัดส่วนที่เป็นประตู หน้าต่าง ต้นเสา หรือรูปร่างอื่นๆ ตามที่ต้องการให้ชัด หรือบางครั้งการสร้างภาพที่มีลักษณะของพื้นที่สีมีขอบคมตัดกันนำวิธีการนี้มาใช้ได้ การใช้ตัวกันสีจะต้องระบายสีได้สีหนึ่งแห่งหรือเกือบแห่งก่อน จึงจะใช้กระดาษขาวหรือเทปกาวปิดทับแล้วจึงระบายสีที่ต้องการทับลงไป เมื่อดึงกระดาษขาวออก จะปรากฏเป็นรอยคมของขอบภาพ

12. Imprinting คือ การระบายสีผสมการกดและพิมพ์ บางครั้งศิลปินต้องการสร้างพื้นผิวบนแผ่นภาพ การกระทำนอกจากการใช้สีหนาๆ ระบายเพื่อให้เกิดพื้นผิว แล้วสร้างพื้นผิวใหม่ (Retexture) อาจใช้วัสดุต่างๆ มากดทับพื้นเนื้อที่ระบายสีให้หนาๆ เกิดเป็นรอยนั้นๆ ขึ้น

13. Collage คือ การระบายสีผสมผสานการตัดวัสดุ ภาพสีน้ำมันที่ใช้เทคนิคการปะติด (Collage) ผลงานของ ปिकासโซ (Picasso) เชื่อกันว่าเป็นผลงานบุกเบิกครั้งแรกในปี 1912 ซึ่งเป็นภาพสีน้ำมันที่ใช้ชิ้นส่วนของพื้นเก้าอี้หวายมาผสมผสานในการระบายสีน้ำมันในลักษณะของคิวบิสต์ (Cubist) โดยกรรมวิธีนี้ บราคว (Braque) ได้สร้างงานขึ้นมากล้ายกับผลงานของ ปिकासโซ การนำเอาวัสดุมาปะติดแล้วระบายสีหรือบางกรณีอาจใช้สีของวัสดุนั้นๆ เลยก็ได้ เช่น กระดาษสี กระดาษหนังสือพิมพ์ หรืออื่นๆ ศิลปินบางคนนิยมนำเอารายละเอียดymarongพื้น แล้วระบายทับหรือสร้างพื้นผิว ด้วยการนำเอากาวมาทา แล้วใช้ทราयरอยบนกาวจะเกิดเป็นรูปนูนขึ้น ศิลปินในเมืองไทยที่นิยมวิธีนี้ เช่น พิชัย นรินทร์ ถือได้ว่าเป็นการสร้างพื้นผิวโดยการประดิษฐ์วิธีหนึ่ง

14. Color Key คือ การระบายสีด้วยสีผสมแสงเงาหน้าหนัก เทคนิคการระบายสีวิธีนี้เป็น การกำหนดสีที่จะใช้ระบายโดยการเปลี่ยนค่าของน้ำหนักของสีโดยการผสมสีเข้ม เช่น สีดำ ทำให้เกิดน้ำหนักที่เรียกว่า Shade ผสมด้วยสีอ่อน เช่น สีขาว ทำให้เกิดน้ำหนักอ่อนที่เรียกว่า Tint และผสม ด้วยสีเทาที่เรียกว่า Tone โดยนับการระบายสีแบบ Color Key เป็นสูตรแบบดั้งเดิม ตั้งแต่สมัยกรีก โรมัน ลักษณะเช่นนี้จึงเรียกว่า Classical Harmony

15. Color Mixing คือ การระบายสีโดยการผสมสีเตรียมไว้ล่วงหน้า ซึ่งเป็นการวางแผนในการใช้สีและเกี่ยวกับการระบายสีในเทคนิคต่างๆ เช่น การระบายสีแบบพู่กันแห้ง (Dry – Brush) การแสดงบรรยากาศของสีโดยการผสมสีอ่อน (Scumbling) เป็นต้น การเตรียมสีไว้ล่วงหน้าจะต้องมีข้อกำหนดว่าจะใช้สีที่สี อยู่ในกลุ่มใด เช่น กลุ่มสีอ่อน (Light) กลุ่มสีเข้ม (Dark) ผู้ระบายจะต้องผสมสีไว้ในจานสีจนครบตามที่ต้องการก่อนลงมือระบายสี ขณะที่ระบายไม่มีสีอื่นเข้ามาปะปน นอกเหนือไปจากสีที่เตรียมไว้

16. Dabbing คือ การระบายสีโดยใช้วัสดุอ่อนนุ่ม การระบายสีที่ให้น้ำหนักที่มีความรู้สึกว่าพรมัว อ่อนนุ่ม หรือเป็นร่องรอยจากวัสดุที่อ่อนนุ่มมาระบาย เช่น การใช้ฟองน้ำมาแตะสี รอยฟองน้ำ จะเกิดเป็นพื้นผิวที่พรมัว มีละออง หรืออาจใช้พู่กันกระทุ้งให้เกิดร่องรอยนุ่มๆ

17. Pointillism คือ การระบายสีโดยการจุดสี การนำสีมาระบาย โดยการแต้มหรือจุดสีนั้นเรามักจะนึกถึงผลงานของ เซอร์วารี (Georges Seurat: 1859 – 91) ที่นำเอาผลฟิสิกส์ที่เกี่ยวข้องกับแสงและการผสมสีโดยการมองเห็นหรือผสมมีด้วยดวงตา (Mix in the Eye)

18. Sgraffito คือ การระบายสีผสมการขูดขีดเป็นเส้น การระบายสีผสมกับการขูดขีดให้เป็นรูปร่างรูปทรงนั้นเป็นคำมาจากภาษาอิตาเลียนนำมาใช้ได้หลายลักษณะ เช่น ระบายสีพื้นด้วยสีต่างๆไว้ก่อน เมื่อแห้งแล้วจึงระบายสีรูปทรงทับลงไป ขณะที่สีรูปทรงไม่แห้งใช้เครื่องมือขูดขีดให้เป็นร่องรอยจะปรากฏสีที่ลงพื้นไว้ก่อนเป็นเส้น หรือในกรณีที่เป็นพื้นผ้าใบสีขาวเมื่อขูดขีดลงไป ก็จะปรากฏเป็นเส้นสีขาว

19. Scraping Back คือ การระบายสีและขูดพื้นภาพเป็นการสร้างเทคนิคภายหลังจากการระบายสีลงบนพื้นระนาบที่ต้องการแล้ว ขณะที่สียังไม่แห้งใช้เครื่องมือมาขูดเป็น พื้นหลังเช่นใช้เกรียงมาปาดสีออกจะเห็นพื้นสีเดิม ถ้าเป็นแผ่นระนาบพื้นขาวก็จะเห็นสีขาว ถ้าพื้นเป็นสีใดๆ ที่ระบายและแห้งแล้ว ก็จะเป็นสีนั้นๆ เมื่อขูดออกแล้วอาจจะระบายสีใหม่ทับลงไปอีกก็ได้ แต่ต้องคงร่องรอยการขูดขีดเอาไว้

20. Scumbling คือ การระบายสีอ่อนผสมน้ำมันบนพื้นสีเข้ม เทคนิคการระบายสีอ่อน ผสมน้ำมันบนพื้นสีเข้ม เป็นการประยุกต์มาจากเทคนิคการระบายสีเปียกบนพื้นสีแห้ง การระบายสี แบบ Oil – Free และแบบ Underpainting การระบายสี อาจเป็นการเกลี่ยสีอ่อนๆ เช่น สีเหลืองขาวหรือสีอื่นที่เป็นสีที่ถูกผสมด้วยสีขาวมีความเหลวระบายบนพื้นสีเดิมที่แห้งแล้ว

21. Texturing คือ การสร้างพื้นผิวได้ภาพ การระบายสีน้ำมัน โดยทั่วไปจะเกิดลักษณะของพื้นผิวของเนื้อสีจากรอยพู่กันอยู่แล้ว ยกเว้นในกรณีที่เกลี่ยสีเรียบ การสร้างพื้นผิวที่เป็นลักษณะพิเศษ คือ มีความตั้งใจและวางแผนไว้ล่วงหน้าก็เป็นส่วนหนึ่งของการระบายสี เช่น การสร้างพื้นผิวจากการ กดรอยพิมพ์ (Imprinting) หรือโดยกรรมวิธีอื่นๆ ตามที่ศิลปินต้องการ

22. Underpainting คือ การระบายสีจากชั้นล่างที่รองพื้นไว้สู่ชั้นบน ลักษณะของการระบายสีโดยวิธีนี้คล้ายๆ กับการลงสีพื้นไว้ก่อน (Colored Ground) แล้วไล่ระดับสีหรือชั้นสีขึ้นมา ศิลปินในยุคแรกๆ ของอิตาลีและยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) ระบายสีผิวเนื้อคนด้วยกลุ่มสีอุ่นบนสีพื้นที่เป็นสีเขียว สีน้ำเงินหรือสีม่วง ในเยอรมันศิลปินใช้สีชมพู สีเหลืองผสมขาว บนพื้นสีเขียวอ่อนสีน้ำตาลอมแดง

23. Underdrawing คือ การวาดเส้นและระบายสีชั้นบน การวาดเส้นเพื่อร่างภาพถ้าเป็นการใช้สีร่างภาพด้วยเส้นพู่กัน บางครั้งเส้นนั้นๆ มีความสมบูรณ์และความงาม ศิลปินเป็นเส้นร่างภาพนั้นไว้ นำสีมาระบายทับด้านบนโดยเว้นเส้นร่างเอาไว้ในบางส่วน หรือในส่วนที่หายไปอาจเติมเข้าไปใหม่ได้ ภาพที่ปรากฏเมื่อเสร็จแล้วยังคงแสดงเส้นร่างนั้นๆ เอาไว้

24. Mixed Media คือ การระบายสีโดยผสมกับสื่อวัสดุอื่นๆ ลักษณะของสื่อผสมโดยส่วนมาก คือ การนำเอาสื่อที่เป็นเรื่องเดียวแต่คุณสมบัติแตกต่างกันมาใช้ เช่น สื่อประเภทสี เช่น สีน้ำ กับสีเทียนอาจจะมาใช้ร่วมกันได้กลายเป็นลักษณะสื่อผสม แต่ในปัจจุบันสื่อผสมมีความหมายกว้างออกไปจนบางครั้ง คำว่า สื่อผสม จะกลายเป็น Collage ไปก็มี ซึ่งจริงๆ แล้วในลักษณะนั้นไม่ใช่ลักษณะของสื่อผสม เช่น ภาพสีน้ำมัน นำเอาแผ่นทองคำเหลวมาติดทับในลักษณะเช่นนี้จริงแล้วไม่ใช่เป็นสื่อผสม แต่ถ้านำสีทองมาพบนบนสีน้ำมันเป็นลักษณะของสื่อผสมมากกว่า

3. การระบายสีพาสเทล (oil pastel painting)

มัช ตะติยะ (2551) ได้กล่าวว่า จิตรกรยุคโบราณรู้จักการใช้สีชอล์กในการร่างภาพและวาดภาพมาก่อน อาจกล่าวได้ว่าตั้งแต่มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์รู้จักนำสีก้อนหรือชอล์กสีจากธรรมชาติมาสร้างสรรคงานก่อนใครอื่นก็ได้ สำหรับสีพาสเทลผู้ที่ริเริ่มนำมาใช้กับงานวาดภาพโดยเชื่อกันว่าเป็นจิตรกรหญิงชาวเวนิส ชื่อ โรซัลบา คาร์ริรา จึงทำให้มีการผลิตสีพาสเทลขึ้นในประเทศฝรั่งเศสช่วงศตวรรษที่ 18 จนเกิดศิลปินสีพาสเทลผู้ยิ่งใหญ่หลายท่านในช่วงศตวรรษนี้ เช่น ฌอง บัปติสต์ วิเมองซาร์แดง ฌอง เอเตียน ลิโอดาร์ต และมอริส กอร์แดง เดอ ลาตูร์ ส่วนในศตวรรษที่ 19 ศิลปินที่ใช้สีพาสเทลในการสร้างสรรคภาพคนให้ได้เด่นและให้ความรู้สึกได้ดียิ่งขึ้นคือ เอ็ดการ์ เดอกาส์ แห่งลัทธิมิเพรสชั่นนิสม์ และสีพาสเทลก็เป็นที่นิยมในการใช้สร้างสรรคงานมาจนถึงปัจจุบัน

สีพาสเทล มีลักษณะเป็นแท่งเช่นเดียวกับสีชอล์ก มีทั้งแท่งเป็นเหลี่ยมและกลม พร้อมทั้งมีลักษณะและคุณสมบัติคล้ายกับสีเทียนอีกด้วย โดยที่สีเทียนจะมีลักษณะเป็นแท่งและคุณสมบัติระบายภาพได้ลักษณะผิวมัน ด้วยเหตุนี้ทั้งสีชอล์ก สีเทียน และสีพาสเทล จึงมีภาษาอังกฤษทับศัพท์ว่า Pastel ของสทั้ง 3 ชนิด โดยสีชอล์ก (Soft pastel) สีเทียน (Wax pastel) สีพาสเทล (Oil pastel)

2.3 คุณค่าของการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ได้กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะช่วยสนองความต้องการตามธรรมชาติของผู้เรียนที่ชอบเคลื่อนไหว ได้ฝึกหัดกล้ามเนื้อและสายตาวัยระต่างๆ ให้ทำงานประสานกันอย่างคล่องแคล่วว่องไว ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงความเพ็ดเพลินสนุกสนาน

ประสาร มาลากุล (2537) ได้กล่าวว่า ศิลปศึกษามีความสำคัญต่อผู้เรียนในด้านการส่งเสริมพัฒนาการผู้เรียน คือ ทางด้านร่างกาย ทางด้านสติปัญญา ทางด้านสังคม และทางด้านอารมณ์ นอกจากนี้ ศิลปะยังมีผลในแง่การบำบัดต่างๆ เช่น

1. ศิลปะช่วยระบายอารมณ์ที่เคร่งเครียด ความโกรธความกลัว และความวิตกกังวล การระบายอารมณ์ด้วยการทำกิจกรรมศิลปะจึงเป็นทางออกหนึ่งที่ช่วยให้ผ่อนคลายอารมณ์ได้
2. ศิลปะช่วยขจัดความต้อย ถ้าสาเหตุจากความไม่สมปรารถนา การขาดความมั่นใจ ความขลาดอาย ความพิการ ศิลปะเป็นสิ่งที่ช่วยบรรเทาทุกข์ได้
3. ศิลปะช่วยทำความเข้าใจกับปัญหาความต้องการของผู้เรียน กิจกรรมศิลปะจะช่วยให้เกิดความเข้าใจและสามารถที่จะแก้ปัญหาได้ง่ายขึ้น ในกรณีที่ผู้เรียนผิดปกติทางอารมณ์ เช่น เกร ก้าวร้าว สำหรับศิลปะในทางบำบัดจึงมีคุณค่าในฐานะที่เป็นวิถีทางแห่งความผ่อนคลายอารมณ์ และแสดงความต้องการที่ลึกซึ้งในใจผู้เรียนให้ระบายแสดงออกมา

3. การจัดหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร

ภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบันได้เติบโตสูงขึ้นเรื่อยๆ สินค้าอุปโภคบริโภคขึ้นราคาทำให้ประชาชนที่มีฐานะยากจนและบุคคลที่ว่างงานได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างยิ่งโดยที่บุคคลดังกล่าวมีภาวะรับผิดชอบต่อครอบครัวนับเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตประกอบกับประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดเดินทางมาแสวงหาโอกาสในกรุงเทพมหานครเพิ่มมากขึ้นทุกปี มาประกอบอาชีพโดยใช้แรงงาน อีกทั้งคุณภาพของแรงงานต่ำก่อให้เกิดปัญหาการขาดโอกาสที่เหมาะสมในการหางานทำ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครจึงได้มีนโยบายด้านการศึกษา โดยสนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้และการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต ด้วยหลักสูตรการศึกษานอกระบบที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และความต้องการของชุมชน (สำนักพัฒนาสังคม, 2548)

3.1 ความหมาย ปรัชญา และแนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 3 ว่าด้วยระบบการศึกษา มาตรา 15 กล่าวถึงการจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ 1) การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการศึกษาที่แน่นอน 2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในสกรกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม 3) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ

นอกจากนี้ยังได้มีผู้ทรงคุณวุฒิและนักการศึกษาให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ดังนี้

โนลส์ (Knowles, 1984) ได้ให้ความหมายการศึกษานอกระบบโรงเรียนหมายถึง กระบวนการที่ผู้ใหญ่ได้เรียนรู้ต่อไปหลังจากที่ได้ลาออกจากโรงเรียนภาคปกติไปแล้วและเป็น กิจกรรมที่จัดขึ้นไว้สำหรับผู้ใหญ่ โดยสถาบันต่างๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะ

รัตนา พุ่มไพศาล (2530) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นการศึกษสำหรับผู้ที่มีโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนปกติ เป็นการศึกษาที่จัดให้ ประชาชนเพื่อได้ศึกษาเล่าเรียนสิ่งต่างๆ ตามที่ผู้เรียนต้องการเรียน

อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ได้ให้ความหมายการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า หมายถึงกิจกรรมทางการศึกษา และประมวลประสบการณ์ความรู้ใดๆ ก็ตามที่จัดขึ้นโดยบุคคล หน่วยงาน และสถาบันต่างๆ ในสังคม โดยมุ่งจัดขึ้น นอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียน ภาคปกติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะและทัศนคติที่พึงประสงค์ ของบุคคลต่างๆ ในสังคม โดยยึดหลักการที่ว่า กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นๆ จะ สนองตอบต่อความต้องการ ความสนใจและประยุกต์ใช้แก้ปัญหาให้แก่บุคคลนั้นได้ด้วย

อุณา นพคุณ (2546) ได้ให้ความหมายการศึกษานอกระบบโรงเรียนหมายถึง กิจกรรมหรือโปรแกรมที่สถาบันต่างๆ ในสังคมจัดขึ้น โดยมีเจตคติและมีความมุ่งหมายที่จะจัด กิจกรรมทางการศึกษาให้แก่ประชาชนที่สามารถกำหนดได้ว่า ใครคือผู้เรียนหรือผู้รับบริการ มีเจตคติหรือวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้และรับประสบการณ์ต่างๆ เพื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวเอง หรือ การเปลี่ยนแปลงในกลุ่มและในชุมชน กิจกรรมดังกล่าวจัดให้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกชุมชน และทุกระดับการศึกษา เพื่อให้บุคคลหรือชุมชนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดี โดยใช้ระยะเวลา สั้น หลักสูตรยืดหยุ่น ตอบสนองความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน สามารถแก้ปัญหาของกลุ่ม และชุมชนได้

สรุปได้ว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อบุคคลที่พ้นสภาพ การเป็นนักเรียนภาคปกติไปแล้ว หรือผู้เรียนในระบบโรงเรียน ซึ่งการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็น การศึกษาที่มีแบบแผน มีกฎเกณฑ์ มีหลักสูตร พร้อมทั้งมีวัตถุประสงค์แก่ผู้จัดการศึกษาและผู้รับ การศึกษาได้อย่างแน่นอน

จากการดำเนินงานของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร จัดเป็นการศึกษานอก ระบบโรงเรียนอย่างหนึ่งกล่าวคือ เป็นการศึกษาที่มีระบบแต่เป็นระบบที่อยู่นอกเหนือในโรงเรียน ภาคปกติ เป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียนประเภทที่มีแบบแผนพอสมควร มีหลักสูตรซึ่งเป็น

หลักสูตรระยะสั้นจัดเป็นชั้นเรียน หลักสูตรนี้จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของประชาชนและความต้องการของตลาดแรงงาน โดยมุ่งสอนประชาชนเฉพาะเรื่อง เพื่อให้เกิดความรู้และทักษะ โดยไม่จำกัดเพศและวัยของผู้เรียน และไม่จำกัดวุฒิการศึกษาของผู้ที่จะเรียน (วัลลีย์ เปรมัษเฐียร, 2536)

3.2 หลักการ จุดมุ่งหมายและนโยบายในการจัดฝึกหลักสูตรระยะสั้น

จากหนังสือเรื่องการปรับปรุงการศึกษาสายอาชีพระยะสั้น (สายสุรีย์ จุติกุล และคณะ, 2530) ได้ให้หลักการในการจัดฝึกระยะสั้นไว้ดังนี้

1. ต้องมีเป้าหมายในการฝึกอบรม พร้อมทั้งขั้นตอนและระดับด้านความรู้และทักษะที่ผู้ที่ได้รับการฝึกอาชีพระยะสั้นมีอย่างชัดเจน หลังจากได้รับการฝึกอบรมแล้ว

2. การฝึกอาชีพระยะสั้นต้องจัดให้ครบวงจร คือต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้สูงในด้านการปฏิบัติงาน การประกอบอาชีพส่วนตัว การเพิ่มรายได้ หรือการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต และคุณภาพของผลผลิต หรือความก้าวหน้าในอาชีพนั้น

3. มีลักษณะยืดหยุ่น ดัดแปลง และปรับปรุงได้เสมอ มีความคล่องตัวสูง

4. มีมาตรการในการควบคุมคุณภาพด้านทักษะ และความรู้ของผู้รับการฝึกอบรม

5. สอดคล้องกับภาวะตลาดแรงงาน และทรัพยากรในท้องถิ่น

6. ต้องคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ยังไม่มีการทำงาน

7. ส่งเสริมภาคเอกชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการฝึกอาชีพระยะสั้น

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538) ได้กล่าวถึงหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นว่าเป็นหลักสูตรวิชาชีพสาขาต่างๆ ที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนพัฒนาขึ้น ให้บริการกลุ่มเป้าหมาย เป็นหลักสูตรที่ใช้เวลาเรียนตั้งแต่ 30-300 ชั่วโมง มักจะจบในตัวเอง ซึ่งชุมชนสามารถพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใหม่เพื่อใช้เป็นหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนได้ในรายงานการประชุมโครงการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น (2543) ได้กล่าวถึงนโยบายในการจัดฝึกอาชีพในหลักสูตรระยะสั้นที่เหมาะสมไว้ดังต่อไปนี้

1. จัดการศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต การงานและอาชีพ

2. จัดการศึกษาเพื่อประกอบอาชีพอิสระ

3. จัดการศึกษาเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน

3.3 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรระยะสั้น

ผู้วิจัยได้รวบรวมความคิดเห็นของนักการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรระยะสั้นไว้ดังนี้

วินัย สายหงส์ (2533) ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนวิชาชีพหลักสูตรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ไว้ว่า แต่ละหลักสูตรจะมีรูปแบบที่มีลักษณะเหมือนกันดังนี้

1. ปัจจัยป้อนการเรียนการสอน หมายถึง จุดมุ่งหมายและทรัพยากรที่ใช้ ได้แก่ อาคาร สถานที่ ผู้สอน ผู้เรียน วัสดุอุปกรณ์ เวลา ตลอดจนความคิดต่างๆ ที่ใช้ในการวางแผนการเรียนการสอน ดังคำอธิบายต่อไปนี้

1.1 ผู้สอนวิชาชีพ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1.1 วิทยากรหรือครูผู้ชำนาญ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในงานและอาชีพ เฉพาะอย่าง ผ่านการคัดเลือกและการฝึกอบรมจัดการเรียนการสอนวิชาชีพทั่วไปตามความต้องการของท้องถิ่น

1.1.2 วิทยากรหรือครูมีคุณวุฒิ ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการที่ศึกษาเล่าเรียนในสาขาอาชีพระดับต่างๆ

1.2 ผู้เรียน ในการเรียนการสอนวิชาชีพเป็นผู้ใหญ่ที่มีอายุ 14 ปีขึ้นไป มีความประสงค์ที่จะเรียนเพื่อเข้าสู่อาชีพ หรือเพื่อสร้างอาชีพเสริม หรือนำไปใช้เป็นประสบการณ์ในการพัฒนาอาชีพที่ทำอยู่ จัดเป็นกลุ่มคนที่มีความแตกต่างทั้งอายุ วุฒิการศึกษา ความถนัดทางการเรียน ความสามารถในการเรียนรู้ และความพยายามในการเรียน

1.3 หลักสูตร ซึ่งหลักสูตรวิชาชีพพระยาสั้นส่วนใหญ่จะพัฒนาทักษะเฉพาะสำหรับผู้เรียนที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างรวดเร็ว ตามลักษณะความต้องการทางอาชีพ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้พัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

1.4 สภาพแวดล้อมทางการเรียน

1.4.1 เวลาเรียนของการเรียนวิชาชีพ สถานศึกษา องค์กรต่างๆ ได้จัดเวลาของการเรียนไว้เป็นรอบๆ เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน เช่น รอบเช้า รอบบ่าย รอบค่ำ

1.4.2 การจัดชั้นเรียนอาชีพ มักจะใช้สถานที่ที่ผู้เรียนไปมาได้สะดวกปลอดภัย

2. กระบวนการเรียนการสอน ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

2.1 การเตรียมความพร้อม ได้แก่ การสร้างสิ่งเร้าใจให้สนใจเรียน และการประเมินผู้เรียนเพื่อจะได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ให้ต่อเนื่องจากพื้นฐานเดิมของผู้เรียน

2.2 การให้ประสบการณ์ความรู้ใหม่ ในช่วงนี้ต้องใช้กลวิธีสอนและสื่อการสอนให้เหมาะสมกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน

2.3 การเสริมสร้างทักษะ เป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากกิจกรรมการเรียนรู้ ประสบการณ์ใหม่ๆ โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนมีทักษะความรู้ เข้าใจเรื่องที่เรียนมาแล้วให้ดียิ่งขึ้น

2.4 กิจกรรมสนับสนุน เพื่อทบทวนความรู้และทักษะในเรื่องที่เรียนมา เป็นการย้ำให้เกิดความเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ได้

3. การควบคุมและการตรวจสอบ เป็นสิ่งที่ช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การให้ผู้เรียนรายงานผลการเรียน การพูดคุยถึงความก้าวหน้า สภาพปัญหาการเรียน ตลอดจนการเสริมกำลังใจ เพื่อประเมินว่าผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการสอน เป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในตัวผู้เรียนด้านความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการแก้ไขปัญหา ทักษะฝีมือ และเจตคติให้เป็นไปตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้สำหรับการเรียนการสอนวิชาซีพระยะสั้น ผู้สอนเป็นผู้พิจารณาเนื้อหาว่าควรจะสอนด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติอย่างละกี่เปอร์เซ็นต์ โดยเอาผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งควรดำเนินการดังนี้ (กรมการศึกษาออกโรงเรียน, 2543)

4.1 การชี้แจงสนทนา เนื้อหาสาระต่างๆ ที่ผู้เรียนจำเป็นต้องทำความเข้าใจ วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนอย่างชัดเจนก่อนเริ่มเรียน

4.2 การสาธิต เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือ ขั้นตอนการทำงาน ฯลฯ โดยผู้สอนทำการสาธิตและให้ผู้เรียนทดลองปฏิบัติตาม

4.3 การปฏิบัติจริง ผู้เรียนทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้เกิดทักษะ ความชำนาญ ตลอดจนมีความเชื่อมั่นในตนเองมากยิ่งขึ้น

4.4 ค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง เพื่อให้มีความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องให้แตกฉานยิ่งขึ้น

5. สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และสิ่งอื่นๆ ที่เห็นว่าจะเป็นทางแห่งการสร้างคนให้มีคุณภาพ เพื่อสร้างผลงานให้มีคุณภาพในอนาคต

รัตนา พุ่มไพศาล (2533) ได้กล่าวถึงผู้ที่ทำหน้าที่สอนให้แก่ผู้เรียนนอกระบบโรงเรียน หรือนักศึกษาผู้ใหญ่ไว้ว่า จะต้องเป็นผู้ที่อำนวยความสะดวกในการเรียน กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ จัดสภาพการเรียนและอุปกรณ์การเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ซึ่งผู้สอนที่ดีควรมีลักษณะได้แก่ มีทักษะในการสอน มีอารมณ์ขัน มีความสามารถที่จะเข้ากับผู้เรียนได้ มีใจกว้าง มีความรู้อย่างดีในเรื่องที่สอน มีความอดทน ให้เกียรติผู้เรียน ปราศจากความลำเอียง เสียงดังพูดจาไพเราะ เป็นต้น

สอดคล้องกับวัลลีย์ เปรมวัชเชียร (2536) ได้ทำการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาซีพระยะสั้นของโรงเรียนฝึกออาซีพกรุงเทพมหานคร กล่าวไว้ว่าการเลือกวิธีต่างๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและวิชาซีพหลักสูตรระยะสั้นมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาและจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งวิธีสอนที่เหมาะสมคือ การสอนแบบสาธิตพร้อมอธิบายประกอบ เสร็จแล้วให้ผู้เรียนปฏิบัติงาน

3.4 การจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษา โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร

วัลลีย์ เปรมษ์ชูชัย (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน และสรุปรูปแบบการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรพระยะสันที่จะต้องมีส่วนประกอบสำคัญดังนี้

1. หลักสูตร ในการจัดการศึกษาวิชาชีพ หลักสูตรที่ดีจะต้องมีความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และสนองความต้องการของแรงงาน
2. การจัดการเรียนการสอน เป็นวิธีการที่ผู้สอนใช้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และทักษะ สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ และจะต้องคำนึงถึงวิธีการสอนที่เหมาะสมกับลักษณะเนื้อหาวิชาที่สอนนั้นด้วย จึงจะทำให้การเรียนการสอนนั้นบรรลุเป้าหมาย
3. สื่อการเรียนการสอน นับว่ามีความสำคัญมาก เพราะนอกจากจะเป็นการสร้าง ความสนใจให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้แล้ว ยังทำให้ผู้เรียนเรียนได้ดีและรวดเร็วขึ้น และที่สำคัญเป็นการให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ตรงจากการฝึกปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนวิชาชีพ
4. การวัดและประเมินผล มีขึ้นเพื่อจะได้ทราบข้อบกพร่องในการเรียนการสอนว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่ สิ่งใดสมควรที่จะแก้ไขและปรับปรุง เพื่อให้การเรียนการสอนวิชาชีพได้ผลจริงๆ
5. สถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงาน นับว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญเพราะจะช่วยสนับสนุน การเรียนการสอนวิชาชีพให้บรรลุผล เป็นการเตรียมบุคคลให้มีความเหมาะสมกับงาน เพื่อจะได้ ออกไปทำงานให้เข้ากับสภาพของการทำงานจริง

กิจจา เวสประทุม (2540) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอน วิชาชีพพระยะสันไว้ดังนี้คือ

1. หลักสูตร ต้องมีความเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันที่สอดคล้องกับ ความต้องการของท้องถิ่นและตลาดแรงงาน
2. กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นวิธีการเรียนการสอนที่ใช้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียน เกิดทักษะและการเรียนรู้ที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้
3. ครูผู้สอน จะต้องมีความรู้ มีความเชี่ยวชาญและเอาใจใส่ต่อผู้เรียน ทั้งนี้ เพราะคุณลักษณะของผู้สอนจะส่งเสริมการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
4. สื่อการเรียนการสอน นอกจากสื่อจะเป็นสิ่งที่สร้างความสนใจในการเรียนการสอน วิชาชีพแล้ว สื่อยังช่วยให้ผู้เรียนเรียนได้ดีขึ้นและรวดเร็ว อีกทั้งยังเป็น การให้ประสบการณ์ตรงแก่ ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนวิชาชีพ

5. การวัดและประเมินผล เพื่อจะได้ทราบถึงข้อบกพร่องว่าสิ่งใดควรปรับปรุงแก้ไข โดยการวัดและประเมินผลการเรียนรู้การสอนวิชาชีพอจะเน้นที่การฝึกทักษะและปฏิบัติงานจริง

6. สถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงาน การสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีในการทำงานให้กับผู้เรียน เป็นการเตรียมบุคคลให้มีความพร้อมและสามารถที่เหมาะสมกับงาน

คณิงหา สุภานันท์ (2544) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะประสบความสำเร็จสมบูรณ์ได้จะต้องอาศัยการจัดกิจกรรมที่ดีและเหมาะสม เนื่องจากกิจกรรมเป็นส่วนที่เชื่อมโยงให้ผู้สอนและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันทำให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายได้ด้วยดี การกระทำทุกอย่างเกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อให้การเรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

นันทิยา อัครเวธา (2544) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต้องมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม ซึ่งขึ้นอยู่กับเนื้อหาและจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และทักษะมากที่สุด จึงจำเป็นต้องพิจารณากิจกรรมและวิธีการสอนมาใช้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ด้วย

การเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ หรือนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร

ความหมายของผู้ใหญ่ หมายถึง บุคคลซึ่งมีพัฒนาการไปพร้อมกันทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ตลอดจนบทบาททางสังคมสมบูรณ์เต็มที่ สามารถรับผิดชอบและดำเนินชีวิต และกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับผู้อื่นๆ ได้ด้วยความราบรื่น (เชียรศรี วิวิธศิริ, 2541) และเกณฑ์ในการตัดสินว่าบุคคลจะเป็นผู้ใหญ่หรือไม่ ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมและบทบาททางสังคมที่เหมาะสมกับความเป็นผู้ใหญ่ นอกจากนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีมโนภาพต่อตนเองและวุฒิภาวะในการเป็นผู้ใหญ่ (Knowles, 1980)

อาชัญญา รัตนอุบล (2551) กล่าวว่า วัยผู้ใหญ่ตามแนวคิดของนักจิตวิทยา Robert A. Havighurst ได้แบ่งวัยผู้ใหญ่ออกเป็น 3 วัยโดยคำนึงถึงภารกิจด้านพัฒนาการ (Developmental Task) ของผู้ใหญ่ ดังนี้

1. วัยผู้ใหญ่ตอนต้น (Early Adulthood) มีอายุระหว่าง 18-35 ปี เป็นวัยเริ่มแรก วัยหนุ่มแน่น และวัยก่อสร้างตัว การเริ่มต้นประกอบอาชีพ
2. วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง (Middle Adulthood) มีอายุระหว่าง 35-60 ปี เป็นวัยที่สร้างและปรับปรุงฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น การมีกิจกรรมใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
3. วัยผู้ใหญ่ตอนปลาย (Later Maturity) มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นวัยที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับความเสี่ยงของร่างกายและกำลังวังชา การปรับตัวให้เข้ากับการเกษียณอายุ และการมีรายได้น้อยลง

โนลส์ (Knowles, 1980) ได้กล่าวถึงลักษณะที่ผู้ใหญ่แตกต่างจากเด็ก 4 ประการคือ

1. อัตมโนทัศน์ (Self-Concept) ผู้ใหญ่รู้จักเหตุผลและสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง
2. ประสบการณ์ (Experience) ผู้ใหญ่มีประสบการณ์หลากหลายด้านและเห็นคุณค่า
3. ความพร้อมในการเรียน (Readiness to learn) ผู้ใหญ่ย่อมมีความพร้อมมากกว่าเด็ก
4. การเห็นคุณค่าของเวลา (Time Perspective) ผู้ใหญ่มาเรียนเพื่อนำความรู้ไปใช้

จึงเห็นคุณค่าของเวลาต่างไปจากเด็ก เพราะสิ่งที่เด็กเรียนที่โรงเรียนเป็นสิ่งที่เด็กอาจไม่ได้ใช้ในทันที แต่เรียนเพื่อใช้เรียนต่อในชั้นสูงขึ้นไปอีก สำหรับผู้ใหญ่มาเรียนเพื่อนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ทันทีเมื่อเรียนจบ หรือเมื่อมีความรู้ในเรื่องดังกล่าวแล้ว

	ความแตกต่างระหว่าง	
	เด็ก	ผู้ใหญ่
1. มโนภาพต่อตนเอง	พึ่งพาผู้อื่น	การเพิ่มพูน ลักษณะการนำตัวเอง
2. ประสบการณ์	มีคุณค่าไม่มาก	ผู้เรียนเป็นแหล่งทรัพยากรอันทรงคุณค่า สำหรับการเรียนรู้
3. ความพร้อม	มีพัฒนาการทางด้านชีวภาพและแรงผลักดันทางสังคม	มีการพัฒนาเกี่ยวกับหน้าที่การงานและบทบาททางสังคม
4. การเห็นคุณค่าของเวลาหรือแนวโน้มต่อการเรียนรู้	การนำความรู้ไปใช้ต้องรอเวลาในอนาคต และใช้เนื้อหาวิชาเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้	การนำความรู้ไปใช้ได้ทันทีทันใดและใช้ปัญหาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

ตารางที่ 1: เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างลักษณะผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ และผู้เรียนที่เป็นเด็ก ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ของ Knowles (1980)

การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร เป็นผลมาจากประสบการณ์ การฝึกปฏิบัติ การลงมือกระทำจริงด้วยวิธีการที่ตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าวสามารถแยกออกเป็น 3 ด้าน คือ พฤติกรรมทางความรู้ เปลี่ยนแปลงจากไม่รู้เป็นรู้ พฤติกรรมทางด้านทักษะ เปลี่ยนแปลงจากทำไม่เป็น ให้ทำเป็น พฤติกรรมทางทัศนคติ เปลี่ยนแปลงจากความรู้สึกไม่ชอบเป็นชอบ หรือจากชอบเป็นไม่ชอบ (อาชัญญา รัตนอุบล, 2551)

การเรียนรู้ของผู้ใหญ่เกิดจากสภาพการณ์ 3 ประการ คือ 1) การเรียนรู้จากสภาพการณ์ทางธรรมชาติ 2) การเรียนรู้ที่เกิดจากสภาพการณ์ของสังคมโดยทั่วไป 3) การเรียนรู้ที่เกิดจากสภาพการเรียนการสอน

กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการแก้ปัญหาสำหรับผู้ใหญ่ มีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเกิดความสนใจ อยากเรียนอยากรู้และมีความปรารถนาที่จะเรียนรู้ในเรื่องนั้น
2. ขั้นเกิดความต้องการเรียน มีจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้
3. ขั้นการคิดแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ
4. ขั้นการเรียนรู้
5. ขั้นการลองนำวิธีการแก้ปัญหาไปทดลองใช้
6. ขั้นสรุปเป็นกฎเกณฑ์

ลักษณะกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียนวัยผู้ใหญ่

คิตต์ (Kidd, 1973) อ้างใน (อาชัญญา รัตนอุบล, 2551) กล่าวว่า การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เกี่ยวพันกับการงาน ความเป็นอยู่ บทบาท และภารกิจของบุคคลนั้น ฉะนั้นลักษณะของกิจกรรมที่เหมาะสมควรตอบสนองความต้องการของผู้ใหญ่ และสามารถเรียนรู้ได้ดี ได้แก่

1. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนองความต้องการของผู้ใหญ่โดยตรง
2. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ชัดเจน
3. เป็นกิจกรรมที่ไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาหรือกำหนดเวลาให้เหมาะสมกับวัย
4. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้ใหญ่เห็นว่าจำเป็น สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
5. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้เหตุผลมากขึ้น
6. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่ใช้พลังกำลังมาก โดยเฉพาะผู้ใหญ่ในวัยกลางคน
7. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับปัญหา และการเปลี่ยนแปลงของชีวิตในแต่ละช่วงวัย

- เชียรศรี วิวิธศิริ (2541) ได้กล่าวถึงหลักสำคัญในการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
1. การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ (Motivation)
 2. การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเรียนรู้ (Capacity)
 3. การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในอดีต (Past Experience)

อรทัย ศักดิ์สูง (2543) กล่าวว่า หลักในการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้น จะเรียนรู้ได้ดีเมื่อเขามีส่วนร่วมในกิจกรรมได้ลงมือจริง ผู้ใหญ่ต้องการให้แนะแนวไม่ใช่สอนหรือบอกให้ท่องจำ

อาชัญญา รัตนอุบล (2551) กล่าวว่า ผู้ใหญ่แต่ละคนล้วนมีภารกิจหน้าที่ในสังคม ผู้ใหญ่ที่มีอายุแตกต่างกัน สะสมประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้ผู้ใหญ่แต่ละคนจึงมีความแตกต่าง

กัน มีวัตถุประสงค์ประสงค์ในการเรียนรู้ต่างกัน ดังนั้นจึงควรเข้าใจในธรรมชาติของผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ ควบคู่กับกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ด้วย

3.5 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

3.5.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม (Bloom, Benjamin S., 1956)

ทิสนา แชมมณี (2545) ได้กล่าวว่า บลูม (Bloom, 1956) ได้จำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน คือด้านความรู้ (Cognitive Domain) ด้านเจตคติหรือความรู้สึก (Affective Domain) และด้านทักษะ (Psycho-motor Domain) ซึ่งในด้านเจตคติหรือความรู้สึกนั้น บลูมได้จัดชั้นการเรียนรู้ไว้ 5 ชั้นประกอบด้วย

1. ชั้นการรับรู้ หมายถึง การที่ผู้เรียนได้รับรู้ค่านิยมที่ต้องการจะปลูกฝังในตัวผู้เรียน
2. ชั้นการตอบสนอง หมายถึง การที่ผู้เรียนได้รับรู้และเกิดความสนใจในค่านิยมนั้น แล้วมีโอกาสได้ตอบสนองในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง
3. ชั้นการเห็นคุณค่า หมายถึง ชั้นที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับค่านิยมนั้นแล้วเกิดเห็นคุณค่าของค่านิยมนั้น ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อค่านิยมนั้น
4. ชั้นการจัดระบบ หมายถึง ชั้นที่ผู้เรียนรับค่านิยมที่ตนเห็นคุณค่านั้น เข้ามาอยู่ในระบบค่านิยมของตน
5. ชั้นการสร้างลักษณะนิสัย หมายถึง ชั้นที่ผู้เรียนปฏิบัติตามค่านิยมที่รับมาอย่างสม่ำเสมอและทำจนกระทั่งเป็นนิสัย

ถึงแม้ว่าบลูมได้นำเสนอแนวคิดดังกล่าวเพื่อใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน แต่ก็สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อช่วยปลูกฝังค่านิยมให้แก่ผู้เรียนได้สามารถดำเนินการตามลำดับขั้นของวัตถุประสงค์ทางด้านเจตคติของบลูมได้ดังนี้

ชั้นที่ 1 การรับรู้ค่านิยม

ผู้สอนจัดประสบการณ์หรือสถานการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ค่านิยมนั้นอย่างใส่ใจ เช่น เสนอกรณีตัวอย่างที่เป็นประเด็นปัญหาขัดแย้งเกี่ยวกับค่านิยมนั้น คำถามที่ท้าทายความคิดเกี่ยวกับค่านิยมนั้น เป็นต้น ในขั้นนี้ผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังนี้

- 1) การรู้ตัว
- 2) การเต็มใจรับรู้
- 3) การควบคุมการรับรู้

ชั้นที่ 2 การตอบสนองต่อค่านิยม

ผู้สอนจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีโอกาสตอบสนองต่อค่านิยมนั้นในลักษณะใด ลักษณะหนึ่ง เช่น ให้พูดแสดงความคิดเห็นต่อค่านิยมนั้น ให้ลองทำตามค่านิยมนั้น ให้สัมภาษณ์ หรือพูดคุยกับผู้มีค่านิยมนั้น เป็นต้น ในขั้นนี้ผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรม ดังนี้

- 1) การยินยอมตอบสนอง
- 2) การเต็มใจตอบสนอง
- 3) ความพึงพอใจในการตอบสนอง

ขั้นที่ 3 การเห็นคุณค่าของค่านิยม

ผู้สอนจัดประสบการณ์หรือสถานการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าของค่านิยมนั้น เช่น การให้ลองปฏิบัติตามค่านิยมแล้วได้รับการตอบสนองในทางที่ดี เห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตน หรือบุคคลอื่นที่ปฏิบัติตามค่านิยมนั้น เห็นโทษหรือได้รับโทษจากการละเลยไม่ปฏิบัติตามค่านิยม นั้น เป็นต้น ในขั้นนี้ผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังนี้

- 1) การยอมรับในคุณค่านั้น
- 2) การชื่นชอบในคุณค่านั้น
- 3) ความผูกพันในคุณค่านั้น

ขั้นที่ 4 การจัดระบบค่านิยม

เมื่อผู้เรียนเห็นคุณค่าของค่านิยมและเกิดเจตคติที่ดีต่อค่านิยมนั้น และมีความโน้มเอียงที่จะรับค่านิยมนั้นมาใช้ในชีวิตของตน ผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนพิจารณาค่านิยมนั้นกับ ค่านิยมหรือคุณค่าอื่นๆ ของตน ในขั้นนี้ผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมสำคัญดังนี้

- 1) การสร้างมโนทัศน์ในคุณค่านั้น
- 2) การจัดระบบในคุณค่านั้น

ขั้นที่ 5 การสร้างลักษณะนิสัย

ผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติตามค่านิยมนั้นอย่างสม่ำเสมอโดยติดตามผลการปฏิบัติและให้ข้อมูลป้อนกลับและการเสริมแรงเป็นระยะ ๆ จนกระทั่งผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้จน เป็นนิสัย ในขั้นนี้ผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังนี้

- 1) การมีหลักยึดในการตัดสินใจ
- 2) การปฏิบัติตามหลักยึดนั้นจนเป็นนิสัย
- 3) การดำเนินการในขั้นตอนทั้ง 5 ไม่สามารถทำได้ในระยะเวลาอันสั้น ต้อง

อาศัยเวลา โดยเฉพาะในขั้นที่ 4 และ 5 ต้องการเวลาในการปฏิบัติ ซึ่งอาจจะมากน้อยแตกต่างกัน ไปในผู้เรียนแต่ละคน

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ ผู้เรียนจะได้รับจากการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์จนถึงระดับที่สามารถปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย นอกจากนี้ผู้เรียนยังได้เรียนรู้กระบวนการในการปลูกฝังค่านิยมให้เกิดขึ้น ซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปปลูกฝังค่านิยมอื่นๆ ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นต่อไป

เชียรศรี วิวิธศิริ (2541) ได้กล่าวว่า การจำแนกพฤติกรรมเป็น 3 ด้านใหญ่ๆ คือ

1. ด้านสติปัญญา (Cognitive Domain) เป็นความสามารถทางสมองในการคิดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ซึ่งมีพฤติกรรมแบ่งย่อยเป็น 6 ชั้นคือ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่า

2. ด้านจิตใจหรือความรู้สึก (Affective Domain) เป็นความสามารถในการรู้สึกต่อสิ่งต่างๆ รวมถึงทัศนคติ ความเชื่อถือ หรือค่านิยม มีพฤติกรรมที่แยกย่อยเป็น 5 ชั้นคือ การรับรู้ การให้ความสนใจและตอบสนอง การประเมินและสร้างคุณค่า การจัดระบบ และการสร้างลักษณะนิสัย

3. ด้านทักษะหรือการปฏิบัติ (Psychomotor Domain) เป็นความสามารถในด้านการปฏิบัติหรือการเคลื่อนไหวทางร่างกาย แยกเป็นพฤติกรรมย่อย 5 ชั้นคือ การเลียนแบบ การทำตามแบบ การหาความถูกต้อง การทำอย่างต่อเนื่อง และการทำโดยธรรมชาติ

เชียรศรี วิวิธศิริ (2541) ได้สรุปทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูมไว้ว่า พฤติกรรมทั้ง 3 ด้านนี้ได้จำแนกเป็นพฤติกรรมย่อยลงไป โดยเรียงลำดับจากง่ายไปหาพฤติกรรมที่ซับซ้อน ซึ่งการจำแนกพฤติกรรมเช่นนี้เป็นประโยชน์ในการที่จะสร้างเครื่องมือให้สามารถวัดพฤติกรรมของผู้เรียนได้ครอบคลุมตามพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน และทฤษฎีของบลูมนี้ได้นำมาใช้ในการศึกษาของไทยในด้านการตั้งวัตถุประสงค์ของการสอน และการสร้างแบบทดสอบวัดพฤติกรรมด้านสติปัญญา

3.5.2 ทฤษฎีแรงจูงใจของมนุษย์ (Theory of Human Motivation)

มาสโลว์ (Abraham H.Maslow) ได้เสนอทฤษฎีแรงจูงใจของมนุษย์ในลักษณะลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs) ซึ่งมีอยู่ 5 ขั้นที่สำคัญดังนี้

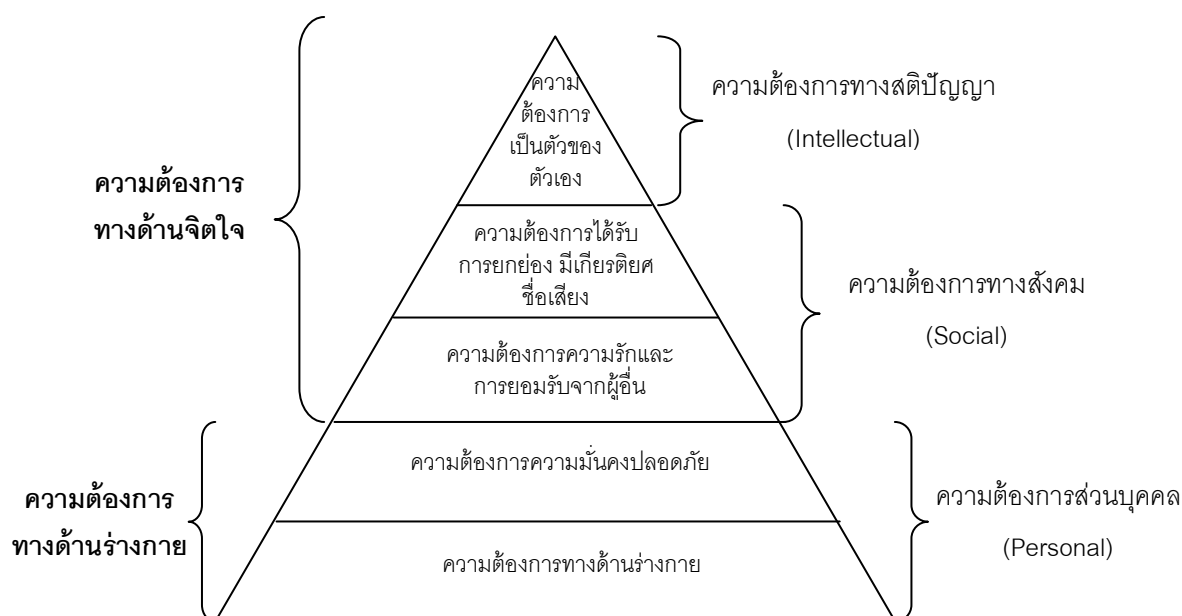
ขั้นที่ 1 ความต้องการด้านร่างกายหรือต้องการวัตถุที่จะทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ (Physiological Needs or Survival Needs) เป็นความต้องการลำดับแรกของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการทางด้านปัจจัยที่สี่ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการพักผ่อนนอนหลับ ความต้องการทางเพศที่จำเป็นในการดำรงเผ่าพันธุ์ของมนุษย์

ขั้นที่ 2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) มนุษย์ทุกคนมีความต้องการที่จะดำรงชีวิตอยู่โดยปราศจากภัยอันตราย มีสุขภาพจิตสุขภาพกายดี มีความมั่นคงในอาชีพหน้าที่การงานและฐานะทางเศรษฐกิจ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ขั้นที่ 3 ความต้องการความรักและความยอมรับจากผู้อื่น (Love and Belonging Needs) ทุกคนต้องการความรักจากผู้อื่น เช่น จากพ่อแม่ จากเพื่อน ต้องการที่จะให้และรับความรัก มีไมตรีจิตซึ่งกันและกัน ต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ

ขั้นที่ 4 ความต้องการได้รับการยกย่อง มีเกียรติยศชื่อเสียง (Self-Esteem Needs) หรือความต้องการที่จะเห็นคุณค่าและความสามารถของตัวเอง เป็นการประเมินผลตนเอง ได้รู้ว่าตนเองมีค่า ทุกคนในสังคมยอมรับนับถือให้เกียรติยกย่อง เกิดความรู้สึกเชื่อมั่น ยอมรับนับถือตนเอง (Self-respect)

ขั้นที่ 5 ความต้องการเป็นตัวของตัวเอง สามารถกระทำตนได้ตามความสามารถที่เป็นจริง (Self-Actualization or Self-fulfillment Needs) เป็นความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตของคนที่พัฒนาขึ้นสูงสุดแล้ว เพื่อแสดงถึงความสามารถและศักยภาพที่จะกระทำได้ มนุษย์ทุกคนปรารถนาที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเอง มุ่งสู่เป้าหมายสูงสุดหรืออุดมคติที่กำหนดไว้ บุคคลที่รับความต้องการผ่านมาถึงขั้นที่ 5 จะรับรู้หรือเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง มีความเป็นอิสระ สามารถทำทุกสิ่งได้ตามที่ตนต้องการ และถูกต้องมีเหตุผลอย่างคนคิดเป็น

แผนภาพที่ 6 : แผนภาพแสดงความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์

ที่มา: เชียร์ศรี วิวิธสิริ (2541: 131)

เชียร์ศรี วิวิธสิริ (2541) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในเรื่องการเรียนได้ ทำให้เกิดแนวคิดต่อไปนี้

1. การเรียนรู้จะได้ผลดี เมื่อได้ตอบหรือตรงกับความต้องการของผู้เรียน

2. การเรียนรู้จะได้ผลดี ทำให้ผู้เรียนอยากเรียน เมื่อผู้เรียนสามารถเรียนหรือปฏิบัติได้อย่างราบรื่น ปลอดภัยในบรรยากาศที่พึงประสงค์

3. ถ้าการเรียนรู้สิ่งใหม่ทำให้เกิดความพึงพอใจ บุคคลจะต้องการเรียนรู้ต่อไปอีก

3.5.3 ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ (Constructivism Theory)

ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ (2543) ได้ให้ความหมายของแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม (Constructivism) ว่าเป็นการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังยังพบว่ามีการใช้ชื่อที่แตกต่างกันออกไป แต่ยังมีความหมาย แนวคิด ทฤษฎีที่คล้ายคลึงกันคือคำว่า ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist) หมายถึง การค้นคว้าด้วยตัวเอง การเรียนรู้ด้วยตัวเอง การสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง พอจะสรุปความหมายอย่างสั้นๆ ได้ดังนี้

1. ความรู้เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยตนเอง คือมนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์ความรู้ขึ้น โดยพยายามให้เกิดขึ้นอย่างมีความหมายตามประสบการณ์ที่พบทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์รู้และมนุษย์เป็นผู้ทำให้เกิดขึ้น

2. ความรู้เป็นสิ่งที่นึกเห็นและอาจผิดพลาดได้ คือความรู้เป็นสิ่งสร้างสรรค์ของมนุษย์ และมนุษย์จะพบประสบการณ์ใหม่ๆ อยู่เสมอ ความรู้จึงไม่สามารถคงอยู่ตายตัวไม่เปลี่ยนแปลง ความเข้าใจของคนเราที่เกิดขึ้นเป็นเพียงข้อเสนอหรือเป็นการทดลองยังขาดความสมบูรณ์ครบถ้วน

3. ความรู้เจริญงอกงามขึ้นด้วยการเปิดโอกาสให้ทำต่อไป ความเข้าใจจะยิ่งลุ่มลึกทวีความแข็งแกร่ง คือ มนุษย์ทดสอบความเข้าใจเดิมกับสิ่งที่ประสบใหม่ ซึ่งเป็นประสบการณ์ แต่ความเข้าใจสามารถแสดงออกด้วยภาษา ความเข้าใจจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทางสังคมด้วย มนุษย์จึงสามารถแลกเปลี่ยนความรู้และข้อคิดเห็นซึ่งกันและกันได้ด้วยการระดมความเข้าใจที่คิดอย่างใคร่ครวญและผ่านการวิพากษ์วิจารณ์และนำมารวมกันเป็นก้อน ทำให้ความเจริญงอกงามขึ้นเรื่อยๆ

วิธีการสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียนตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์แบ่งออกเป็น 3 ประเภท (Applefiel, Huber, and Moallem, 2001 อ้างถึงใน สันติ คุณประเสริฐ, 2544) กล่าวว่

1. การสร้างองค์ความรู้จากภายนอกหรือ Exogenous Constructivist เป็นการสร้างความหมายจากความเป็นจริง ความรู้ถูกสร้างขึ้นใหม่โดยอาศัยสภาพความเป็นจริงภายนอก โครงสร้างความคิดของผู้เรียนมีทักษะประสบการณ์ที่ตอบสนองเรื่องราวเหตุการณ์ที่อุบัติขึ้นบนโลก ดำเนินการจัดสร้าง แต่งเติม และเชื่อมโยงเครือข่ายความรู้ให้ลึกซึ้งและกว้างขวาง โดยอาศัยข้อมูลจากสภาพแวดล้อมความเป็นจริงภายนอกที่ได้ค้นพบ

2. การสร้างความรู้จากภายใน Endogenous Constructivism หรือ Cognitive Constructivism เป็นการสร้างองค์ความรู้จากสิ่งที่มีอยู่ภายในตัวผู้เรียน ความรู้ใหม่ถูกกระตุ้นให้เกิดจากความรู้สึกขัดแย้งกับความรู้เดิมภายใน นำไปสู่การปรับเปลี่ยนความคิดให้สมดุล ทำให้

ผู้เรียนยอมรับความรู้ใหม่ซึ่งมีความขัดแย้งกับความเชื่อที่มีอยู่เดิม โดยผ่านกระบวนการพูดคุยและถกเถียงข้อความรู้ของตนกับผู้อื่นจนทำให้สามารถเข้าใจและยอมรับความรู้ใหม่

3. การสร้างองค์ความรู้จากการโต้แย้ง Dialectical Constructivism หรือ Social Constructivism เป็นการใช้เหตุผลโต้แย้งกันระหว่างกลุ่มผู้เรียนและกับผู้สอนอย่างจริงจัง เป็นสภาพแวดล้อมทางสังคมแห่งการเรียนรู้และเป็นศูนย์กลางที่ช่วยประสานความคิดที่ทำให้สามารถสรุปประมวลความรู้ เพราะวิธีการแลกเปลี่ยน เปรียบเทียบถกเถียงและอภิปรายร่วมกันนั้น ช่วยให้ตัวผู้เรียนเข้าใจเองเข้าใจในความหมายละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น

ลักษณะธรรมชาติของวัยผู้ใหญ่ที่มีผลต่อการเรียนรู้

เชียร์ศรี วิวิธศิริ (2541) ได้กล่าวว่า ในการเรียนการสอนผู้ใหญ่มีความต่างจากเด็กในด้านต่างๆ ที่สำคัญ ดังนี้

1. ความแตกต่างทางด้านร่างกาย ผู้ใหญ่มีลักษณะที่ต่างจากเด็กอย่างเห็นได้ชัดทั้งในด้านขนาดของร่างกาย พัฒนาการทางสมอง การมองเห็นและการรับฟัง

2. ความแตกต่างทางด้านประสบการณ์ ผู้ใหญ่มีประสบการณ์มากกว่าเด็ก ซึ่งประสบการณ์นี้สามารถนำไปเชื่อมโยงกับประสบการณ์ใหม่ๆ ได้มากกว่าเด็ก

3. ความเข้าใจตนเอง ผู้ใหญ่มีความเข้าใจตนเองและมีการตัดสินใจดีกว่าเด็ก ทั้งยังมีความรับผิดชอบในการกระทำสิ่งต่างๆ สูงกว่าเด็ก

4. ความพร้อมในการเรียน ผู้ใหญ่มีความพร้อมในการเรียนรู้มากกว่าเด็ก และความพร้อมนี้เกิดจากวุฒิภาวะและความต้องการตามบทบาทหรือภารกิจเชิงพัฒนาการทางสังคมที่เปลี่ยนไปในช่วงชีวิตของแต่ละคน

สำหรับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่เกี่ยวข้องมาจากการอายุมากขึ้น (Aging Process) ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ มีดังนี้คือ

1. ความชัดเจนและแหลมคมในการมองเห็นจะลดน้อยลง

2. ความชัดเจนในการรับฟังและการได้ยินเสียงจะลดน้อยลง

3. ความเร็วในการโต้ตอบ และแนวโน้มในการปฏิบัติงานจะเสื่อมถอยลงตามอายุที่

มากขึ้น

4. การรับรู้ในด้านประสาทสัมผัสจะลดน้อยลงไปตามวัย

5. ความจำจะลดลงโดยเฉพาะเริ่มเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จะไม่ได้ผลมากนัก

6. ทักษะทางด้านการใช้ร่างกายปฏิบัติ คือด้าน Psychomotor มีแนวโน้มลดลง

7. สุขภาพทางกายที่เสื่อมถอยลง

หลักสำคัญในการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

เชียร์ศรี วิวิธศิริ (2541) ได้กล่าวว่า ผู้ใหญ่ไม่ว่าจะอายุมากแค่ไหนก็มีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ แต่ลักษณะธรรมชาติของผู้ใหญ่ไม่เหมือนเด็ก ดังนั้นวิธีการให้ความรู้แก่ผู้ใหญ่จึงแตกต่างจากเด็ก หลักสำคัญที่ต้องพิจารณาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ประสบความสำเร็จ มีดังนี้

1. การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ (Motivation) แรงจูงใจเป็นสิ่งที่มียู่ในตัวผู้ใหญ่ เพียงแต่ว่าจะเลือกใช้ให้เหมาะสมเท่านั้น
2. การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเรียนรู้ (Capacity) บุคคลจะมีความสามารถแตกต่างกัน และความสามารถในการเรียนรู้จะเพิ่มมากขึ้นเมื่อมีอายุมากขึ้น
3. การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในอดีต (Past Experiences) ผู้ใหญ่จะนำประสบการณ์เดิมที่แตกต่างกันมาใช้ในการเรียนรู้ของตน
4. การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของผู้เรียน ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีเมื่อมีส่วนร่วมในกิจกรรม ได้ปฏิบัติงานจริง จะก่อให้เกิดความสนใจในการที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ
5. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีเมื่อสนใจและมีความต้องการที่จะเรียน
6. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีเมื่อสิ่งที่เรียนมีความจำเป็น และเป็นประโยชน์นำไปใช้ได้ทันที
7. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีเมื่อบทเรียนนั้นสัมพันธ์กับสภาพปัญหาที่มีอยู่จริงในสังคม ได้มีโอกาสฝึกแก้ปัญหา (Problem solving) จะทำให้การเรียนรู้เพิ่มพูนขึ้น
8. ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดี เมื่อได้ใช้ความรู้ ความสามารถ ความถนัดและเวลาของตนอย่างเต็มที่
9. ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดีในบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่เป็นกันเอง และมีอิสระเสรีในการกระทำ
10. การสอดคล้องกับลักษณะที่สำคัญเฉพาะของผู้ใหญ่ จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น
11. ประสิทธิภาพของการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับการประเมินผลการเรียนสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบว่า มีความก้าวหน้ามากน้อยแค่ไหน ควรปรับปรุงอย่างไร
12. ผู้ใหญ่ต้องการคำแนะนำ ไม่ใช่การสอนหรือบอกให้จำ หรือทำแบบทดสอบ
13. การเรียนรู้ของผู้ใหญ่สามารถเพิ่มพูนขึ้นมาจากความรู้ความคิดใหม่ๆ ความหลากหลาย ความท้าทาย และการมีโอกาสศึกษาได้ด้วยตนเอง สิ่งเหล่านี้จะช่วยเร้าให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้มากขึ้น

14. การเรียนการสอนผู้ใหญ่ ควรใช้วิธีการสอนหลายอย่างหลายรูปแบบตามความเหมาะสม ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ และควรมีการสร้างความสำเร็จในบทเรียนแรกๆ เพื่อสร้างความภูมิใจ มั่นใจในการศึกษาบทเรียนที่ยากต่อไป

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสติปัญญาและการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

เชียร์ศรี วิวิธศิริ (2541) ได้กล่าวว่า ความรู้สึกของคนทั่วไป มักเข้าใจว่าผู้ใหญ่มีสติปัญญาสู้เด็กไม่ได้ ผู้ที่เข้าใจเช่นนี้จะเอาความจำดีมาเป็นสติปัญญา เช่น เห็นเด็กเรียนหนังสือท่องจำอะไรได้รวดเร็วจะทักว่ามีสติปัญญาดี ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องนัก ความจำทำให้สติปัญญา เด็กสามารถโต้ตอบอะไรได้คล่องแคล่วอันเนื่องมาจากความจำ แต่ไม่ใช่การแก้ปัญหาได้ด้วยความสามารถของตนเอง มีนักจิตวิทยาหลายท่านเชื่อว่า ความสามารถขั้นสูงสุดที่ผู้สอนควรปลูกฝังให้ผู้เรียนนั้นมีใช้ความจำ แต่ควรเป็นการสร้างทักษะหรือความสามารถในการแก้ปัญหาให้แก่ผู้เรียน เพื่อที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ ดังนั้น สติปัญญา ในที่นี้จึงหมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคล และที่ผ่านมารื่องสติปัญญาหรือความสามารถในการเรียนรู้เป็นเรื่องสำคัญมากทางการศึกษา ได้มีผู้ทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยไว้มาก แต่ส่วนใหญ่มักเป็นผลงานเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน ซึ่งการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่น้อย และเป็นผลงานค้นคว้าในต่างประเทศ ดังที่ผู้วิจัยได้รวบรวมมาดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าของธอร์นไดค์ (Thorndike Study) ในปี ค.ศ. 1928 ได้ศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการเรียนรู้ของกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 14-50 ปี โดยการให้ปฏิบัติงานต่างๆ หลายๆ ด้านที่ไม่เคยศึกษามาก่อน ผลการทดลองได้ลบล้างความเชื่อเก่าๆ ที่ว่าหลังอายุ 20 ปีไปแล้วความสามารถในการเรียนรู้ลดลง นอกจากนี้ยังได้สรุปที่สำคัญๆ ดังต่อไปนี้

- 1) ช่วงเวลาที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุด คือระหว่างอายุ 20-25 ปี
- 2) ระหว่างอายุ 25 - 42 ปี ความสามารถของบุคคลในการเรียนรู้จะเสื่อมถอยลงประมาณ 1% ต่อปี อย่างไรก็ตามความเสื่อมถอยจะขึ้นอยู่กับระดับของสติปัญญาด้วย
- 3) โค้งของการเรียนรู้ (Curve of ability to learn) ของคนที่ฉลาดที่สุดกับคนธรรมดาจะไม่แตกต่างกันมากนัก
- 4) ผู้ที่อยู่ในกลุ่มทดลองทุกคนสามารถเรียนรู้งานต่างๆ ได้ แต่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มอายุน้อย และกลุ่มอายุมากในด้านความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน

2. การศึกษาค้นคว้าของทัตเดนแฮม (Tuddenham Study) ได้ศึกษาเปรียบเทียบทหารในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ผ่านการศึกษาในโรงเรียนมาโดยเฉลี่ย 8 และ 10 ปี ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าประชากรรุ่นหลังมีคะแนนสติปัญญาสูงกว่าประชากรรุ่นก่อนๆ ซึ่งข้อได้เปรียบนี้ส่วนใหญ่มาจากผลการศึกษาเล่าเรียน นอกจากนี้ยังมีผลงานการค้นพบในอีกหลายๆ ด้าน ดังเช่น 1) ความเสื่อมถอย (Decline) ในวัยผู้ใหญ่ เช่น ความสามารถในการได้ยินหรือได้เห็น

ลดลง การใช้เวลาตอบโต้ (Reaction time) จะมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ 2) ผู้ใหญ่ที่มีอายุมากขึ้น จะมีความเหนื่อยล้าได้มากกว่าคนหนุ่มสาว และความเหนื่อยล้าจะเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ความอดทนในการเรียนรู้ลดน้อยลง 3) ผู้ใหญ่ที่มีอายุมากจะมีการกระทำที่ให้ความสำคัญในเรื่องความแม่นยำ (Accuracy) มากกว่าเรื่องของความเร็ว (Speed) เป็นต้น

3.5.4 ทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-direct Learning)

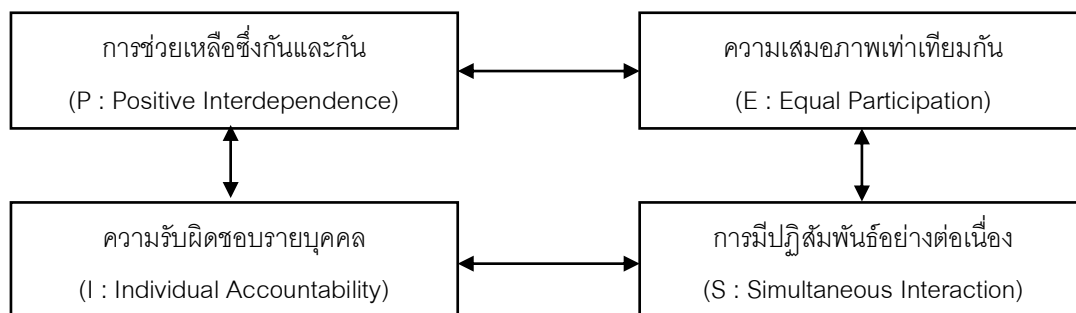
โนลส์ (Knowles, 1975 อ้างถึงใน วรรัตน์ อภินันท์กุล, 2551) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หมายถึง กระบวนการที่ผู้เรียนแต่ละคนมีความคิดริเริ่มด้วยตนเอง ผู้เรียนจะทำการวิเคราะห์ความต้องการที่จะเรียนรู้ของตน กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ แยกแยะแจกแจงข้อมูลในการเรียนรู้ คัดเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม และประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ผู้เรียนจำเป็นต้องรับผิดชอบในกระบวนการเรียนรู้อย่างมาก และเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะเรียนอย่างไรจึงจะเหมาะสม ดังนั้นผู้เรียนจะต้องรับผิดชอบในการระบุเป้าหมายการเรียนของตน ระบุแหล่งข้อมูล/แหล่งวิทยาการ กำหนดยุทธวิธีในการดำเนินงาน กำหนดกระบวนการประเมินผลตนเอง ดังนั้น การเรียนด้วยการนำตนเองจึงมีหลักการสำคัญคือการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ด้วยการนำตนเองโดยการพัฒนาความสามารถด้านต่างๆ

การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสามารถทำได้โดยการพัฒนาความสัมพันธ์หรือการสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักว่าตนเองมีส่วนช่วยหรือร่วมมือกัน การกำหนดลักษณะของผู้ที่สามารถเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง เช่น ทักษะการวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ของตนเอง ทักษะการอ่านอย่างวิพากษ์วิจารณ์ เป็นต้น การให้ผู้เรียนตั้งคำถามที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองและตอบคำถาม และการสร้างสัญญาการเรียนรู้อะไรจะระบุ เป้าหมายการเรียน กระบวนการ/วิธีการเรียนรู้ หลักฐานแสดงความสำเร็จ วิธีประเมินผลการเรียน

3.5.5 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ (Cooperative Learning)

คาแกน (Spenser Kagen, 1985 อ้างถึงใน วรรัตน์ อภินันท์กุล, 2551) ได้กล่าวว่า เป็นแนวคิดการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้ร่วมกันเรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย มุ่งเน้นการรวมกันปฏิบัติงานช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และพัฒนาทักษะทางสังคม โดยมีหลักการพื้นฐานของการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจจะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ หรือกฎพื้นฐาน 4 ข้อ (4 Basics Principles: PIES) ดังนี้

แผนภาพที่ 7 : องค์ประกอบพื้นฐานของการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ (4 Basics Principles: PIES)

ที่มา : วรรณ อกินันท์กุล (2551 : 188)

1. การช่วยเหลือซึ่งกันและกันเชิงบวก (Positive Interdependence) การช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกันเพื่อความสำเร็จและคิดว่าความสำเร็จของแต่ละคนคือความสำเร็จของกลุ่ม
2. ความรับผิดชอบรายบุคคล (Individual Accountability) ทุกคนในกลุ่มมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการค้นคว้าทำงาน สมาชิกทุกคนต้องเรียนรู้ในสิ่งที่เรียนเหมือนกันจึงถือว่าเป็นความสำเร็จของกลุ่ม
3. ความเสมอภาคเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วม (Equal Participation) ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการทำงาน ซึ่งทำได้โดยกำหนดบทบาทของแต่ละคน
4. การมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง (Simultaneous Interaction) สมาชิกทุกคนจะทำงาน คิด อ่าน ฟัง ฯลฯ ไปพร้อมๆ กัน

การจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีสอนแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ จะเป็นการเรียนรู้ร่วมกันอย่างจริงจังของสมาชิกในกลุ่มทุกคน เป็นการมุ่งส่งเสริมพัฒนาทักษะทางสังคมและพฤติกรรมการทำงานกลุ่มที่ช่วยเหลือพึ่งพาแนะนำซึ่งกันและกันจนงานบรรลุผลสำเร็จ โดยทุกคนมีความรับผิดชอบต่อผลงานของตนเองและของกลุ่ม ทุกคนต้องมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นช่วยเหลือพึ่งพากัน ยอมรับกันและกัน รวมทั้งช่วยเหลือผู้อื่นให้สามารถเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยที่ผู้สอนต้องติดตามดูแลการเรียนรู้และการปฏิบัติงานของผู้เรียนตลอดเวลา

3.5.5 ทฤษฎีการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning)

สลาวิน, เดวิด และโรเจอร์ (Slavin, David and Roger Johnson, 1994) ได้กล่าวว่า ความรู้สึกของผู้เรียนต่อตนเอง ต่อสถานที่เรียนผู้สอน เพื่อนร่วมชั้นมีผลต่อการเรียนรู้มาก ดังนั้น การเรียนรู้ร่วมกันจึงเป็นวิธีการของการเรียนรู้ที่ร่วมมือกันโดยการทำงานร่วมกัน ซึ่งมีความแตกต่างจากวิธีการเรียนรู้แบบเดิมที่เน้นให้บุคคลแต่ละคนเรียนรู้หรือเรียนรู้อย่างแข่งขันกัน จึงเป็นการเรียนรู้ที่สนับสนุนให้กลุ่มเป้าหมายทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย แต่ละกลุ่มจะประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน โดยให้สมาชิกทุกคนมีความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน

สนับสนุนให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างจริงจังเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของกลุ่ม มีการร่วมมือกันแก้ไขปัญหา และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีหลักสำคัญ คือ สมาชิกในกลุ่มทุกคนรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง โดยมีหลักสำคัญ คือ สมาชิกในกลุ่มทุกคนรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง และเพื่อนสมาชิกคนอื่นในกลุ่มร่วมมือกันแก้ไขปัญหาของกลุ่ม และทำงานร่วมกันจนกลุ่มประสบความสำเร็จ

องค์ประกอบพื้นฐานของการเรียนรู้ร่วมกัน คือ โครงสร้างสำหรับการเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเป้าหมายในทางบวกและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การเน้นการมีปฏิสัมพันธ์แบบใกล้ชิดเห็นหน้าเห็นตาซึ่งกันและกัน การสร้างความผูกพันระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบโดยเน้นแต่ละบุคคล การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานในกลุ่มขนาดเล็ก การเน้นโครงสร้างของการสะท้อนและการให้ผลย้อนกลับโดยกระบวนการกลุ่ม

ผู้วิจัยได้รวบรวมจากเอกสารต่างๆ สรุปความแตกต่างระหว่าง Collaborative Learning และ Cooperative Learning ได้ดังนี้

การเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Learning) หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกัน โดยเน้นการจัดระบบการเรียนรู้ มีการแบ่งปันความรู้ มีการยอมรับซึ่งกันและกันมีการลงความเห็นร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน หรือเป็นการสอนโดยใช้กลุ่มเดี่ยวแล้วตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบโดยการแบ่งปันให้สมาชิกในกลุ่มหาคำตอบ

การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) หมายถึง การจัดกิจกรรมเป็นกลุ่มย่อยโดยสมาชิกทุกคนต้องมีหน้าที่รับผิดชอบในสิ่งที่ได้รับมอบหมาย สมาชิกต้องเข้าใจในกระบวนการทำงานในลักษณะเผชิญหน้า เป็นการเน้นการปฏิบัติงานให้มีความสำเร็จในกลุ่มย่อย

สรุปการประยุกต์ใช้แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการจัดให้เกิดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่นั้นควรให้สอดคล้องกับผู้เรียน มุ่งการเสริมสร้างและนำความรู้ประสบการณ์ของผู้เรียนมาใช้ สอดคล้องกับความจำเป็น เรียนจากประสบการณ์ เรียนจากสถานการณ์ มีการปฏิบัติแสวงหา สร้างความรู้ด้วยตนเอง และเรียนด้วยการนำตนเอง สามารถเห็นผลได้ทันที ถ้าสามารถนำไปประกอบอาชีพเสริมได้จะยิ่งเป็นประโยชน์สูง ทั้งนี้เพื่อพัฒนาให้เป็นผู้เรียนที่มีคุณภาพ มีความรับผิดชอบเพื่อสร้างให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

4. ทฤษฎี DBAE (Discipline-based Art Education)

4.1 ประวัติความเป็นมาของ DBAE

ปี ค.ศ. 1962 มานูเอล บาร์แคน (Mamual Barkan) อาจารย์ศิลปศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยไอโฮไอ ได้เขียนบทความชื่อ “หัวเลี้ยวหัวต่อของศิลปศึกษา : การเปลี่ยนแปลง

แนวคิดของหลักสูตรเนื้อหาและการสอน” ซึ่งมีข้อความสำคัญที่เป็นประเด็นที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงของวงการศิลปศึกษา ซึ่งเขาคิดว่าหัวใจของการที่จะทำให้ศิลปะเป็นวิชาพหุทธิปัญญา การคิดแก่ผู้เรียน ประการแรกคือ ต้องมีการเรียนการสอนถึงหลักการพิจารณาเพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถตัดสินผลงานศิลปะ ประการที่สองคือ ต้องมีหนทางที่จะช่วยให้เด็กเรียนและค้นหาว่าผลงานศิลปะนั้นมีความหมายต่อเขาเช่นไร ประการสุดท้าย ต้องมีการเรียนการสอนที่พัฒนาความเฉียบไวทางสุนทรียภาพให้เกิดในตัวของผู้เรียน

ในทศวรรษที่ 1920 ถึง 1930 ศิลปศึกษาในสหรัฐอเมริกา มีกระบวนการเรียนการสอนตามปรัชญาพิพัฒนาการ (progressivism) โดยมีเด็กเป็นศูนย์กลาง (Child-Centered) แต่หลังจากที่บทความของบาร์เคนถูกเผยแพร่ในปี ค.ศ. 1962 และได้รับการตอบรับจากนักวิชาการ นักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องจนเกิดการปฏิรูปการศึกษาแนวใหม่ ที่เน้นให้การศึกษาเป็นไปตามกระแสตื่นตัวของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากในขณะนั้นสหภาพโซเวียตเป็นคู่แข่งทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สามารถส่งดาวเทียมชื่อสปุตนิก 1 และ 2 (Sputnik I,II) ขึ้นสู่อวกาศได้ติดต่อกันถึง 2 ลำในช่วงเวลาเพียง 3 เดือนเท่านั้น เป็นเหตุให้ผู้บริหารประเทศเริ่มหันมาเอาใจจริงเอาใจกับการพัฒนาประเทศ และปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษต่อมาโดยการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีอย่างจริงจัง จนมีผลให้วงการศิลปศึกษาตื่นตัว และเหล่านักวิชาการด้านศิลปศึกษาได้ผลักดันให้เกิดการปฏิรูปหลักสูตรศิลปศึกษาในโรงเรียนขึ้นเช่นกัน และในปี 1966 มีการก่อตั้งวารสาร The Journal of Aesthetic Education เพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีอยู่แล้ว 2 เล่มคือ Studies in Art Education และ Art Education ซึ่งเริ่มพิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1959

ในช่วงทศวรรษที่ 1960 นักวิชาการด้านศิลปศึกษา (Art Educator) ได้หันมาให้ความสนใจกับแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาแนวใหม่ เกรียร์ (Greer, D.W., 1984) ได้ให้ชื่อว่า DBAE (Discipline-based Art Education) ราล์ฟ สมิธ (Ralph Smith, 1987) ได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่าการศึกษาศิลปศึกษาในยุคนี้มีจุดมุ่งหมายว่า ศิลปศึกษาเป็นสาขาวิชาที่มีองค์ความรู้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่จะถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียน มิใช่เป็นทางผ่านหรือเครื่องมือที่จะนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ตามแนวความคิดเดิมของปรัชญาพิพัฒนาการเท่านั้น และเนื่องจากวิชาศิลปศึกษาก็สามารถให้ความรู้และประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้เรียนได้ วิชาศิลปะจึงควรเป็นวิชาหนึ่งซึ่งมีฐานะเท่าเทียมกับวิชาพื้นฐานที่เป็นวิชาบังคับของหลักสูตรการศึกษาทั่วไป (General Education) โดยเน้นกระบวนการทำงานอย่างมีสุนทรียที่เห็นว่า กระบวนการในการทำงาน มีความสำคัญเท่าเทียมกันกับตัวผลงาน สอดคล้องกับ คลาร์ก เดย์ และ เกรียร์ (Clark, Day and Greer, 1987) อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2545) และนักวิชาการคนอื่นๆ ได้ร่วมกันลงความเห็นว่วิชา

ศิลปศึกษาควรจะเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนที่ประเมินได้ และมีเนื้อหาเชิงวิชาการที่จะสามารถนำมาสอนและเรียนได้ในลักษณะเดียวกับวิชาอื่นๆ ซึ่งในยุคนั้น DBAE มีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเชี่ยวชาญในศิลปะทั้ง 4 แขนงคือ เป็นศิลปิน นักวิจารณ์ศิลปะ นักประวัติศาสตร์ศิลป์ และนักสุนทรียศาสตร์ เป็นกระแสของการให้ความสนใจเพื่อนำไปสู่เรื่องของการสร้างทักษะในการรับรู้ (perceptual skill) ซึ่งเน้นความสำคัญไปที่การเรียนรู้ด้านความเข้าใจ หรือพุทธิปัญญา (cognitive) โดยเน้นการเรียนรู้ในศาสตร์ของศิลปวิจารณ์ และประวัติศาสตร์ศิลป์มากกว่าด้านอื่นๆ โดยเอฟแลนด์ (Efland, 1971) กล่าวว่า เป็นเพราะว่าช่วงเวลานั้นเป็นช่วงแห่งการตื่นตัวในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเรียนการสอนต้องเป็นรูปธรรมมากขึ้น ต้องทำการเรียนการสอนให้เข้าไปในเชิงวิชาการ กล่าวคือจะต้องมีการระบุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่จะสามารถวัดผลการเรียนได้ชัดเจน กระแสในยุคนี้ให้ความสำคัญกับความรู้ในเชิงของความเข้าใจ หรือพุทธิพิสัย (cognitive domain) มากกว่าจิตพิสัย (affective domain) ซึ่งคล้ายคลึงกันกับเมื่อยุค 1950 ในปี ค.ศ. 1976 มหาเศรษฐีชื่อ เจ พอล เก็ตตี้ (J. Paul Getty) ได้เสียชีวิตลง เขาได้ยกทรัพย์สินทั้งหมดให้ก่อตั้งเป็นกองทุน เจ พอล เก็ตตี้ (J. Paul Getty Trust) และเนื่องจากคณะกรรมการกองทุนได้มีความเห็นร่วมกันว่า นอกจากจะดำเนินกิจการพิพิธภัณฑ์เกตตี้ (Getty Museum) ได้มีการสนับสนุนอุปถัมภ์ และเอื้อประโยชน์ให้แก่ศิลปะแขนงต่างๆ ร่วมด้วย ดังนั้นในปี ค.ศ. 1982 มีการก่อตั้งศูนย์การศึกษาศิลปะเกตตี้ (The Getty Center for Education in the Arts (ACEA) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการปรับปรุงคุณภาพทางการศึกษา และยกสถานภาพของศิลปศึกษาในระบบโรงเรียนในสหรัฐอเมริกา ศูนย์แห่งนี้ได้ริเริ่มเป็นศูนย์กลางของการเปิดโอกาสให้นักวิชาการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นและเผยแพร่ผลงานวิชาการทางด้านศิลปศึกษา อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางของการเปิดโอกาสให้มีการอภิปรายโต้แย้งที่กันอย่างจริงจังในการแสดงความคิดเห็นโดยเน้นเรื่องเกี่ยวกับ DBAE เป็นสำคัญ อย่างไม่เคยมีมาก่อน

จากงานเขียนของ อลิซาเบธ แมนเลย์ เดลาครูซ และ ฟิลลิป ซี ดันน์ (Delacruz and Dunn, 1996) ได้กล่าวถึงวิวัฒนาการของ DBAE ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 ซึ่งเป็นช่วงเริ่มต้นของการวิวัฒนาการของ DBAE รอนแมคเกรเกอร์ (Ron Mac Greor) และ เบรนท์ วิลสัน (Brent Wilson) ได้ทำการวิจัยและพบว่าในโรงเรียนรัฐบาลแห่งหนึ่งซึ่งครูหลายคนกำลังมีการประยุกต์ DBAE เพื่อความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ตามที่พวกเขาต้องการ และเมื่อปลายทศวรรษที่ 1980 มีนักวิชาการด้านศิลปศึกษาจากมหาวิทยาลัยกลุ่มหนึ่งได้วิพากษ์วิจารณ์ว่าขณะนี้ DBAE กำลังถึงจุดตกตะกอนแล้วจึงควรจัดให้มีการสำรวจและปรับปรุง ทำที่สุดสถาบันเกตตี้ (Getty Center) จึงได้เสนอให้มีการแยก DBAE ออกเป็น 2 ฝ่ายที่จะแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของทฤษฎี DBAE แต่จะเห็นได้ว่าในฝ่ายที่เปลี่ยนไปยังมีการยึดหลักการพื้นฐานที่เป็น

หลักการแรกเริ่มไว้ในบางส่วน และการเปลี่ยนแปลงในบางส่วนนั้นก็มีผลกระทบต่อแนวคิดในด้านบทบาทของครู ผู้เรียน และธรรมชาติของกิจกรรม ซึ่งบางอย่างเปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อย

	DBAE ในยุคแรกเริ่ม	DBAE ในยุคปัจจุบัน
ด้านทฤษฎี	มีลักษณะโครงสร้างที่ชัดเจนซึ่งประกอบด้วย แนวคิด หลักการ และกระบวนการที่ชัดเจน ซึ่งกระบวนการทางศิลปะทั้ง 4 แกน มีลักษณะเด่นเฉพาะตัว และมีความสัมพันธ์กันตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้	DBAE ได้ลดกฎเกณฑ์ลงและมีแนวคิดใหม่ว่าการเรียนรู้ศิลปะมีหลากหลายกระบวนการ โดยยึดหลักเกณฑ์แนวคิดดั้งเดิมของ DBAE
การให้แนวคิด	การให้ความสนใจกับงานศิลปะของศิลปินที่มีคุณค่า ควรแก่การศึกษาเรียนรู้ โดยมีแนวคิดที่พยายามจะโน้มน้าวให้คล้อยตามว่าศิลปะตะวันตกคือศิลปะที่แท้จริง	ให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมศิลป์ ประยุกต์ศิลป์และจิตรศิลป์ อย่างกว้างขวาง และมีความพยายามที่จะชี้ให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมเก่าแก่ ที่ถูกละเลยในอดีต
หลักสูตรและตัวผู้สอน	หลักสูตรจะเน้นด้านของกิจกรรมที่จะเป็นการแสดงให้เห็นถึงแนวคิด และทักษะในการปฏิบัติงานอย่างเป็นระเบียบแบบแผนโดยการจดจำแบบอย่างจากศิลปิน หลักสูตรสร้างขึ้นโดยเน้นการเลียนแบบการปฏิบัติงานของผู้รู้ทั้ง 4 แกน	ประเมินผลงานศิลปะโดยใช้เกณฑ์ทางมานุษยวิทยา สังคมวิทยา และวัฒนธรรม ซึ่งสถาบันเก็ตตี้ (The Getty Center) ให้การสนับสนุนในการทดลองใช้หลักสูตรที่ใช้ทฤษฎี DBAE เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าทางสังคมและความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยใช้วิธีผสมผสานกันแบบเนื้อหาเป็นศูนย์กลาง (Content-Centered) และเด็กเป็นศูนย์กลาง (Child Centered) แต่จะนิยมแบบเด็กเป็นศูนย์กลางมากกว่า

ตารางที่ 2: การเปรียบเทียบลักษณะของ DBAE ในยุคแรกเริ่ม กับ DBAE ในยุคปัจจุบัน

การเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาได้รับการพัฒนาปรับปรุงและแก้ไข แทนที่จะมุ่งเน้นผลิตช่างฝีมือแต่เพียงอย่างเดียวเช่นในอดีต แต่ยังได้มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีศักยภาพในด้าน

สุนทรียภาพและความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น จึงเกิดแนวการสอนแบบใหม่ที่มีศูนย์กลางการเผยแพร่แนวการสอนมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา คือ แนวการสอนแบบ DBAE (Discipline-based Art Education) ซึ่งสถาบันเกตตี้ อาร์ตเอดเน็ต (Getty Art Ednet, 2001) กล่าวว่า ศิลปศึกษาแบบ DBAE ประกอบด้วยแกนความรู้ทั้ง 4 แกน ที่มุมมองที่แตกต่างกัน เริ่มจากการมองเห็นสิ่งต่างๆ อย่างมีความเข้าใจและเห็นคุณค่าของผลงานศิลปะกับการมองโลกที่มีเรื่องราว ศิลปะ รวมถึงความคิดสร้างสรรค์ แกนความรู้ทั้ง 4 เป็นข้อมูลความรู้พื้นฐานของศิลปะที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ทางศิลปะ จะทำให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ที่กว้างและหลากหลายกับผลงานศิลปะ ซึ่งประกอบไปด้วย

1. ประวัติศาสตร์ศิลปะ (Art History) เป็นการค้นหาประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในเนื้อหาของศิลปะ โดยมีจุดเน้นที่ขึ้นอยู่กับเวลา สถานที่ ประเพณีนิยม ประโยชน์ใช้สอย และรูปแบบที่จะสร้างความเข้าใจในแง่ของความเป็นมนุษย์ชนได้มากขึ้น
2. สุนทรียศาสตร์ (Aesthetic) เป็นการสร้างและตรวจสอบคำถามเกี่ยวกับธรรมชาติ ความหมาย และคุณค่าของศิลปะ ที่จะนำไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่าง โดยตรวจสอบจากประสบการณ์ การพัฒนาเกณฑ์การวัดผล และการตัดสินผลงานศิลปะ
3. ศิลปะวิจารณ์ (Art Criticism) เป็นการตีความ การจัดผล และการสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับผลงานศิลปะ ที่มีเป้าหมายคือความเข้าใจและการเห็นคุณค่าของความงามของศิลปะเพิ่มมากขึ้น และทำให้กฎเกณฑ์ของสังคมศิลปะมีความชัดเจนยิ่งขึ้น
4. ศิลปะปฏิบัติ (Art making) เป็นการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ตลอดจนการใช้ความเชี่ยวชาญของประสบการณ์และแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือและเทคนิคการใช้สื่อที่หลากหลาย

4.2 ความหมายของการเรียนรู้ตามแนวคิด Discipline-based Art Education (Getty Center for Education in the Arts, 1995)

มีนักศิลปศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงแนวทางการเรียนรู้ตามแนวคิด DBAE ไว้ดังนี้ การเรียนรู้ศิลปะตามแนวคิด DBAE หมายถึง วิธีการเรียนรู้ศิลปะโดยอาศัยการบูรณาการองค์ความรู้ 4 แขนงวิชามาเป็นแกนในการจัดการเรียนรู้ ทั้งด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผล และสื่อการเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนสามารถประยุกต์ด้วยวิธีการต่างๆ ให้เกิดความเหมาะสม สอดคล้องกับการเรียนรู้ที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้เกิดความเข้าใจโดยรวมในงานศิลปะต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้ง

เกรียร์ (Greer D.W., 1984) กล่าวถึงการเรียนรู้ตามแนวคิด DBAE ว่าเป็นการเรียนรู้ศิลปะโดยรวมที่เกิดจากประสบการณ์สุนทรียะจากภายในตัวผู้เรียนเอง ซึ่งมาจากหลักการทั้ง

4 แกนวิชาตามการเรียนรู้ศิลปะโดยทั่วไป คือ องค์ความรู้ทางสุนทรียศาสตร์ ศิลปะปฏิบัติ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และศิลปวิจารณ์ โดยได้รับการถ่ายทอดจากการสอนโดยอาศัยองค์ความรู้แบบบูรณาการที่มีระบบและลำดับจากหลักสูตร หรือการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนแต่ละระดับชั้น ซึ่งความรู้ต่างๆ จะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนารับรู้ทางศิลปะจากความเข้าใจและปฏิบัติงานศิลปะได้ตามวัยของผู้เรียนไปจนถึงระดับผู้เชี่ยวชาญ เช่น สามารถเข้าใจงานศิลปะ และสามารถแสดงความคิดเห็น หรือร่วมกิจกรรมทางศิลปะในชุมชนอย่างมีความรู้ และมีเหตุผล

สมิธ (Ralph A. Smith, 1987) กล่าวถึงแนวคิดในการเรียนรู้ศิลปะแบบ DBAE ว่าเป็นการเรียนศิลปะเพื่อเข้าใจถึงบริบทของศิลปะที่มีต่อมนุษย์ในการศึกษาทางด้านศิลปะที่มีคุณค่าต่อสังคม และบริบทอื่นๆ ที่แวดล้อมอยู่ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของมนุษย์ที่จะสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าขึ้นมาเพื่อให้เห็นความสามารถและเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การเรียนรู้นี้อาศัยหลักที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการพิจารณาศิลปะจาก 4 สาขาวิชาเพื่อให้เข้าถึงศิลปะ คือ ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปะปฏิบัติ และศิลปวิจารณ์ โดยสามารถนำสิ่งที่เป็นงานศิลปะมาเป็นหัวข้อในการเรียนรู้เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ และความเข้าใจในศิลปะซึ่งการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมจากครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้เกิดความเข้าใจในศิลปะได้เองอย่างเป็นธรรมชาติ

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2545) กล่าวถึงแนวคิดการเรียนรู้ศิลปะแบบ DBAE ว่าเป็นการเลือกสรรความรู้ที่มีคุณค่าทางศิลปะมารวมกันเป็นระบบการเรียนการสอนทั้ง 4 แกน คือ ประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปะปฏิบัติ และศิลปวิจารณ์ โดยเน้นความรู้ทางด้านศิลปะศึกษาเป็นสำคัญ และให้ศิลปะเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ไปสู่องค์ความรู้อื่นๆ ซึ่งเป็นแนวคิดที่วงการศิลปะศึกษาในสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญนำไปประยุกต์ใช้กับทุกระดับการศึกษา และใช้แนวคิดนี้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน พัฒนาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การวิจัยและพัฒนา หลักสูตร ซึ่งเป็นการพัฒนาแนวคิดต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมแก่ผู้เรียน เป็นแนวทางในการพัฒนาจากการวิจัยที่นำแนวทางไปประยุกต์ใช้แสดงให้เห็นว่าสามารถทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ในศิลปะมากขึ้น

ศุภีพร วงษ์สุวรรณ (2543) กล่าวถึงแนวคิดการเรียนรู้ศิลปะแบบ DBAE ว่าเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนโดยอาศัยแนวคิดที่เป็นวิธีการครอบคลุมการเรียนและการสอน ศิลปะศึกษา สามารถนำมาใช้ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงมัธยมศึกษา ได้มีการประยุกต์ใช้กับการศึกษาผู้ใหญ่การเรียนรู้ตลอดชีวิต และพิพิธภัณฑ์ศิลปะ มีหลักกำหนดสาระเนื้อหาจากวิชา 4 แกน คือ ศิลปะปฏิบัติ ประวัติศาสตร์ศิลป์ ศิลปวิจารณ์ และสุนทรียศิลป์

สุชาติ เกาทอง (2547) กล่าวถึงแนวคิดการเรียนรู้ศิลปะที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้รู้สึกในสิ่งดีงามเป็นรายบุคคลและรู้จักคุณค่าของศิลปะที่มีต่อสังคม ต้องการให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในความรู้สึกของวัตถุและรูปทรง โดยสนับสนุนให้งานประสบความสำเร็จ ผู้เรียนควรได้รับการส่งเสริมให้รู้จักความหมายในสิ่งที่ตนเขียนมากกว่ากฎเกณฑ์ในภาพนั้นๆ แต่การที่ผู้เรียนจะสามารถแสดงความหมายของภาพได้ดีนั้น จะต้องจัดประสบการณ์ให้ตรงกับความมุ่งหมายที่ต้องการแสดงออกมาเมื่อปฏิบัติงาน สามารถสร้างรูปอย่างมีความหมายได้ กลวิธีในการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบต่างๆ จะต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะงาน เพราะขึ้นอยู่กับการใช้เครื่องมือ วัสดุ และกระบวนการทำงานที่แตกต่างกัน สร้างงานจำเป็นต้องเชี่ยวชาญ รู้จักเทคนิคการทำงาน สำหรับผู้เรียนที่เพิ่งจะเริ่มต้นศึกษาการสร้างงานของตนเองนั้น ในขั้นต้นผู้เรียนจะต้องรู้จักและเข้าใจตนเองก่อน เช่น เข้าใจความถนัดของตนเอง

วิภา ธานีไชยสกุล (2547) กล่าวเพิ่มเติมว่าเมื่อเข้าใจถึงศักยภาพของตนแล้วก็ควรพัฒนาต่อจนเชี่ยวชาญ โดยอาศัยการฝึกฝนตนเองอย่างหนักรวมถึงพัฒนารูปแบบของผลงานให้มีความแปลกใหม่ และน่าสนใจ จึงถือว่าการสร้างสรรค์ผลงานที่ดี ทั้งนี้หากผู้เรียนเข้าใจถึงความสามารถของตนและพัฒนาความสามารถด้านทักษะปฏิบัติก็จะสามารถสร้างผลงานที่เป็นการถ่ายทอดแนวความคิด และรูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์ของตนได้อย่างเต็มที่

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ศิลปะตามแนวคิดการเรียนรู้ศิลปะแบบ DBAE (Discipline-based Art Education) คือการเรียนรู้โดยอาศัยรากพื้นฐานวิชาศิลปะศึกษา จาก 4 แขนงวิชา ได้แก่ ประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปะปฏิบัติ และศิลปะวิจารณ์ นำมาใช้ในการเรียนรู้ ซึ่งแนวคิดนี้มีประวัติความเป็นมาและพัฒนาการมาเป็นเวลานาน สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเข้าถึงศิลปะ โดยใช้องค์ความรู้ทางวิชาการในการสนับสนุนความคิด โดยการบูรณาการองค์ความรู้ 4 แขนง ตามความเหมาะสมของพัฒนาการแต่ละระดับของผู้เรียน

4.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎี DBAE (Discipline-based Art Education)

มะลิฉัตร เชื้ออานันท์ (2545) กล่าวไว้ว่าแกนความรู้ทางศิลปะศึกษา 4 แกน หรือแกนความรู้ DBAE (Discipline-based Art Education) ประกอบไปด้วย

1. แกนประวัติศาสตร์ศิลป์ (Art History) เป็นแกนที่ถ่ายทอดถึงความเป็นมาของศิลปะ และศิลปินที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ความเป็นมาและประวัติการสร้างงานศิลปะ
2. แกนสุนทรียศาสตร์ (Art Aesthetic) เป็นแกนที่สะท้อนให้เห็นผลของประสบการณ์ทาง สุนทรียศาสตร์ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเห็นคุณค่าของความงามทั้งในธรรมชาติและในศิลปะสามารถรับรู้เกี่ยวกับความงามในสิ่งแวดล้อม

3. แกนศิลปวิจารณ์ (Art Criticism) เป็นแกนที่ให้ความรู้ต่อการรับรู้ การบรรยาย การวิเคราะห์ และการตีความ ช่วยให้ได้ฝึกฝนการวิจารณ์ หรือศึกษาบทวิจารณ์ของนักวิจารณ์เป็นผู้มีความรอบรู้ ละเอียดลออมีความเป็นประชาธิปไตย กล้าคิดกล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและปรับปรุงผลงาน

4. แกนศิลปะปฏิบัติ (Art Production) เป็นแกนที่สนับสนุนให้ผู้เรียนสร้างผลงานทางศิลปะทำให้เกิดประสบการณ์โดยตรง ช่วยให้ได้ฝึกทักษะในด้านการตัดสินใจและการใช้ความคิดสร้างสรรค์

แกนความรู้ประวัติศาสตร์ศิลป์

กำจร สุนพงษ์ศรี (2530) ได้กล่าวถึง วิชาประวัติศาสตร์ ว่า วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นศาสตร์เฉพาะอย่างโดยมุ่งศึกษาความเป็นไปของประวัติศาสตร์ด้วยการใช้ศิลปกรรม ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม ศิลปะภาพพิมพ์ สถาปัตยกรรม และประยุกตศิลป์ ที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น เป็นหลักคั่นคว้าและเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงของอดีต เป็นวิชาที่ผูกพันอยู่กับประวัติศาสตร์ และโบราณคดีอย่างแนบแน่น จะแตกต่างตรงจุดประสงค์การยึดถือข้อมูล และวิธีการทำงาน

วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2536) ได้กล่าวถึง วิชาประวัติศาสตร์ ว่าเป็นวิชาที่สนับสนุนให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น เนื้อหาวิชานี้ได้ครอบคลุมถึงข้อมูลต่างๆของงานศิลปะ เพื่อการศึกษาคั่นคว้า เช่น ประวัติและแนวความคิดของศิลปินผู้สร้างงานศิลปะ ประวัติ แนวคิด เทคนิค และการใช้เครื่องมือ รวมทั้งอิทธิพลของวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อการสร้างสรรค์งานนั้น ซึ่งผู้ศึกษาคั่นคว้าอาจจะศึกษาได้จากคำบรรยาย หรือสังเกตได้โดยตรงจากรูปลักษณะของงานศิลปะนั้น

อารี สุทธิพันธุ์ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ ว่าเป็นวิชาที่เกี่ยวกับสิ่งที่มนุษย์ได้กระทำด้วยกำลังกาย ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ และวัตถุต่างๆ ตามความเหมาะสม ให้เป็นผลงานศิลปะอันแสดงถึงความรู้สึกที่สะท้อนสังคมที่คนมีส่วนร่วมอยู่ ผลงานทางศิลปะหรือสิ่งที่มนุษย์ทำขึ้นนี้ อาจมีความงามหรือไม่งาม อาจแสดงถึงความสำเร็จตามความเชื่อถือ หรือล้มเหลวก็ได้

สุภาภรณ์ อุ๋นเมตตาคจิต (2541) ได้กล่าววว่า ประวัติศาสตร์ หมายถึง เรื่องราวที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ และความเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์ในอดีต ที่ได้สอบสวน คั่นคว้าและได้บันทึกไว้อย่างเป็นระเบียบโดยจัดระบบข้อเท็จจริงให้สัมพันธ์กับมิติเวลา สถานที่ บุคคล และเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในลักษณะที่สามารถอธิบายให้เข้าใจได้ วิชานี้มีขอบเขตกว้าง สามารถแบ่งแยกได้หลายสาขาตามลักษณะของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ประวัติศาสตร์การศึกษา ประวัติศาสตร์การดนตรี และประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นต้น

วิธีสอนวิชาประวัติศาสตร์มีหลายวิธี ซึ่ง อูบล ตูจินดา (2532) ได้รวบรวมไว้ดังนี้

1. สอนโดยการบรรยาย (Lecture Method) เป็นการสอนที่มีผู้สอนเป็นศูนย์กลางความสนใจ มาพูดบอกเล่าหรืออธิบายเนื้อหาเรื่องราวของศิลปะให้ผู้เรียนฟัง โดยผู้สอนเป็นผู้เตรียมการศึกษาค้นคว้า ผู้เรียนเป็นฝ่ายมารับผลการศึกษานั้น เป็นสื่อทางเดียวคือ จากผู้สอนสู่ผู้เรียน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อยมาก นอกจากจด ฟัง และเตรียมตัวสอน ในปัจจุบันมีอุปกรณ์ประกอบการบรรยาย ได้แก่ สไลด์ แผ่นใส วิดีทัศน์ การสอนศิลปะแบบบรรยาย เหมาะกับวิชาทัศนศิลป์ และประวัติศาสตร์ศิลป์

2. สอนโดยการทบทวน (Reviewing Method) เป็นการช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงอดีตให้สัมพันธ์กับปัจจุบันได้ ทั้งนี้เพื่อให้มีความเข้าใจในประวัติศาสตร์ศิลป์ให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาอย่างชัดเจนและแม่นยำพอที่จะสามารถเจาะลงได้เมื่อต้องการ

3. สอนแบบสืบสวน (Inquiry Method) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ ใช้กระบวนการทางความคิดหาเหตุผล การค้นพบความรู้หรือแนวทางแก้ปัญหาที่ถูกต้องด้วยตนเอง โดยผู้สอนตั้งคำถามประเภทกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิด หาวิธีการแก้ปัญหาได้เอง สามารถนำการแก้ปัญหามาใช้ประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันได้

4. สอนแบบแบ่งกลุ่มทำงาน (Committee Work Method) การที่ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เช่น การไปทัศนศึกษานอกสถานที่ การให้หัวข้อไปค้นคว้าแล้วนำมาอภิปรายร่วมกันภายในหรือนอกชั้นเรียน โดยอาจแบ่งเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล โดยให้ช่วยกันค้นคว้าและแก้ปัญหาหรือปฏิบัติกิจกรรมตามความสามารถ ตามความถนัดหรือตามความสนใจ การฝึกทักษะในการแก้ปัญหา การค้นคว้า และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองหรือเป็นกลุ่ม ผู้เรียนทุกคนจะต้องดำเนินการตามที่มอบหมาย เป็นวิธีที่จะช่วยฝึกฝนผู้เรียนให้ได้รับประสบการณ์ตรง

5. สอนแบบอภิปราย (Discussion Method) การสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกการฟัง พูด แก้ปัญหา แสดงความคิดเห็นออกมาอย่างชัดเจน เป็นการสร้างเสริมประสบการณ์การสอน ศิลปะแบบอภิปรายจึงมิใช่การเน้นที่ข้อคิดเห็น ข้อยุติเท่านั้น แต่คำนึงถึงกระบวนการทั้งหมดของการอภิปรายที่สังคมยอมรับ

6. สอนแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) เป็นการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมการทำงานเป็นหมู่คณะ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ ได้ใช้ความคิดหาเหตุผล ค้นพบปัญหา และคิดแก้ปัญหาโดยวิธีการทั้ง 5 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา และทำความเข้าใจถึงปัญหา

ขั้นที่ 2 แยกปัญหา และวางแผนแก้ปัญหา

ขั้นที่ 3 ลงมือแก้ปัญหา หรือการทดลองและเก็บข้อมูล

ขั้นที่ 4 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล หรือรวบรวมความรู้เข้าด้วยกัน

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุป และประเมินผล หรือสรุป และการนำมาใช้

7. สอนแบบสัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ (Correlated Teaching) โดยผู้สอนต้องสำรวจว่า นอกจากวิชาศิลปศึกษาแล้ว ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรบ้าง แล้วพยายามกำหนดแนวทางการสอนให้สัมพันธ์หรือกลมกลืนกับวิธีอื่นๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้หลายๆ อย่าง จัดเป็นการเรียนรู้ในรูปแบบของพหุวิทยาการ

8. สอนแบบไปทัศนศึกษานอกสถานที่ (Field Trip) การที่ผู้สอนนำผู้เรียนไปนอกห้องเรียน เพื่อศึกษาในสถานที่ต่างๆ เป็นแนวทางที่ทำให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับประสบการณ์ตรง ได้แก่ ภูมิประเทศ สภาพการณ์ต่างๆ สถานที่โบราณวัตถุ โบราณสถาน สัญลักษณ์ คำบอกเล่า คำบรรยาย และความรู้ความคิดของผู้เรียน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นข้อมูล และข้อเท็จจริงที่มีส่วนส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้อย่างกว้างขวางให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

แกนความรู้สุนทรียศาสตร์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ได้กล่าวว่า สุนทรียศาสตร์ หมายถึงวิชาที่ว่าด้วยความนิยมความงาม

กิริติ บุญเจือ (2522) ได้กล่าวถึงคำว่า สุนทรียศาสตร์มาจากคำศัพท์บาลี “สุนทรี” แปลว่า ดี งาม สุนทรียศาสตร์จึงหมายความว่า วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับศิลปะแขนงต่างๆ หลักการของศิลปะ กระบวนการสร้างสรรค์ประสบการณ์ ทั้งทางศิลปะและความรู้ความสามารถในการพิจารณาคคุณค่าของงานศิลปะ นอกจากนั้นขอบเขตยังครอบคลุมไปถึงศิลปะชีวิต สังคม รวมทั้งความงามและปรากฏการณ์ที่งดงามของธรรมชาติด้วย

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2546) ได้กล่าวว่า การศึกษาสุนทรียศาสตร์ทางปฏิบัติจะเป็น การรับรู้เกี่ยวกับความงามโดยตรง เช่นความงามของศิลปะประเภทต่างๆ และความงามของธรรมชาติ ซึ่งเราเรียกการรับรู้ความงามนี้ว่า ประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ การรับรู้ ประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์นี้จะแตกต่างกันไปตามรสนิยมของแต่ละบุคคล

ประเสริฐ ศิลรัตน์ (2543) ได้กล่าวว่า ประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ที่ผู้เรียนได้รับ ผ่านผลงานศิลปะ สามารถแยกออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. ประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้คุณค่าทางความงาม (Aesthetic/ Artistic Appreciation) เป็นการรับรู้ได้ด้วยการดู โดยไม่ต้องวิจารณ์

2. ประสบการณ์โดยการเรียนรู้จากการสร้างสรรค์ (Art Creation) เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นโดยการปฏิบัติ หรือลงมือสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งคนที่ไม่มีสมรรถนะทางศิลปะจะหาประสบการณ์แบบนี้ไม่ได้

3. ประสบการณ์การเรียนรู้จากการวิเคราะห์ (Art Criticism) เป็นประสบการณ์ทางการวิจารณ์ เป็นการเรียนรู้วิเคราะห์ความงามด้วยการแยกแยะ และจัดบันทึกไว้เป็นขั้นตอน

แกนความรู้ศิลปะปฏิบัติ

จอห์น เอ. ไมเคิล (Michael John A., 1983) ได้แบ่งวิธีการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ ออกเป็น 3 แบบ คือ

1. การสอนแบบบอกโดยตรง (Direct Method)
2. การสอนแบบการแสดงออกอย่างเสรี (Free-expression Method)
3. การสอนแบบมีความมุ่งหมายในการเรียน (Meaningful art-Education)

สุลักษณ์ ศรีบุรี (2530) ได้กล่าวว่า ศิลปะเป็นวิชาการที่เน้นเรื่องของทักษะความสามารถพื้นฐาน ความถนัด หรือพรสวรรค์ที่ติดตัวมา วิชาศิลปะจึงเปรียบเสมือนวิชาที่ต้องอาศัยความถนัด ความสามารถที่มีอยู่ในตัว และใช้วิธีสอนไปดึงความสามารถซึ่งเหล่านั้นออกมาให้ผู้เรียนทราบ โดยการเสริมหาประสบการณ์ และโอกาสแสดงออกมากยิ่งขึ้นต่อไป

บันลือ ขอรวมเดช (2533) ได้กล่าวว่า การสอนศิลปะภาคปฏิบัติ หมายถึง กระบวนการในการถ่ายทอดความรู้ รวมถึงการเสนอสถานการณ์การเรียนรู้ที่มุ่งพิจารณาให้ผู้เรียนได้มีทักษะและความเชี่ยวชาญในการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ตลอดจนสามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด และจินตนาการ เฉพาะบุคคลให้ปรากฏออกมา เป็นผลงานที่สัมผัสได้ตามที่หลักสูตรกำหนด

สอดคล้องกับ ศุภีพร วงษ์สุวรรณ (2543) ได้กล่าวว่า แกนความรู้ศิลปะปฏิบัติ (Art Making) เป็นการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ตลอดจนการใช้ความเชี่ยวชาญของประสบการณ์และแนวความคิดที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเครื่องมือและเทคนิคในการใช้สื่อที่หลากหลาย

สอดคล้องกับสุชาติ เกาทอง (2547) ได้กล่าวว่า ทัศนศิลป์ (Visual Art) เป็นศิลปะแขนงหนึ่ง งานจิตรศิลป์เป็นผลงานศิลปะที่สนองประสาทสัมผัสทางตา จำแนกออกได้เป็นแขนงต่างๆ คือ จิตรกรรม (Painting) ได้แก่ ผลงานทางการขีดเขียนด้วยสีต่างๆ มีลักษณะเป็น 2 มิติ คือ มีความกว้าง ความยาว ความหนา หรือสูง ผู้สร้างงานจำเป็นต้องเชี่ยวชาญ รู้จักเทคนิคการทำงานสำหรับผู้เรียนที่เพิ่งจะเริ่มต้นศึกษาการทำงานของตนเองนั้น ในขั้นต้น ผู้เรียนจะต้องรู้จักและเข้าใจตนเองก่อน เช่นเข้าใจความถนัดของตนเอง สิ่งนี้จะรู้ได้ด้วยการปฏิบัติงานทัศนศิลป์หลายๆ ด้านเปรียบเทียบกัน เมื่อเข้าใจศักยภาพของตนแล้วก็ควรพัฒนาต่อจนเชี่ยวชาญ โดยอาศัยการฝึกฝนตนเองอย่างหนักรวมถึงพัฒนารูปแบบของผลงานนั้นสามารถเข้าใจถึงความสนใจของตน

และพัฒนาความสามารถทางด้านทักษะปฏิบัติจะสามารถสร้างผลงานที่เป็นการถ่ายทอด
แนวความคิด และรูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์ของตนได้อย่างเต็มที่

แกนความรู้ศิลปวิจารณ์

ศิลปวิจารณ์ (Art Criticism) ตามความหมายในพจนานุกรมศัพท์ศิลปะอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2530) ได้อธิบายว่า การวิพากษ์วิจารณ์ผลงานศิลปะซึ่งศิลปินได้
สร้างสรรค์ขึ้นไว้ โดยให้ความเห็นตามกฎเกณฑ์ และหลักการของศิลปะ แต่ละสาขาทั้งในด้าน
สุนทรียศาสตร์และปรัชญาสาขาอื่นๆ นอกจากนี้ นักการศึกษาและนักวิชาการทางด้านศิลปะ ได้
อธิบายและให้ความหมายเกี่ยวกับศิลปวิจารณ์ไว้ดังนี้

วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์ (2536) ได้กล่าวว่า ศิลปวิจารณ์ คือการสังเกตงานศิลปะ เพื่อ
เปรียบเทียบ แบ่งแยกงานศิลปะที่ดีและเกือบดี ซึ่งช่วยให้มุมมองเดียวกันหรือมองมุมเดียวกับ
ผู้เชี่ยวชาญทางด้านทัศนศิลป์ที่ได้ตีความ และพินิจโดยใช้ภาษาแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด การ
มองต่างมุมในงานศิลปะมักจะเกิดขึ้นเสมอ และไม่ทราบว่าจะสรุปได้อย่างไร

สมโภชน์ ทองแดง (2536) ได้กล่าวว่า การวิจารณ์ศิลปะ เป็นการแสดงทัศนะ ความรู้
ความเข้าใจ เป็นการพิจารณาถึงรายละเอียด และส่วนประกอบของศิลปะด้วยการวิเคราะห์
แยกแยะ เป็นการสร้างความเข้าใจในคุณค่าของงานศิลปะ ด้วยการมองควบคู่กับการคิด เพื่อ
ความรู้ความเข้าใจทั้งผู้วิจารณ์ ผู้ถูกวิจารณ์ (หรือสิ่งที่เรากำลังวิจารณ์) และผู้รับฟังคำวิจารณ์

แอนเดอสัน (Anderson, 1994) ได้กล่าวว่า ศิลปวิจารณ์ คือการพูด หรือการเขียนที่
เกี่ยวข้องกับศิลปะ ซึ่งต่างไปจากการสืบสวนสอบสวนทางความงาม แม้ว่าข้อมูลส่วนหนึ่งจะได้รับ
การสนับสนุนมาจากทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ก็ตาม แต่โดยความมุ่งหมายแล้วก็เพื่อสร้างความรู้
ความเข้าใจ และความชื่นชมที่มีต่อคุณค่าของงานศิลปะ โดยใช้ทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์เป็น
รากฐานในการอธิบายความหมายและนัยสำคัญของงานศิลปะ

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2546) ได้กล่าวว่า การวิจารณ์ศิลปะเป็นการเรียนรู้ความงาม
ของผลงานศิลปะ ด้วยวิธีการวิเคราะห์แยกแยะ แล้วถ่ายทอดออกมาด้วยการจดบันทึก หรือ
บรรยายเป็นคำพูดอย่างมีไหวพริบ ให้ผู้อื่นรับรู้ค่าของความงามอีกทอดหนึ่ง

วีณา ธนาไชยสกุล (2547) ได้กล่าวว่า ศิลปวิจารณ์ หมายถึง การแสดงความคิดเห็น
เกี่ยวกับผลงานศิลปะด้วยการเขียนบรรยาย หรือใช้คำพูดในการอธิบายอย่างมีระเบียบแบบแผน
ตามกฎเกณฑ์ เป็นขั้นตอนโดยใช้หลักการทางศิลปะ เพื่อเสริมความรู้ความเข้าใจ และนิยมซาบซึ้ง
ในคุณค่าของงานศิลปะ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

หลักสูตรระยะสั้น

กัญญาภักดิ์ พิษณุตม์ (2540) ได้ทำวิจัยเรื่อง มูลเหตุจูงใจในการเลือกเรียนวิชาชีพ หลักสูตรระยะสั้นของนักเรียนโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนโรงเรียนฝึกอาชีพทททฯ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 15-35 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลายถึงมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างและไม่ได้ทำงาน เหตุผลที่เลือกเรียนเพราะเนื่องจากมีใจรัก ซึ่งส่วนใหญ่ตัดสินใจสมัครเรียนด้วยตนเอง ความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนฝึกอาชีพทททฯ เกี่ยวกับมูลเหตุจูงใจในการเลือกเรียนวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้นในโรงเรียนฝึกอาชีพทททฯ พบว่า มูลเหตุดึงดูด มูลเหตุผลักดัน และมูลเหตุสนับสนุนมีความสัมพันธ์ต่อการเลือกเรียนในโรงเรียนฝึกอาชีพทททฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยความคิดเห็นด้าน มูลเหตุดึงดูด ได้แก่ เพราะมีวิชาชีพที่น่าสนใจ เพราะต้องการความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพ เพราะต้องการเพิ่มความชำนาญในอาชีพ เพราะต้องการมีรายได้เป็นของตนเอง เพราะวิชาชีพที่เปิดสอนเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน ความคิดเห็นด้านมูลเหตุผลักดัน ได้แก่ เพราะคาดหวังว่าการเรียนสายอาชีพสามารถหางานทำได้ง่ายกว่าการเรียนสายสามัญ เพราะบุคคลในครอบครัวคาดหวังว่าเมื่อจบหลักสูตรจากโรงเรียนฝึกอาชีพแล้ว จะได้งานทำที่มีรายได้ดี เพราะความจำเป็นทางเศรษฐกิจทำให้สมัครเรียนในโรงเรียนฝึกอาชีพ เพราะวิชาชีพที่เลือกได้แรงบันดาลใจจากครอบครัวที่เคยมีอาชีพหรือคุ้นเคยกับอาชีพนี้ เพราะญาติพี่น้องหรือเพื่อนเคยเรียนที่นี่ ความคิดเห็นด้าน มูลเหตุสนับสนุน ได้แก่ เพราะเชื่อว่าจะสามารถเรียนได้จนจบหลักสูตร เพราะวิชาชีพที่เรียนเหมาะสมกับความสามารถ เพราะการเรียนในโรงเรียนฝึกอาชีพจะเป็นพื้นฐานให้มีโอกาสเรียนต่อวิชาชีพขั้นสูงต่อไป เพราะเดินทางจากบ้านมาโรงเรียนฝึกอาชีพสะดวก เพราะการเรียนในโรงเรียนฝึกอาชีพทำให้มีโอกาสได้งานทำที่ดี นักเรียนทั้งเพศชายและหญิง มีมูลเหตุจูงใจในการเลือกเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่มูลเหตุด้านหลักสูตรไม่มีความแตกต่าง นักเรียนโรงเรียนฝึกอาชีพทททฯ ภาคปกติและภาคค่ำมีมูลเหตุจูงใจในการเลือกเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่มูลเหตุด้านหลักสูตรไม่มีความแตกต่างกัน จากผลการศึกษาได้เสนอแนวทางการวางแผนการจัดการศึกษาวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้นโดยพิจารณาจากมูลเหตุที่เกี่ยวข้องและยังได้เสนอแนวทางการวางแผนการจัดสวัสดิการ ส่งคมทางการศึกษา รวมทั้งข้อเสนอแนะให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ควรพิจารณา การให้บริการรายบุคคล สำหรับผู้เรียนที่มีปัญหาหรือความต้องการเฉพาะด้าน โรงเรียนควรมีนโยบายหรือแนวทางที่จะระดมทรัพยากรจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยสนับสนุน การให้บริการอย่าง

มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน โรงเรียนควรจัดส่งครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการสอนออกไปฝึกอบรม เทคนิค หรือวิธีการใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง

นันทิยา อิศวเรชา (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักศึกษาผู้ใหญ่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานครที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพพระยะสันที่สอดคล้องกับความต้องการของแรงงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นและเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ละนักศึกษาผู้ใหญ่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพพระยะสันที่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน ในด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรม การเรียนการสอน ด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียน ด้านสื่อการสอน ด้านครู และด้านการวัดและประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพพระยะสันที่สอดคล้องกับความต้องการของแรงงานในด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียน ด้านสื่อการสอน ด้านครู และด้านการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับเหมาะสมดี 2) นักศึกษามีความคิดเห็นในด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับเหมาะสมปานกลางและด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียน ด้านสื่อการสอน ด้านครู และด้านการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับเหมาะสมดี 3) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักศึกษาผู้ใหญ่ ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน พบว่ามีข้อแตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญ .05 ในด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนและด้านการวัดและประเมินผล

ณัฐฐลักษณ์ ศรีมีชัย (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการเรียนวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้นของนักศึกษาผู้ใหญ่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการเรียนวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการเรียนวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น 3) ศึกษาปัจจัยที่ร่วมอธิบายความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมในการเรียนวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น ผลการวิจัยพบว่านักศึกษามีส่วนร่วมในการเรียนวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น ด้านการสำรวจปัญหา ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินงาน และด้านการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง และปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการเรียนวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้นที่มี 2 ตัวแปร ได้แก่ สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา และสาขาวิชาชีพ ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้นมีเพียง 1 ตัวแปร ได้แก่ระดับการศึกษา

ศิลปศึกษา / DBAE

สุขุม บัวมาศ (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่องความสามารถทางการเรียนศิลปะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในโครงการอบรมศิลปะสำหรับบุคคลภายนอก วิทยาลัยช่างศิลป์ กรมศิลปากร รุ่นที่ 6 ปีการศึกษา 2527 ผลการวิจัยพบว่า จากตัวแปรของการศึกษาทั้งหมด 12 ตัวแปร คือ เพศ อายุ พื้นฐานการศึกษา สถิติการขาดการอบรม ค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม ประสบการณ์ทางอาชีพที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ ทักษะคิดต่อวิชาศิลปะ ความสนใจและพื้นฐานความสามารถทางศิลปะด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านสี ด้านรูปทรง ด้านเส้น ด้านแสงเงา และด้านความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ มีตัวแปรเพียง 2 ตัวที่มีความสัมพันธ์กับความสามารถทางการเรียนศิลปะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คือ ความสนใจ และพื้นฐานความสามารถทางด้านสี ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์ของการทำนายที่ได้จากสมการถดถอยเท่ากับ 0.509 หรืออาจสรุปได้ว่า ตัวแปรทั้งสองร่วมกันอธิบายความแปรปรวนความสามารถทางการเรียนศิลปะได้ประมาณร้อยละ 51 ของความแปรปรวนทั้งหมด สำหรับส่วนที่เหลือนั้นการวิเคราะห์ครั้งนี้ไม่สามารถอธิบายได้

จารุพรรณ ทรัพย์ปรุง (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของการสอนจิตรกรรมที่มีต่อการรับรู้ทางศิลปศึกษาของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจิตรกรรมของผู้สูงอายุที่ได้รับการสอนตามแผนการสอนอยู่ในระดับดีมากในทุกๆ ด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การสอนจิตรกรรมมีผลต่อการรับรู้ทางศิลปศึกษาของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค ผู้สังเกตการณ์มีความเห็นเกี่ยวกับผลของการสอนจิตรกรรมว่ามีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุมากที่สุด และได้เสนอแนะเพิ่มเติมว่า ควรจัดแสดงผลงานจิตรกรรมและควรมีการอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษาอย่างต่อเนื่องในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค

ศุภีพร วงษ์สุวรรณ (2543) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาครูศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษาตามแนวคิดศิลปศึกษาแบบ ดีบีเออี ของครูผู้สอนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ในด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการเตรียมความพร้อมของครูผู้สอนศิลปศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นโดยภาพรวมเกี่ยวกับการพัฒนาครูศิลปศึกษาตามแนวคิดศิลปศึกษาแบบ ดีบีเออี ในระดับเห็นด้วย เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน เมื่อพิจารณาตามแกนในแนวศิลปะ DBAE พบว่า แกนสุนทรียศาสตร์ แกนประวัติศาสตร์ และแกนศิลปะปฏิบัติ ครูเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นด้วยในแกนศิลปวิจารณ์ เมื่อพิจารณาตามประเด็นในการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า ครูเห็นด้วยในการนำความรู้พื้นฐานทางศิลปศึกษา แบบ ดีบีเออี มาพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมในการกระตุ้นให้เกิดความสนใจ และเห็นคุณค่าของ

ศิลปะที่สร้างสรรค์ และกล้าแสดงออก ส่วนด้านการเตรียมความพร้อมของครูผู้สอนศิลปะ พบว่า ความรู้พื้นฐานทางศิลปะ กลวิธีในการพัฒนาครูศิลปศึกษาที่เหมาะสมอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง สื่อที่ใช้ในการพัฒนาครูศิลปะในยุคปัจจุบัน และการวัดประเมินผลในการพัฒนาอยู่ในระดับเห็นด้วย ในการเตรียมความพร้อมในเรื่องความรู้ความเข้าใจในรูปแบบประวัติความเป็นมา และเห็นคุณค่าของศิลปะ โดยวิธีการฝึกปฏิบัติและใช้สื่อประติกรรมจำลองแบบที่ทันสมัย และวัดผลประเมินผลโดยการสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมตามวัตถุประสงค์เพื่อนำศิลปะแบบDBAE ไปบูรณาการในการสอนต่อไป

คณิงหา สุภานันท์ (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษา ตามทฤษฎี DBAE ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นโดยภาพรวมเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ตามทฤษฎี DBAE พบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในแกนความรู้ต่างๆ ตามลำดับ ดังนี้ แกนความรู้ ที่ครูศิลปศึกษาแสดงความเห็นในระดับสูงสุดคือ แกนความรู้ด้านศิลปะปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.29$) รองลงมาคือแกนความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ($\bar{X} = 4.24$) แกนความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์ ($\bar{X} = 4.21$) และแกนความรู้ที่ครูศิลปศึกษาแสดงความเห็นในระดับต่ำสุดในแกนความรู้ด้านศิลปวิจารณ์ ($\bar{X} = 4.16$)

ณริศรา พฤษะวัน (2547) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเรื่องเครื่องปั้นดินเผาโดยใช้ Discipline-Based Art Education เป็นฐาน ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดสุโขทัย การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเรื่องเครื่องปั้นดินเผาโดยใช้ Discipline-Based Art Education เป็นฐาน ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดสุโขทัย ในด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล สื่อการสอน และแหล่งการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและผู้ผลิตงานเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านเห็นด้วยอย่างมากกับแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องเครื่องปั้นดินเผา สรุปสาระสำคัญด้านต่างๆ ดังนี้ 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ : ผู้เรียนควรได้รับการส่งเสริมให้มีความรักภูมิใจ และเห็นความสำคัญของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ อันนำไปสู่การพัฒนา สืบทอดภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านสุโขทัย 2) การกำหนดเนื้อหาสาระ : ผู้เรียนควรเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติประวัติความเป็นมาของเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านในอดีต และเครื่องปั้นดินเผาสุโขทัยในปัจจุบัน 3) การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ : ผู้เรียนควรได้ไปทัศนศึกษาในแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาในชุมชน 4) การประเมินผล : ผู้เรียนสามารถอธิบายประวัติที่มาของชุมชนเครื่องปั้นดินเผาของตน

และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่เอื้ออำนวยความสะดวกในการผลิตงานเครื่องปั้นดินเผา

5) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ : ผู้เรียนได้เรียนรู้จากโบราณวัตถุ โบราณสถานในชุมชน เช่น แหล่งเตาเผาโบราณ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้ความสำคัญกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ของเครื่องปั้นดินเผาเป็นแกนนำสู่องค์ความรู้ทางสุนทรียศาสตร์ ศิลปะปฏิบัติ ศิลปวิจารณ์ และชุมชนที่ตนอาศัยอยู่

วีณา ธนาไชยสกุล (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาจิตรกรรม โดยบูรณาการวิธีการสอนศิลปศึกษาแบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐาน สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาศิลปศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอน และนักศึกษา เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนรายวิชาจิตรกรรม โดยบูรณาการวิธีการสอนศิลปศึกษาแบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐาน หรือ DBAE ในด้านครูผู้สอน ผู้เรียน ด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา วิธีสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า ผู้สอนและผู้เรียนมีความเห็นด้วยกับการจัดการเรียนการสอนวิชาจิตรกรรม โดยบูรณาการวิธีการสอนศิลปศึกษาแบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐาน ในแต่ละด้านดังนี้ 1) ผู้สอน ควรมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในกระบวนการสร้างงานจิตรกรรม และด้านประวัติศาสตร์ รวมทั้งหลักการด้านสุนทรียศาสตร์เป็นพื้นฐานในการวิจารณ์ผลงานอย่างมีเหตุผล และเชื่อถือได้ 2) ผู้เรียน ควรมีความรู้พื้นฐานด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ องค์ประกอบ และหลักสุนทรียศาสตร์เป็นพื้นฐาน รวมถึงมีทักษะการปฏิบัติงานจิตรกรรม มีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และยอมรับคำแนะนำและข้อวิจารณ์จากผู้อื่น 3) วัตถุประสงค์ ควรเป็นการเน้นกระบวนการคิดควบคู่ไปกับการปฏิบัติงานทั้งความรู้ที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา วิธีการ และทฤษฎีทางศิลปะ เน้นที่ความเข้าใจในกระบวนการสร้างผลงานจิตรกรรมอย่างเป็นขั้นเป็นตอน 4) เนื้อหาวิชา ควรประกอบไปด้วยด้านทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ศิลป์ หลักการทางสุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และการปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน 5) ด้านวิธีการสอน ควรใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนได้แสดงออกทางความคิด ค้นคว้าในสิ่งที่ตนสนใจ และมีอิสระในการแสดงออก มีการใช้วิธีการพาผู้เรียนไปดูขั้นตอน กระบวนการทำงานของศิลปิน และให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานด้วยตนเอง 6) ด้านสื่อการเรียนการสอน มีการใช้ผลงานจิตรกรรมจริง ตำราและเอกสาร มีการใช้บทวิเคราะห์ วิจารณ์ของศิลปินมาประกอบการอ้างอิง และมีการใช้คอมพิวเตอร์และสื่อสารสนเทศที่ทันสมัยมาใช้ 7) ด้านการวัดและประเมินผล ควรวัดและประเมินจากกระบวนการศึกษาค้นคว้า เอกสารบันทึกประกอบการทำงาน ผลงาน ความสามารถในการถ่ายทอดแนวความคิดออกมาเป็นผลงานได้อย่างมีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน รวมถึงมีการประเมินจากพฤติกรรมในระหว่างเรียนด้วย

จากงานวิจัยภายในประเทศ ทำให้ทราบว่า การศึกษาวิชาทางศิลปะโดยเฉพาะใน สาขาศิลปศึกษานั้นยังประสบปัญหาในแง่การจัดการเรียนการสอนที่มีหลักเกณฑ์ และรูปแบบการ เรียนการสอนนั้นมักมุ่งประเด็นไปที่การปฏิบัติงาน แต่ขาดหลักการรองรับ เช่น เนื้อหา ทฤษฎีและ แนวทางในการศึกษาข้อมูลก่อนการปฏิบัติงาน และการวิเคราะห์ วิจัยผลงานอย่างมีเหตุผล ทำให้ผู้เรียนขาดกระบวนการคิด การค้นคว้าและการสร้างผลงาน ในขณะที่เดียวกันการศึกษาวิจัยใน เรื่องของการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาแบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐานก็ได้รับความสนใจที่ เพิ่มขึ้น และพบว่าผู้ที่เป็นครูอาจารย์ทางด้านศิลปศึกษา มีความสนใจที่จะนำกระบวนการสอน ศิลปศึกษาแบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐาน ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียน แต่ในการศึกษานอกระบบหรือการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ ต่างเน้นที่ทักษะปฏิบัติ เท่านั้นและพบว่ายังไม่ได้มีการเผยแพร่หรือบูรณาการวิธีการสอนศิลปศึกษาแบบมีหลักเกณฑ์เป็น พื้นฐานให้ผู้เรียนวัยใหญ่นำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน

งานวิจัยต่างประเทศ

สโตรห์ ชาลส์ (Stroh Charl, 1989) ได้ทำการศึกษาศิลปะกับการใช้ DBAE ในระดับมหาวิทยาลัย พบว่าวงการศิลปศึกษาได้ถูกชักจูงจากงานเขียนของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ ทำให้เกิดการเน้นความสำคัญของการแสดงออกเฉพาะบุคคล ความคิดสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ โดยสัญชาตญาณ ในการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้น วิชาศิลปศึกษามีจุดมุ่งหมายสูงสุดของการ ทำงานศิลปะ (ศิลปะปฏิบัติ) คือ การเป็นตัวของตัวเอง การแสดงออกถึงลักษณะส่วนตัว พัฒนาการทางศิลปศึกษาได้เกิดกระบวนการ DBAE ที่เน้นความสำคัญของเนื้อหา ลำดับ เหตุการณ์และการบูรณาการเพื่อการศึกษาทุกด้าน ในการศึกษาระดับสูง 80% ของนักศึกษาใน สาขาศิลปศึกษากำลังเตรียมตัวสำหรับอาชีพ จำเป็นต้องปรับตัวในการศึกษา กล่าวคือบูรณาการ ระหว่างสิ่งที่ เป็นลักษณะเฉพาะตัว และหลักเกณฑ์ในการทำงานศิลปะ

ทาราน (Taran, 1997) ได้ทำการวิจัยเรื่อง DBAE จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ สิ่งท้าทาย ที่ควรได้รับการส่งเสริม โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎี DBAE ใน 3 ประเด็น คือ ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของทฤษฎี DBAE การอภิปรายและให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับ คุณลักษณะและคำจำกัดความทฤษฎี DBAE ไปสู่การปฏิบัติซึ่งทำการวิจัยโดยการสัมภาษณ์และ แจกแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า ประชากรในการวิจัยมีความคิดเห็นว่าการท้าทายที่จะ เกิดขึ้นคือในประเด็นที่ 3 ประเด็นของการนำทฤษฎี DBAE ไปสู่การปฏิบัตินั้นควรมีการส่งเสริมให้ นำไปสอนในชั้นเรียน โดยเฉพาะในด้านของการสอนศิลปวิจารณ์ และสุนทรียศาสตร์

คาฮาน (Kahane, 1993) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุรุ่นใหม่: การฝึกอบรมให้เกิดการเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผู้สูงอายุรุ่นใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ศิลปะมีคุณค่าเป็นสื่อช่วยให้ผู้สูงอายุแสดงออกถึงเรื่องราวและประสบการณ์อันมีค่าในอดีต โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- 1) ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับผู้สูงอายุ ผู้สอนควรวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนและควรมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ 2) นักการศึกษาศิลปะควรคำนึงถึงการนำกิจกรรมศิลปะเข้าไปมีบทบาทในการช่วยผ่อนคลายและให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้สูงอายุ 3) โปรแกรมที่จัดเพื่อผู้สูงอายุควรมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ครอบคลุมศิลปะแขนงจิตรศิลป์

ไบล์ (Bail, Y., 1999) ได้ทำการวิจัยเรื่องกิจกรรมศิลปะสำหรับการพัฒนาความเข้าใจก่อนวัยผู้ใหญ่ การศึกษานี้มุ่งสร้างชุดกิจกรรมศิลปะในหัวข้อความเข้าใจตนเองและผู้อื่นไปสู่การสร้างศิลปะและปฏิกิริยาสะท้อน สำหรับชีวิตก่อนวัยผู้ใหญ่ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นวัฒนธรรมและบทเรียนที่เกี่ยวกับอัตชีวประวัติ วิธีการทำงานในรูปแบบด้วยตนเอง ผู้อื่น และศิลปินร่วมสมัยที่มีชื่อเสียงเพื่อแสดงให้เห็นถึงการทำงานของศิลปิน ผลการวิจัย หัวข้อที่ถูกพิจารณา คือ 1) ลักษณะก่อนวัยผู้ใหญ่ โดยเฉพาะความพยายามที่จะสร้างความสำเร็จด้วยเอกลักษณ์ของตน 2) ศิลปะและศิลปินร่วมสมัย สัมพันธ์กับศิลปะเชิงอัตชีวประวัติและวัฒนธรรมผสมผสาน 3) ศิลปะเสมือนประสบการณ์ 4) การตีความสัมพันธ์กับคุณค่าหลังสมัยนิยมในมุมมองศิลปะ และ 5) การสอนในชั้นเรียนเป็นวัฒนธรรมที่ผสมผสาน

คริสเตนเซน (Christiansen, A.T., 2007) ศึกษาเรื่องวิถีทางของดีบีเออี : กลยุทธ์ที่ครูศิลปะนำแกนหลักพื้นฐานทางศิลปะศึกษามาใช้ในห้องเรียน งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการที่ผู้สอนศิลปะนำแกนหลักพื้นฐานทางศิลปะศึกษาไปใช้ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สำเร็จการศึกษาด้านการสอนศิลปะศึกษาตามแกนหลักพื้นฐานทางศิลปะศึกษาระหว่างปีค.ศ. 1999-2000 ทั้งระดับปริญญาตรีและโท มหาวิทยาลัยแห่งรัฐฟลอริดา กลุ่มตัวอย่างคือครูศิลปะที่ถูกเลือกมาตามเงื่อนไขในการศึกษาค้นคว้า ในช่วงศตวรรษที่ยี่สิบการเตรียมครูสอนศิลปะสำหรับการเปลี่ยนแปลงเป็นระยะๆ พบกับความท้าทายในการเจริญเติบโต ได้รับการยอมรับว่า DBAE หรือ Discipline-Based Art Education เป็นวิธีการทางทฤษฎีมากกว่าหลักสูตร เป็นผลให้ DBAE ได้รับการแก้ไขและการออกแบบเพื่อให้เหมาะกับผู้สอน ทรัพยากร โรงเรียนและสถานการณ์ในห้องเรียน โดยตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 21 ศิลปะศึกษาแบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐานสำหรับครูฝึกสอนในเวลานั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม DBAE ได้รับการบรรจุไว้ในโปรแกรมสำหรับครูในระดับอุดมศึกษา และตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยแห่งฟลอริดาได้ปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมครูฝึกสอนเพื่อการเรียนการสอนศิลปะในโรงเรียนให้ได้มีการเปลี่ยนแปลง มีการ

ตอบสนองระหว่างผู้เรียนและครูผู้สอนศิลปะ อีกทั้งปัจจุบันศิลปศึกษาทางอเมริกาเหนือนำหลักคำสอนพื้นฐานของ DBAE ไปรวมอยู่ในหลักสูตรศิลปศึกษาแล้ว

เจมส์ (James, K.L., 2008) ได้ศึกษาเรื่องศิลปศึกษาแนวคิดใหม่สำหรับผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาสมาคม U3A มหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนีย สรุปไว้ว่าเนื่องจากประชากรวัยชรากำลังเติบโตขึ้น ในปี 2030 หนึ่งในห้าของชาวอเมริกันจะมีอายุ 65 ปี ในจำนวนนี้ของผู้สูงอายุคือผู้ที่มีความสนใจในการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะและงานฝีมือ การศึกษานี้เกี่ยวกับศิลปศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ในการวิจัยนี้ตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับศิลปศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ และได้บรรยายประเภทของโปรแกรมในปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจที่มหาวิทยาลัยบริติช ซึ่ง U3A คือสมาคมที่มีผู้สูงอายุเป็นสมาชิก (อายุมากกว่า 50 ปี) เข้ามาแบ่งปันความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์และความสนใจโดยเรียนรู้จากคนอื่น บนพื้นฐานความคิดที่ว่าผู้ที่มีอายุมากเป็นคนที่สังสรรค์และมีความรู้มากมายมาร่วมกันแบ่งปันความรู้ในสมาคม U3A ที่นั่นไม่มีครูและไม่มีการเรียน มีเพียงสมาชิกที่มาร่วมกันแบ่งปันความรู้ร่วมกัน โดยผู้วิจัยใช้เวลา 5 เดือนศึกษาและสังเกตการณ์สมาคม U3A เกี่ยวกับโปรแกรมศิลปะและงานฝีมือ ผู้วิจัยมีส่วนร่วมในการสังเกตและสัมภาษณ์ วัตถุประสงค์ของงานวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาประสบการณ์ศิลปะในสมาคม U3A และสำรวจหาแนวทางใหม่เพื่อสร้างกรอบความคิดสำหรับศิลปศึกษาผู้ใหญ่ มุ่งให้ทางเลือกในแนวคิดปัจจุบัน การวิจัยนี้ได้ศึกษาบทความงานวิจัยเกี่ยวกับศิลปศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อเปรียบเทียบกับสมาคม U3A นำไปสู่การตรวจสอบที่ยังไม่มีคำตอบก่อนหน้านี้และข้อสมมติฐานในงานวิจัย การศึกษานี้ได้สำรวจสมาชิกในสมาคม รวมทั้งการสอน การเรียน การเรียนรู้ประโยชน์และแรงจูงใจ รวมทั้งการแบ่งปัน ตัวแทนของผู้สูงอายุ และด้านสังคม เพื่อนำไปสู่ศิลปศึกษาสำหรับผู้สูงอายุในอนาคต

เกรียร์ (Greer, N., 2012) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนพื้นที่อะคริลิกเพื่อประเมินผลแนวคิดการเรียนศิลปะสำหรับผู้สูงอายุชาวอเมริกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงผลของการสอนวาดภาพระบายสีที่มีผลต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ของผู้เข้าร่วมโครงการ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือผู้สูงอายุที่มีรายรับจำกัด ในซานอันโตนิโอ, มลรัฐเท็กซัส วิธีการดำเนินการวิจัยครั้งนี้คือ การสำรวจข้อมูลเวลากว่า 14 เดือน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ การสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างและการร่วมสังเกตการณ์ พบว่าความหมายของศิลปะ อายุและสุขภาพ และประสบการณ์ในห้องเรียนจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านบวกของจิตใจภายในสู่ภายนอกคือสังคม รวมถึงศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เข้าร่วมโครงการ การเข้าร่วมปรับปรุงดูแลสุขภาพจิตของผู้สูงวัย การอยู่ร่วมกันในสังคม การรู้จักตนเอง การเพิ่มขีดความสามารถ และความรู้สึกสงบและผ่อนคลาย ผลสรุปผลการวิจัยคือ ด้านโครงสร้างของการจัดการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมฟรี

โดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เพื่อยกระดับผู้สูงวัยให้มีพยาบาลดูแลที่บ้าน รวมถึงโอกาสอย่างต่อเนื่องสำหรับการเรียนการสอนศิลปะเพื่อนำไปประกอบอาชีพได้อย่างสร้างสรรค์

จากการศึกษาผลงานวิจัยในต่างประเทศ ทำให้พบว่า ในปัจจุบันมีการศึกษาในเรื่องของกระบวนการสร้างผลงานศิลปะ ไม่ได้เป็นเพียงแค่การแสดงออกทางอารมณ์ออกมาเป็นผลงานศิลปะเท่านั้น แต่ยังมีกระบวนการศึกษาค้นคว้าและการวิเคราะห์สังเคราะห์ด้านคุณค่า ความงามและความคิดเข้ามาประกอบด้วย สำหรับการเรียนการสอนแกนหลักพื้นฐานทางศิลปศึกษา(DBAE) ทั้งระดับมัธยมศึกษาหรืออุดมศึกษา ต่างให้ความสนใจกับการบูรณาการนำใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและการสร้างสรรค์ในวิชาศิลปะปฏิบัติ แต่ทั้งนี้ในการค้นคว้าข้อมูลงานวิจัยในต่างประเทศยังไม่พบงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษานอกระบบ การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีหรือศิลปศึกษาสำหรับผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ที่นำแกนหลักพื้นฐานทางศิลปศึกษาไปประยุกต์ใช้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Study) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอາชีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE โดยทำการดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น
2. การกำหนดกลุ่มประชากร
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. ลักษณะของเครื่องมือวิจัย
5. การรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ผลข้อมูล
7. การวางแผนการจัดกิจกรรมฯ ที่สอดคล้องกับความต้องการ
8. การนำเสนอผลการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสาร บทความ หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้นสำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE

2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร (Population)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนฝึกอาชีพ กรุงเทพมหานคร ที่เปิดสอนหมวดศิลปกรรม จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ ดินแดง 2 บางรัก หลวงพ่อทวีศักดิ์ และอาทร สังฆะวัฒนะ ซึ่งประกอบไปด้วย

2.1.1 ผู้เรียน เป็นบุคคลทั่วไปที่เข้าเรียนหลักสูตรระยะสั้น โรงเรียนฝึกอาชีพ กรุงเทพมหานคร หมวดศิลปกรรม ทั้ง 4 แห่ง ในรายวิชาศิลปปะการวาดภาพ รายวิชาการพิมพ์ผ้าบาติกและมัดย้อม รายวิชาการพิมพ์แก้ว

2.1.2 ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นผู้วางแผนหลักสูตรทางวิชาการและการอบรมของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร เปิดสอนหมวดศิลปกรรมทั้ง 4 แห่ง

2.1.3 ผู้สอน ซึ่งเป็นครูชำนาญการหรือวิทยากร ซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบการสอน หลักสูตรระยะสั้นในหมวดศิลปกรรม รายวิชาศิลปะการวาดภาพ รายวิชาการพิมพ์ผ้าบาติกและมัดย้อม รายวิชาการพิมพ์แก้ว มี 4 แห่ง

2.1.4 ผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษา ซึ่งเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์การสอนศิลปศึกษา หรือการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น มีเกณฑ์ในการเลือกดังนี้

- ผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการ ทางด้านศิลปศึกษาหรือมีผลงานทางวิชาการ หนังสือ ตำรา หรืองานวิจัยที่เผยแพร่ในวงวิชาการอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 10 ปี
- อาจารย์ผู้สอนวิชาทัศนศิลป์ หรือจิตรกรรม ที่มีประสบการณ์และหรือมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 10 ปี
- มีความยินดีและให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

2.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample)

ผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่

ผู้เรียนที่เรียนอยู่ในหมวดศิลปกรรม (ประกอบด้วยรายวิชาศิลปะการวาดภาพ รายวิชาการพิมพ์ผ้าบาติกและมัดย้อม รายวิชาการพิมพ์แก้ว ตามลำดับ) โรงเรียนฝึกอາชีพกรุงเทพมหานคร 4 แห่ง คือ ดินแดง 2 บางรัก หลวงพ่อทวีศักดิ์ และอาทร สังฆะวัฒนะ โดยใช้ตารางกำหนดกลุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปของไคซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) จำนวน 40 คน มีรายละเอียดดังนี้

- โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ดินแดง 2 หมวดศิลปกรรม รายวิชาการพิมพ์ผ้าบาติกและมัดย้อม รอบเช้าและบ่าย จำนวน 10 คน
- โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร บางรัก หมวดศิลปกรรม รายวิชาศิลปะการวาดภาพ รอบบ่ายและค่ำ จำนวน 10 คน
- โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร หลวงพ่อทวีศักดิ์ หมวดศิลปกรรม รายวิชาการพิมพ์ผ้าบาติกและมัดย้อม รายวิชาการพิมพ์แก้ว รอบบ่าย จำนวน 10 คน
- โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร อาทร สังฆะวัฒนะ หมวดศิลปกรรม รายวิชาการพิมพ์ผ้าบาติกและมัดย้อม รอบเช้าและบ่าย จำนวน 10 คน

3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการวิจัยขึ้น โดยศึกษาจากกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องคือ กรอบแนวคิดการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาและทฤษฎีทางการเรียนการสอนทั่วไป การเรียนการสอน สำหรับผู้ใหญ่ ทฤษฎีเกี่ยวกับศิลปะศึกษาที่มีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐาน (DBAE) ที่ได้จากเอกสาร และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ พัฒนามาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

3.1 แบบสอบถามสำหรับผู้เรียน และบุคคลที่เกี่ยวข้องได้แก่ ผู้สอนหมวดศิลปกรรม และผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษานำร่องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี หลักสูตรระยะสั้นที่ตรงตามความต้องการของผู้เรียน

3.2 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้สอนในหมวดศิลปกรรม ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาศีพ กรุงเทพมหานคร และผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะศึกษา เป็นการศึกษานำร่องและนำมาช่วยสนับสนุนในการอภิปรายผลการวิจัย

3.3 แบบสังเกตและบันทึกสภาพการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี หลักสูตรระยะสั้น โดยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตและจดบันทึกด้วยตนเอง

4 การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีวิธีการและขั้นตอนในการพัฒนาเครื่องมือ ดังนี้

4.1 แบบสอบถาม

4.1.1 แบบสอบถามสำหรับผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝึกอาศีพ กรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 เป็นแบบเลือกตอบ เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบเลือกตอบเกี่ยวกับความต้องการการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE จำนวน 15 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ในปัจจุบัน ทั้ง 5 ประเด็น คือด้าน วัตถุประสงค์ ด้านเนื้อหาสาระ ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการประเมินผล จำนวน 45 ข้อ โดยกำหนดค่าของคะแนนจากแบบสอบถามเป็น 5 ระดับ คือ

5 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด หรือเห็นด้วยมากที่สุด

4 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก หรือเห็นด้วยมาก

3 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง หรือเห็นด้วยปานกลาง

2 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย หรือเห็นด้วยน้อย

1 หมายถึง ไม่เหมาะสม หรือไม่เห็นด้วย

นำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย \bar{X} และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยนำค่าเฉลี่ย \bar{X} มาแปลความหมายโดยถือเกณฑ์ดังนี้

4.51 – 5.00 = เห็นด้วยมากที่สุด

3.51 – 4.50 = เห็นด้วยมาก

2.51 – 3.50 = เห็นด้วยปานกลาง

1.51 – 2.50 = เห็นด้วยน้อย

0 – 1.50 = ไม่เห็นด้วย

ตอนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ทั้ง 5 ประเด็น

แบบสอบถามสำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม ในหมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝึกออาซีพกรุงเทพมหานคร ได้แก่

4.1.2 แบบสอบถามสำหรับผู้สอนในหมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝึกออาซีพ

กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 เป็นแบบเลือกตอบ เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 8 ข้อ และคำถามเกี่ยวกับข้อมูลการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น จำนวน 5 ข้อรวม 12 ข้อ

ตอนที่ 2 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี หลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE จำนวน 5 ข้อ

4.1.3 แบบสอบถามสำหรับผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกออาซีพกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 เป็นแบบเลือกตอบ เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี หลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE จำนวน 5 ข้อ

4.2 แบบสัมภาษณ์ สำหรับผู้สอนในหมวดศิลปกรรม ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกออาชีพ กรุงเทพมหานคร และผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการ เป็นลักษณะคำถามแบบกึ่งมีโครงสร้าง เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและข้อเสนอแนะของการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE ทั้ง 5 ประเด็น คือด้านวัตถุประสงค์ ด้านเนื้อหาสาระ ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการประเมินผล

4.3 แบบสังเกต เป็นเครื่องมือสำหรับผู้วิจัยที่ใช้บันทึกสิ่งที่ได้จากการสังเกตตามสภาพที่เป็นจริงของการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น เป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี ตามประเด็น 5 ประเด็นคือด้านวัตถุประสงค์ ด้านเนื้อหาสาระ ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการประเมินผล

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยได้ลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎี DBAE หลักสูตรระยะสั้นของโรงเรียนฝึกออาชีพ กรุงเทพมหานคร การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษา การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามสำหรับผู้เรียน ผู้สอนในหมวดศิลปกรรม ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกออาชีพ กรุงเทพมหานคร

2. นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 มาสร้างเครื่องมือวิจัยที่ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านวัตถุประสงค์ ด้านเนื้อหาสาระ ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล มีรายละเอียดดังนี้

2.1 แบบสอบถาม : สร้างโดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายการวิจัยให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการ โดยสร้างแบบสอบถามจำนวน 64 ข้อ แบ่งเป็นข้อมูลทั่วไปของผู้เรียน 4 ข้อ ความต้องการของผู้เรียนต่อการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี 15 ข้อ และการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี ที่มีองค์ประกอบ 5 ด้าน 45 ข้อ

2.2 แบบสัมภาษณ์ : ศึกษาหลักและวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อกำหนดขอบข่ายในการสัมภาษณ์ผู้สอน ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกออาชีพกรุงเทพมหานคร และผู้เชี่ยวชาญ โดยครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ ด้าน วัตถุประสงค์ ด้านเนื้อหาสาระ ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล

2.3 แบบสังเกต : เป็นเครื่องมือสำหรับผู้วิจัยที่ใช้บันทึกสิ่งที่ได้จากการสังเกตตามสภาพที่เป็นจริงของการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น เป็นการสังเกตแบบ

ไม่มีส่วนร่วม ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี ตามประเด็น 5 ประเด็นคือด้านวัตถุประสงค์ ด้านเนื้อหาสาระ ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการประเมินผล

3. นำแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต ไปตรวจสอบความเชื่อมั่น โดยผู้วิจัยไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความตรง และความเหมาะสม แล้วจึงนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหาและการใช้ภาษา เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยมีเกณฑ์การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความเหมาะสมของเครื่องมือในการวิจัยดังนี้

- ผู้วิจัย / นักวิชาการที่มีผลงานทางวิชาการ หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบ การจัดการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ ที่เผยแพร่ในวงการวิชาการไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 2 คน

- ผู้สอน / อาจารย์ที่สอนเกี่ยวกับศิลปศึกษา หรือผู้มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมศิลปศึกษา ไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 3 คน

4. แก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try-Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีความใกล้เคียง ได้แก่ 1) ผู้เรียนที่ศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร เขตจตุจักร รายวิชาศิลปะจำนวน 10 คนและที่วิทยาลัยสารพัดช่างสีพระยา (เอี่ยมลออ) จำนวน 10 คน รวม 20 คน 2) ผู้สอนที่ศูนย์ฝึกอาชีพ กรุงเทพมหานคร เขตจตุจักร รายวิชาศิลปะ และที่วิทยาลัยสารพัดช่างสีพระยา (เอี่ยมลออ) รวม 2 คน 3) ผู้อำนวยการ/ผู้บริหารที่ศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร เขตจตุจักร และที่วิทยาลัยสารพัดช่างสีพระยา (เอี่ยมลออ) รวม 2 คน 4) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปศึกษา/การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี ที่วิทยาลัยเพาะช่าง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตเพาะช่าง จำนวน 1 คน

5. หาความเที่ยงของแบบสอบถาม (Reliability) แล้วนำข้อมูลมาคำนวณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป การวิจัยทางสังคมศาสตร์บนเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (SPSS/PS Statistical Package for the Social Sciences / Personal Computer) โดยหาค่าความสอดคล้องภายในแบบสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach's Alpha, 1972 อ้างถึงใน ประคอง กรรณสูตร, 2542) จากสูตร

$$\alpha = \left[\frac{k}{k-1} \right] \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_x^2} \right]$$

เมื่อ	α	แทน ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม
	K	แทน จำนวนข้อของแบบสอบถาม
	$\sum S^2_i$	แทน ผลรวมค่าความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
	S^2_x	แทน ค่าความแปรปรวนของคะแนนของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

เมื่อคำนวณแล้วได้ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามเท่ากับ 0.967 แสดงว่าแบบสอบถามชุดนี้มีความเที่ยงสูงเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการศึกษาวิจัย

เกณฑ์การแปรผล ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ มีดังนี้ (อ้างใน เกียรติสุตา ศรีสุข, 2544)

0.00 – 0.20 = ความเชื่อมั่นต่ำมาก / ไม่มีเลย

0.21 – 0.40 = ความเชื่อมั่นต่ำ

0.41 – 0.70 = ความเชื่อมั่นปานกลาง

0.71 – 1.00 = ความเชื่อมั่นสูง

6. นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้แล้ว ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ เพื่อจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ต่อไป

5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในการทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย เพื่อออกหนังสือถึงสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นต้นสังกัดของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร และออกหนังสือถึงหน่วยงาน/บุคคลที่เกี่ยวข้องตามลำดับ และผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษานำร่อง โดยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในฐานะผู้เรียนวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น ในหมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร และการสัมภาษณ์ผู้สอน ผู้เรียน อย่างไม่เป็นทางการเพื่อจะนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความสอดคล้องในคำถามและคำตอบที่คาดว่าจะได้จากการสอบถาม การสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลจริง และเพื่อเป็นการทำความเข้าใจกับกลุ่มประชากร ใช้เวลาศึกษา 1 คอร์สเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการสังเกตการณ์กลุ่มประชากรที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับประชากรที่ใช้ในการวิจัย ตามสถานที่ดังต่อไปนี้

1) การวาดภาพระบายสีน้ำเบื้องต้นสำหรับบุคคลทั่วไป สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2) การอบรมวาดภาพขั้นพื้นฐานแก่บุคคลทั่วไป ครั้งที่ 11/2555 โดยภาควิชาจิตรกรรม คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

3) การวาดเขียนขั้นพื้นฐาน หลักสูตรระยะสั้น ประเภทวิชาศิลปกรรม วิทยาลัยสารพัดช่างสี่พระยา (เอี่ยมละออ)

4) วิชางานศิลปะ ศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตจตุจักร (ยูเนี่ยนมอลล์) โดยพยายามสังเกตพร้อมซักถามผู้เรียนอย่างไม่เป็นทางการ

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นและสำรวจความต้องการของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม ต่อการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE

ขั้นตอนที่ 4 การสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้สอน และผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษา เป็นการสัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลมาอธิบายตามประเด็นคำถามสัมภาษณ์ และหาข้ออธิบายตามประเด็นที่ได้เพิ่มเติมจากการสังเกตการณ์ ประมวลสรุปเพื่อการนำเสนอข้อมูลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 รวบรวมข้อมูลจากการสอบถาม สัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ นำมาสรุปประมวลผล เพื่อได้แนวทางการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE สำหรับโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน

6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 สูตรการหาค่าร้อยละ

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนผู้ตอบ}}{\text{จำนวนผู้ตอบทั้งหมด}} \times 100$$

6.2 สูตรการหาค่าเฉลี่ย

$$\bar{x} = \frac{\sum fx}{N}$$

$$\bar{x} = \text{ค่าเฉลี่ย}$$

$$f = \text{ความถี่ของคะแนน}$$

$$x = \text{ค่านำหนักของคำตอบคิดเป็น 5 4 3 2 1}$$

$$N = \text{จำนวนประชากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด}$$

(ประคอง กรรณสูตร, 2528)

6.3 สูตรการหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$$S.D. = \sqrt{\frac{N\sum fx^2 - (\sum fx)^2}{N(N-1)}}$$

S.D = ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\sum fx^2$ = ผลบวกของผลคูณระหว่างคะแนนกับความถี่ของคะแนน
ยกกำลังสอง

$(\sum fx)^2$ = ผลบวกของผลคูณระหว่างคะแนนกับความถี่ของคะแนนนั้นทั้งหมด
ยกกำลังสอง

N = จำนวนประชากรที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

(เอมอร์ จังศิริพรปกรณ์, 2550)

7 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมवादภาพระบายนีในหลักสูตรระยะสั้นสำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝีกอาชีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE ในครั้งนี้ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์บนเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (SPSS/PS Statistical Package for the Social Sciences / Personal Computer) แบ่งเป็นการวิเคราะห์ตามเครื่องมือดังนี้

7.1 แบบสอบถามสำหรับผู้เรียน

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการประมวลผลข้อมูลเป็นหมวดหมู่ นำมาแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ข้อมูลแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) นำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

7.2 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้สอน ผู้อำนวยการโรงเรียนฝีกอาชีพกรุงเทพมหานคร และผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้สอน เกี่ยวกับความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมवादภาพระบายนี หลักสูตรระยะสั้น นำมาหาค่าความถี่ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแล้วนำเสนอในรูปแบบความเรียง

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษา เกี่ยวกับความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมวาดภาพพระบายสี หลักสูตรระยะสั้น นำมารวบรวม วิเคราะห์แยกประเภท และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบความเรียง

7.3 แบบสังเกตการณ์

ข้อมูลจากการสังเกตการจัดกิจกรรมวาดภาพพระบายสี หลักสูตรระยะสั้น นำมา รวบรวม วิเคราะห์แยกประเภท และนำเสนอในรูปแบบความเรียง

8. การสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยนำเสนอในรูปแบบตาราง ความเรียง จากการวิเคราะห์ข้อมูลตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้คือ ศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการในการจัดกิจกรรม วาดภาพพระบายสี หลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพกททชฯ และนำเสนอแนว ททางการจัดกิจกรรมวาดภาพพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE เพื่อให้ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับ นักศึกษาโรงเรียนฝึกอາชีพรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและความต้องการของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมวาด ภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE ที่มีองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ ด้าน วัตถุประสงค์ ด้านเนื้อหาสาระ ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อ ด้านการวัดและประเมินผล มีรายละเอียด ดังนี้

- 1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝึกอาชีพรุงเทพมหานคร
- 1.2 สำรวจความต้องการของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี หลักสูตร ระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาด ภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสังเกตสภาพปัจจุบันของโรงเรียนฝึกอาชีพร ุงเทพมหานคร บางรัก และสถานที่อื่นที่มีการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามตามแนวทฤษฎี DBAE

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE

1.1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 3 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้เรียน (n= 40)

ข้อ	ข้อมูลทั่วไป	ความถี่	ร้อยละ
1. เพศ			
• ชาย		7	17.5
• หญิง		33	82.5
2. อายุ			
• 15-25 ปี		2	5
• 16-35 ปี		4	10
• 36-45 ปี		13	32.5
• 46-55 ปี		12	30
• 56-65 ปี		9	22.5
• 66 ปีขึ้นไป		0	0
3. อาชีพ			
• เกษียณอายุ / แม่บ้าน /ว่างงาน		24	60
• เจ้าของกิจการ		4	10
• พนักงาน / รับจ้าง		10	25
• อื่นๆ		2	5
4. การศึกษาสูงสุด			
• ประถมศึกษา		0	0
• มัธยมศึกษา / ปวช.		5	12.5
• อนุปริญญา / ปวส.		6	15
•ปริญญาตรี		29	73.5

จากตารางที่ 3 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร สรุปข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามได้ดังนี้

จากตารางที่ 3 พบว่าผู้เรียน 40 คน ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นหญิง ร้อยละ 82.5 เพศชาย ร้อยละ 17.5 ส่วนใหญ่อายุอยู่ระหว่าง 36-45 ปี ร้อยละ 32.5 รองลงมาคือ อายุระหว่าง 46-55 ปี ร้อยละ 30 และอายุระหว่าง 56-65 ปี ร้อยละ 22.5 ส่วนใหญ่เกษียณอายุหรือแม่บ้านว่างงาน ร้อยละ 60 รองลงมาคือ พนักงานหรือรับจ้างอิสระ ร้อยละ 25 และเป็นเจ้าของกิจการ ร้อยละ 10 ระดับการศึกษาของผู้เรียน ส่วนใหญ่จบปริญญาตรี ร้อยละ 73.5 รองลงมาคือ อนุปริญญา/ปวส. ร้อยละ 15 และมัธยมศึกษา/ปวช. ร้อยละ 12.5 ตามลำดับ

1. 2 ข้อมูลจากการสำรวจความต้องการของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝึกอาชีพ กรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี หลักสูตรระยะสั้นตามแนวทฤษฎี DBAE

ตารางที่ 4 ความต้องการของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม

ข้อ	ข้อมูลเบื้องต้น	ความถี่	ร้อยละ
1.	เหตุผลในการมาเข้าร่วมกิจกรรมฯ		
	• ใช้ประกอบอาชีพหลัก	1	2.5
	• ใช้ประกอบอาชีพเสริม	3	7.5
	• หาความรู้เพิ่มเติม	25	62.5
	• ใจรัก	22	55
	• ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	27	67.5
	• อื่นๆ	4	10
2.	มีความรู้ในด้านศิลปศึกษา ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมฯ		
	• มีความรู้มาบ้าง	18	45
	• ไม่มีความรู้มาก่อน	22	55
3.	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมฯ เคยทำกิจกรรมศิลปศึกษาประเภท		
	• การวาดภาพลายเส้น	10	25
	• การวาดภาพแลพระบายสี	14	35
	• การพิมพ์ภาพ	1	2.5
	• การปั้นและการแกะสลัก	3	7.5

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อ	ข้อมูลเบื้องต้น	ความถี่	ร้อยละ
4.	สนใจกิจกรรมวาดภาพระบายสีประเภท		
	• ภาพเหมือนจริง (Realistic Painting) เช่น ภาพสัตว์ต่างๆ	16	40
	• ภาพคนเหมือนครึ่งตัว (Portrait Painting)	10	25
	• ภาพคนเหมือนเต็มตัว (Figure Painting)	11	27.5
	• ภาพหุ่นนิ่ง (Still Life Painting) เช่น ดอกไม้ ผลไม้ สิ่งของ	19	47.5
	• ภาพภูมิประเทศ (Landscape Painting) เช่น ภาพทิวทัศน์ ภาพอาคารสถานที่	23	57.5
	• ภาพเลียนแบบศิลปินมีชื่อเสียง (Re-product)	5	12.5
	• ภาพนามธรรม (Abstract Painting) เช่น ภาพตัดทอนทรง	5	12.5
	• ภาพจินตนาการ (Imaginative Painting) เช่น ภาพตาม ความคิดจินตนาการ	9	22.5
	• อื่นๆ	3	7.5
5.	กิจกรรมวาดภาพระบายสี สนใจใช้สีประเภท		
	• สีเทียน	1	2.5
	• สีโปสเตอร์	5	12.5
	• สีน้ำมัน	16	40
	• สีอะคริลิก	15	37.5
	• สีน้ำ	28	70
	• สีฝุ่น	4	10
	• อื่นๆ	5	12.5
6.	กิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ต้องการเรียนรู้		
	• อันดับ 1 เรียนรู้เทคนิคในการวาดภาพระบายสีประเภท ต่างๆ	37	92.5
	• อันดับ 2 หลักการทางศิลปะ เพื่อสุนทรีย์ะในการชมงาน ศิลปะให้เข้าใจมากขึ้น	23	57.5
	• อันดับ 3 การวิจารณ์งานศิลปะอย่างถูกต้องตามหลักการ	12	30
	• อันดับ 4 ประวัติความเป็นมาของศิลปินที่มีชื่อเสียง	9	22.5

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อ	ข้อมูลเบื้องต้น	ความถี่	ร้อยละ
7.	ความรู้ที่ช่วยส่งเสริมให้การวาดภาพระบายสีดียิ่งขึ้น		
	• อันดับ 1 ด้านทฤษฎีสี	24	60
	• อันดับ 2 ด้านองค์ประกอบศิลป์	23	57.5
	• อันดับ 3 ด้านสุนทรียศาสตร์	21	52.5
	• อันดับ 4 ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์	20	50
	• อันดับ 5 ด้านศิลปวิจารณ์	19	47.5
8.	ระยะเวลาที่คิดว่าเหมาะสมในการทำกิจกรรมฯ ที่วันต่อสัปดาห์		
	• 1 วัน	8	20
	• 2 วัน	3	7.5
	• 3 วัน	7	17.5
	• 4 วัน	2	5
	• 5 วัน	16	40
	• 6 วัน	0	0
	• ทุกวัน	3	7.5
9.	ระยะเวลาที่คิดว่าเหมาะสมในการทำกิจกรรมฯ วันละกี่ชม.		
	• 4 ชั่วโมง	2	5
	• 3 ชั่วโมง	16	40
	• 2 ชั่วโมง	8	20
	• 1 ชั่วโมง	0	0
	• ครึ่งวัน	8	20
	• ทั้งวัน	2	5
10.	ระยะเวลาที่คิดว่าเหมาะสมในการทำกิจกรรมฯ ภายในกี่เดือน		
	• 2 เดือน	10	25
	• 3 เดือน	6	15
	• 6 เดือน	5	12.5
	• 1 ปี	6	15

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อ	ข้อมูลเบื้องต้น	ความถี่	ร้อยละ
11.	การจัดกิจกรรมฯ ควรมีวิธีการสอนอย่างไร		
	<ul style="list-style-type: none"> ผู้สอนสาธิตพร้อมอธิบายก่อน แบ่งระดับขั้นต้น ขั้นกลาง ขั้นสูง ทำกิจกรรมตามความสามารถผู้เรียน 	26	65
	<ul style="list-style-type: none"> ผู้สอนสาธิตพร้อมอธิบายก่อน ไม่ควรแบ่งชั้น ให้ทำกิจกรรมเหมือนกัน 	8	20
	<ul style="list-style-type: none"> ไม่ออกความคิดเห็น 	6	15
12.	การจัดกิจกรรมฯ ควรมีประเมินผลงานอย่างไร		
	<ul style="list-style-type: none"> ให้ผู้สอนวิจารณ์ และแนะนำในขณะที่กำลังทำงานอยู่ 	31	77.5
	<ul style="list-style-type: none"> ให้ผู้สอนวิจารณ์ แนะนำ และประเมินผลหลังจากงานเสร็จที่ละชิ้น หรือเมื่อเกิดข้อสงสัย 	10	25
	<ul style="list-style-type: none"> ให้ผู้สอนวิจารณ์ แนะนำ และประเมินผลหลังจากจบคอร์ส 	4	10
13.	หลังจากจบกิจกรรมฯ ต้องการให้มีการจัดแสดงผลงาน		
	<ul style="list-style-type: none"> ต้องการ 	17	42.5
	<ul style="list-style-type: none"> ไม่ต้องการ 	17	42.5
	<ul style="list-style-type: none"> เฉยๆ 	6	15
14.	สิ่งที่ต้องการหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมฯ		
	<ul style="list-style-type: none"> ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน 	29	72.5
	<ul style="list-style-type: none"> ได้เพื่อนกลุ่มใหม่ 	21	52.5
	<ul style="list-style-type: none"> ได้ความสามารถเพิ่มเติม 	34	85
	<ul style="list-style-type: none"> ได้นำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ 	7	17.5
	<ul style="list-style-type: none"> ได้นำความรู้เพื่อการศึกษาต่อ 	3	7.5
	<ul style="list-style-type: none"> อื่นๆ 	7	17.5

จากตารางที่ 4 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE สรุปได้ดังนี้

เหตุผลของการมาสมัครเรียนของผู้เรียนส่วนใหญ่คือ ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ร้อยละ 67.5 รองลงมาคือ ต้องการหาความรู้เพิ่มเติม ร้อยละ 62.5 และมีใจรักศิลปะ ร้อยละ 55 ตามลำดับ ก่อนที่จะมาเข้าร่วมกิจกรรมวาดภาพระบายสี ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ทางศิลปะศึกษามาก่อน ร้อยละ 55 มีความรู้พื้นฐานทางศิลปะ ร้อยละ 45 ตามลำดับ

ก่อนที่จะมาเข้าร่วมกิจกรรมวาดภาพระบายสี ผู้เรียนส่วนใหญ่ความรู้ที่มีมาก่อนคือ การวาดภาพระบายสี ร้อยละ 35 รองลงมาคือ การวาดภาพลายเส้น ร้อยละ 25 การปั้นและแกะสลัก ร้อยละ 7.5 และการพิมพ์ภาพ ร้อยละ 2.5 ตามลำดับ ผู้เรียนส่วนใหญ่สนใจวาดภาพระบายสีประเภท ภาพภูมิประเทศ เช่น ภาพทิวทัศน์ อาคารสถานที่ ร้อยละ 57.5 รองลงมาคือ ภาพหุ่นนิ่ง เช่น ดอกไม้ ผลไม้ สิ่งของ ร้อยละ 47.5 และ ภาพเหมือนจริงเช่น ภาพสัตว์ต่างๆ ร้อยละ 40 ตามลำดับ

ผู้เรียนส่วนใหญ่สนใจระบายสีประเภทสีน้ำ ร้อยละ 70 รองลงมาคือ สีน้ำมัน ร้อยละ 40 และสีอะคริลิก ร้อยละ 37.5 ตามลำดับ ผู้เรียนส่วนใหญ่ต้องการเรียนรู้เทคนิคในการวาดภาพระบายสีประเภทต่างๆ เป็นอันดับ 1 ร้อยละ 92.5 รองลงมาอันดับ 2 คือต้องการเรียนรู้หลักการทางศิลปะเพื่อสุนทรีย์ะในการชมงานศิลปะให้เข้าใจมากขึ้น ร้อยละ 57.5 และอันดับ 3 คือต้องการวิจารณ์งานศิลปะอย่างถูกต้องตามหลักการ ร้อยละ 30 และอันดับ 4 คือ ต้องการรู้ประวัติความเป็นมาของศิลปินที่มีชื่อเสียง ร้อยละ 22.5 ตามลำดับ ผู้เรียนส่วนใหญ่คิดว่าความรู้ที่ช่วยส่งเสริมให้การวาดภาพระบายสีดียิ่งขึ้น อันดับ 1 คือด้านทฤษฎีสี ร้อยละ 60 รองลงมาอันดับ 2 คือด้านองค์ประกอบศิลป์ ร้อยละ 57.5 อันดับ 3 คือด้านสุนทรียศาสตร์ ร้อยละ 52.5 อันดับ 4 คือด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ร้อยละ 50 และอันดับ 5 คือด้านศิลปะวิจารณ์ ร้อยละ 47.5 ตามลำดับ

ระยะเวลาที่ผู้เรียนคิดว่าเหมาะสมในการทำกิจกรรมฯ ผู้เรียนส่วนใหญ่คิดว่าทำกิจกรรม 5 วันต่อสัปดาห์ ร้อยละ 40 รองลงมาคิดว่าทำกิจกรรม 1 วันต่อสัปดาห์ ร้อยละ 20 และคิดว่า 3 วันต่อสัปดาห์ ร้อยละ 17.5 ตามลำดับระยะเวลาที่ผู้เรียนคิดว่าเหมาะสมในการทำกิจกรรมฯ ส่วนใหญ่คิดว่าวันละ 3 ชั่วโมง ร้อยละ 40 รองลงมาคือ วันละ 2 ชั่วโมง และครึ่งวัน ร้อยละ 20 ตามลำดับ

ระยะเวลาที่ผู้เรียนคิดว่าเหมาะสมในการทำกิจกรรมฯ ส่วนใหญ่คิดว่าน่าจะจบหลักสูตรใน 2 เดือน ร้อยละ 25 รองลงมาคือ คิดว่าน่าจะจบหลักสูตรใน 3 เดือน หรือจบภายใน 6 เดือน ร้อยละ 15 ตามลำดับ ในการจัดกิจกรรมฯ ผู้เรียนส่วนใหญ่คิดว่าควรมีวิธีสอนอันดับ 1 คือให้ผู้สอนสาธิตพร้อมอธิบาย และจัดแบ่งเป็นระดับขั้นต้น ขั้นกลาง ขั้นสูง ทำกิจกรรมตามความสามารถผู้เรียน ร้อยละ 65 รองลงมาคือ ผู้สอนสาธิตพร้อมอธิบายก่อน ไม่ควรแบ่งชั้น ให้ทำกิจกรรมเหมือนกัน ร้อยละ 20 และไม่ออกความเห็น ร้อยละ 15 ตามลำดับ ผู้เรียนส่วนใหญ่ต้องการให้มีการประเมินผลงาน คือต้องการให้ผู้สอนวิจารณ์และแนะนำในขณะที่กำลังทำงานอยู่ ร้อยละ 77.5 รองลงมาคือ ให้ผู้สอนวิจารณ์ แนะนำและประเมินผลหลังจากงานเสร็จที่ละชิ้น ร้อยละ 25 ให้

ผู้สอนวิจารณ์แนะนำ และประเมินผลหลังจากจบคอร์ส ร้อยละ 10 ตามลำดับ หลังจากทำกิจกรรม
 ๕ จบหลักสูตร ผู้เรียนต้องการให้มีการจัดแสดงผลงาน เท่ากับไม่ต้องการ ร้อยละ 42.5 และเฉยๆ
 ร้อยละ 15 ตามลำดับ สิ่งที่ผู้เรียนต้องการเมื่อมาร่วมกิจกรรมวาดภาพระบายสี ส่วนใหญ่คิดว่าได้
 เพิ่มเติมความสามารถ ร้อยละ 85 รองลงมาคือ ได้รับความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ร้อยละ 72.5
 และได้เพื่อนกลุ่มใหม่ ร้อยละ 52.5 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตร ระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE

ตารางที่ 5.1 แสดงระดับความคิดเห็นของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม
 วาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE ในด้านวัตถุประสงค์

ความคิดเห็น	\bar{x}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านวัตถุประสงค์			
1.1 นำความรู้มาเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์งานศิลปะ	4.50	1.01	เห็นด้วยมาก
1.2 สามารถปฏิบัติงานศิลปะได้เป็นขั้นตอนถูกต้อง	4.50	0.96	เห็นด้วยมาก
1.3 นำความรู้ความสามารถไปพัฒนาและประยุกต์ใช้กับวิชาอื่นๆ	4.18	1.28	เห็นด้วยมาก
1.4 นำความรู้ไปพัฒนาต่อจนกลายเป็นอาชีพได้	4.35	0.89	เห็นด้วยมาก
รวม	4.50	0.95	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 5.1 พบว่าโดยเฉลี่ยแล้วความคิดเห็นของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น ในด้านวัตถุประสงค์ของกิจกรรมฯ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ เพื่อนำความรู้มาเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์งานศิลปะ และสามารถปฏิบัติงานศิลปะได้เป็นขั้นตอนถูกต้อง อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{x} = 4.50$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ นำความรู้ความสามารถไปพัฒนาและประยุกต์ใช้กับวิชาอื่น อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{x} = 4.18$) ตามลำดับ

ตารางที่ 5.2 แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เรียน เกี่ยวกับกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE (ด้านวัตถุประสงค์)

ข้อความ	ความถี่
ด้านวัตถุประสงค์	
● จัดกิจกรรมที่หลากหลาย น่าสนใจ เข้าใจง่ายและได้ผลลัพธ์เร็ว	5
● จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเป็นอิสระ ไม่ตั้งกฎเกณฑ์มากนัก	4
● จัดกิจกรรมที่สอนให้ผู้เรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ประกอบอาชีพได้	2
รวม	11

จากตารางที่ 5.2 สามารถวิเคราะห์ความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เรียน เกี่ยวกับกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE ได้ดังต่อไปนี้

ด้านวัตถุประสงค์ ผู้เรียนให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าควรจัดกิจกรรมที่หลากหลาย น่าสนใจ เข้าใจง่ายและได้ผลลัพธ์เร็ว (ความถี่ = 5) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเป็นอิสระ ไม่ตั้งกฎเกณฑ์มากนัก (ความถี่ = 4) และจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ประกอบอาชีพได้ (ความถี่ = 2) ตามลำดับ

ตารางที่ 6.1 แสดงระดับความคิดเห็นของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE ในเนื้อหาสาระด้านประวัติศาสตร์ศิลป์

ความคิดเห็น	\bar{x}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
2 เนื้อหาสาระ (ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์)			
2.1 การนำความรู้จากการเรียนประวัติศาสตร์ศิลป์ มาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างผลงานศิลปะ	3.60	1.28	เห็นด้วยมาก
2.2 การนำผลงานศิลปะของศิลปิน มาเป็นแบบอย่าง เพื่อเรียนรู้วิธีการ หลักการทางศิลปะ	4.05	1.13	เห็นด้วยมาก
2.3 การได้รับความรู้ทางศิลปะจากการออกไปศึกษานอกห้องเรียน เช่น ชมพิพิธภัณฑ์ ดูงาน นิทรรศการ เป็นต้น	3.58	1.11	เห็นด้วยมาก
รวม	3.74	0.99	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 6.1 พบว่าโดยเฉลี่ยแล้วความคิดเห็นของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น ในเนื้อหาสาระด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การนำผลงานศิลปะของศิลปินมาเป็นแบบอย่าง เพื่อเรียนรู้วิธีการ หลักการทางศิลปะ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.05$) การนำความรู้จากการเรียน ประวัติศาสตร์ศิลป์ มาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างผลงานศิลปะ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 3.60$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การได้รับความรู้จากการออกไปศึกษานอกห้องเรียน เช่น ชมพิพิธภัณฑ์ ดูงานนิทรรศการ เป็นต้น อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 3.58$) ตามลำดับ

ตารางที่ 6.2 แสดงระดับความคิดเห็นของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม วาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE ในเนื้อหาสาระด้านสุนทรียศาสตร์

ข้อที่	ความคิดเห็น	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
2. <u>เนื้อหาสาระ (ด้านสุนทรียศาสตร์):</u>				
2.4	การเรียนรู้หลักการของศิลปะ ช่วยทำให้เกิด ความซาบซึ้งในผลงานศิลปะมากยิ่งขึ้น	4.15	1.12	เห็นด้วยมาก
2.5	การได้ปฏิบัติงานศิลปะ เป็นการรับรู้เกี่ยวกับ ความงามทางสุนทรียศาสตร์โดยตรง	4.20	1.07	เห็นด้วยมาก
2.6	การรับรู้ประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์จะ แตกต่าง ไปตามรสนิยมของแต่ละคน	4.38	0.93	เห็นด้วยมาก
	รวม	4.25	0.97	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 6.2 พบว่าโดยเฉลี่ยแล้วความคิดเห็นของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรมเกี่ยวกับการ จัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น ในเนื้อหาสาระด้านสุนทรียศาสตร์ข้อที่มี ค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การรับรู้ประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์จะแตกต่าง ไปตามรสนิยมของแต่ละ คน ($\bar{X} = 4.38$) การได้ปฏิบัติงานศิลปะเป็นการรับรู้เกี่ยวกับความงามทางสุนทรียศาสตร์โดยตรง ($\bar{X} = 4.20$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การเรียนรู้หลักการทางศิลปะ ช่วยทำให้เกิดความซาบซึ้ง ในผลงานศิลปะมากยิ่งขึ้น ($\bar{X} = 4.15$) ตามลำดับ

ตารางที่ 6.3 แสดงระดับความคิดเห็นของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม วาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE ในเนื้อหาสาระด้านศิลปวิจารณ์

ความคิดเห็น	\bar{x}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
2. เนื้อหาสาระ (ด้านศิลปวิจารณ์)			
2.7 ความรู้ในหลักการของศิลปะ จะช่วยให้สังเกตผลงานและวิจารณ์งานศิลปะได้อย่างมีเหตุผล	4.40	1.13	เห็นด้วยมาก
2.8 ความรู้ในหลักการของศิลปะ จะทำให้สามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับศิลปะได้ทั้งการเขียนบรรยายหรือใช้คำพูดได้อย่างมีระเบียบแบบแผน	4.40	1.03	เห็นด้วยมาก
2.9 การยอมรับคำแนะนำและข้อวิจารณ์จากผู้สอนแล้วนำข้อบกพร่องนั้นไปปรับปรุงแก้ไขในการทำงานครั้งต่อไป จะช่วยให้ผลงานมีการพัฒนามากขึ้น	4.68	0.89	เห็นด้วยมากที่สุด
รวม	4.50	0.93	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 6.3 พบว่าโดยเฉลี่ยแล้วความคิดเห็นของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น ในเนื้อหาสาระด้านศิลปวิจารณ์ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การยอมรับคำแนะนำและข้อวิจารณ์จากผู้สอนแล้วนำข้อบกพร่องนั้นไปปรับปรุงแก้ไขในการทำงานครั้งต่อไป จะช่วยให้ผลงานมีการพัฒนาเพิ่มขึ้น ($\bar{x} = 4.68$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยคือ ความรู้ในหลักการของศิลปะ จะช่วยให้สังเกตผลงานและวิจารณ์งานศิลปะได้อย่างมีเหตุผล และความรู้ในหลักการของศิลปะ จะทำให้สามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับศิลปะได้ทั้งการเขียนบรรยายหรือใช้คำพูดได้อย่างมีระเบียบแบบแผน ($\bar{x} = 4.40$) ตามลำดับ

ตารางที่ 6.4 แสดงระดับความคิดเห็นของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE ในเนื้อหาสาระด้านศิลปะปฏิบัติ

ความคิดเห็น	\bar{x}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
2. เนื้อหาสาระ (ด้านศิลปะปฏิบัติ):			
2.10 การได้ปฏิบัติงานบ่อยๆ เพื่อสร้างความชำนาญ	4.60	0.90	เห็นด้วยมากที่สุด
2.11 การปฏิบัติงานบ่อยๆ ทำให้รู้รูปแบบงานที่ตนเองถนัด	4.38	1.13	เห็นด้วยมาก
2.12 เมื่อเข้าใจศักยภาพของตนแล้ว ควรนำมาพัฒนาต่อจนเกิดความเชี่ยวชาญ	4.50	1.18	เห็นด้วยมาก
รวม	4.50	0.95	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 6.4 พบว่าโดยเฉลี่ยแล้วความคิดเห็นของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น ในเนื้อหาสาระด้านศิลปะปฏิบัติ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การได้ปฏิบัติงานบ่อยๆ เพื่อสร้างความชำนาญ ($\bar{x} = 4.60$) เมื่อเข้าใจศักยภาพของตนแล้ว ควรนำมาพัฒนาต่อจนเกิดความเชี่ยวชาญ ($\bar{x} = 4.50$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การปฏิบัติงานบ่อยๆ ทำให้รู้รูปแบบงานที่ตนเองถนัด ($\bar{x} = 4.38$) ตามลำดับ

ตารางที่ 6.5 แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เรียน เกี่ยวกับกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE (เนื้อหาสาระ)

ข้อความ	ความถี่
เนื้อหาสาระ	
● เนื้อหา เทคนิควิธีลัด ที่ทำให้ได้ผลงานโดยเร็ว	8
● เนื้อหาทันสมัย มีการปรับปรุงไปตามความต้องการของผู้เรียนอยู่เสมอ	3
● เนื้อหาสาระที่บูรณาการความรู้ทั้ง 4 แกนความรู้ของการสอนศิลปศึกษาแบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐาน ประกอบด้วยด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ นับว่าเป็นประโยชน์มาก สามารถเป็นหลักในการพัฒนาตัวเองได้ น่าจะเหมาะกับการเรียนขั้นสูง	1
รวม	12

จากตารางที่ 6.5 สามารถวิเคราะห์ความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เรียน เกี่ยวกับกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE ได้ดังต่อไปนี้

เนื้อหาสาระด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ผู้เรียนให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า เนื้อหาเทคนิควิธีลัดที่ทำให้ได้ผลงานโดยเร็ว (ความถี่ = 8) เนื้อหาที่ทันสมัยมีการปรับปรุงไปตามความต้องการของผู้เรียนอยู่เสมอ (ความถี่ = 3) และ เนื้อหาสาระที่บูรณาการความรู้ทั้ง 4 แขนงความรู้ของการสอนศิลปศึกษาแบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐาน ประกอบด้วยด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ นับว่าเป็นประโยชน์มาก สามารถเป็นหลักในการพัฒนาตัวเองได้น่าจะเหมาะกับการเรียนชั้นสูง (ความถี่ = 1) ตามลำดับ

ตารางที่ 7.1 แสดงระดับความคิดเห็นของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE ด้านวิธีการสอน

ข้อที่	ความคิดเห็น	\bar{x}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
3. ด้านวิธีการสอน				
3.1	ผู้เรียนสามารถเสนอหัวข้อเรื่องด้วยตนเองและแสดงออกได้อย่างอิสระ	3.98	1.12	เห็นด้วยมาก
3.2	การสอนผ่านสื่อสารสนเทศ หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการสืบค้นข้อมูลทางด้านประวัติความเป็นมาและผลงานของศิลปิน โดยนำมาเป็นพื้นฐานในการสร้างแนวคิดและผลงานศิลปะ	3.68	1.21	เห็นด้วยมาก
3.3	การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือความรู้ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน	4.38	1.00	เห็นด้วยมาก
3.4	วิธีการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดตัดสินใจทำงานตามความพอใจ ผู้สอนเป็นเพียงผู้แนะนำทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้รวดเร็ว	4.28	1.01	เห็นด้วยมาก
3.5	การพาผู้เรียนออกไปดูขั้นตอนการผลิตงานของศิลปิน หรือนำศิลปินมาสาธิตการทำงานให้ดูในห้อง	3.45	1.26	เห็นด้วยมาก
3.6	การเรียนการสอนแบบเป็นกลุ่มไม่เกิน 15 คน จะทำให้ได้รับความสนุก และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น	3.82	1.07	เห็นด้วยมาก
3.7	มีการอธิบายให้รู้ล่วงหน้าก่อนการเรียนการสอนทุกครั้ง	4.13	1.09	เห็นด้วยมาก
3.8	ระยะเวลาการเรียนครั้งละ 3 ชั่วโมงต่อครั้ง	4.38	1.13	เห็นด้วยมาก
	รวม	4.01	0.83	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 7.1 พบว่าโดยเฉลี่ยแล้วความคิดเห็นของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น ในด้านวิธีการสอน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือความรู้ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน และระยะเวลาการเรียนครั้งละ 3 ชั่วโมงต่อครั้ง ($\bar{X} = 4.38$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือการพาผู้เรียนออกไปดูขั้นตอนการผลิตงานของศิลปิน หรือนำศิลปินมาสาธิตการทำงานให้ดูในห้อง ($\bar{X} = 3.45$) ตามลำดับ

ตารางที่ 7.2 แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เรียน เกี่ยวกับกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE (ด้านวิธีการสอน)

ข้อความ	ความถี่
ด้านวิธีการสอน	
● ในการเรียนขั้นพื้นฐาน ควรเน้นทักษะปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี	5
● ผู้สอนควรมีความรู้รอบด้าน และสามารถถ่ายทอดสู่ผู้เรียนได้ดี	3
● เน้นให้ผู้เรียน มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นและเสนอสิ่งที่ตนสนใจ	1
รวม	9

จากตารางที่ 7.2 สามารถวิเคราะห์ความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เรียน เกี่ยวกับกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE ได้ดังต่อไปนี้

ด้านวิธีการสอน ผู้เรียนให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ในการเรียนขั้นพื้นฐาน ควรเน้นทักษะปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี (ความถี่ = 5) ผู้สอนควรมีความรู้รอบด้าน และสามารถถ่ายทอดสู่ผู้เรียนได้ดี (ความถี่ = 3) เน้นให้ผู้เรียน มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นและเสนอสิ่งที่ตนสนใจ (ความถี่ = 1) ตามลำดับ

ตารางที่ 8.1 แสดงระดับความคิดเห็นของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม
วาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE ด้านสื่อการเรียนการสอน

ข้อที่	ความคิดเห็น	\bar{x}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
4. ด้านสื่อการเรียนการสอน				
<i>(สำหรับใช้สอนหลักการและเนื้อหา):</i>				
4.1	การได้ดูภาพตัวอย่างงานของศิลปิน ภาพขั้นตอนการทำงาน ภาพวงจรสี ภาพประวัติศาสตร์ศิลป์ ตัวอย่างผลงาน เป็นต้น	4.28	1.15	เห็นด้วยมาก
4.2	การได้รับเอกสาร ใบความรู้หรือซีดีประกอบการเรียนการสอน	3.83	1.38	เห็นด้วยมาก
4.3	การที่ผู้สอนแนะนำเว็บไซต์สอนศิลปะเป็นข้อมูลในการเรียนรู้ศิลปะด้วยตนเองเพิ่มเติม	3.98	1.12	เห็นด้วยมาก
<i>(สำหรับใช้สอนทักษะปฏิบัติ) :</i>				
4.4	การนำวัสดุหุ่นจำลองเป็นสิ่งที่แทนของจริง เช่น หุ่นจำลองโครงกระดูก หุ่นจำลองกายวิภาค เป็นต้น	4.35	1.27	เห็นด้วยมาก
4.5	การนำวัสดุของจริงมาเป็นตัวอย่าง เช่น จัดดอกไม้ใส่แจกัน ผลไม้จริง การออกไปสถานที่จริง เป็นต้น	4.38	1.08	เห็นด้วยมาก
4.6	การนำผลงานจริงมาแสดงให้ดูเป็นตัวอย่าง	4.45	1.20	เห็นด้วยมาก
4.7	การที่ผู้เรียนนำวัสดุอุปกรณ์การเรียนมาเอง	4.20	1.32	เห็นด้วยมาก
4.8	การที่ทางโรงเรียนฯ จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ไว้ให้ใช้ร่วมกัน	3.58	1.38	เห็นด้วยมาก
<i>(สำหรับอาคารสถานที่) :</i>				
4.10	การจัดโต๊ะเก้าอี้สำหรับนั่งเรียนเป็นกลุ่ม	4.40	1.01	เห็นด้วยมาก
4.11	การจัดแสงสว่างและบรรยากาศในห้องเรียน	4.48	0.96	เห็นด้วยมาก
4.12	การจัดสถานที่นั่งพักผ่อน	4.20	1.22	เห็นด้วยมาก
4.13	การประชาสัมพันธ์ให้รู้จักโรงเรียนฯ	4.35	1.27	เห็นด้วยมาก
	รวม	4.22	0.99	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 8.1 พบว่าโดยเฉลี่ยแล้วความคิดเห็นของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น ในด้านสื่อการเรียนการสอนสำหรับใช้สอนหลักการและเนื้อหา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การได้ดูภาพตัวอย่างงานของศิลปิน ภาพขั้นตอนการทำงาน ภาพวงจรสี ภาพประวัติศาสตร์ศิลป์ ตัวอย่างผลงาน เป็นต้น ($\bar{X} = 4.28$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การได้รับเอกสาร ใบความรู้หรือซีดีประกอบการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.83$) ตามลำดับ ในด้านสื่อการเรียนการสอนสำหรับใช้สอนทักษะปฏิบัติ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การนำผลงานจริงมาแสดงให้ดูเป็นตัวอย่าง ($\bar{X} = 4.45$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การที่ทางโรงเรียนฯ จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ไว้ให้ใช้ร่วมกัน ($\bar{X} = 3.58$) ตามลำดับ ในด้านอาคารสถานที่ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การจัดแสงสว่างและบรรยากาศในห้องเรียน ($\bar{X} = 4.48$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การจัดสถานที่นั่งพักผ่อน ($\bar{X} = 4.20$) ตามลำดับ

ตารางที่ 8.2 ความคิดเห็นของผู้เรียนเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE

ข้อความ	ความถี่
ด้านสื่อการเรียนการสอน	
<ul style="list-style-type: none"> ● การเชิญศิลปินหรือผู้ประกอบการเข้ามาเป็นวิทยากรพิเศษ ถ่ายทอดเทคนิคแ่งมุมความรู้ต่างๆ 	2
<ul style="list-style-type: none"> ● การใช้สื่อสารสนเทศ เช่นเว็บไซต์เกี่ยวกับศิลปะ มาแนะนำแก่ผู้เรียน 	1
รวม	3

จากตารางที่ 8.2 สามารถวิเคราะห์ความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เรียน เกี่ยวกับกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE ได้ดังต่อไปนี้

ด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้เรียนให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า การเชิญศิลปินหรือผู้ประกอบการเข้ามาเป็นวิทยากรพิเศษ ถ่ายทอดเทคนิคแ่งมุมความรู้ต่างๆ (ความถี่ = 2) และการใช้สื่อสารสนเทศ เช่นเว็บไซต์เกี่ยวกับศิลปะ มาแนะนำแก่ผู้เรียน (ความถี่ = 1) ตามลำดับ

ตารางที่ 9.1 แสดงระดับความคิดเห็นของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม วาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE ในด้านการประเมินผล

ข้อที่	ความคิดเห็น	\bar{x}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
5. ด้านการประเมินผล				
<i>(การประเมินด้านผลงาน) :</i>				
5.1	ใช้วิธีวัดผลจากผลงาน มีความเหมาะสมตามหลักการและเกณฑ์ที่ตั้งไว้	4.33	1.14	เห็นด้วยมาก
5.2	ใช้วิธีวัดผลจากผลงานที่มีความคิดสร้างสรรค์	4.28	1.13	เห็นด้วยมาก
5.3	ใช้วิธีวัดผลจากงานที่ผู้เรียนลอกเลียนแบบได้เหมือน	4.30	1.11	เห็นด้วยมาก
5.4	ใช้วิธีวัดผลจากความรู้ความเข้าใจหลังเรียนจบ	4.30	1.07	เห็นด้วยมาก
<i>(การประเมินด้านการทำงาน) :</i>				
5.5	ควรมีการใช้วิธีการต่อไปนี้มากขึ้นเพียงใด			
	● สังเกตความตั้งใจเรียน	4.33	1.10	เห็นด้วยมาก
	● ความสม่ำเสมอในการเข้าชั้นเรียน	4.38	1.13	เห็นด้วยมาก
	● ตรวจสอบผลงานที่ทำ	4.30	1.20	เห็นด้วยมาก
	● การทดสอบด้วยข้อเขียน	1.85	1.35	เห็นด้วยน้อย
	● ทดสอบความรู้ก่อนและหลังเรียน	2.50	1.43	เห็นด้วยน้อย
	รวม	3.84	0.88	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 9.1 พบว่าโดยเฉลี่ยแล้วความคิดเห็นของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น ในด้านการประเมินผล (ด้านผลงาน) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ใช้วิธีวัดผลจากผลงาน มีความเหมาะสมตามหลักการและเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ($\bar{x} = 4.33$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ใช้วิธีวัดผลจากผลงานที่มีความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{x} = 4.28$) ตามลำดับ ในด้านการประเมินผล (การทำงาน) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การตรวจสอบผลงานที่ทำ ($\bar{x} = 4.30$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การทดสอบด้วยข้อเขียน ($\bar{x} = 1.85$) ตามลำดับ

ตารางที่ 9.2 ความคิดเห็นของผู้เรียนเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตร
ระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE (ด้านการประเมินผล)

ข้อความ	ความถี่
ด้านการประเมินผล	
<ul style="list-style-type: none"> ● ต้องการเพียงคำแนะนำชี้แนะข้อบกพร่องในงานศิลปะจากผู้สอน เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข 	17
<ul style="list-style-type: none"> ● ไม่ต้องการวัดและประเมินผลจากผู้สอนเลย 	12
รวม	29

จากตารางที่ 9.2 สามารถวิเคราะห์ความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เรียน เกี่ยวกับกิจกรรม
วาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE ได้ดังต่อไปนี้

ด้านการประเมินผล ผู้เรียนให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ต้องการเพียงคำแนะนำชี้แนะ
ข้อบกพร่องในงานศิลปะจากผู้สอน เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข (ความถี่ = 17) และไม่ต้องการวัด
และประเมินผลเลย (ความถี่ = 12) ตามลำดับ

ตารางที่ 10 ความคิดเห็นของผู้เรียนเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตร
ระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE (ด้านอื่นๆ)

ข้อความ	ความถี่
ด้านอื่นๆ	
<ul style="list-style-type: none"> ● ทำให้ได้ผ่อนคลาย มีความสุขทั้งกายและใจ 	8
<ul style="list-style-type: none"> ● ทำให้มีอารมณ์สุนทรีย์ มองธรรมชาติรอบตัวได้อย่างละเอียดยิ่งขึ้น 	4
<ul style="list-style-type: none"> ● ได้เพื่อนใหม่ ได้รู้จักการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนต่างวัย 	2
รวม	14

จากตารางที่ 10 สามารถวิเคราะห์ความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เรียน เกี่ยวกับกิจกรรมวาด
ภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE ได้ดังต่อไปนี้

ในด้านอื่นๆ ผู้เรียนให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ทำให้ได้ผ่อนคลาย มีความสุขทั้งกายและ
ใจ (ความถี่ = 8) ทำให้มีอารมณ์สุนทรีย์ มองธรรมชาติรอบตัวได้อย่างละเอียดยิ่งขึ้น (ความถี่ = 4)
ได้เพื่อนใหม่ ได้รู้จักการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนต่างวัย (ความถี่ = 2) ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการศึกษาจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอາชีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE ผู้วิจัยได้นำเสนอสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาหาแนวทางการจัดกิจกรรมการวาดภาพระบายสี หลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE ที่มีองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหาสาระ 3) วิธีการสอน 4) สื่อการเรียนการสอน 5) การวัดและประเมินผล

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 4 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร จำนวน 40 คน จากโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร 4 แห่ง คือ ดินแดง 2 บางรัก หลวงพ่อทวีศักดิ์ อารุณ สังฆะวัฒนะ และกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครทั้ง 4 แห่ง ได้แก่ ผู้บริหารงานวิชาการ จำนวน 4 คน ผู้สอนในหมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร จำนวน 4 คน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นนักวิชาการหรือผู้สอนกิจกรรมวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น จำนวน 5 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม ผู้วิจัยได้ทำการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการวิจัยขึ้น โดยศึกษาจากกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องคือ กรอบแนวคิดทฤษฎีทางการเรียนการสอนทั่วไป การเรียนการสอนสำหรับผู้ใหญ่ ทฤษฎีเกี่ยวกับศิลปศึกษาที่มีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐาน (DBAE) ที่ได้จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ พัฒนามาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. **แบบสอบถามสำหรับผู้เรียนหมวดศิลปกรรม** โรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1

1.1.1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1.2 ความต้องการในการทำกิจกรรมวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE มี 5 ประเด็นคำถาม คือ ด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ วิธีการสอน สื่อการเรียนการสอน และการประเมินผล

2. **แบบสัมภาษณ์ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม**

2.1 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร

2.2 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้สอนหมวดวิชาศิลปกรรมในโรงเรียนฝึกอาศีพ

กรุงเทพมหานคร

2.3 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปศึกษา หรือมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น

ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE มี 5 ประเด็นคำถาม คือ ด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ วิธีการสอน สื่อการเรียนการสอน และการประเมินผล

3. **แบบสังเกตพฤติกรรมและบรรยากาศ**ในการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น หมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานครและสถานที่อื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษานำร่อง โดยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในฐานะผู้เรียนวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น โรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร บางรัก ในหมวดศิลปกรรม รายวิชาศิลปะการวาดภาพ รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้สอนและผู้เรียนอย่างไม่เป็นทางการเพื่อจะนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความสอดคล้องในคำถามและคำตอบที่ได้จากการสอบถาม การสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลจริง และเพื่อเป็นการทำความเข้าใจกับกลุ่มประชากร ใช้เวลาศึกษา 1 คอร์สเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการสังเกตการณ์กลุ่มประชากรที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับประชากรที่ใช้ในการวิจัย ตามสถานที่ดังต่อไปนี้

- 1) การวาดภาพระบายสีน้ำเบื้องต้นสำหรับบุคคลทั่วไป สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- 2) การอบรมการวาดภาพขั้นพื้นฐานแก่บุคคลทั่วไป ครั้งที่ 11/2555 โดยภาควิชาจิตรกรรม คณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- 3) การวาดเขียนพื้นฐาน จิตรกรรมสีน้ำ ประเภทวิชาศิลปกรรม วิทยาลัยสารพัดช่างสีพระยา (สาขาเอี่ยมลออ)
- 4) วิชางานศิลปะ ศูนย์ฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร เขตจตุจักร (ยูเนียนมอลล์) โดยพยายามสังเกตพร้อมซักถามทั้งผู้เรียนและผู้สอนอย่างไม่เป็นทางการ

โดยผู้วิจัยได้สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในฐานะผู้เรียนวิชาการวาดภาพ ระบายสีน้ำเบื้องต้นสำหรับบุคคลทั่วไป สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เดือนเม.ย. 2555 และได้ลงเรียนวาดเขียนพื้นฐาน จิตรกรรมสีน้ำ ประเภทวิชาศิลปกรรม วิทยาลัยสารพัดช่างสีพระยา (สาขาเอี่ยมลออ) เดือนพ.ค.-ก.ค.2555

ขั้นตอนที่ 3 การสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้สอน และผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษา เป็นไปตามลำดับ เป็นการสัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลมาอธิบายตามประเด็นคำถามสัมภาษณ์ และหาข้ออธิบายตามประเด็นที่ได้เพิ่มเติมจากการสังเกต ประมวลสรุปเพื่อการนำเสนอข้อมูลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 การสอบถามความคิดเห็นและสำรวจความต้องการของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรมต่อการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE

ขั้นตอนที่ 5 รวบรวมข้อมูลจากการสอบถาม สัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ นำมาสรุปประมวลผล เพื่อนำมาวางแผนกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE ที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ในโรงเรียนฝึกอาชีพ กรุงเทพมหานคร ได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร

ผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม ทั้ง 4 แห่งคือ โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ดินแดง 2 โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร บางรัก โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร หลวงพ่อทวีศักดิ์ และโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร อาหาร สังฆะวัฒนะ ผู้เรียนเป็นเพศหญิงมากที่สุด จำนวน 33 คน (ร้อยละ 82.5) เพศชาย 7 คน (ร้อยละ 17.5) อายุของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรมส่วนใหญ่ อายุระหว่าง 36-45 ปี จำนวน 13 คน (ร้อยละ 32.5) รองลงมาคือ อายุระหว่าง 46-55 ปี จำนวน 12 คน (ร้อยละ 30) น้อยที่สุดคืออายุระหว่าง 15-25 ปี จำนวน 2 คน (ร้อยละ 5) อาชีพส่วนใหญ่ เป็นแม่บ้านว่างงาน เกษียณอายุ จำนวน 24 คน (ร้อยละ 60) รองลงมาคือ พนักงาน / รับจ้างอิสระ จำนวน 10 คน (ร้อยละ 25)

1.2 ผลจากการสำรวจความต้องการของผู้เรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี ในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE

ผู้เรียนในหมวดศิลปกรรม ทั้ง 4 แห่งคือ โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ดินแดง 2 โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร บางรัก โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร อาหาร สังฆะวัฒนะ โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร หลวงพ่อทวีศักดิ์ เหตุผลในการเข้าร่วมกิจกรรมฯ มากที่สุด คือ ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ จำนวน 27 คน (ร้อยละ 67.5) รองลงมาคือ ต้องการหาความรู้เพิ่มเติม จำนวน 25 คน (ร้อยละ 62.5) น้อยที่สุดคือ ใช้ประกอบอาชีพหลัก จำนวน 1 คน (ร้อยละ 2.5) มีความรู้ด้านศิลปศึกษา ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมฯ ส่วนมากคือ ไม่มีความรู้มาก่อน จำนวน 22 คน (ร้อยละ 55) มีความรู้มาบ้าง จำนวน 18 คน (ร้อยละ 45) ผู้เรียนที่เคยทำกิจกรรม ศิลปะก่อนมาเข้าร่วมกิจกรรมฯ มากที่สุดคือ การวาดภาพและระบายสี จำนวน 14 คน (ร้อยละ 35) รองลงมาคือ การวาดภาพลายเส้น จำนวน 10 คน (ร้อยละ 25) น้อยที่สุดคือ การพิมพ์ภาพ จำนวน 1 คน (ร้อยละ 2.5)

ผู้เรียนสนใจกิจกรรมวาดภาพระบายสีมากที่สุด คือ ภาพภูมิประเทศ (Landscape Painting) จำนวน 23 คน (ร้อยละ 57.5) รองลงมาคือ ภาพเหมือนจริงเช่น ภาพหุ่นนิ่ง (Still Life Painting) เช่น ดอกไม้ ผลไม้ สิ่งของ จำนวน 19 คน (ร้อยละ 47.5) น้อยที่สุด คือ อื่นๆ เช่นภาพเกี่ยวกับศาสนาคริสต์ จำนวน 3 คน (ร้อยละ 7.5) ผู้เรียนสนใจใช้สีประเภท สีน้ำ มากที่สุด จำนวน 28 คน (ร้อยละ 70) รองลงมาคือ สีน้ำมัน จำนวน 16 คน (ร้อยละ 40) สีอะคริลิก จำนวน 15 คน

(ร้อยละ 37.5) น้อยที่สุดคือ สีเทียน จำนวน 1 คน (ร้อยละ 2.5) ในกิจกรรมวาดภาพระบายสี ผู้เรียนต้องการเรียนรู้มากที่สุดคือ เรียนรู้เทคนิคในการวาดภาพระบายสีประเภทต่างๆ จำนวน 37 คน (ร้อยละ 74) รองลงมาคือ หลักการทางศิลปะเพื่อสุนทรีย์ระในการชมงานศิลปะให้เข้าใจมากขึ้น จำนวน 23 คน (ร้อยละ 46) น้อยที่สุดคือ ประวัติความเป็นมาของศิลปินที่มีชื่อเสียง จำนวน 12 คน (ร้อยละ 24) และการวิจารณ์งานศิลปะอย่างถูกต้องตามหลักการ จำนวน 12 คน (ร้อยละ 24) ความรู้ที่ผู้เรียนคิดว่าช่วยส่งเสริมให้การวาดภาพระบายสีดียิ่งขึ้น อันดับ 1 คือด้านทฤษฎีสี จำนวน 24 คน (ร้อยละ 60) อันดับ 2 คือด้านองค์ประกอบศิลป์ จำนวน 23 คน (ร้อยละ 57.5) อันดับ 3 คือด้านสุนทรีย์ศาสตร์ จำนวน 21 คน (ร้อยละ 52.5) อันดับ 4 คือด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ จำนวน 20 คน (ร้อยละ 50) อันดับ 5 คือ ศิลปวิจารณ์ จำนวน 19 คน (ร้อยละ 47.5) ระยะเวลาที่คิดว่าเหมาะสมในการทำกิจกรรมฯ มากที่สุด คือ 5 วันต่อสัปดาห์ จำนวน 16 คน (ร้อยละ 40) รองลงมาคือ 1 วันเต็ม จำนวน 8 คน (ร้อยละ 20) 3 วันต่อสัปดาห์ จำนวน 7 คน (ร้อยละ 40) ระยะเวลาที่คิดว่าเหมาะสมในการทำกิจกรรมฯ มากที่สุด คือ 3 ชั่วโมงต่อครั้ง จำนวน 16 คน (ร้อยละ 40) รองลงมาคือ 2 ชั่วโมงต่อครั้ง จำนวน 8 คน (ร้อยละ 20) ระยะเวลาที่คิดว่าเหมาะสมในการทำกิจกรรมภายใน 2 เดือนมากที่สุด จำนวน 10 คน (ร้อยละ 25) รองลงมาคือ 3 เดือน จำนวน 6 คน (ร้อยละ 15) การจัดกิจกรรมฯ ควรจัดแบ่งระดับชั้น มากที่สุดคือ ควรจัดแบ่งระดับชั้นต้น ชั้นกลาง ชั้นสูง โดยแยกกิจกรรมกัน จำนวน 26 คน (ร้อยละ 65) รองลงมาคือ ไม่ควรแบ่งระดับ ให้ทำกิจกรรมเหมือนกัน จำนวน 8 คน (ร้อยละ 20) การจัดกิจกรรมฯ คิดว่าควรมีการประเมินผล มากที่สุดคือ ให้ผู้สอนวิจารณ์และแนะนำในขณะที่กำลังทำงานอยู่ จำนวน 31 คน (ร้อยละ 77.5) รองลงมาคือ ให้ผู้สอนวิจารณ์ แนะนำ และประเมินผลหลังจากงานเสร็จทีละชิ้นหรือเมื่อมีข้อสงสัย จำนวน 10 คน (ร้อยละ 25) เมื่อจบกิจกรรมฯ ต้องการให้มีการจัดแสดงผลงาน เท่ากับไม่ต้องการ จำนวน 17 คน (ร้อยละ 47.5) สิ่งที่ต้องการหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมฯ มากที่สุดคือ ได้ความสามารถเพิ่มเติม จำนวน 34 คน (ร้อยละ 85) รองลงมาคือ ได้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน จำนวน 29 คน (ร้อยละ 72.5) น้อยที่สุดคือ ได้นำความรู้ไปประกอบอาชีพหรือได้สมาธิหรือเกิดความภูมิใจในตนเอง จำนวน 7 คน (ร้อยละ 17.5)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

2.1 ความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้นตามแนวทฤษฎี DBAE

การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE สรุปได้ดังนี้

ความคิดเห็นด้านวัตถุประสงค์ ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ข้อที่ผู้เรียนมีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุด พบว่าอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก คือ ข้อที่ 1.1 สามารถนำความรู้มาเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์งานศิลปะ ($\bar{X} = 4.50$) และข้อที่ 1.2 สามารถปฏิบัติงานศิลปะได้เป็นขั้นตอนถูกต้อง ($\bar{X} = 4.50$) ส่วนข้อที่ผู้เรียนมีความคิดเห็นเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ข้อ 1.3 นำความรู้ความสามารถไปพัฒนาและประยุกต์ใช้กับวิชาอื่นๆ ($\bar{X} = 4.18$)

ความคิดเห็นด้านเนื้อหาสาระ (ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์) ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ข้อที่ผู้เรียนมีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุด พบว่าอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก คือ ข้อที่ 2.2 การนำผลงานศิลปะของศิลปินดังมาเป็นแบบอย่าง เพื่อเรียนรู้วิธีการและหลักการทางศิลปะ ($\bar{X} = 4.05$) ส่วนข้อที่ผู้เรียนมีความคิดเห็นเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การได้รับความรู้ทางศิลปะจากการออกไปศึกษานอกห้องเรียนเช่น การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ โบราณสถานต่าง การดูงานนิทรรศการ ($\bar{X} = 3.58$) ความคิดเห็นด้านเนื้อหาสาระ (ด้านสุนทรียศาสตร์) ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ข้อที่ผู้เรียนมีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุด พบว่าอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก คือ ข้อที่ 2.6 การรับรู้ประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์จะแตกต่างกันไปตามรสนิยมของแต่ละคน ($\bar{X} = 4.38$) ส่วนข้อที่ผู้เรียนมีความคิดเห็นเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ 2.4 การเรียนรู้หลักการของศิลปะ ช่วยทำให้เกิดความซาบซึ้งในผลงานศิลปะมากยิ่งขึ้น ($\bar{X} = 4.15$) ความคิดเห็นด้านเนื้อหาสาระ (ด้านศิลปวิจารณ์) ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ข้อที่ผู้เรียนมีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุด พบว่าอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คือ ข้อที่ 2.9 การยอมรับคำแนะนำและข้อวิจารณ์จากผู้สอน แล้วนำข้อบกพร่องนั้นไปปรับปรุงแก้ไขในการทำงานครั้งต่อไป จะช่วยให้ผลงานมีการพัฒนามากขึ้น ($\bar{X} = 4.68$) ส่วนข้อที่ผู้เรียนมีความคิดเห็นเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ 2.7 ความรู้ในหลักการของศิลปะจะช่วยให้สังเกตผลงานและวิจารณ์งานศิลปะได้อย่างมีเหตุผล ($\bar{X} = 4.40$) ความคิดเห็นด้านเนื้อหาสาระ (ด้านศิลปะปฏิบัติ) ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ข้อที่ผู้เรียนมีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุด พบว่าอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คือ ข้อที่ 2.10 การปฏิบัติงานบ่อยๆ เพื่อสร้างความชำนาญ ($\bar{X} = 4.60$) ส่วนข้อที่ผู้เรียนมีความคิดเห็นเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ 2.11 การปฏิบัติงานบ่อยๆ ทำให้รู้รูปแบบงานที่ถนัด ($\bar{X} = 4.38$)

ความคิดเห็นด้านวิธีการสอน ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ข้อที่ผู้เรียนมีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุด พบว่าอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก คือ ข้อที่ 3.3 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือความรู้ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน ($\bar{X} = 4.38$) และข้อที่ 3.9 ระยะเวลาการเรียนแต่ละครั้ง 3 ชั่วโมงต่อครั้ง ($\bar{X} = 4.38$) ส่วนข้อที่ผู้เรียนมีความ

คิดเห็นเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ 3.5 การพาผู้เรียนออกไปดูขั้นตอนการผลิตผลงานของศิลปิน การพาศิลปินมาสาธิตการทำงานให้ดูในห้องเรียน ($\bar{X} = 3.45$)

ความคิดเห็นด้านสื่อการเรียนการสอน (สำหรับใช้สอนหลักการและเนื้อหา) ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ข้อที่ผู้เรียนมีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุด พบว่าอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก คือ ข้อที่ 4.1 การได้ดูภาพตัวอย่างงานของศิลปิน ภาพขั้นตอนการทำงาน ภาพวงจรสี ภาพประวัติศาสตร์ศิลป์ ตัวอย่างผลงาน เป็นต้น ($\bar{X} = 4.28$) ส่วนข้อที่ผู้เรียนมีความคิดเห็นเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ 4.2 การได้รับเอกสาร ใบความรู้หรือซีดีประกอบการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.83$) ความคิดเห็นด้านสื่อการเรียนการสอน (สำหรับใช้สอนทักษะปฏิบัติ) ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ข้อที่ผู้เรียนมีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุด พบว่าอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก คือ ข้อที่ 4.6 การนำผลงานจริงมาแสดงให้ผู้เรียนดูเป็นตัวอย่าง ($\bar{X} = 4.45$) ส่วนข้อที่ผู้เรียนมีความคิดเห็นเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ 4.8 การที่ทางโรงเรียนฯ จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ไว้ให้ใช้ร่วมกัน ($\bar{X} = 3.58$) ความคิดเห็นด้านสื่อการเรียนการสอน (สำหรับอาคารสถานที่) ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ข้อที่ผู้เรียนมีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุด พบว่าอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก คือ ข้อที่ 4.11 การจัดแสงสว่างและบรรยากาศในห้องเรียน ($\bar{X} = 4.48$) ส่วนข้อที่ผู้เรียนมีความคิดเห็นเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ 4.13 การจัดสถานที่นั่งพักผ่อน ($\bar{X} = 4.20$)

ความคิดเห็นด้านการประเมินผล ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ข้อที่ผู้เรียนมีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุด พบว่าอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก คือ ข้อที่ 5.1 ใช้วิธีวัดผลงานที่ดี มีความเหมาะสมตามหลักการและเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ($\bar{X} = 4.33$) ส่วนข้อที่ผู้เรียนมีความคิดเห็นเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ 5.2 ใช้วิธีวัดผลจากผลงานที่มีความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.28$) ความคิดเห็นด้านการประเมินด้านการทำงานของผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ข้อที่ผู้เรียนมีความคิดเห็นเฉลี่ยสูงที่สุด พบว่าอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก คือ ประเมินผลจากความสม่ำเสมอในการเข้าชั้นเรียน ($\bar{X} = 4.38$) ส่วนข้อที่ผู้เรียนมีความคิดเห็นเฉลี่ยต่ำที่สุด พบว่าอยู่ในระดับเห็นด้วยน้อย คือ ประเมินผลด้วยการทดสอบข้อเขียน ($\bar{X} = 1.85$)

ความคิดเห็นเพิ่มเติมด้านวัตถุประสงค์ ผู้เรียนให้ความคิดเห็นเห็นว่า ควรจัดกิจกรรมที่หลากหลาย น่าสนใจและได้ผลเร็ว (ความถี่ = 5) ความคิดเห็นเพิ่มเติมด้านเนื้อหาสาระ ผู้เรียนให้ความคิดเห็นเห็นว่า เนื้อหาที่ทันสมัยมีการปรับปรุงไปตามความต้องการของผู้เรียนอยู่เสมอ (ความถี่ = 3) ความคิดเห็นเพิ่มเติมด้านวิธีการสอน ผู้เรียนให้ความคิดเห็นเห็นว่าในการเรียนขั้นพื้นฐานควรเน้นทักษะปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี (ความถี่ = 5)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากสังเกตการณ์การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี ใน หมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝักอาชีพรุงเทพมหานคร (บางรัก)

ด้านวัตถุประสงค์ สำหรับโรงเรียนฝักอาชีพรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนโดยรอบได้มีแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม สามารถเลือกรายวิชาที่ตนเองสนใจ มีทั้งหมด 4 หมวดคือหมวดคหกรรม หมวดพาณิชยกรรม หมวดอุตสาหกรรมและหมวดศิลปกรรม ซึ่งรายวิชาศิลปะการวาดภาพในหมวดศิลปกรรมของโรงเรียนฝักอาชีพรุงเทพมหานคร บางรัก มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวาดภาพและระบายสีได้ และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำไปประกอบอาชีพ แต่จากการที่ผู้วิจัยไปสำรวจพบว่าผู้สอนไม่ได้ถามความต้องการหรือความสนใจของผู้เรียนมาก่อน ผู้สอนเริ่มต้นการอธิบายตั้งแต่พื้นฐานการวาดภาพอย่างละเอียด ไม่ได้เน้นการประกอบอาชีพรวมถึงบอกช่องทางการตลาดหรือส่งเสริมในการประกอบอาชีพมากเท่าที่ควร ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนตั้งแต่พื้นฐานเหมือนกัน โดยเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก เริ่มเรียนตั้งแต่การลากเส้น การวาดภาพ จนถึงการระบายสี ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนตามลำดับที่เตรียมไว้ก่อนจะไปทำงานในลำดับต่อไป

ด้านเนื้อหากิจกรรม ผู้สอนเริ่มสอนตั้งแต่พื้นฐาน ให้อุปกรณ์ใช้อุปกรณ์แต่ละประเภท ไม่มีการทดสอบก่อนเรียน ผู้เรียนทุกคนเรียนเริ่มจากการฝึกข้อมือ การลากเส้นตรงเส้นตั้งเส้นนอน การทดลองแรเงาหน้าหนักจากเข้มไปหาอ่อน และจากอ่อนไปหาเข้ม ฝึกร่างภาพรูปร่างรูปทรง ฝึกแรเงากำหนดแสงเงา เรียนรู้การวาดวัตถุที่มีพื้นผิวแตกต่าง การจัดวางองค์ประกอบ ฝึกวาดภาพคนเหมือนครึ่งตัว เริ่มจากวาดจากภาพถ่ายในนิตยสาร โดยผู้เรียนทุกคนวาดภาพเดียวกันหมด ต่อไปฝึกวาดคนเหมือนจากหุ่นปูน ต่อไปวาดจากภาพถ่ายที่ผู้เรียนเตรียมมาจากบ้าน ต่อไปเริ่มเรียนเกี่ยวกับสีโดยส่วนใหญ่ใช้สีโปสเตอร์ เรียนรู้ทฤษฎีสี สีโทนร้อนโทนเย็น เป็นภาพทิวทัศน์ ผู้สอนให้เลือกจากภาพในนิตยสารเป็นตัวอย่าง ต่อไปฝึกการใช้สีอะคริลิกเพ้นท์ลงบนผ้าใบ ซึ่งอุปกรณ์และวัสดุการเรียนการสอนทางโรงเรียนฯ จัดเตรียมให้ใช้ร่วมกัน สำหรับเฟรมผ้าใบเป็นอุปกรณ์ให้ยืมเรียน หากต้องการนำกลับบ้านต้องเตรียมเฟรมมาเอง ผู้สอนเน้นด้านทักษะปฏิบัติมากที่สุด ไม่ได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์ศิลป์ หรือสุนทรียศาสตร์ ส่วนการวิจารณ์งานผู้สอนใช้วิธีเดินดูผลงานทีละคนแล้วอธิบายให้ฟัง ถ้าหากผู้เรียนไม่ได้สนใจฟังจะทำให้ไม่ทราบถึงการวิจารณ์งานของผู้อื่นเลย

ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน หลังจากสาธิตเสร็จ ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง โดยผู้สอนจะสังเกตการทำงานของผู้เรียนอยู่ห่างๆ ผู้เรียนต่างลงมือปฏิบัติงานกันเอง ซึ่งผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าผู้เรียนจะพยายามแก้ไขข้อบกพร่องด้วยตนเองก่อน หรือถามจากเพื่อนที่นั่งข้างๆ หากแก้ไขไม่ได้จริงๆ จึงถามจากผู้สอน โดยใช้เวลาเรียนตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ สามารถเลือกรับเรียนได้ตามความต้องการคือ รอบบ่าย เวลา 13.00-16.00 น. หรือรอบค่ำเวลา 17.00-20.00

น. ใช้เวลาเรียนครั้งละ 3 ชั่วโมง รวม 150 ชั่วโมงหรือ 50 วัน สามารถขาดเรียนได้ไม่เกิน 20% (ประมาณ 30 ชั่วโมงหรือ 10 วัน) จึงจะผ่านเกณฑ์การประเมินและจะได้รับใบประกาศนียบัตรหลังจบคอร์สเรียนประมาณ 1-2 สัปดาห์

ด้านสื่อการเรียนการสอน ทางโรงเรียนฝึกอักษรีพกรุงเทพมหานคร บางรัก จัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับวาดภาพไว้ให้ใช้คนละชุด โดยใช้เฉพาะภายในห้องเรียน ประกอบด้วยกระดาษปอนด์ ดินสอ ยางลบ ส่วนการระบายสีบนเฟรมเป็นอุปกรณ์ยืมใช้ภายในห้องเรียนเท่านั้น หากต้องการนำกลับบ้าน ผู้เรียนต้องนำเฟรมและอุปกรณ์มาเอง ส่วนสื่อการสอนผู้สอนจัดวางหุ่นเอาไว้กลางห้องโดยให้ผู้เรียนเลือกมุมที่ต้องการกันเอง ไม่ได้แจกใบความรู้หรือเอกสารประกอบการสอนใดๆ ผลงานที่สำเร็จแล้วของผู้เรียนติดโชว์ไว้ที่บอร์ดในห้องเรียนก่อนจะแจกคืนในวันสุดท้ายของการเรียน เท่าที่สอบถามยังไม่เคยจัดนิทรรศการโชว์ผลงานภายนอกเลย

ด้านการวัดและประเมินผล ผู้สอนเช็คชื่อการเข้าห้องเรียนจากแฟ้มประวัติของผู้เรียนทีละคน แต่ไม่มีการตรวจผลงาน ไม่มีการสอบวัดระดับความสามารถแต่ผู้สอนวัดทักษะความรู้จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนรวมถึงคอยสอบถามความเข้าใจของผู้เรียนเป็นระยะ และสังเกตพัฒนาการของผู้เรียนตั้งแต่เริ่มต้นจนจบคอร์ส ผู้ที่มาเรียนครบตามกำหนดถือว่าผ่านเกณฑ์

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลสรุปข้อมูลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้นตามแนวทางปฏิบัติ DBAE ตามความต้องการของผู้เรียนและความคิดเห็นของผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการ และการสังเกตการณ์จัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น มีประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. ความต้องการของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรมโรงเรียนฝึกอักษรีพททฯ ต่อการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น

ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความต้องการวาดภาพระบายสีน้ำ ประเภททิวทัศน์ ภาพหุ่นนิ่ง ดอกไม้ เป็นต้น และต้องการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี เพราะต้องการความสนุกสนาน ผ่อนคลาย และได้เพิ่มเติมความรู้หลักการทางศิลปะที่ถูกต้อง สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษาหรือการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีที่กล่าวว่า สำหรับหลักสูตรระยะสั้นควรเน้นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ฝึกทักษะปฏิบัติให้มากที่สุด ไม่เน้นความรู้ทางวิชาการที่ทำให้เคร่งเครียด แต่ทั้งนี้หากผู้สอนมีความสามารถสอดแทรกความรู้ด้านอื่นๆ เช่นด้านสุนทรียศาสตร์ การกล่าวถึงประวัติศาสตร์ศิลป์ หรือการวิจารณ์ผลงานศิลปะไปด้วย โดยทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ไปแบบไม่รู้ตัว เป็นการเพิ่มพูนความรู้อีกด้านนอกจากการปฏิบัติงาน (โกศล พิณกุล, สัมภาษณ์ 24 เม.ย.55)

2. ความคิดเห็นของผู้เรียนในหมวดศิลปกรรมโรงเรียนฝึกอาชีพกททชฯ ต่อการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE

ด้านวัตถุประสงค์ จากการวิจัยพบว่าวัตถุประสงค์ของผู้เรียนส่วนใหญ่ต้องการหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างงานศิลปะให้แก่ตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี ธรรมะวิธิกุล (2552) ที่อธิบายว่าการศึกษานอกระบบคือกระบวนการทางการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อเพิ่มหรือพัฒนาศักยภาพให้แก่ประชาชน ทั้งในด้านความรู้ ความชำนาญ หรืองานอดิเรกต่างๆ เนื่องจากผู้เรียนวัยผู้ใหญ่มีภารกิจมากมายทั้งจากหน้าที่การงานหรือภาระครอบครัว ทำให้ต้องการระยะเวลาเรียนที่สามารถยืดหยุ่นได้ ไม่เข้มงวดกับการเช็คชื่อเข้าชั้นเรียนเหมือนการศึกษาในระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาชัญญา รัตนอุบล (2542) อธิบายว่า การศึกษานอกระบบเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษาซึ่งเปิดโอกาสให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียนตามปกติได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ พัฒนาตนเอง ให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะยืดหยุ่น ให้ผู้เรียนมีความสะดวกเลือกเรียนได้หลายวิธี จึงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนและสังคมเป็นอย่างยิ่ง เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติ ได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ ทักษะ ทักษะ ทศนคติ เพื่อมุ่งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ฝึกฝนอาชีพ หรือการพัฒนาความรู้เฉพาะเรื่องตามที่ตนสนใจ

ด้านเนื้อหาสาระ จากการวิจัยพบว่าผู้เรียนคิดว่าการได้ปฏิบัติงานบ่อยๆ เพื่อสร้างความชำนาญ และเมื่อเข้าใจศักยภาพของตนแล้วควรนำมาพัฒนาต่อจนเกิดความเชี่ยวชาญ หมายความว่า การปฏิบัติงานบ่อยๆ จะทำให้รู้จักรูปแบบงานที่ตนถนัดเพื่อจะได้นำไปปฏิบัติต่อกันด้วยตนเอง และกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องการเรียนมากที่สุดคือกิจกรรมการระบายสีน้ำ สอดคล้องกับเกษม ก้อนทอง (2547) ได้อธิบายว่า เพราะสีน้ำเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้สร้างพึงพอใจ สามารถฝึกฝนปฏิบัติได้ด้วยตนเอง หากมีความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิคพื้นฐานแล้ว ก็สามารถพัฒนาเป็นเทคนิคเฉพาะตน รูปแบบตนเอง พื้นฐานการระบายสีน้ำเป็นการระบายสีน้ำตามอรรถศาสตร์ ไม่ต้องมีพื้นฐานในการวาดเขียนหรือวาดเส้นที่ดีหรือมีประสบการณ์มาก่อน หากได้ฝึกหัดระบายสีด้วยตนเอง ก็เป็นที่คาดหวังว่าจะมีความสุข มีความเจริญงอกงามแก่ผู้ฝึกฝนปฏิบัติ สามารถมีลักษณะเด่นเฉพาะตนได้ และผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนต้องการเรียนวาดภาพระบายสีน้ำประเภทภาพวิวทิวทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือภาพดอกไม้ ภาพเหมือนต่างๆ เช่น ภาพสัตว์ ภาพคนเหมือนครึ่งตัว สอดคล้องกับ โกศล พิณกุล (2545) ได้อธิบายว่า ทำไมต้องเขียนทิวทัศน์ เพราะภาพทิวทัศน์เป็นมุมมองที่สื่อต่อกันได้ง่าย เข้าถึงการรับรู้ความเข้าใจของทุกคน ไม่ว่าจะเป็ทิวทัศน์ทางทะเลหรือทางบกก็ดีทั้งนั้น องค์ประกอบในภาพทิวทัศน์ช่วยดึงประสบการณ์ในอดีตกลับมา ส่วนภาพดอกไม้ นั้นเป็นการสื่อความหมายต่อกันได้อย่างดี วาดเสร็จสามารถติดตั้งแขวนประดับได้ทุกห้อง

ทุกบรรยากาศ เพียงแต่ดูความเหมาะสมว่าควรจะเป็นดอกไม้อะไร จะรวมเป็นช่อ เป็นต้น หรือเป็น กอ อยู่ในกระถาง อยู่ในแจกัน ก็ยอมได้ทั้งนั้น จากการวิจัยพบว่าโดยแต่ละครั้งผู้เรียนต้องการ เรียนประมาณ 3 ชั่วโมง มาเรียนได้เมื่อมีความพร้อมจากภาระหน้าที่เฉลี่ยประมาณสัปดาห์ละ 3 วันมากที่สุด และต้องการให้จบคอร์สเรียนภายใน 2 เดือน แสดงถึงความต้องการเห็นผลงาน โดยเร็วถ้าสามารถทำเสร็จได้ภายในครั้งเดียวยิ่งดี โดยผู้เรียนที่เพิ่งเรียนศิลปะเป็นครั้งแรกต้องการ เรียนรู้เทคนิควิธีการหรือทางลัดในการทำงานให้เห็นผลเร็วกว่าที่จะรู้จักประวัติความเป็นมาของ ศิลปิน หรือประวัติของภาพที่กำลังลอกเลียนแบบอยู่ สอดคล้องกับ Chapman (1978) ได้อธิบาย ว่าการให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมโดยตรง ทดลองใช้วัสดุอุปกรณ์ด้วยตนเอง เรียนรู้กระบวนการ ทำงานตามขั้นตอน ย่อมทำให้เกิดความภูมิใจและสร้างความมั่นใจในการแสดงออกให้กับผู้เรียน ได้ สอดคล้องกับ Thorndike (1928) กล่าวว่า ความสนใจในการเรียนรู้มีอิทธิพลต่อผลงาน การที่ผู้ สูงวัยเรียนรู้ได้น้อยกว่าที่ควรจะเป็นนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะความบกพร่องที่เกี่ยวกับความสนใจ การประเมินความต้องการของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นที่จะ เรียนและเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจ

เนื้อหาด้านสุนทรียศาสตร์สำหรับโรงเรียนฝึกอาชีพกททช ไม่ได้กล่าวถึงในบทเรียน และ จากผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่คิดว่าการรับรู้ประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์จะแตกต่างกัน ไปตามรสนิยมของแต่ละคน และการได้ปฏิบัติงานศิลปะจะเป็นการรับรู้เกี่ยวกับความงามทาง สุนทรียศาสตร์โดยตรง ซึ่งการเรียนรู้หลักการของศิลปะ ช่วยทำให้เกิดความซาบซึ้งในผลงานศิลปะ มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ คณิงหา สุภานันท์ (2544) ได้กล่าวว่า เมื่อพิจารณาถึง คำอธิบายรายวิชาเกี่ยวกับศิลปะที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน พบว่าเนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับด้าน ศิลปะปฏิบัติ ซึ่งสังเกตได้อย่างชัดเจนและในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาส่วนใหญ่ ให้ ความสำคัญกับการสอนด้านศิลปะปฏิบัติที่เป็นการฝึกทักษะและมีผลผลิตเป็นผลงานศิลปะที่ ปรากฏเป็นรูปธรรมมากกว่าด้านอื่นๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการเรียนการสอนด้านทักษะปฏิบัติ นั้น มีวิธีการที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ผู้สอนสามารถเตรียมการสอนได้ง่าย รวมทั้งการประเมินผลจากตัว ผลงานที่ปรากฏได้ง่ายกว่าการสอนด้านอื่นๆ สอดคล้องกับ แคมเบลน แฮมเบลน (Hamblen, 1997) ได้กล่าวแสดงความคิดเห็นว่า สุนทรียศาสตร์ เป็นแกนที่สร้างปัญหาให้กับ DBAE มากที่สุด เพราะ ยากที่จะหาคำจำกัดความหรือคำนิยามศัพท์ถึงพฤติกรรมสุนทรีย์ของผู้เรียนได้อย่างแจ่มชัด ทำให้ สาระความรู้ในด้านนี้ยากสำหรับการนำมาพัฒนาสู่การเรียนการสอน

เนื้อหาด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ จากการวิจัยพบว่าผู้เรียนเห็นด้วยปานกลางกับการนำ ผลงานศิลปะของศิลปินดังมาเป็นแบบอย่างเพื่อเรียนรู้วิธีการและหลักการทางศิลปะ การนำ ความรู้จากการเรียนประวัติศาสตร์ศิลป์มาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างผลงานศิลปะ การได้รับ

ความรู้ทางศิลปะจากการออกไปศึกษานอกห้องเรียน เช่น การชมพิพิธภัณฑ์โบราณสถานต่างๆ การดูงานนิทรรศการ เป็นต้น สอดคล้องกับเลิศ อานันท์นะ (2549) ได้อธิบายถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์ว่า องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์นั้นมีความสำคัญต่อการศึกษาวชิราวุฒิปะเป็นอย่างมาก เนื่องจากจะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในคุณค่าของสุนทรียภาพและพุทธิปัญญาของมนุษย์แต่ละยุค แต่ละสมัย และรู้จักนำศิลปะมาประยุกต์ให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เนื้อหาด้านศิลปวิจารณ์ จากการวิจัยพบว่า ผู้เรียนเห็นด้วยมากที่สุดกับการยอมรับคำแนะนำและข้อวิจารณ์จากผู้สอนแล้วนำข้อบกพร่องนั้นไปปรับปรุงแก้ไขในการทำงานครั้งต่อไป จะช่วยให้ผลงานมีการพัฒนามากขึ้น และความรู้ในหลักการของศิลปะจะทำให้สามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับศิลปะได้ทั้งการเขียนบรรยายหรือใช้คำพูดได้อย่างมีระเบียบแบบแผน สอดคล้องกับ กรมวิชาการ (2543) ได้กล่าวถึง ผลของรายละเอียดในงานศิลปะว่า การที่ผู้เรียนได้ค้นพบข้อมูล ทำให้รู้ว่ามียะไรอยู่ในงานศิลปะ มีส่วนทำให้เกิดการยอมรับงานชิ้นนั้นๆ อยู่แล้ว เมื่อได้วิเคราะห์แยกแยะอย่างมีขั้นตอนมีระบบ ยิ่งทำให้รู้ความหมายและเกิดการพอใจ การวิจารณ์ศิลปะจึงเป็นผลทางปริมาณที่ช่วยสร้างความพึงพอใจแก่ผู้เรียน

ด้านวิธีการสอน จากการวิจัยพบว่า ผู้เรียนเห็นด้วยมากที่สุดกับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือความรู้ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน ใช้ระยะเวลาการเรียนครั้งละ 3 ชั่วโมงต่อครั้ง เนื่องจากการสอนผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ เป็นผู้ที่มีความวุฒิภาวะทางอารมณ์ค่อนข้างมั่นคง ทำให้การทำงานแต่ละครั้งมีสมาธิและความตั้งใจสูงกว่าเด็ก มีความเชื่อมั่นและการตัดสินใจแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดีกว่าผู้เรียนที่เป็นเด็ก สอดคล้องกับเชียวศรี วิวิธศิริ (2541) ได้กล่าวว่า ในการเรียนการสอนผู้ใหญ่มีความแตกต่างจากเด็กในด้านต่างๆ อาทิเช่น ความแตกต่างในด้านประสบการณ์ ผู้ใหญ่มีประสบการณ์มากกว่าเด็กทำให้สามารถนำไปเชื่อมโยงกับประสบการณ์ใหม่ๆ ได้มากกว่าเด็ก ผู้ใหญ่มีความพร้อมในการเรียนรู้มากกว่าเด็ก มีความเข้าใจในตนเองและการแก้ไขปัญหาในการกระทำต่างๆ ได้มากกว่าเด็ก วิธีการสอนที่เหมาะสมควรเน้นให้ผู้เรียนฝึกทักษะปฏิบัติให้มากที่สุด ควรเป็นกิจกรรมที่ยืดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือความสนใจระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนได้ตลอดเวลา สอดคล้องกับอาภรณ์ ใจเที่ยง (2540) ได้กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยืดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอย่างแท้จริง คือเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ส่วนผู้สอนจะเป็นเพียงผู้ประสานงาน ให้คำแนะนำ ช่วยแก้ปัญหาเมื่อผู้เรียนต้องการ สอดคล้องกับ เชียวศรี วิวิธศิริ (2541) ได้กล่าวว่า ทั้งนี้เป็นเพราะผู้เรียนวัยผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีเมื่ออยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นกันเอง และมีอิสระเสรีในการกระทำ เมื่อได้ใช้ความรู้ความสามารถ ความถนัดและใช้เวลาของตนเองให้เต็มที่ จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

ด้านสื่อการเรียนการสอน จากการวิจัยพบว่า ผู้เรียนเห็นด้วยมากกับการใช้สื่อในการสอนหลักการและเนื้อหา คือการได้ดูภาพตัวอย่างงานของศิลปิน ภาพขั้นตอนการทำงาน ภาพวงจรสี ภาพประวัติศาสตร์ศิลป์ ตัวอย่างผลงาน เป็นต้น หมายความว่าสื่อการสอนมีส่วนสำคัญมากเพราะช่วยอธิบายสิ่งต่างๆ ให้ผู้เรียนรับรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ของแผนการสอน สอดคล้องกับ เจน เค เบท (Jeane K. Bate, 2000) ได้อธิบายว่าสื่อการสอนที่ดีต้องมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ และมีความหลากหลาย การพาผู้เรียนไปชมผลงานจริงจากพิพิธภัณฑ์ นิทรรศการ และหอศิลป์ จะสามารถช่วยกระตุ้นความสนใจและจินตนาการของผู้เรียน สอดคล้องกับ โกสุม สายใจ (2544) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอนยังช่วยในผู้เรียนสามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการสร้างงานของตนเองได้ และยังช่วยในเรื่องของเทคนิคการสร้างงานศิลปะที่มีความแปลกใหม่ได้อีกด้วย มีคุณค่าในด้านสุนทรียศาสตร์และประวัติศาสตร์เพื่อสร้างแนวคิดของผู้เรียนเอง การเข้าถึงตัวอย่างผลงานหรือความรู้จากทั่วโลกและค้นพบผลงานที่สนใจมาเป็นแรงบันดาลใจ โดยผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศ อินเทอร์เน็ต (Internet) ที่ช่วยให้มีความสะดวกและประหยัดเวลา สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิณา ธนาไชยสกุล (2547) ได้อธิบายว่า ผู้สอนและผู้เรียนมีความเห็นสอดคล้องกันว่าควรเน้นไปที่สื่อในการจัดการเรียนการสอน และผู้สอนควรพิจารณาเลือกสื่อที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับหัวข้อกิจกรรม

สื่อในการใช้สอนทักษะปฏิบัติ ผู้เรียนมีความคิดเห็นด้วยกับการนำผลงานจริงมาแสดง ให้ดูเป็นตัวอย่างประกอบคำอธิบายของผู้สอนทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้เรียนจะเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานของตนเองออกมาได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของจรรุพพรรณ ทรัพย์ปูลุง (2539) ได้ข้อสรุปว่ากิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน มีการใช้สื่อการสอนและวัสดุอุปกรณ์ จัดคาบเวลาเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ และสอดคล้องกับสันติ คุณประเสริฐ (2538) ได้อธิบายว่า การใช้สื่อที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแผนการสอน ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งแก่ผู้สอนและผู้เรียน และสอดคล้องกับอำไพ ตีรณสาร (2535) ได้กล่าวว่า การจัดเตรียมเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความพร้อมและความสนใจของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญในการสอน

ด้านการวัดและประเมินผล จากการวิจัยพบว่า ผู้เรียนเห็นด้วยกับการใช้วิธีวัดผลจากผลงาน มีความเหมาะสมตามหลักการและเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ความสม่ำเสมอในการเข้าชั้นเรียน ความมีพัฒนาการตั้งแต่ต้นจนจบการเรียนรู้ สอดคล้องกับ วิณา ธนาไชยสกุล (2547) ได้สรุปผลการวิจัยด้านการวัดและประเมินผลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานศิลปะว่า ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีความเห็นด้วยกับวิธีการวัดและประเมินผลจากผลงานที่สำเร็จและเอกสารบันทึกประกอบการทำงาน เป็นการประเมินจากสิ่งที่ปรากฏและสามารถมองเห็นได้ ควรมีการตกลงกันในหลักเกณฑ์ และวิธีการวัด

และประเมินผลตั้งแต่เริ่มต้นเรียน สอดคล้องกับ บลูม (Benjamin S. Bloom, 1956 อ้างถึงใน อุทุมพร จามรมาน 2532) อธิบายถึงการวัดและการประเมินผลการเรียนการสอนว่า ควรมีการวัด จากด้านพุทธิพิสัย อันได้แก่ความรู้ทางด้านวิชาการ ประวัติศาสตร์ ระเบียบวิธี กระบวนการ หลักการ การคิดหาเหตุผล ด้านจิตพิสัยเป็นพฤติกรรมที่เน้นเกี่ยวกับด้านสุนทรียภาพ การแสดง ความรู้สึกประทับใจ ซาบซึ้ง อันเป็นการพัฒนาความรู้สึภายใน ด้านทักษะพิสัยได้แก่ความ ชำนาญในทักษะการปฏิบัติงานเป็นจุดประสงค์ที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนปฏิบัติ เพื่อให้ ผู้เรียนสามารถนำไปพัฒนาตนเองในอนาคต ทั้งนี้ในส่วนการวัดและประเมินผลของโรงเรียนฝึก อาชีพฯ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการเพิ่มเติมการวิเคราะห์วิจารณ์ผลงานแก่ผู้เรียนให้ทราบเป็น รายบุคคลไป อาจใช้วิธีการเขียนอธิบายคำแนะนำไว้ข้างหลังผลงานเพื่อที่ผู้เรียนได้อ่านทบทวนใน ภายหลัง หรือควรหยิบยกตัวอย่างผลงานที่ดีโชว์ให้เพื่อนร่วมห้องได้รับทราบ เพื่อจะได้นำไป ปรับปรุงใช้กับงานของตนต่อไป

ผลสรุปการวิจัย พบว่าการศึกษากิจการวัดภาวะบ่ายสี่ ในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE โดยเริ่มตั้งแต่การ สสำรวจความต้องการ สภาพปัญหา เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการในการ จัดกิจกรรมวัดภาวะบ่ายสี่ โดยผู้วิจัยจัดเป็นกลุ่มข้อมูลที่สำรวจเป็นประเภทแล้วพิจารณาถึง ความสำคัญของปัญหานั้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาชัญญา รัตนอุบล (2551) ได้อธิบายว่า การสำรวจสภาพ ปัญหาและความต้องการของการเตรียมพร้อมสำหรับผู้ใหญ่วัยแรงงานเมื่อเข้าสู่ วัยผู้สูงอายุสามารถใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้า สู่วัยผู้สูงอายุที่คณะวิจัยพัฒนาขึ้น หรืออาจพัฒนาแบบสอบถามขึ้นเองด้วยการประยุกต์จาก เครื่องมือเดิม โดยแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สภาพ ปัญหา และความต้องการที่ แท้จริงของผู้ใหญ่ เพื่อนำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กระบวนการในการ จัดกิจกรรม และการวัดและประเมินผลต่อไป เมื่อได้ข้อมูลสภาพ ปัญหา และความต้องการแล้ว ผู้ จัดกิจกรรมต้องกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของกิจกรรมเพื่อระบุเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายเชิง พฤติกรรมที่ต้องการเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมการเรียนรู้แล้ว โดยวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมต้องระบุใน ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นผลจากการเรียนรู้จากกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น ซึ่ง พฤติกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวต้องสามารถสังเกตและวัดได้ เพื่อให้เห็นลักษณะของการกระทำที่ ชัดเจน และเป็นพื้นฐานสำคัญในการกำหนดเนื้อหาสาระของหลักสูตร วิธีการเทคนิคการจัด กิจกรรมที่เหมาะสม ตลอดจนการใช้อุปกรณ์ สื่อ การจัดกิจกรรม และการประเมินผลในลำดับ ต่อไป

การจัดกิจกรรมสำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ที่มีเวลาการเข้าเรียนไม่แน่นอนนั้น จะไม่ใช้วิธีการเดียวกับการศึกษาในระบบ ไม่ว่าจะเป็นการวัดและประเมินผล วิธีการสอน เพราะผู้เรียนในโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ในหมวดศิลปกรรม ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 36-55 ปี เป็นแม่บ้าน คนว่างงาน ผู้ใหญ่วัยเกษียณ เป็นต้น ดังนั้นการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งควรจะยืดหยุ่นไปตามความสนใจของผู้เรียน มีบรรยากาศการเรียนสนุกสนาน มีผู้สอนที่เป็นกันเองและคอยแนะนำเทคนิควิธีการทำงานศิลปะแบบทางลัดมาอธิบาย พร้อมสาธิตให้ดูทุกครั้งให้ผู้เรียนเกิดข้อสงสัยหรือปฏิบัติเองไม่ได้ อีกทั้งผู้วิจัยมีความคิดเห็นสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิณา ธนาไชยสกุล (2547) ที่ได้กล่าวว่า การบูรณาการแกนความรู้ทั้ง 4 ด้านของการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาแบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐาน หรือ DBAE มีความเหมาะสมกับการเรียนการสอนจิตรกรรมหรือวาดภาพระบายสี เพราะประกอบไปด้วยความรู้ในด้านวิชาการ ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปะวิจารณ์ และเนื้อหาในด้านการปฏิบัติงาน ซึ่งแกนความรู้ทั้ง 4 ด้านนี้ถือว่ามีผลสำคัญต่อศิลปศึกษาทั้งในแง่ของกระบวนการทางความคิดและการปฏิบัติงาน เพียงแต่ผลจากการวิจัยพบว่าผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ที่เลือกมาเรียนหลักสูตรระยะสั้น ในหมวดศิลปกรรม ทุกคนต้องการเรียนแบบสนุกสนาน ผ่อนคลายหายเครียด ดังนั้นหากผู้สอนนำความรู้ด้านศิลปศึกษาที่เป็นวิชาการหรือทฤษฎีต่างๆ ไปสอนผู้เรียน อาจไม่ตรงกับความต้องการของผู้เรียนที่มาเรียนเพราะต้องการรู้เทคนิควิธีการทำงานศิลปะ ต้องการให้ประสบความสำเร็จในระยะเวลาอันสั้น แต่ถ้าหากผู้สอนเพิ่มเติมความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ และศิลปะวิจารณ์ โดยอธิบายสอดแทรกเข้าไปขณะทำกิจกรรมโดยไม่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกตัวจนเกิดความน่าเบื่อ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ทางศิลปะครบทั้งหลักการทฤษฎี การปฏิบัติงานและทำให้เป็นผู้เรียนศิลปะที่มีศักยภาพ

3. ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้นสำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE

จากผลสรุปการวิจัยพบว่าในปัจจุบันมีเพียงโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร บางรักเพียงแห่งเดียวที่เปิดสอนหลักสูตรการวาดภาพระบายสี โดยใช้ระยะเวลา 150 ชั่วโมง ซึ่งทำให้ผู้เรียนต้องใช้เวลาเรียนประมาณ 2 ½ เดือน กว่าที่จะจบคอร์สเรียน โดยผู้สอนเน้นที่แกนทักษะปฏิบัติมากที่สุด รองลงมาคือการวิจารณ์ผลงาน ที่ไม่ได้กล่าวถึงเลยคือประวัติศาสตร์ศิลป์และสุนทรียศาสตร์ ซึ่งจากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมฯ ที่ประกอบด้วยแกนหลักพื้นฐานทางศิลปศึกษาทั้ง 4 แกนคือ ทักษะปฏิบัติ ศิลปะวิจารณ์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และสุนทรียศาสตร์ โดยแต่ละแกนให้ผู้สอนพิจารณายืดหยุ่นตามความเหมาะสม โดยผู้วิจัยวิเคราะห์มาจากระดับประเด็นต่อไปนี้

3.1 ระยะเวลาในการทำกิจกรรมฯ

เนื่องมาจากผลการสำรวจความต้องการของผู้เรียนและผลของแบบสอบถามผู้เรียน ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อสรุปเกี่ยวกับระยะเวลาในการทำกิจกรรมวาดภาพระบายสีฯ พบว่าผู้เรียนวัยผู้ใหญ่มีพื้นฐานความรู้ทางศิลปะที่ไม่เท่ากัน อีกทั้งระยะเวลาในการเข้าชั้นเรียนของแต่ละคนอาจไม่พร้อมเพรียงกัน ดังนั้นผู้สอนควรสอบถามความต้องการของผู้เรียนส่วนใหญ่ว่ามีความต้องการเรียนรู้อะไรเป็นส่วนมาก เพราะเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมออกความคิดเห็นและเสนอแนะในสิ่งที่สนใจในขณะนั้น และผู้สอนควรจัดเตรียมกิจกรรมที่เห็นผลลัพธ์ได้ไว รวมทั้งแนะนำเทคนิคทางลัดเป็นผลงานสำเร็จได้ภายใน 1-2 ครั้งในการมาเรียน รวมระยะเวลาเรียนใช้เวลา 1-2 เดือน ต่อคอร์สเรียน

3.2 หัวข้อกิจกรรมวาดภาพระบายสี ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

ผู้วิจัยได้รวบรวมและสามารถนำเสนอได้ 3 แนวทางการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี หลักสูตรระยะสั้นตามแนวทฤษฎี DBAE ประกอบด้วยหัวข้อหลักดังต่อไปนี้

การวาดภาพ (Drawing)

- หน่วยที่ 1 การรู้จักเส้น-รูปร่างรูปทรง
- หน่วยที่ 2 แสงเงา-พื้นผิว
- หน่วยที่ 3 การจัดองค์ประกอบศิลป์
- หน่วยที่ 4 หลักทัศนียภาพ
- หน่วยที่ 5 ความคิดสร้างสรรค์

การระบายสี (Painting)

- หน่วยที่ 1 การรู้จักทฤษฎีสี
- หน่วยที่ 2 สีวรรณะร้อน
- หน่วยที่ 3 สีวรรณะเย็น
- หน่วยที่ 4 หลักทัศนียภาพ
- หน่วยที่ 5 ความคิดสร้างสรรค์

แนวทางที่ 1 แบ่งกิจกรรมเป็น 3 ประเภท คือกิจกรรมการวาดภาพ กิจกรรมการระบายสี และกิจกรรมศิลปะเพื่อการประกอบอาชีพ เรียนกิจกรรมละ 50 ชั่วโมง เรียนครั้งละ 3 ชั่วโมง

กิจกรรมการเรียนการสอน		
กิจกรรมการวาดภาพ 50 ชั่วโมง	กิจกรรมการระบายสี 50 ชั่วโมง	กิจกรรมศิลปะเพื่ออาชีพ 50 ชั่วโมง
<ul style="list-style-type: none"> - ทำความรู้จักเส้นด้วยสื่อต่างๆ เช่น ดินสอ ปากกาต่างๆ - การวาดเส้นแบบContour 	<ul style="list-style-type: none"> - ทำความรู้จักวงจรัส โทนสี ร้อน-เย็น การเลือกใช้สีต่างๆ - รู้จักการใช้สีน้ำ-สีน้ำมัน-สี 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้คำแนะนำช่องทางในการนำศิลปะไปประกอบอาชีพ - วาดดอกไม้สไตล์โฟลด์

Drawing / Gesture Drawing	ประเภทต่างๆ ชั้นพื้นฐาน	อาร์ต และเพ้นท์ลงบนวัสดุ
- วาดเส้นของใกล้ตัว	- วาดภาพดอกไม้ด้วยสีน้ำ	ต่างๆ
- วาดเส้นหุ่นนิ่งด้วยสีไม้	- วาดภาพทิวทัศน์ด้วยสีน้ำ	- การสร้างภาพด้วยการ
- วาดเส้นทิวทัศน์ด้วยปากกา	- วาดภาพพระบายสีสไตลิ่งจีน	สันดาป
- วาดภาพคนเหมือนด้วย	- วาดภาพพระบายสีบน	- การเพ้นท์ดอกไม้บนถ้วย
ถ่านชาร์คโคล	กระจกใส / กระเบื้องเคลือบ	กระเบื้องเคลือบ
- ฯลฯ	- ฯลฯ	- ฯลฯ

แนวทางที่ 2 แบ่งกิจกรรมเป็น 2 ประเภท คือ กิจกรรมการวาดภาพเพื่อประกอบอาชีพ และกิจกรรมการระบายสีเพื่อไปประกอบอาชีพ เรียนกิจกรรมละ 75 ชั่วโมง เพื่อให้ผู้เรียนมีทางเลือกในสิ่งที่สนใจ และตรงกับความต้องการมากที่สุด เรียนครั้งละ 3 ชั่วโมง

กิจกรรมการเรียนการสอน	
กิจกรรมการวาดภาพเพื่อประกอบอาชีพ 75 ชั่วโมง	กิจกรรมการระบายสีเพื่อประกอบอาชีพ 75 ชั่วโมง
<ul style="list-style-type: none"> - วาดภาพคนเหมือนด้วยเทคนิคต่างๆ - วาดภาพล้อเลียนบนวัสดุต่างๆ เช่น เลื่อย ยืด เคสโทรศัพท์ - วาดภาพทิวทัศน์ด้วยเทคนิคสันดาป - ฯลฯ 	<ul style="list-style-type: none"> - วาดดอกไม้สไตลิ่งโพลีคาร์บอเนตลงบนวัสดุ - การเพ้นท์เป็นภาพทิวทัศน์หรือภาพสัตว์ลงบนวัสดุต่างๆ เช่น แผ่นไม้ กลอง แจกัน เป็นต้น

แนวทางที่ 3 แบ่งกิจกรรมเป็นประเภทที่เฉพาะเจาะจง แบ่งเป็นรายวิชาต่างๆ ตามที่ผู้เรียนต้องการ เช่น กิจกรรมการวาดภาพคนเหมือน กิจกรรมวาดภาพการ์ตูนล้อเลียน เรียนกิจกรรมละ 75 ชั่วโมง เรียนครั้งละ 3 ชั่วโมง

กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมละ 75 ชั่วโมง
<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมวาดภาพพระบายสีเป็นทิวทัศน์ด้วยเทคนิคต่างๆ - กิจกรรมวาดภาพพระบายสีเป็นดอกไม้หรือหุ่นนิ่ง ด้วยเทคนิคต่างๆ - กิจกรรมวาดภาพพระบายสีเป็นภาพคนเหมือน ด้วยเทคนิคต่างๆ - กิจกรรมวาดภาพล้อเลียนบุคคล ด้วยเทคนิคลายเส้นปากกา - ฯลฯ

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

การจัดกิจกรรมสำหรับผู้ใหญ่มีความต่างจากเด็ก ตามทฤษฎีและแนวคิดสำหรับการสอนผู้ใหญ่ Knowles, 1978 อ้างใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2545) อธิบายไว้ว่า ผู้เรียนวัยผู้ใหญ่จะเรียนรู้เมื่อมีความรู้สึกต้องการที่จะเรียนรู้ (Need to Learn) ดังนั้นผู้สอนมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนให้ผู้เรียนเกิดความสะดอกสบาย ได้แก่ ที่นั่ง อุณหภูมิภายในห้อง แสงสว่าง การตกแต่งสถานที่อย่างเหมาะสม พยายามสร้างสัมพันธภาพ ความเชื่อถือร่วมกันก่อให้เกิดความร่วมมือในกิจกรรม พยายามจัดการแข่งขันให้ลดน้อยลง ผู้สอนช่วยให้ข้อคิดเห็นในการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งวิธีสอนต่างๆ ผู้เรียนจะรู้สึกถึงความก้าวหน้าของตนเอง เมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่ตั้งไว้เพื่อนำไปสู่การประเมินผลด้วยตนเอง

เริ่มต้นจากผู้สอนพูดคุยสร้างความเป็นกันเองแก่ผู้เรียน การพูดคุยเกี่ยวกับหัวข้อกิจกรรมที่กำลังจะเรียนรู้ โดยเริ่มจากการพูดถึงประวัติโดยย่อของการวาดภาพหรือการระบายสี การนำตัวอย่างภาพมาให้ผู้เรียนดู อาจนำมาจากหนังสือ โปสเตอร์ หรือสื่อสารสนเทศต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้ถึงสิ่งที่กำลังจะลงมือปฏิบัติ อาจมีการซักถามว่ามีท่านใดเคยปฏิบัติมาก่อนหรือไม่ ซึ่งผู้สอนสามารถสอดแทรกความรู้ทางสุนทรียศาสตร์ ประสบการณ์ส่วนตัวของผู้สอนเกี่ยวกับงานศิลปะ มุมมองในการมองงานศิลปะ หลังจากนั้นสาธิตประกอบการอธิบายขั้นตอนการทำงาน เริ่มจากง่ายไปหายาก หากใช้เวลาไม่นานมากผู้สอนอาจสาธิตตั้งแต่ต้นจนจบให้ดูก่อนให้ผู้เรียนไปลงมือปฏิบัติตามกันเอง หรืออาจสาธิตทีละขั้นตอนแล้วให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ ระหว่างผู้เรียนกำลังปฏิบัติงาน ผู้สอนหมั่นสังเกตพฤติกรรม กระบวนการทำงานของผู้เรียน หากมีข้อผิดพลาดควรบอกให้ผู้เรียนทราบพร้อมแนะแนวทางแก้ไข เนื่องจากขีดความสามารถของผู้เรียนวัยผู้ใหญ่มีมากน้อยไม่เท่ากันจึงไม่ควรนำมาเปรียบเทียบ หรือเร่งให้ผู้เรียนรีบลงมือปฏิบัติ ควรปล่อยให้ไปตามธรรมชาติของผู้เรียนแต่ละคน การวิจารณ์หรือชื่นชมผลงานอาจทำได้โดยเขียนบรรยายไว้ข้างหลังภาพเพื่อสื่อให้ผู้เรียนทราบถึงข้อบกพร่องในชิ้นงานนั้น และจะได้นำไปปรับปรุงหลังจากได้งานกลับบ้านไปแล้ว การวัดและประเมินผลงานสำหรับผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ ทำได้โดยสังเกตพฤติกรรมระหว่างทำงาน อาจสอบถามถึงสิ่งที่ผู้สอนอธิบายไปและวัดได้จากความก้าวหน้าหรือพัฒนาการของผลงานหลังจบคอร์สเรียนแล้ว หรือชักชวนให้ร่วมกันจัดนิทรรศการเพื่อโชว์ผลงาน

แนวทางในการจัดกิจกรรมวาดภาพพระบายสีทั้ง 3 แนวทางนี้ มีองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านของการจัดกิจกรรมหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE ดังนี้ 1) ด้านวัตถุประสงค์หลักในการจัดกิจกรรม 2) ด้านเนื้อหาสาระของการจัดกิจกรรม 3) ด้านวิธีการสอน 4) ด้านสื่อการเรียนการสอน และ 5) ด้านการวัดและประเมินผล

1. ด้านวัตถุประสงค์หลักในการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี

การจัดกิจกรรมฯ ผู้สอนควรกำหนดเป้าหมายของการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เพื่อสามารถดึงศักยภาพทางศิลปะของผู้เรียนออกมาจากกิจกรรมที่ผู้สอนกำหนดขึ้น ซึ่งแนวทางในการกำหนดวัตถุประสงค์สำหรับการจัดกิจกรรมฯ ผู้สอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

- 1.1 ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการ คือการสอบถามความคิดเห็นและความต้องการของผู้เรียนส่วนใหญ่ มีความสนใจแบบใดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ผู้สอนวางแผนไว้
- 1.2 เน้นให้ผู้เรียนมีความสุข มีความสบายใจเมื่อได้ทำงาน ไม่เกิดความกดดัน
- 1.3 ความรู้ที่ได้รับเพิ่มเติมทั้งการวาดภาพและระบายสีใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์งานศิลปะต่อไป

2 ด้านเนื้อหาสาระของการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี

การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี ตามแนวทฤษฎี DBAE หรือหลักเกณฑ์พื้นฐานทางศิลปศึกษา โดยผู้สอนมุ่งให้ความรู้แก่ผู้เรียนครบทั้ง 4 ด้าน เช่น ศิลปะปฏิบัติ ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ และศิลปะวิจารณ์ ซึ่งจะลดหลั่นมากขึ้นตามความต้องการของผู้เรียน โดยผู้สอนควรพิจารณาเป็นรายกรณีไป มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ศิลปะปฏิบัติ เป็นแกนความรู้ที่ทุกคน ทั้งผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้สอน และผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษาต่างมีความเห็นว่าเป็นเหมาะสมอย่างยิ่งในการที่จะให้ผู้เรียนหลักสูตรระยะสั้นได้ลงมือปฏิบัติงานด้วยตนเองให้มากที่สุด จนเกิดเป็นความชำนาญทั้งในการวาดภาพและการระบายสี

2.2 ประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นแกนความรู้เบื้องต้นของประวัติ ความเป็นมาของงานศิลปะ ประวัติความเป็นมาของศิลปินที่มีชื่อเสียง วิธีการทำงานของศิลปินในยุคสมัยต่างๆ ผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษามีความเห็นว่าเหมาะสมที่ผู้สอนควรกล่าวถึง เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างผลงาน อาจนำผลงานดังกล่าวมาเป็นแบบอย่างในการสร้างงานของตนเอง โดยอาจกล่าวถึงในช่วงเริ่มต้นของการเกริ่นนำ

2.3 สุนทรียศาสตร์ เป็นแกนความรู้ที่ต่างจากด้านอื่น ตรงที่ผู้เรียนสามารถจัดหาหรือเลือกได้เองทั้งทางตรงและทางอ้อม ขึ้นอยู่กับรสนิยมของแต่ละบุคคล เป็นการรับรู้ที่ทำให้มีความสุขโดยไม่หวังผลตอบแทน โดยผู้สอนอาจสอดแทรกด้วยการแนะนำให้ไปชมนิทรรศการ ไปชมการประกวดภาพวาด การพูดคุยเกี่ยวกับประสบการณ์ทางศิลปะระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เป็นต้น ซึ่งเป็นอีกทางหนึ่งในการสะสมประสบการณ์สุนทรียะได้

2.4 ศิลปวิจารณ์ เป็นแกนความรู้ที่ทุกคนเห็นด้วยว่าเหมาะสม เพราะการวิจารณ์ผลงานเพื่อนำไปปรับปรุงข้อบกพร่องในงาน จะได้แก้ไขให้ดีขึ้นต่อไป แต่ทั้งนี้ผู้สอนควรระมัดระวังคำพูดในการวิจารณ์เนื่องจากผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ เป็นผู้ที่มีพื้นฐานภูมิความรู้และประสบการณ์มาก่อน ผู้วิจัยเห็นควรว่าน่าจะเปลี่ยนเป็นคำแนะนำน่าจะเหมาะสมมากกว่าการใช้ถ้อยคำติเตียน

3 ด้านวิธีการสอน

การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี หลักสูตรระยะสั้น เนื่องจากมีเวลาจำกัด ผู้สอนควรหาเทคนิคทางลัดมาอธิบายแก่ผู้เรียนให้เข้าใจง่าย สามารถลงมือปฏิบัติตามได้ทันที อาจจัดกลุ่มให้ผู้เรียนที่มีพื้นฐานทางศิลปะนั่งแยกกลุ่มจากผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานเลย เพื่อความสะดวกในการอธิบาย และจากผลการวิจัยพบว่าการสาธิตประกอบการอธิบายนั้นเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมที่เน้นทักษะปฏิบัติมากที่สุด เนื่องจากผู้เรียนได้เห็นวิธีการทำงานตั้งแต่ต้น จนเข้าใจจึงได้ลงมือปฏิบัติงานเอง รวมทั้งการสร้างบรรยากาศเป็นกันเอง ไม่กดดันตึงเครียด ให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกและมีความสุขเมื่อได้มาเข้าชั้นเรียน

4 ด้านสื่อการเรียนการสอน

ผู้สอนควรจัดเตรียมสื่อการสอนให้ครบก่อนลงมือสอน เช่นการจัดตัวอย่างผลงานเพื่อเป็นแบบในการวาดภาพ การเตรียมวัสดุที่ใช้เป็นแบบให้ผู้เรียนวาด เป็นต้น ส่วนสื่อการเรียนการสอนนั้นทางโรงเรียนฝักอาชีพกรุงเทพมหานคร มีงบประมาณให้จำกัดในแต่ละกิจกรรม ผู้สอนควรจัดสรรให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม และจากผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนเห็นด้วยในการที่โรงเรียนฝักอาชีพกรุงเทพมหานคร จัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนไว้ให้ใช้คนละ 1 ชุด และจากการวิจัยพบว่าหากผู้สอนแนะนำอุปกรณ์อื่นๆ ที่เหมาะสม ผู้เรียนสามารถนำอุปกรณ์การเรียนมาเพิ่มเติมได้เอง

5 ด้านการวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลสำหรับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี หลักสูตรระยะสั้นที่มีเวลาเรียนจำกัดและยืดหยุ่นตามผู้เรียน อีกทั้งผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ที่มีภาระรับผิดชอบมาก บางท่านไม่สามารถเข้าร่วมทำกิจกรรมได้บ่อยครั้ง คงไม่สามารถจะวัดได้จากความร่วมมือในการเข้าชั้นเรียน ดังนั้นผู้สอนควรอธิบายให้ผู้เรียนได้รับทราบตั้งแต่ครั้งแรกในการเข้าชั้นเรียนว่าจะประเมินกันแบบใด และนำผลการประเมินไปปรับปรุงในการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป ประเด็นสำคัญของการประเมินผลควรอยู่บนพื้นฐานที่ว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการทางศิลปะดีขึ้นกว่าเดิมหรือไม่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1 ประเมินผลงานจากการพูดคุยกับผู้เรียน

การสนทนา พูดคุยร่วมกับผู้เรียน จะสามารถประเมินความเข้าใจที่มีต่อการทำงานศิลปะ การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งความพึงพอใจต่อผลงานและทัศนคติของผู้เรียน เป็นต้น

5.2 ประเมินผลโดยการสังเกตผู้เรียน

ผู้สอนสามารถสังเกตพัฒนาการในการทำงานของผู้เรียนได้ในหลายด้าน เช่น เพื่อดูทักษะการแรงเงา การกำหนดแสงเงาในภาพ การเลือกใช้อุปกรณ์ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ ความสนใจต่อกิจกรรม ความมั่นใจในการทำงาน ความสะอาดเรียบร้อย เป็นต้น

5.3 ประเมินผลจากงานที่ทำ

การประเมินผลงานไม่ควรนำมาเปรียบเทียบกันถึงความสวย ไม่สวยเฉพาะผลงานเท่านั้น ผู้สอนควรคำนึงถึงพัฒนาการในการทำงานของผู้เรียนวัยผู้ใหญ่กว่าทำได้มากขึ้นกว่าเดิมหรือไม่ ผู้เรียนมีความเข้าใจในการทำงานตามที่สอนมากน้อยเพียงใด เป็นต้น

ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี หลักสูตรระยะสั้น ดังต่อไปนี้

1. ผู้สอนวาดภาพระบายสี ควรจะค้นคว้าหาความรู้และเทคนิคใหม่ๆ เพื่อนำมาถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียน ทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรเป็นผู้ที่สร้างสรรค์และพัฒนาผลงานของตนเองอย่างสม่ำเสมอเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เรียน รวมทั้งหาวิธีจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละกลุ่ม
2. ผู้เรียนควรมีการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ เทคนิคใหม่ๆ หรือแสวงหาความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ฝึกฝนทักษะในการสร้างงานศิลปะ ฝึกคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ยอมรับคำแนะนำหรือข้อวิจารณ์เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาผลงานของตนเองต่อไป
3. ควรมีการร่วมมือกันระหว่างสถาบันที่สอนศิลปศึกษาหรือสถาบันของรัฐ ในการส่งบุคลากรเข้าอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้
4. ควรมีการเชิญศิลปินผู้สร้างสรรคงานศิลปะหรือผู้เชี่ยวชาญ มาเป็นผู้ให้ความรู้ในแง่ของการสร้างผลงาน รวมทั้งเทคนิคในการสร้างผลงานศิลปะ เพื่อที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ได้เพิ่มพูนความรู้รวมทั้งหลังเรียนจบควรมีการรวมกลุ่มจัดแสดงผลงานเพื่อเป็นแหล่งพบปะ แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และฝึกการคิดวิเคราะห์วิจารณ์งานศิลปะกันอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการนำแนวทางการจัดกิจกรรมหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE ที่ผู้วิจัยนำเสนอไปทดลองใช้จริง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและเป็นแนวทางสำหรับโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครต่อไป
2. ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรศิลปศึกษาสำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพฯ ให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนในปัจจุบันและอนาคต

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กนต์ธีรา หิรัญยะมาน. 2552. **การสร้างแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับ**

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา
การประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

กองส่งเสริมอาชีพ. สำนักพัฒนาสังคม. 2552. **รายงานการจัดการศึกษาของโรงเรียนฝึกออาชีพ**
กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: ยูเนียนแปลน.

กองส่งเสริมอาชีพ. สำนักพัฒนาสังคม. 2548. **รายงานการจัดการศึกษาของโรงเรียนฝึกออาชีพ**
กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: ไชตัส ดีไซน์.

กัญญาภัค พิษณุตม์. 2540. **มูลเหตุจูงใจในการเลือกเรียนวิชาชีพ หลักสูตรระยะสั้นของ**
นักศึกษาโรงเรียนฝึกออาชีพกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาทางอาชีพ. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. 2529. **คู่มือและการดำเนินการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อ**
พัฒนาอาชีพ. กรุงเทพมหานคร: กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน.

การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. 2530. **การฝึกอชีพแนวใหม่ในประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร:
กองแผนงานและวิจัย. (อัดสำเนา)

การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. 2543. **หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
ครุสภา.

กำจร สุนพงษ์ศรี. 2530. **ประวัติศาสตร์ศิลป์.** ม.ป.ท. : ม.ป.พ.

กิจจา เวสประทุม. 2539. **สภาพปัญหาและความต้องการด้านการเรียนการสอนหลักสูตร**
วิชาชีพ ระยะสั้นของวิทยาลัยสารพัดช่างตามการรับรู้ของผู้บริหาร ครู และ
นักศึกษาผู้ใหญ่กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาหาบัณฑิต. สาขาวิชา
การศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กীরติ บุญเจือ. 2522. **ปรัชญาศิลปะ.** กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.

เกษม ก้อนทอง. 2547. **การระบายสีน้ำตามอัธยาศัย.** กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์
ศิลป์บรรณาการ.

เกษร ธิตะจารี. 2531. **ศิลปะชั้นนำ.** กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารเชิงวิชาการ
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เกษร ธิตะจารี. 2531. **การสอนศิลปะในระดับอุดมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษร ธิตะจารี. 2542. เอกสารคำสอน: **ศิลปศึกษาขั้นนำ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษร ธิตะจารี. 2543. **กิจกรรมศิลปะสำหรับครู**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกียรติสุดา ศรีสุข. 2544. **สถิติเบื้องต้นทางการศึกษา**. เอกสารประกอบการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โกศล พิณกุล. 2541. **เทคนิคการวาดเขียน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- โกศล พิณกุล. 2543. **เทคนิคการระบายสีน้ำมันและศิลปะวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- โกศล พิณกุล. 2545. **รูปแบบและเทคนิคการระบายสีน้ำ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศิลปประภา.
- โกศล พิณกุล. 24 เมษายน 2555. ศิลปินอิสระ วิทยากร ผู้เชี่ยวชาญการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี. **สัมภาษณ์**.
- โกสุม สายใจ. 2544. **เอกสารประกอบการสอนวิชาจิตกรรมพื้นฐาน**. คณะศิลปกรรมศาสตร์. สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- คณิงหา สุภานันท์. 2544. **ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาตามทฤษฎี DBAE ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จารุพรรณ ทรัพย์ปรุง. 2539. **ผลของการสอนจิตกรรมที่มีต่อการรับรู้ทางศิลปศึกษาของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จารุพรรณ ทรัพย์ปรุง. 2548. **เอกสารคำสอนรายวิชาหลักการออกแบบ**. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ชะลูด นิมเสมอ. 2544. **องค์ประกอบของศิลปะ**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- ชัญญาภักดิ์ นัรัตน์กำพล. 7 กันยายน 2555. ผู้สอนรายวิชาการแฟนท์บาติก หมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝึกออาชีพรุงเทพมหานคร ดินแดง 2. **สัมภาษณ์**.

- ชัยยันต์ เทพพิบูล. 22 มิถุนายน 2555. ผู้สอนรายวิชาศิลปะการวาดภาพ หมวดศิลปกรรม
วิทยาลัยสารพัดช่างสีพระยา (เชียงใหม่). **สัมภาษณ์.**
- ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์. 2543. การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของ
นักเรียนไทยมุสลิม อายุ 7 ปี ถึง 9 ปี ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เชียรศรี วิวิธศิริ. 2541. **จิตวิทยาการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่.** คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ณริศรา พุกกะวัน. 2547. **แนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
เรื่องเครื่องปั้นดินเผาโดยใช้ Discipline-Based Art Education เป็นฐานใน
โรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดสุโขทัย.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชา
ศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐลักษณ์ ศรีมีชัย. 2547. **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการเรียนวิชาชีพหลักสูตร
ระยะสั้นของนักศึกษาผู้ใหญ่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานคร.**
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชานโยบายการจัดการ และความเป็นผู้นำทาง
การศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทงนรงค์ ทดแทนคุณ. 8 กันยายน 2555. ผู้สอนรายวิชาศิลปะการวาดภาพ หมวดศิลปกรรม
โรงเรียนฝึกออาชีพกรุงเทพมหานคร บางรัก. **สัมภาษณ์.**
- ทัศนีย์ ศุภเมธี. 2533. **พฤติกรรมการสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร :
วิทยาลัยครูธนบุรีสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์.
- ทีศนา แหมมณี. 2545. **14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทีศนา แหมมณี. 2545. **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี
ประสิทธิภาพ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทีศนา แหมมณี. 2528. **แนวคิดเกี่ยวกับระบบการเรียนการสอน. เอกสารการสอนชุด
วิชาการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยที่ 1-7.** กรุงเทพมหานคร : ป.
สัมพันธ์พานิชย์.
- ทวีเดช จิวบาง. 2536. **เรียนรู้ทฤษฎีสี.** กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ. 2542. **เอกสารประกอบการสอนวิชา องค์ประกอบศิลป์ 1 ชคป.
2004. พิมพ์ครั้งที่ 4.** กรุงเทพมหานคร : เพื่อฟ้าพรินต์

- เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ. 2550. **ทฤษฎีวาดเขียน**. กรุงเทพมหานคร : เพ็ญฟ้าพรินต์ติ้ง
- ธัญญา พรหมสุข. 2552. **ผลของการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาช่างศิลป์ของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 2 จังหวัดราชบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงนารถ เมินทุกซ์. 2534. **วาดเขียน**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรินต์ติ้ง เฮ้าส์.
- นพดล เนตรดี. 26 ตุลาคม 2555. อาจารย์ประจำภาควิชาจิตกรกรรม สถาบันเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตเพาะช่าง. **สัมภาษณ์**.
- นาวิณ เบียดกลาง. 20 ตุลาคม 2555. อาจารย์ประจำภาควิชาจิตกรกรรม คณะจิตกรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. **สัมภาษณ์**.
- นันทิยา อัครเวธา. 2544. **ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักศึกษาผู้ใหญ่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพ ระยะสั้นที่สอดคล้องกับความต้องการของแรงงาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิติพงศ์ ใจประสาท. 2543. **จิตรกรรมสีน้ำ**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร. 2525. **ศิลปศึกษากับครูประถม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ตีรณสาร.
- บันลือ ขอรวมเดช. 2533. **สภาพและปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. 2537. **การพัฒนาการสอน**. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- บุญลือ ภูซ่าง. 4 กันยายน 2555. ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร หลวงพ่อทวีศักดิ์ อุปถัมภ์. **สัมภาษณ์**.
- ปทีป เมธาคณวุฒิ. 2543. **การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประคอง กรวรรณสูต. 2529. **สถิติประยุกต์สำหรับครู**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ประคอง กรวรรณสูต. 2542. **สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประทีป สว่างสุข. 20 ตุลาคม 2555. ผู้เชี่ยวชาญการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี อาจารย์พิเศษ คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. **สัมภาษณ์.**
- ประเทิน มหาจันทร์. 2531. **ศิลปะในโรงเรียนประถม.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา. 2523. “ศิลปะกับชีวิตประจำวันของเด็ก” **สูจิบัตรการแสดงศิลปะเด็กแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1.** วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตเพาะช่าง.
- ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา. 2537. **ความคิดสร้างสรรค์ : พรสวรรค์ที่พัฒนาได้.**
กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสพ ลีเหมือดภัย. 2541. **ทฤษฎีวาดเขียน.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ประเสริฐ ศิลรัตน์. 2543. **สุนทรียะทางทัศนศิลป์.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ปรีชา คุณภักดิ์. 2532. หลักการสอน. **เอกสารการสอนชุดวิชาวิทยาการการสอน หน่วยที่ 8-15.** พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พรไพบุลย์ ไชยเสนา. 3 กันยายน 2555. ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร อาทรรังษะวัฒนะ. **สัมภาษณ์.**
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. 2546. **มโนภาพและการรับรู้ทางศิลปะ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศาสนา.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. 2545. ศิลปศึกษา: **ความเป็นมา ปรัชญา หลักการ วิวัฒนาการด้านหลักสูตรทฤษฎีการเรียนการสอนและการค้นคว้าวิจัย.** กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มานพ รัตนกำพล. 3 กันยายน 2555. ผู้สอนรายวิชาการพันท์บาติก หมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร อาทรรังษะวัฒนะ. **สัมภาษณ์.**
- มัย ตะติยะ. 2548. **ภาพคนเหมือน.** คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- มัย ตะติยะ. 2551. **พื้นฐานภาพคนเหมือนในประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนา พุ่มไพศาล. 2530. **การศึกษานอกระบบโรงเรียนเปรียบเทียบ.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- รัตนา พุ่มไพศาล. 2533. **วิทยาการสอนสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน.** ภาควิชาการศึกษา นอกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลำพอง บุญช่วย. 2530. **การสอนเชิงระบบ.** ปทุมธานี: วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์.
- เลิศ อานันทนะ. 2523. **ศิลปะในโรงเรียน.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กราฟิกอาร์ต.

- เลิศ อานันท์ชนะ. 2549. **แนวคิดเกี่ยวกับศิลปศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรัตน์ อภินันท์กุล. 2551. **แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. แนวคิด
และทฤษฎีที่นำรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วลัยพร คุโณทัย. 2530. **หลักการสอน**. กรุงเทพมหานคร: กองส่งเสริมวิद्याฐานะครู
กรมการฝึกหัดครู.
- วัชรีย์ เพชรคง. 10 กันยายน 2555. **รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ดินแดง 2.
สัมภาษณ์**.
- วัลลีย์ เปรมขำชัย. 2536. **ความคิดเห็นของครูและนักศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการ
จัดการเรียนการสอน หลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้น ของโรงเรียนฝึกอาชีพ
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาการศึกษานอกระบบ
โรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**.
- วิชากร, กรม. 2542. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพมหานคร : พริกหวาน
กราฟิก.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537. **กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร:
สุวีรยาสาส์น.
- วินัย สายหงส์. 2533. **ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพพระยะสั้นของ
ครูผู้สอน และผู้บริหาร ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**.
- วินัย โสมดี. 2528. **ศิลปศึกษาในสาหรานุกรมศึกษาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์. 2516. **สุนทรียศาสตร์ศึกษาคุณค่าและปรัชญา ในเอกสารการอบรม
สัมมนาอาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปะของสถานศึกษาฝึกหัดครูทั่วประเทศ. หน่วย
ศึกษานิเทศก์ กรมฝึกหัดครู**.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์. 2527. **ศิลปะนิยม**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์. 2536. **ศิลปะเป็นมูลฐานสำคัญ. วารสารครุศาสตร์ 22 (กรกฎาคม-
กันยายน) 1-13**.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. 2526. **ศิลปศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : วิมวอลอาร์ต.

- วีณา ธนาไชยสกุล. 2547. **การศึกษาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาจิตรกรรม โดยบูรณาการวิธีการสอนศิลปศึกษา แบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐาน สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาศิลปศึกษา.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วุฒิ วัฒนสิน. 2541. **ศิลปะระดับมัธยม.** ปัตตานี : โครงการผลิตตำรา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- ศุภชัย ไตรพุ่ม. 17 สิงหาคม 2555. **ผู้สอนรายวิชาศิลปะการวาดภาพ ศูนย์ฝึกอาชีพ กรุงเทพมหานคร เขตจตุจักร. สัมภาษณ์.**
- ศุภีพร วงษ์สุวรรณ. 2543. **ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาครูศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาตามแนวคิดศิลปศึกษาแบบ ดีบีเออี ของครูผู้สอนศิลปศึกษา ในระดับประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สงัด อุทรานันท์. 2529. **การจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ.** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพงษ์ ทดแทนคุณ. 24 พฤศจิกายน 2554. **ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร บางรัก. สัมภาษณ์.**
- สมโภชน์ ทองแดง. 2536. **การวิจารณ์ศิลปะ. วารสารครุศาสตร์ 22 (กรกฎาคม-กันยายน) : 36-42.**
- สมโภชน์ ทองแดง. 1 พฤศจิกายน 2555. **อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ สาขาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์.**
- สันติ คุณประเสริฐ. 2535. **ศิลปศึกษา-ศึกษาศิลปะ : ครูศิลป์ 4.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สันติ คุณประเสริฐ. 2538. **สื่อการเรียนการสอนศิลปศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา)
- สายสุรี จุติกุล และคณะ. 2530. **การปรับปรุงการฝึกอาชีพระยะสั้น.** กรุงเทพมหานคร: กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์.
- สุขุม บัวมาศ. 2530. **ความสามารถทางการเรียนศิลปะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในโครงการอบรมศิลปะสำหรับบุคคลภายนอก วิทยาลัยช่างศิลป์ กรมศิลปากร รุ่นที่ 6 ปีการศึกษา 2527.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- สุชาติ เถาทอง. 2547. **ทัศนศิลป์กับมนุษย์: การสร้างสรรค์และสุนทรียภาพ.**
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- สุชาติ เถาทอง. 2536. **หลักการทัศนศิลป์.** กรุงเทพมหานคร: อักษรกราฟฟิก.
- สุพิน บุญชูวงศ์. 2533. **หลักการสอน.** กรุงเทพมหานคร: แสงสุทธิการพิมพ์.
- สุภาภรณ์ อุ้มเมตตาจิต. 2541. **การศึกษาการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในสังกัดกรมสามัญศึกษา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพันธ์ ตันศรีวงษ์. 2538. **วิธีการสอน.** กรุงเทพมหานคร: สยามสปอร์ตซินดิเคต.
- สุลักษณ์ ศรีบุรี. 2530. **การประเมินผลศิลปศึกษา. ในสรุปการอภิปรายเรื่อง บนเส้นทางการพัฒนาศิลปศึกษา.** ลพบุรี. ศูนย์การพิมพ์วิทยาลัยครูลพบุรี.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2529. **การศึกษานอกระบบโรงเรียน.** กรุงเทพมหานคร: บุรพาสาส์.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2545. **จิตวิทยาการเรียนรู้ผู้ใหญ่.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. (อัดสำเนา)
- ไสว ภาชนะโน. 4 กันยายน 2555. **ผู้สอนรายวิชาการพันธุศาสตร์ หมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝักอาชีพ กรุงเทพมหานคร หลวงพ่อทวีศักดิ์ อุปถัมภ์. สัมภาษณ์.**
- อนันต์ ประภาโส. 2553. **วาดเส้นทิวทัศน์.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศิลปะประภา.
- อภิศักดิ์ บุญเลิศ. 2541. **วาดเขียน (Drawing).** กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- อรรถัย ศักดิ์สูง. 2543. **การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างทฤษฎีแอนดราโกจี (Andragogy) ของมัลคอล์ โนลส์ กับวิธีการสอนในหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูงของสถาบัน พัฒนาผู้บริหารการศึกษา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี ธรรมะวิฑูกุล. **การศึกษานอกระบบโรงเรียน. (ออนไลน์).** 2552. แหล่งที่มา: <http://panchalee.wordpress.com/2009/05/17/non-formaleducation/> (17 พฤษภาคม 2552).
- อาชัญญา รัตนอุบล. 2542. **การเรียนรู้และพัฒนาการของผู้ใหญ่.** ภาควิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาชัญญา รัตนอุบล. 2542. **เงื่อนไขการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และแนวทางการสอนผู้ใหญ่.** ภาควิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาชัญญา รัตนอุบล. 2551. **พัฒนาการ การเรียนรู้และการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ใหญ่.**

กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. 2537. **กิจกรรมการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. 2540. **หลักการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินต์ติ้ง เฮ้าส์.

อารี สุทธิพันธุ์. 2535. **ศิลปะนิยม**. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พรินต์ติ้ง เฮ้าส์.

อารี สุทธิพันธุ์. 2535. **ครูศิลปะอยู่ที่ไหน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : มปป.

อารี สุทธิพันธุ์. **ประวัติศาสตร์ศิลป์**. ม.ป.ท.: ม.ป.ป.

เอมอร จังศิริพรปกรณ์. 2550. **สถิติประยุกต์ทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาน. 2532. **การสร้างและการพัฒนาเครื่องมือวัดลักษณะผู้เรียน**. กรุงเทพมหานคร: ฟีนีพับลิชชิ่ง.

อุ้นตา นพคุณ. 2546. **กรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมอย่างมีส่วนร่วมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

อุบล ตูจินดา. 2532. **หลักวิธีการสอนศิลปะ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

อำไพ ตรีนสาร. 2535. แนวคิดเกี่ยวกับการสอนศิลปะที่พึงประสงค์: **ศิลปศึกษา – ศึกษาศิลปะ (ครูศิลป์ 4)**. หน้า 61-67. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อำไพ ตรีนสาร. **หลักและทฤษฎีการสอนศิลปศึกษา**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.pioneer.netserv.chula.ac.th> (21 มกราคม 2551).

ภาษาอังกฤษ

Anderson. 1994. Defining and Structuring Art Criticism for Education. *Studies in Art Education* 34. (1994; 199-208).

Baik, T. 2000. *Art Activities for developing the peradolescents understanding self and other through art-making and reflection*. University of New York. Dissertation Abstracts international 60: 3240A.

Bates, J.K. 2000. *Becoming an Art Teacher*. United State: custom / Bawden (VHPGroup).

Bowen, Ron. 1992. *Drawing Master class*. London: Ebury Press.

Brudage, D.H. and Dorothy M. 1980. *Adult Learning Principles and Their Application to program Planning*. Ontario: Ministry of Education.

- Chapman, L.H. 1978. **Approaches to Art in Education**. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Christiansen and Ann Tippetts. 2007. **The Self Life of DBAE : Art Teacher Retention of Discipline-Based Art Education Strategies in the Classroom**. Doctoral Dissertation, Art Education, College of Visual Arts, Theatre and Dance, The Florida State University.
- Clark, G; Day. M.D. and Greer. 1987. W. Discipline –Base Art Education: Becoming Student of art. **Journal of Aesthetic Education**. 21 (2, 1987) 129-196.
- Cronbach Lee J. 1970. **Essential of Psychological Testing**. 3rd ed. New York: Harper & Row.
- Davidson, N. 1994. Cooperative and Collaborative learning, In J.S. Thousand R.A. Villa & A.I. Nevin (Eds.) **Creativity and collaborative learning** (p.13-30). Baltimore, Maryland : Paul H. Brookes Publishing.
- Delacruz, E. M. and Dunn, P.C. 1996. The Evolution of Discipline-Based Art Education. **Journal of Aesthetic Education**. 30 (3, 1996): 67-82.
- Dewey, J. 1979. **Art as Experience**. New York: Paragon Books Printing.
- Eisner, E.W. 1972. **Educating Artistic Version**. New York : Mac Millan.
- Feldman, E.B. 1982. **Varietiesof Visual Experience**. 2nd ed. Eaglewood Cliff; New Jersey: Prentice hall.
- Gagne, R.M. 1992. **Principles of instructional design / Robert M. Gagne, Leslie J. Briggs Walter W. Wager**. New York: Harcourt Brace Jovanovich College.
- Greer, D.W. 1984. Discipline-Based Art Education: Approaching Art as a Subject of Study. **Studies in Art Education**. 25 (4, 1984): 212-218.
- Greer, N., Fleuriet, K.J., and Cantu, A.G., 2012. Acrylic RX : A Program Evaluation of a Professionally Taught Painting Class Older Americans. **Arts & Health**. June 2012 : 262-273.
- Grey, W.B. 1972. **Student Teaching in Art**. Pennsylvania.: International Textbook Company.
- Hamblen, K.A. 1997. **THE EMERGENCE OF NEO-DBAE, Art Education Content and Practice in a Postmodern Era**. Virginia: NAEA.
- Havighurst, R. J. 1972. **Human Development and Education**. New York: Longmans Green.

- James, K.L. 2008. **Rethinking Art Education for Older Adults: An Ethnographic Study of the University of the Third Age**. Doctoral Dissertation. Art Education. The Graduate School College of Arts and Architecture, The Pennsylvania State University.
- Kahane, L. 1993. **Art for The New Elderly: Cultivating the Seasoned Eye**. MAI 31/03 : 975.
- Kagan, S. 1995. **Cooperative Learning**. San Juan Capistrano. CALKagen Cooperative Learning.
- Kemp, J.E. 1985. **The Instructional Design Process**. New York : Harper & Row.
- Knowles, M.S. 1980. **The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy**. New York: Cambridge. The Adult Education Company.
- Knowles, M. S. 1984. **The Adult Learner: A neglected Species**. 3rd ed. Houston: Gulf Publishing Co.,
- Lansing K.M. 1976. **Artist and Art Education**. Iowa : Kendal and Hunt.
- Lowenfeld, V., and Brittan, W.L., 1987. **Creative and Mental Growth**. 6th ed. New York: Macmillan Publishing Co., Inc.
- Mac Greger, R.N. 1985. An Outside View of Discipline-Based Art Education. **Studies in Art Education**. 26 (4, 1985) : 241-246.
- Michael, John .A. 1983. **Art and Adolescent : Teaching Art at the Secondary level**. New York: Columbia University.
- Smith, R.A. 1987. The Changing image of Art Education: Theoretical antecedents of discipline-base art education. **Journal of Asthetic Education**. 21 (2, 1987): 3-34.
- Taba, Hilda. 1962. **Curriculum Development: Theory and Pracetice**. New York: Harcourt, Brace & World Inc.
- Taran, C. 1997. **Discipline-based art education: from theory to practice, challenges of Implementation**. Dissertation International Abstract.
- Thorndike, E., et al. 1928. **Adult Learning**. New York: Macmillan Publishing Co., Inc.
- Tyler, R.W. 1970. **Basic Principle of Curriculum and Instruction**. Chicago: University of Chicago Press.
- Tyler, R.W.: and Novak. J.D. 1973. **A Theory of Education**. New York: Cornell Unvers Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือราชการที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ที่ ศษ 0512.6(2771)/55-2341

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

สิงหาคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัยและทดลองใช้เครื่องมือ

เรียน ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาสังคม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วยนางสาว ปิยะรัตน์ สุขจรัส นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอາชีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ คุณประเสริฐ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลและทดลองใช้เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ กับ ผู้อำนวยการ ผู้สอน และนักศึกษาใน โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงาน ในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้ นิสิต ได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยและทดลองใช้เครื่องมือดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องในการวิจัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถาม

(ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปศึกษา)

1. อาจารย์ ดร.วัชรินทร์ ฐิติอดิษฐ์	อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา
ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏ
ศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. อาจารย์ ดร.อภิชาติ พลประเสริฐ	อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา
ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏ
ศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบ / การศึกษาผู้ใหญ่)

3. ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.รัตนา พุ่มไพศาล	อาจารย์พิเศษ สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรัญจน์ ปทุมเจริญวัฒนา	อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปศึกษาหรือการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี

หลักสูตรระยะสั้น

1. รองศาสตราจารย์ ประทีป สว่างสุข
(อายุ 78 ปี)	อาจารย์พิเศษ คณะจิตรกรรม ประติมากรรม
และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์โกศล พิณกุล
(อายุ 70 ปี)	ศิลปินอิสระ อาจารย์ วิทยากรรับเชิญพิเศษ
เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีน้ำ
3. รองศาสตราจารย์ สมโภชน์ ทองแดง
(อายุ 49 ปี)	ผู้ช่วยคณบดี คณะครุศาสตร์และอาจารย์
ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี
และนาฏศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นพดล เนตรดี
(อายุ 45 ปี)	อาจารย์ประจำคณะจิตรกรรมสากล วิทยาลัยเพาะช่าง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นาวิณ เปี้ยดกลาง
(อายุ 39 ปี)	อาจารย์ประจำ คณะจิตรกรรม ประติมากรรม
และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคผนวก ค

รายชื่อโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ทั้ง 10 แห่ง

229 ลำดับ	โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร	ผู้อำนวยการ	ผู้สอน หมวดศิลปกรรม
1.	รฝช. (ดินแดง 1) ซอยประชาสงเคราะห์ 17 ถนน ประชาสงเคราะห์ เขตดินแดง กทมฯ	นายธวัชชัย ไวยเวทา	-
2.	รฝช. (ดินแดง 2) ซอยประชาสงเคราะห์ 17 ถนน ประชาสงเคราะห์ เขตดินแดง กทมฯ	นายชูศักดิ์ เหมศิริ (เกษียณอายุราชการ 30 กันยายน 2555)	น.ส. ชัญญาภักดิ์ น้ำรัตนกำพล (สอนทำบาติก)
3.	รฝช. (บางรัก) หลังสถานีตำรวจยานนาวา ถนนศรีเวียง เขตบางรัก กทมฯ	นายสมพงษ์ ทดแทนคุณ	นาย ทนงรักษ์ ทดแทนคุณ (สอนวาดภาพ)
4.	รฝช. (บ่อนไก่) ซอยปลุกจิต 3 ถนนพระราม 4 เขตปทุมวัน กทมฯ	นายอนันต์ ราชาคเดช	-
5.	รฝช. (อาทร สังฆะวัฒนะ) 208 ถนนประชาอุทิศ เขตทุ่งครุ กทมฯ	นายพรไพบุลย์ ไชยเสนา	นายมานพ รัตนกำพล (สอนทำบาติก)
6.	รฝช. (หลวงพ่อกวีศักดิ์ฯ) ซอยเพชรเกษม 81 ถนนเลียบบคลองภาษี เจริญฝั่งใต้ เขตหนองแขม กทมฯ	นายบุญลือ ภู่อ่าง	นายไสว ภาชนะโน (สอนทำบาติกและ ศิลปะประยุกต์)
7.	รฝช. (คลองเตย) ซอยลิ้นจี่ 4-6 ถนนอาจณรงค์ เขตคลองเตย กทมฯ	นายพฤติพงษ์ สมรรถพันธ์	-
8.	รฝช. (ม้วน บำรุงศิลป์) ซอยนาคนิวาส ถนนลาดพร้าว เขตลาดพร้าว กทมฯ	นางประนอม บานแย้ม	-
9.	รฝช. (กาญจนสิงหาสน์) 686 ซอยจรัลสนิทวงศ์ 35 ถนนจรัลสนิทวงศ์ เขตตลิ่งชัน กทมฯ	นายสัณห์ อินต๊ะไชยวงศ์	-
10.	รฝช. (หนองจอก) ถนนเชื่อมสัมพันธ์ เขตหนองจอก กทมฯ	นายวินัย นิมนงค์	-

ภาคผนวก ง
หน่วยงานที่ให้บริการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี
ในหลักสูตรระยะสั้น

โรงเรียนฝึกออาชีพรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักพัฒนาสังคม

เปิดหลักสูตรระยะสั้น 150 ชั่วโมง (หมวดศิลปกรรม)

วิชาศิลปะการวาดภาพ เปิดสอนปีละ 4 รุ่น เรียนวันจันทร์ – ศุกร์ วันละ 2 รอบคือรอบบ่าย

เวลา 13.00-16.00 น. และรอบค่ำ เวลา 17.00-20.00 น.

1. โรงเรียนฝึกออาชีพรุงเทพมหานคร (บางรัก) หลังสถานีตำรวจยานนาวา ถนนศรีเวียง เขตบางรัก โทร. 0-2236-6929 www.vtcbangrak.ob.tc

วิชาพื้นที่ผ้าบาติกและมัดย้อม เปิดสอนปีละ 4 รุ่น เรียนวันจันทร์ – ศุกร์ วันละ 2 รอบคือรอบบ่าย

เวลา 13.00-16.00 น. และรอบค่ำ เวลา 17.00-20.00 น. (แต่ละโรงเรียน อาจเปิดสอนไม่

เหมือนกันทุกรอบ)

1. โรงเรียนฝึกออาชีพรุงเทพมหานคร (ดินแดง 2) ซอยประชาสงเคราะห์ 17 ถนนประชาสงเคราะห์ เขตดินแดง โทร. 0-2246-5769 www.ddtwoschool.com

2. โรงเรียนฝึกออาชีพรุงเทพมหานคร (บางรัก) หลังสถานีตำรวจยานนาวา ถนนศรีเวียง เขตบางรัก โทร. 0-2236-6929 www.vtcbangrak.ob.tc

3. โรงเรียนฝึกออาชีพรุงเทพมหานคร (อาทร สังฆะวัฒนะ) ถนนพุทธบูชา แขวงบางมด เขตทุ่งครุ กรุงเทพฯ โทร. 0-2426-3653

4. โรงเรียนฝึกออาชีพรุงเทพมหานคร (หลวงพ่อกวีศักดิ์) ซอยเพชรเกษม 81 ถนนเลียบบคลองภาษีเจริญฝั่งใต้ เขตหนองแขม กรุงเทพฯ โทร. 0-2487-5483 www.luangpor.net

ศูนย์ฝึกออาชีพรุงเทพมหานคร เขตจตุจักร สังกัดสำนักพัฒนาสังคม สำนักเขตจตุจักร

ชั้นใต้ดิน ห้างสรรพสินค้ายูเนี่ยนมอลล์ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ โทร. 0-2513-6654

เปิดหลักสูตรระยะสั้น 80 ชั่วโมง วิชางานศิลปะ เปิดสอนทุกเดือน เรียนวันจันทร์ – ศุกร์

เวลา 11.00-16.00 น.

วิทยาลัยสารพัดช่างสีพระยา สาขาเอี่ยมละออ สังกัดอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร สำนักงาน

คณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ซอยวานิช 2 ติดกับกรมเจ้าท่า (ตลาดน้อย) เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ

โทร. 0-2266-5449 www.spy.ac.th

เปิดหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น 150 ชั่วโมง (ประเภทวิชาศิลปกรรม) วิชาวาดเส้นขั้นพื้นฐาน สีน้ำ

เบื้องต้น การวาดภาพคนเหมือน เป็นต้น โดยเปิดสอนปีละ 4 รุ่น เรียนวันจันทร์-วันศุกร์ รอบเช้า

9.00-12.00 น. รอบบ่าย เวลา 13.00-16.00 น. และรอบค่ำ เวลา 17.00-20.00 น.

วิทยาลัยสารพัดช่างพระนคร สังกัดอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการ
อาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ถนนบำรุงเมือง แขวงบ้านบาตร เขตป้อมปราบ กรุงเทพฯ

โทร. 0-2223-2276, 0-2223-1069 www.bpc.ac.th

เปิดหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น 150 ชั่วโมง (ประเภทวิชาศิลปกรรม) วิชาวาดเส้นชั้นพื้นฐาน วิชา
วาดเขียนชั้นพื้นฐาน วิชาการวาดเส้น

เปิดสอนปีละ 4 รุ่น เรียนวันจันทร์-วันศุกร์ รอบเช้า 9.00-12.00 น. รอบบ่าย เวลา 13.00-16.00 น.
และรอบค่ำ เวลา 17.00-20.00 น.

สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

โครงการอบรมวิชาชีพสำหรับประชาชน เป็นหลักสูตรระยะสั้น มีหลายหมวดวิชา

(หมวดวิชาศิลปกรรม) วิชาวาดภาพการ์ตูนล้อ วาดเส้นพื้นฐาน วาดภาพสีน้ำ วาดภาพสีน้ำมัน
วาดภาพลายไทย เป็นต้น เรียนเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ (วันและเวลาสอน ดูรายละเอียดจากเว็บ
www.eto.ku.ac.th) โทร. 0-2942-8822

โครงการอบรมสำหรับบุคคลทั่วไปภาคฤดูร้อน คณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร

เปิดอบรมสีน้ำ และสีน้ำมันสำหรับผู้สนใจทั่วไป ปีละ 1 ครั้ง ในภาคฤดูร้อนประมาณเดือนเม.ย.-
มิ.ย. ของทุกปี

อบรมศิลปะภาคฤดูร้อน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอศิลป์ฯ กรมศิลปากร

เปิดอบรม 3 หลักสูตร ได้แก่ วาดการ์ตูน สีน้ำ และลายเส้น ช่วงภาคฤดูร้อนประมาณเดือนเม.ย.
ทุกปี โทร. 0-2281-2224, 0-2282-0637 www.bangkokreadforlife.com

ภาคผนวก จ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1. แบบสอบถาม สำหรับผู้เรียน และผู้สอนในหมวดศิลปกรรม
2. แบบสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียน และผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษา
3. แบบสังเกตการณ์และบันทึกสภาพการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษา

โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE

เรียน ท่านผู้ตอบแบบสอบถาม

ด้วยดิฉัน นางสาว ปิยะรัตน์ สุขจรัส นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำลังอยู่ระหว่างการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE

จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามฉบับนี้ โดยตอบตามความเป็นจริง ทั้งนี้เพราะคำตอบของท่านมีความสำคัญต่อการวิจัย และผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนต่อไป

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือ

(นางสาว ปิยะรัตน์ สุขจรัส)

ผู้วิจัย

(สำหรับผู้เรียน)

คำชี้แจง แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

สำรวจความต้องการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น

ตอนที่ 2 2.1) คำถามเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น มีประเด็น

คำถาม 5 ด้านคือ ด้านวัตถุประสงค์, เนื้อหาสาระ, วิธีการสอน, สื่อการเรียนการสอน และการประเมินผล (แบบเลือกตอบ)

2.2) คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น (คำถามปลายเปิด)

แบบสอบถามนักศึกษา โรงเรียนฝึกอາชีพกรุงเทพมหานคร
เรื่อง “การศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษา
โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE”

ชื่อ..... นามสกุล.....

โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพฯ วันเดือนปี ที่สัมภาษณ์.....

ลงทะเบียนเรียนวิชา.....

1. เพศ () ชาย () หญิง อายุ.....ปี

2. ขณะนี้ท่านประกอบอาชีพ

() เกษียณอายุ / แม่บ้าน /ว่างงาน () เจ้าของกิจการ

() พนักงานบริษัท / รับจ้าง () อื่นๆ โปรดระบุ.....

.....

สำรวจความต้องการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น

1. ท่านทราบข่าวการฝึกอบรมครั้งนี้จากแหล่งใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() เว็บไซต์ / อินเทอร์เน็ต () บุคคลที่รู้จัก (ญาติ / เพื่อน)

() หน่วยงานของท่าน () ป้ายประชาสัมพันธ์

() เคยมาอบรมครั้งที่แล้ว () อื่นๆ โปรดระบุ.....

2. เหตุผลของการสมัครเข้ารับการฝึกอบรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() ใช้ประกอบอาชีพหลัก () ใช้ประกอบอาชีพเสริม

() หาความรู้เพิ่มเติม () ใจรัก

() ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ () อื่นๆ โปรดระบุ.....

3. ก่อนที่จะเข้าทำกิจกรรมวาดภาพระบายสี ท่านมีความรู้ในด้านศิลปะศึกษามาก่อนหรือไม่

() มีความรู้มาบ้าง () ไม่มีความรู้มาก่อน

() แหล่งที่ได้ความรู้.....

4. ก่อนที่จะเข้าทำกิจกรรมวาดภาพระบายสี ท่านเคยทำกิจกรรมศิลปะศึกษาประเภทใด

() การวาดภาพลายเส้น () การวาดภาพและระบายสี (จิตรกรรม)

() การพิมพ์ภาพ () การปั้นและแกะสลัก (ประติมากรรม)

() อื่นๆ โปรดระบุ.....

5. ท่านสนใจกิจกรรมวาดภาพระบายสี ประเภทใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () ภาพเหมือนจริง (Realistic Painting) เช่น ภาพสัตว์ต่างๆ
- () ภาพคนเหมือนครึ่งตัว (Portrait Painting)
- () ภาพคนเหมือนเต็มตัว (Figure Painting)
- () ภาพหุ่นนิ่ง (Still Life Painting) เช่น ดอกไม้ ผลไม้ สิ่งของ
- () ภาพภูมิประเทศ (Landscape Painting) เช่น ภาพทิวทัศน์ อาคารสถานที่
- () ภาพเลียนแบบศิลปินมีชื่อเสียง (Re-product)
- () ภาพนามธรรม (Abstract Painting) เช่น ภาพตัดทอนรูปทรง
- () ภาพจินตนาการ (Imaginative Painting) เช่น ภาพตามความคิดจินตนาการ
- () อื่นๆ โปรดระบุ.....
6. กิจกรรมวาดภาพระบายสี ท่านสนใจใช้สีประเภทใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () สีเทียน () สีโปสเตอร์ () สีน้ำมัน
- () สีอะคริลิก () สีน้ำ () สีฝุ่น
- () อื่นๆ โปรดระบุ.....
7. ในการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นนี้ ท่านต้องการเรียนรู้ด้านใดบ้าง (เลือกคำตอบได้มากกว่า 1 ข้อ/ กรุณาเขียนหมายเลขบอกลำดับความสำคัญหน้าข้อที่เลือก)
-ประวัติ ความเป็นมาของศิลปินที่มีชื่อเสียง
-หลักการทางศิลปะ เพื่อสุนทรีย์ะในการชมงานศิลปะให้เข้าใจมากขึ้น
-การวิจารณ์งานศิลปะ อย่างถูกต้องตามหลักการ
-เรียนรู้เทคนิคในการวาดภาพ ระบายสีประเภทต่างๆ
8. ท่านคิดว่าความรู้ในด้านใดบ้างที่ช่วยส่งเสริมให้การวาดภาพระบายสีทำได้ดียิ่งขึ้น (เลือกคำตอบได้มากกว่า 1 ข้อ/ กรุณาเขียนหมายเลขบอกลำดับความสำคัญหน้าข้อที่เลือก)
-ด้านทฤษฎีสี
-ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์
-ด้านองค์ประกอบศิลป์
-ด้านศิลปะวิจารณ์
-ด้านสุนทรียศาสตร์
-อื่นๆ โปรดระบุ.....
9. ระยะเวลาที่ท่านคิดว่าเหมาะสมในการทำกิจกรรมวาดภาพระบายสี..... วัน/สัปดาห์
10. ระยะเวลาที่ท่านคิดว่าเหมาะสมในการทำกิจกรรมวาดภาพระบายสีในแต่ละวัน
- วันละ..... ชั่วโมง

11. ระยะเวลาที่ท่านคิดว่าเหมาะสมในการทำกิจกรรมวาดภาพระบายสี น่าจะจบหลักสูตรในเดือน และเมื่อจบหลักสูตรแล้วท่านคิดว่าจะเรียนต่อหรือไม่
 () เรียน () ไม่เรียน
12. ท่านคิดว่าในการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี ควรแบ่งเป็นขั้นตอนหรือไม่
 () ควรจัดแบ่งเป็นระดับขั้นต้น ขั้นกลาง ขั้นสูง
 () ไม่ควรแบ่ง ให้ทำกิจกรรมรวมกันไปในคราวเดียว
 () ไม่ออกความคิดเห็น
13. ท่านอยากให้มีการประเมินผลงานของท่านในลักษณะใด
 () ให้ผู้สอนวิจารณ์ และแนะนำในขณะที่กำลังทำงานอยู่
 () ให้ผู้สอนวิจารณ์ แนะนำและประเมินผลหลังจากงานเสร็จที่ละชิ้น
 () ให้ผู้สอนวิจารณ์ แนะนำและประเมินผลหลังจากจบคอร์ส
14. ท่านต้องการให้มีการจัดแสดงผลงานของท่าน หลังจากจบการฝึกอบรม
 () ต้องการ เพราะ.....
 () ไม่ต้องการ เพราะ.....
15. สิ่งที่ท่านต้องการเมื่อมาร่วมกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น
 (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 () สนุกสนาน เพลิดเพลิน () ได้เพื่อนกลุ่มใหม่
 () ได้เพิ่มความสามารถเพิ่มเติม () ได้นำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ
 () ได้นำความรู้เพื่อการศึกษาต่อ () อื่นๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 2 : 2.1) แบบสอบถามความคิดเห็นผู้เรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี
ในหลักสูตรระยะสั้น

โปรดเลือกระดับความเหมาะสมตามที่ท่านเข้าใจหรือรู้สึก โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

5 หมายถึง เห็นว่ามีความเหมาะสมมากที่สุด หรือเห็นด้วยมากที่สุด

4 หมายถึง เห็นว่ามีความเหมาะสมมาก หรือเห็นด้วยมาก

3 หมายถึง เห็นว่ามีความเหมาะสมปานกลาง หรือเห็นด้วยปานกลาง

2 หมายถึง เห็นว่ามีความเหมาะสมน้อย หรือเห็นด้วยน้อย

1 หมายถึง เห็นว่าไม่เหมาะสม หรือไม่เห็นด้วย

แนวทางการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี		ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	ไม่เห็นด้วย
		5	4	3	2	1
1.	<p>ด้านวัตถุประสงค์</p> <p>1.1 นำความรู้มาเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์งานศิลปะ</p> <p>1.2 สามารถปฏิบัติงานศิลปะได้เป็นขั้นตอนถูกต้อง</p> <p>1.3 นำความรู้ความสามารถไปพัฒนาและประยุกต์ใช้กับวิชาอื่นๆ</p> <p>1.4 นำความรู้ไปพัฒนาต่อ จนกลายเป็นอาชีพได้</p> <p>ความคิดเห็นเพิ่มเติม.....</p>					
2.	<p>ด้านเนื้อหาสาระ</p> <p><i>(ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์):</i></p> <p>2.1 การนำความรู้จากการเรียนประวัติศาสตร์ศิลป์ มาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างผลงานศิลปะ</p> <p>2.2 การนำผลงานศิลปะของศิลปินมาเป็นแบบอย่าง เพื่อเรียนรู้วิธีการ หลักการทางศิลปะ</p> <p>2.3 การได้รับความรู้ทางศิลปะจากการออกไปศึกษานอกห้องเรียนเช่น ชมพิพิธภัณฑ์ ดูงานนิทรรศการต่างๆ</p>					

แนวทางการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี		ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	ไม่เห็นด้วย
		5	4	3	2	1
2.	<p><u>(ด้านสุนทรียศาสตร์):</u></p> <p>2.4 การเรียนรู้หลักการของศิลปะ ช่วยทำให้เกิดความซาบซึ้งในผลงานศิลปะมากยิ่งขึ้น</p> <p>2.5 การได้ปฏิบัติงานศิลปะจะเป็นการรับรู้เกี่ยวกับความงามทางสุนทรียศาสตร์โดยตรง</p> <p>2.6 การรับรู้ประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์จะแตกต่างกันไปตามรสนิยมของแต่ละคน</p> <p><u>(ด้านศิลปะวิจารณ์):</u></p> <p>2.7 ความรู้ในหลักการของศิลปะจะช่วยให้รู้จักสังเกตผลงาน และวิจารณ์งานศิลปะได้อย่างมีเหตุผล</p> <p>2.8 ความรู้ในหลักการของศิลปะจะทำให้สามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับศิลปะได้อย่างถูกต้อง</p> <p>2.9 การยอมรับคำแนะนำและข้อวิจารณ์จากผู้สอน แล้วนำข้อบกพร่องนั้นไปปรับปรุงแก้ไข จะช่วยให้ผลงานมีการพัฒนามากยิ่งขึ้น</p> <p><u>(ด้านศิลปะปฏิบัติ):</u></p> <p>2.10 การได้ปฏิบัติงานบ่อยๆ เพื่อสร้างความชำนาญ</p> <p>2.11 การฝึกปฏิบัติงานบ่อยๆ ทำให้รู้รูปแบบงานที่ตนถนัด</p> <p>2.12 การสอนผ่านสื่อสารสนเทศหรือเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อสืบค้นข้อมูลทางด้านประวัติและผลงานของศิลปินนำมาเป็นพื้นฐานในการสร้างแนวคิดและผลงานศิลปะ</p> <p>2.13 เมื่อเข้าใจศักยภาพของตนแล้ว ควรนำมาพัฒนาต่อจนเกิดความเชี่ยวชาญ</p>					

แนวทางการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี		ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	ไม่เห็นด้วย
		5	4	3	2	1
3.	<p>ด้านวิธีการสอน</p> <p>3.1 ผู้เรียนเสนอหัวข้อเรื่องด้วยตนเอง และแสดงออกได้อย่างอิสระ</p> <p>3.2 การสอนผ่านสื่อสารสนเทศ และเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการสืบค้นข้อมูลทางด้านประวัติความเป็นมาและผลงานของศิลปิน โดยนำมาเป็นแนวพื้นฐานในการสร้างแนวคิดและผลงานศิลปะ</p> <p>3.3 มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน</p> <p>3.4 วิธีการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดตัดสินใจทำงานตามความพอใจ ผู้สอนเป็นเพียงผู้แนะนำทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้รวดเร็ว</p> <p>3.5 การพาผู้เรียนออกไปดูขั้นตอนการผลิตงานของศิลปิน หรือการพาศิลปินมาสาธิตการทำงานให้ดูในห้องเรียน</p> <p>3.6 การเรียนการสอนแบบเป็นกลุ่มไม่เกิน 15 คน จะทำให้ได้รับความรู้สนุก และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น</p> <p>3.7 มีการอธิบายให้ผู้รู้ล่วงหน้าก่อนการเรียนการสอนทุกครั้ง</p> <p>3.8 ระยะเวลาการเรียนครั้งละ 3 ชั่วโมงต่อครั้ง</p> <p>ความคิดเห็นเพิ่มเติม.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>					

แนวทางการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี		ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	ไม่เห็นด้วย
		5	4	3	2	1
4.	<p><u>ด้านสื่อการเรียนการสอน</u> <u>(สำหรับใช้สอนหลักการและเนื้อหา) :</u></p> <p>4.1 การได้ดูภาพตัวอย่างงานของศิลปิน ภาพขั้นตอนการทำงาน ภาพวงจรสี ภาพประวัติศาสตร์ศิลป์ ตัวอย่างผลงาน เป็นต้น</p> <p>4.2 การได้รับเอกสารหรือซีดีประกอบการเรียนการสอน</p> <p>4.3 การที่ผู้สอนแนะนำเว็บไซต์สอนศิลปะเป็นข้อมูลในการเรียนรู้ศิลปะด้วยตนเองเพิ่มเติม</p> <p><u>(สำหรับใช้สอนทักษะปฏิบัติ) :</u></p> <p>4.4 การนำวัสดุหุ่นจำลองเป็นสิ่งที่แทนของจริง เช่น หุ่นจำลองโครงกระดูก หุ่นจำลองกายวิภาค เป็นต้น</p> <p>4.5 การนำวัสดุของจริงมาเป็นตัวอย่าง เช่น ดอกไม้ในแจกัน ผลไม้จริง การออกไปวาดภาพในสถานที่จริง เป็นต้น</p> <p>4.6 การนำผลงานจริงมาแสดงให้ผู้เรียนดูเป็นตัวอย่าง</p> <p>4.7 การที่ผู้เรียนนำวัสดุอุปกรณ์การเรียนมาเอง</p> <p>4.8 การที่ทางโรงเรียนฯ จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ไว้ให้ใช้ร่วมกัน</p> <p><u>(สำหรับอาคารสถานที่) :</u></p> <p>4.9 การจัดโต๊ะเก้าอี้สำหรับนั่งเรียน</p> <p>4.10 การจัดแสงสว่างและบรรยากาศในห้องเรียน</p> <p>4.11 การจัดสถานที่นั่งพักผ่อน</p> <p>4.12 การประชาสัมพันธ์ให้รู้จักโรงเรียนฯ</p> <p>ความคิดเห็นเพิ่มเติม.....</p> <p>.....</p>					

แนวทางการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี		ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	ไม่เห็นด้วย
		5	4	3	2	1
5.	<p>ด้านการประเมินผล</p> <p><u>(การประเมินด้านผลงาน) :</u></p> <p>5.1 ใช้วิธีวัดผลจากผลงานที่ดี มีความเหมาะสมตามหลักการและเกณฑ์ที่ตั้งไว้</p> <p>5.2 ใช้วิธีวัดผลจากผลงานที่มีความคิดสร้างสรรค์</p> <p>5.3 ใช้วิธีวัดผลจากงานที่ผู้เรียนลอกเลียนแบบได้เหมือน</p> <p>5.4 ใช้วิธีวัดผลจากความรู้ความเข้าใจหลังเรียนจบ</p> <p><u>(การประเมินด้านการทำงาน) :</u></p> <p>5.5 ควรมีการใช้วิธีการต่อไปนี้มาน้อยเพียงใด</p> <ul style="list-style-type: none"> - การสังเกตความตั้งใจเรียน - การสม่ำเสมอในการเข้าชั้นเรียน - การสังเกตการปฏิบัติงาน - การตรวจผลงานที่ทำ - การทดสอบด้วยข้อเขียน - การทดสอบความรู้ก่อนและหลังเรียน <p>ความคิดเห็นเพิ่มเติม.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>					

2.2) ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้นตามแนวทฤษฎี DBAE.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือกรอกแบบสอบถามค่ะ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับ
นักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE

เรียน ท่านผู้ตอบแบบสอบถาม

ด้วยดิฉัน นางสาว ปิยะรัตน์ สุขจรัส นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชา
ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำลังอยู่ระหว่างการ
ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับ
นักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE

จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามฉบับนี้ โดยตอบตามความเป็น
จริง ทั้งนี้เพราะคำตอบของท่านมีความสำคัญต่อการวิจัย และผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการ
จัดการเรียนการสอนต่อไป

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือ

(นางสาว ปิยะรัตน์ สุขจรัส)

ผู้วิจัย

(สำหรับผู้สอน)

คำชี้แจง แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น มี
ประเด็นคำถาม 5 ด้านคือ ด้านวัตถุประสงค์, เนื้อหาสาระ, วิธีการสอน, สื่อการ
เรียนการสอน และการประเมินผล (แบบเลือกตอบ)

คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำกิจกรรมวาดภาพ
ระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น (คำถามปลายเปิด)

แบบสอบถามผู้สอนในหมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝึกอາชีพกรุงเทพมหานคร
เรื่อง “การศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษา
โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE”

ชื่อ..... นามสกุล.....

โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพ..... วันเดือนปี ที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ () ชาย () หญิง
2. อายุ.....ปี
3. ท่านจบการศึกษาสูงสุดระดับ
 ()ปริญญาเอก ()ปริญญาโท
 ()ปริญญาตรี ()ต่ำกว่าปริญญาตรี โปรดระบุ.....
4. สาขาที่สำเร็จการศึกษา โปรดระบุ.....
5. ประสบการณ์ในการสอนที่โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครฯ
 () 1-5 ปี () 6-10 ปี
 () 11-15 ปี () 16 ขึ้นไป
6. สาขาวิชาที่ท่านรับผิดชอบการสอน โปรดระบุ.....
7. การหาความรู้เพิ่มเติมในเชิงวิชาการเกี่ยวกับศิลปศึกษา หรือการวาดภาพระบายสี
 () เป็นประจำ (เดือนละ 1 ครั้ง) () มากพอสมควร (2-3 เดือนครั้ง)
 () น้อยครั้ง (4-5 เดือนครั้ง)
8. ท่านศึกษาหาความรู้จากแหล่งความรู้ใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 () การเข้าประชุมเชิงวิชาการ () เรียนรู้ด้วยตนเองทางอินเทอร์เน็ต
 () หนังสือวารสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง () แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้รู้
 () อื่นๆ (โปรดระบุ).....
 ท่านเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับศิลปะครั้งล่าสุด เมื่อใด (โปรดระบุ.....)
9. ท่านคิดว่าการสอนวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ควรให้ความสำคัญกับสิ่งใด
 () ทักษะปฏิบัติ 80% ทฤษฎีและหลักการ 20%
 () ทักษะปฏิบัติ 70% ทฤษฎีและหลักการ 30%
 () ทักษะปฏิบัติ 60% ทฤษฎีและหลักการ 20% การประเมินผล 20%
 () อื่นๆ โปรดระบุ.....

10. ท่านคิดว่าความรู้ในด้านใดบ้างที่ช่วยส่งเสริมให้การวาดภาพพระบายสีมีการพัฒนาดียิ่งขึ้น
(เลือกคำตอบได้มากกว่า 1 ข้อ กรุณาเขียนหมายเลขบอกลำดับความสำคัญหน้าข้อที่เลือก)
ด้านทฤษฎีสีด้านประวัติความเป็นมา
ด้านองค์ประกอบศิลป์ด้านทฤษฎีการวิเคราะห์วิจารณ์ผลงาน
ด้านสุนทรียศาสตร์อื่นๆ โปรดระบุ.....
11. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมวาดภาพพระบายสี หลักสูตรระยะสั้น ควรใช้เวลานานเท่าใด
 () 2 ชั่วโมงต่อครั้ง () 3 ชั่วโมงต่อครั้ง
 () อื่นๆ โปรดระบุ.....
12. ท่านคิดว่าวิธีการสอนในแต่ละกิจกรรม ควรทำอย่างไร
 () สอนเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก
 () สาธิตให้ดูก่อน จึงให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม
 () ฉายภาพประกอบการอธิบาย
 () หาวิธีลดมาแนะนำผู้ที่มีพื้นฐานมาก่อน
 () อื่นๆ โปรดระบุ.....

ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น
 ตามแนวทฤษฎี DBAE.....

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือกรอกแบบสอบถามค่ะ

4. ด้านสื่อการเรียนการสอน : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

16. ด้านการประเมินผล : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับ

การศึกษาการจัดกิจกรรมवादภพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝีกอาชีพ
กรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณในความร่วมมื้อกรอกแบบสอบถามค่ะ

กรอบคำถามสัมภาษณ์ผู้สอนในหมวดศิลปกรรม

โรงเรียนฝึกออาชีพกรุงเทพมหานคร

เรื่อง “การศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษา
โรงเรียนฝึกออาชีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE”

1. ด้านวัตถุประสงค์ : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร
 - 1.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของการสอนในการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีฯ
 - เป้าหมายหลักของกิจกรรมวาดภาพระบายสีฯ หลักสูตรระยะสั้นสำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกออาชีพกทฯ คืออะไร
 - ได้ตั้งจุดมุ่งหมายของการทำกิจกรรมวาดภาพระบายสีให้สอดคล้องกับทฤษฎี DBAE ที่ประกอบด้วยแกนความรู้ทางศิลปศึกษา 4 แกนคือ ประวัติศาสตร์ศิลป์สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ หรือไม่ อย่างไร
 - 1.2 รูปแบบของกิจกรรมวาดภาพระบายสี ที่นำมาใช้สอน
 - มีวัตถุประสงค์ในแต่ละรูปแบบของกิจกรรมวาดภาพระบายสีอย่างไร มีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร (เช่นในการระบายสีน้ำ การวาดเส้นด้วยดินสอEE การระบายสีด้วยสีหมึก ฯลฯ) มีข้อแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
2. ด้านเนื้อหาสาระ : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร
 - 2.1. การจัดทำเนื้อหาสาระในกิจกรรมวาดภาพระบายสีฯ
 - กิจกรรมวาดภาพระบายสี มีการจัดทำเป็นหลักสูตรหรือไม่ หรือจัดทำเป็นหลักสูตรเฉพาะ เช่น หลักสูตรการวาดภาพสีน้ำ หลักสูตรการวาดเส้น ฯลฯ และมีวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเป็นอย่างไร
 - มีการกำหนดช่วงเวลาในแต่ละการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีฯ อย่างไร
 - 2.2. การนำเนื้อหาสาระใช้ในการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น
 - มีหลักในการพิจารณาเนื้อหาที่ใช้ในกิจกรรมฯ อย่างไร มีเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับทฤษฎี DBAE ที่ประกอบด้วยแกนความรู้ทางศิลปศึกษา 4 แกน หรือไม่ อย่างไร
 - มีการลำดับเนื้อหาสาระที่ใช้สอนในแต่ละครั้งอย่างไร
 - มีแนวทางในการปรับปรุงเนื้อหา / หลักสูตร หรือไม่ ในช่วงเวลาใด มีอย่างไรบ้าง

3. ด้านวิธีการสอน : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร
 - 3.1. รูปแบบวิธีการสอนวาดภาพระบายสี
 - ในแต่ละกิจกรรมวาดภาพระบายสี (การวาดเส้น / การระบายสี) มีวิธีการสอนอย่างไร มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง
 - มีเป้าหมายของการสอนตามวิธีดังกล่าว ตามทฤษฎี DBAE ที่ประกอบด้วยแกนความรู้ทางศิลปศึกษา 4 แกน หรือไม่ อย่างไร
 - 3.2. แนวทางหรือหลักการสอนวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น
 - มีการนำเข้าสู่บทเรียนอย่างไร
 - มีการปรับพื้นฐานการวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ของผู้เรียนที่มีพื้นฐานแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
 - มีบทบาท หน้าที่การสอนอย่างไร ในขณะที่ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรม
4. ด้านสื่อการเรียนการสอน : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร
 - 4.1. การจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน
 - สื่อการเรียนการสอน รวมถึงอุปกรณ์การเรียนฯ ที่ใช้มีอะไรบ้าง / มีวิธีการจัดหาหรือนำมาอย่างไร / ใครเป็นผู้เตรียม
 - การเลือกใช้สื่อการสอนและอุปกรณ์ เป็นอย่างไรบ้าง
 - 4.2. การใช้สื่อการสอน
 - วัตถุประสงค์ของการใช้สื่อและอุปกรณ์ในการวาดภาพระบายสี เช่น วิธีการใช้สีน้ำ วิธีการใช้สีโปสเตอร์ มีการแนะนำการใช้สื่ออย่างไร
 - ผู้มีส่วนร่วมในการใช้สื่อและอุปกรณ์ ตลอดจนการเก็บและรักษาอย่างไร
5. ด้านการประเมินผล : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร
 - 5.1. รูปแบบและวิธีการวัดประเมินผล ในกิจกรรมเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสี
 - ใช้วิธีการใดในการวัดและประเมินผลกิจกรรม
 - วัตถุประสงค์ของการใช้วิธีดังกล่าว ตามแนวทฤษฎี DBAE หรือไม่ อย่างไร
 - 5.2. แนวทางการประเมินผลกิจกรรมเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสี
 - มีหลักการประเมินผลด้านผลงาน และด้านการทำงานของผู้เรียน อย่างไรบ้าง
 - ผู้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียน มีใครบ้างและรายงานการประเมินผลอย่างไร
 - มีวิธีการปรับปรุงพัฒนาการหลังการประเมิน อย่างไรบ้าง

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับ
นักศึกษาโรงเรียนฝึกอາชีพรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE

เรียน ท่านผู้ตอบแบบสอบถาม

ด้วยดิฉัน นางสาว ปิยะรัตน์ สุขจรัส นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชา
ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำลังอยู่ระหว่างการ
ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับ
นักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE

จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามฉบับนี้ โดยตอบตามความเป็น
จริง ทั้งนี้เพราะคำตอบของท่านมีความสำคัญต่อการวิจัย และผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการ
จัดการเรียนการสอนต่อไป

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือ

(นางสาว ปิยะรัตน์ สุขจรัส)

ผู้วิจัย

คำชี้แจง

กิจกรรมการวาดภาพระบายสีตามแนวทฤษฎี DBAE (Discipline-Based Art Education) เพื่อเสริมสร้างและ
พัฒนาศักยภาพผู้เรียน ในการรับรู้ การเห็นคุณค่าศิลปะและความงาม กล้าแสดงออกด้วยเหตุผลและอารมณ์จินตนาการ
ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ด้าน ดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ศิลป์ (Art History) ถ่ายทอดประวัติความเป็นมาของงานศิลปะ
- 2.สุนทรียศาสตร์ (Art Aesthetic) รู้คุณค่าของความงามทางศิลปะ
3. ศิลปะปฏิบัติ (Art production) การสร้างผลงานทางศิลปะเป็นประสบการณ์ตรง ช่วยให้เกิดทักษะด้วยตัวเอง
4. ศิลปะวิจารณ์ (Art Criticism) ให้ความสำคัญต่อการรับรู้ บรรยายวิเคราะห์ และตีความในการประเมินงานศิลปะ
(Clark, Day and Greer, 1987 อ้างถึงในมะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2542)

แบบสัมภาษณ์ ผู้บริหาร / ผู้อำนวยการ โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร
เรื่อง “การศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษา
โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE”

ชื่อ.....นามสกุล.....
 โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพฯ.....วันเดือนปี ที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ () ชาย () หญิง
2. อายุ.....ปี
3. ท่านจบการศึกษาสูงสุดระดับ
 - () ปริญญาเอก () ปริญญาโท
 - () ปริญญาตรี () ต่ำกว่าปริญญาตรี โปรดระบุ.....
 - สาขาที่สำเร็จการศึกษา โปรดระบุ.....
4. ประสบการณ์ในการบริหาร
 - () 1-5 ปี () 6-10 ปี () 11-15 ปี
 - () 16-20 ปี () 21-25 ปี () 26 ปีขึ้นไป
 - เคยบริหารงานที่อื่นมาก่อน () ไม่เคย () เคย โปรดระบุ.....

ตอนที่ 2 : แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE

1. ด้านวัตถุประสงค์ : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ด้านเนื้อหาสาระ : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

3. ด้านวิธีการสอน : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. ด้านสื่อการเรียนการสอน : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

5. ด้านการประเมินผล: ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับ

การศึกษาการจัดกิจกรรมवादภาพพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพ
กรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือนอกกรอบแบบสอบถามค่ะ

กรอบคำถามสัมภาษณ์ผู้บริหาร / ผู้อำนวยการโรงเรียนฯ

เรื่อง “การศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษา
โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE”

1. ด้านวัตถุประสงค์ : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร
 - 1.1. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีฯ ภายในโรงเรียน
 - มีแนวทางการกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมฯ ให้สอดคล้องกับทฤษฎี DBAE ที่ประกอบด้วยแกนความรู้ทางศิลปศึกษา 4 แกนคือ ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ หรือไม่ อย่างไร
 - 1.2. รูปแบบของกิจกรรมวาดภาพระบายสี ที่นำมาใช้สอน
 - มีแนวทางการนำประเภทต่างๆ ของกิจกรรมวาดภาพระบายสี นำมาใช้ตามแนวทฤษฎี DBAE หรือไม่ / มีประเภทใดบ้าง
2. ด้านเนื้อหาสาระ : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร
 - 2.1. การจัดทำเนื้อหาสาระในกิจกรรมวาดภาพระบายสีฯ
 - แนวทางในการจัดทำกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น สอดคล้องตามแนวทฤษฎีDBAE หรือไม่ อย่างไร
 - 2.2. การเลือกเนื้อหาใช้ในการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีฯ รวมถึงการปรับปรุงหลักสูตร
 - มีแนวทางในการคัดเลือกเนื้อหาที่นำมาใช้ในการสอนอย่างไร
3. ด้านวิธีการสอน : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร
 - 3.1. รูปแบบวิธีการสอนวาดภาพระบายสีฯ
 - มีแนวทางการกำหนดวิธีสอนในแต่ละกิจกรรม (เช่น การวาดเส้น / การระบายสีน้ำ) เป็นไปตามแนวทฤษฎีหรือไม่ / ใช้วิธีใดบ้าง เพราะเหตุใดจึงใช้วิธีสอนแบบนั้น
 - 3.2. การจัดแบ่งกลุ่มผู้เรียน
 - มีแนวทางการกำหนดหรือแบ่งกลุ่มผู้เรียนอย่างไร
4. ด้านสื่อการเรียนการสอน : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร
 - 4.1. การเตรียมสื่อในกิจกรรมวาดภาพระบายสี
 - การเลือกใช้สื่อการสอนและอุปกรณ์ หลักการจัดหาสื่อ หรืออุปกรณ์ต่างๆ
 - 4.2. การใช้สื่อการสอนในกิจกรรมวาดภาพระบายสี
 - ลักษณะและประเภทของสื่อ มีความแตกต่างกัน มีการเลือกอย่างไรให้เหมาะสม

5. ด้านการประเมินผล: ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร
- 5.1. รูปแบบและวิธีการวัดประเมินผล กิจกรรมการวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น
- มีแนวทางการกำหนด วิธีการวัดและการประเมินผล อย่างไรบ้าง
- 5.2. แนวทางการประเมินผลกิจกรรมวาดภาพระบายสีฯ
- การประเมินผลด้านผลงาน ให้ความสำคัญตามแนวทฤษฎี DBAE ที่ประกอบด้วยแกนความรู้ทางศิลปศึกษา 4 แกนคือ ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปะวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ หรือไม่ อย่างไร
 - มีวิธีการปรับปรุงพัฒนาการหลังการประเมินผลการเรียน อย่างไรบ้าง

แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปศึกษา/การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น
เรื่อง “การศึกษากิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษา
โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE”

ชื่อ.....นามสกุล.....
 โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพฯ.....วันเดือนปี ที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ () ชาย () หญิง
2. อายุ.....ปี
3. ทำนจบการศึกษาสูงสุดระดับ
 - ()ปริญญาเอก ()ปริญญาโท
 - ()ปริญญาตรี ()ต่ำกว่าปริญญาตรี โปรดระบุ.....
 - สาขาที่สำเร็จการศึกษา โปรดระบุ.....
4. ประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษา
 - () 1-5 ปี () 6-10 ปี () 11-15 ปี
 - () 16-20 ปี () 21-25 ปี () 26 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2 : แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตร
ระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE

1. ด้านวัตถุประสงค์ : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ด้านเนื้อหาสาระ : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

3. ด้านวิธีการสอน : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

4. ด้านสื่อการเรียนการสอน : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

กรอบคำถามสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปศึกษา
เรื่อง “การศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น
สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE”

1. ด้านวัตถุประสงค์ : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร
 - 1.1. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี
 - จุดมุ่งหมายของการนำกิจกรรมวาดภาพระบายสีให้สอดคล้องกับทฤษฎี DBAE ที่ประกอบด้วยแกนความรู้ทางศิลปศึกษา 4 แกนคือ ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ ควรเป็นอย่างไร
 - 1.2. ประเภทของกิจกรรมวาดภาพระบายสี ที่นำมาใช้สอนทำอย่างไรให้สอดคล้องกับทฤษฎี DBAE
 - กิจกรรมการวาดภาพระบายสีประเภทต่างๆ (เช่น การวาดเส้น / การระบายสีน้ำ / การระบายสีโปสเตอร์ ฯลฯ) ควรมีวัตถุประสงค์ในแต่ละประเภท อย่างไรบ้าง
2. ด้านเนื้อหาสาระ : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร
 - 2.1. การจัดทำเนื้อหาสาระในกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น
 - การจัดทำหลักสูตรเนื้อหาการวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ควรเตรียมตัวอย่างใดให้สอดคล้องกับทฤษฎี DBAE
 - 2.2. การนำเนื้อหา / หลักสูตรมาใช้ในการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น
 - การจัดทำหลักสูตรเนื้อหาการวาดภาพระบายสี ควรมีลักษณะอย่างไรให้สอดคล้องกับทฤษฎี DBAE ที่ประกอบด้วยแกนความรู้ทางศิลปศึกษา 4 แกนคือ ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ
 - และการนำเนื้อหามาใช้สอนในกิจกรรม จะทำได้อย่างไรบ้าง
3. ด้านวิธีการสอน : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร
 - 3.1. รูปแบบวิธีการสอนวาดภาพระบายสี ให้สอดคล้องกับทฤษฎี DBAE
 - ควรมีวิธีการถ่ายทอดเป็นอย่างไร และมีหลักการสำคัญอย่างไรบ้าง ให้สอดคล้องกับทฤษฎี DBAE
 - 3.2. แนวทางการสอนวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น
 - หลักการสอนที่สำคัญในการดำเนินกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้นให้สอดคล้องกับทฤษฎี DBAE ควรเป็นอย่างไร

4. ด้านสื่อการเรียนการสอน : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร
 - 4.1. การจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน
 - การจัดเตรียมสื่อการสอนและอุปกรณ์การเรียนวาดภาพระบายสีฯ ควรเป็นอย่างไร
 - 4.2. การใช้สื่อการสอน
 - วิธีการใช้อุปกรณ์การเรียนวาดภาพระบายสีฯ ควรมีจุดมุ่งหมายเป็นอย่างไร เพื่อให้สอดคล้องกับทฤษฎี DBAE
5. ด้านการประเมินผล : ท่านมีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไร
 - 5.1. รูปแบบและวิธีการวัดประเมินผล ในกิจกรรมเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE
 - ควรใช้วิธีการใดในการวัดและประเมินผลกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น อย่างไร เพื่อให้สอดคล้องกับทฤษฎี DBAE
 - ควรวางแผนหรือแนวทางการประเมินผลงานของผู้เรียน อย่างไร จึงจะสอดคล้องกับทฤษฎี DBAE

**แบบสังเกตการณ์ การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี
หลักสูตรระยะสั้น**

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการสังเกต

โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร..... รายวิชา.....
 ผู้สอน..... วันที่สังเกต.....
 เวลาที่สังเกต ตั้งแต่..... ถึง.....
 จำนวนผู้เรียนในห้อง..... ผู้สังเกต.....

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันในการจัดกิจกรรมฯ ในด้านวัตถุประสงค์ ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการประเมินผล โดยผู้วิจัยเป็นผู้บันทึกการสังเกตด้วยตัวเอง

ประเด็นที่สังเกต	ผลการสังเกต		หมายเหตุ
	มี	ไม่มี	
ด้านวัตถุประสงค์			
ด้านเนื้อหาสาระ			
<ul style="list-style-type: none"> ● ประวัติศาสตร์ศิลป์ 			
<ul style="list-style-type: none"> ● สุนทรียศาสตร์ 			
<ul style="list-style-type: none"> ● ศิลปะปฏิบัติ 			
<ul style="list-style-type: none"> ● ศิลปวิจารณ์ 			
ด้านวิธีการสอน			
ด้านสื่อการเรียนการสอน			
ด้านการประเมินผล			
ด้านผู้สอน			
ด้านผู้เรียน			
ด้านบรรยากาศในห้องเรียน			

ภาคผนวก จ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและความคิดเห็นของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี ในหลักสูตรระยะสั้น
ตามแนวทฤษฎี DBAE

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. ผู้สอนในหมวดศิลปกรรม (รายวิชาศิลปะการวาดภาพ รายวิชาพื้นที่บาติก รายวิชาพื้นที่แก้ว) โรงเรียนฝึกอາซีพกรุงเทพมหานคร 4 แห่ง ได้แก่ ดินแดง 2 บางรัก หลวงพ่อทวีศักดิ์ อุทร สังฆะวัฒน์
2. ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาซีพกรุงเทพมหานคร 4 แห่ง ได้แก่ ดินแดง 2 บางรัก หลวงพ่อทวีศักดิ์ อุทร สังฆะวัฒน์
3. ผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษาหรือการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น

ตอนที่ 2 ข้อมูลแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี ในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE

1. ผู้สอนในหมวดศิลปกรรม (รายวิชาศิลปะการวาดภาพ รายวิชาพื้นที่บาติก รายวิชาพื้นที่แก้ว) โรงเรียนฝึกอาซีพกรุงเทพมหานคร 4 แห่ง ได้แก่ ดินแดง 2 บางรัก หลวงพ่อทวีศักดิ์ อุทร สังฆะวัฒน์
2. ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาซีพกรุงเทพมหานคร 4 แห่ง ได้แก่ ดินแดง 2 บางรัก หลวงพ่อทวีศักดิ์ อุทร สังฆะวัฒน์
3. ผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษาหรือการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น

ตอนที่ 1

1. ข้อมูลเบื้องต้นของผู้สอนในหมวดวิชาศิลปกรรม โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร 4 แห่ง ได้แก่ ดินแดง2 บางรัก หลวงพ่อกวีศักดิ์ อาทรร สังกะวัฒนะ

ตารางที่ 11 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้สอนหมวดวิชาศิลปกรรม โรงเรียนฝึกอาชีพกทมาฯ (n=4)

ข้อ	ข้อมูลเบื้องต้น	ความถี่	ร้อยละ
1.	เพศ		
	• ชาย	3	75
	• หญิง	1	25
2.	อายุ		
	• 20-30 ปี	0	0
	• 31-40 ปี	4	100
	• 41-50 ปี	0	0
	• 51 ปีขึ้นไป	0	0
3.	วุฒิการศึกษาสูงสุด		
	• ป.เอก	0	0
	• ป.โท	2	50
	• ป.ตรี	2	50
	• อื่นๆ	0	0
4.	สาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา		
	• เกี่ยวกับศิลปะ	3	75
	• ไม่เกี่ยวกับศิลปะ	1	25
5.	ประสบการณ์สอน		
	• 1-5 ปี	0	0
	• 6-10 ปี	2	50
	• 11-15 ปี	1	25
	• 16 ปีขึ้นไป	1	25

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ข้อ	ข้อมูลเบื้องต้น	ความถี่	ร้อยละ
6.	รายวิชาที่รับผิดชอบสอน		
	<ul style="list-style-type: none"> • ศิลปะการวาดภาพ • พื้นท์ผ้าบาติก 	1 3	25 75
7.	การหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับวิชาที่สอน		
	<ul style="list-style-type: none"> • เป็นประจำ • มากพอสมควร • น้อยครั้ง 	4 0 0	100 0 0
	8. ศึกษาหาความรู้จากแหล่งใด		
<ul style="list-style-type: none"> • การเข้าประชุมสัมมนา • เรียนรู้ด้วยตนเองทางอินเทอร์เน็ต • หนังสือ วารสารที่เกี่ยวข้อง • แลกเปลี่ยนความคิดกับผู้รู้ • อื่นๆ 	1 3 2 1 0	25 75 50 25 0	
	9. การจัดกิจกรรมหลักสูตรระยะสั้นควรให้ความสำคัญกับสิ่งใด		
	<ul style="list-style-type: none"> • ทักษะปฏิบัติ 80% ทฤษฎีและหลักการ 20% • ทักษะปฏิบัติ 70% ทฤษฎีและหลักการ 30% • ทักษะปฏิบัติ 60% ทฤษฎีและหลักการ 20% ประเมินผล 20% 	2 1 1	50 25 25
	10. ความรู้ด้านใดที่ช่วยส่งเสริมให้การวาดภาพระบายสีมีพัฒนาการดียิ่งขึ้น		
	<ul style="list-style-type: none"> • ด้านทฤษฎีสี • ด้านองค์ประกอบศิลป์ • ด้านสุนทรียศาสตร์ • ด้านประวัติความเป็นมา • ด้านการวิเคราะห์วิจารณ์ผลงาน • อื่นๆ 	4 3 1 1 3 1	100 75 25 25 75 25

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ข้อ	ข้อมูลเบื้องต้น	ความถี่	ร้อยละ
11.	การจัดกิจกรรมหลักสูตรระยะสั้น ควรใช้เวลานานเท่าใด		
	• 2 ชั่วโมงต่อครั้ง	0	0
	• 3 ชั่วโมงต่อครั้ง	3	75
	• อื่นๆ	1	25
12.	วิธีการสอนในแต่ละกิจกรรม		
	• สอนเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก	0	0
	• สาธิตให้ดูก่อนให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม	4	75
	• ฉายภาพประกอบการอธิบาย	0	0
	• หาวิธีัดมาแนะนำผู้ที่ไม่มีความรู้มาก่อน	1	25
	• อื่นๆ	0	0
13.	วิธีการประเมินผลงานของผู้เรียน		
	• ไปแนะนำทีละคน ขณะกำลังลงมือทำงาน	4	100
	• ให้ผู้เรียนทำงานเสร็จ ค่อยไปแนะนำ	0	0
	• ให้ผู้เรียนวิจารณ์งานตนเอง ก่อนอธิบายเสริม	1	25
	• จบคอร์ส แล้วจึงประเมินผลงาน	0	0

จากตารางที่ 11 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้สอนหมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครผู้ตอบแบบสอบถามได้ดังนี้

ผู้สอนทั้งหมด 4 คน ส่วนใหญ่เป็นชาย คิดเป็นร้อยละ 75 เป็นหญิงร้อยละ 25 อายุผู้สอนทั้งหมด อายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 100 ผู้สอนมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 50 ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 50 ส่วนใหญ่จบการศึกษาในสาขาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ ร้อยละ 75 และสาขาอื่น ร้อยละ 25 รายวิชาที่ผู้สอนรับผิดชอบ ส่วนมากสอนพื้นที่บาติกและมัดย้อม ร้อยละ 75 และสอนวาดภาพระบายสี ร้อยละ 25 ผู้สอนส่วนใหญ่มีประสบการณ์สอนระหว่าง 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 50 มีประสบการณ์สอนระหว่าง 11-15 ปี ร้อยละ 25 และมีประสบการณ์ระหว่าง 16 ปีขึ้นไป ร้อยละ 25 การหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับวิชาที่สอน ผู้สอนทั้งหมดหาความรู้เป็นประจำ ร้อยละ 100 การศึกษาหาความรู้ของผู้สอน ส่วนใหญ่เรียนรู้ด้วยตนเองทางอินเทอร์เน็ต ร้อยละ 75 รองลงมาคือ ศึกษาหาข้อมูลจากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 50 เข้าร่วมสัมมนา และแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้รู้ ร้อยละ 25

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมหลักสูตรระยะสั้น ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับทักษะปฏิบัติ 80% ทฤษฎีและหลักการ 20% ร้อยละ 50 รองลงมาคือ ทักษะปฏิบัติ 70% ทฤษฎีและหลักการ 30% ร้อยละ 25 และทักษะปฏิบัติ 60% ทฤษฎีและหลักการ 20% ประเมินผล 20% ร้อยละ 25 ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการดีขึ้น ผู้สอนให้ลำดับความสำคัญกับทฤษฎี เป็นอันดับ 1 ร้อยละ 100 อันดับ 2 คือ องค์ประกอบศิลป์ และการวิเคราะห์วิจารณ์ผลงาน ร้อยละ 75 และความรู้ทางสุนทรียศาสตร์ ความรู้ทางประวัติศาสตร์ และอื่นๆ ร้อยละ 25 ความคิดเห็นเกี่ยวกับระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่ผู้สอนคิดว่าครั้งละ 3 ชั่วโมง ร้อยละ 75 และอื่นๆ คือ มากกว่า 3 ชั่วโมง ร้อยละ 25 ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีดำเนินการสอน ผู้สอนส่วนใหญ่คิดว่าการสอนเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก และสาธิตให้ดูก่อนให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม ร้อยละ 100 รองลงมาคือ ทาวิธีลดมาแนะนำผู้ที่ไม่มีความรู้มาก่อน ร้อยละ 25 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินผลงาน ผู้สอนทั้งหมดร้อยละ 100 เข้าไปแนะนำทีละคน ขณะกำลังลงมือทำงาน รองลงมาคือให้ผู้เรียนวิจารณ์งานตนเองก่อน ผู้สอนอธิบายเสริม ร้อยละ 25 ตามลำดับ

2. ข้อมูลเบื้องต้นของผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร 4 แห่ง ได้แก่ ดินแดง 2 บางรัก หลวงพ่อทวีศักดิ์ อาทร์ สังฆะวันนะ

ตารางที่ 12 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาชีพกทมฯ (n = 4)

ข้อ	ข้อมูลเบื้องต้น	ความถี่	ร้อยละ
1. เพศ			
	• ชาย	4	100
	• หญิง	0	0
2. อายุ			
	• 31-40 ปี	0	0
	• 41-50 ปี	0	0
	• 51 ปีขึ้นไป	4	100
3. วุฒิการศึกษาสูงสุด			
	• ป.เอก	0	0
	• ป.โท	3	75
	• ป.ตรี	0	0
	• อื่นๆ	1	25

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อ	ข้อมูลเบื้องต้น	ความถี่	ร้อยละ
4. ประสบการณ์บริหารงาน			
	• 1-5 ปี	0	0
	• 6-10 ปี	0	0
	• 11-15 ปี	2	50
	• 16-20 ปี	2	50
	• 21-25 ปี	0	0
	• 26 ปีขึ้นไป	0	0

จากตารางที่ 12 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้บริหารโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ผู้ตอบแบบสอบถามได้ดังนี้

ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เป็นชาย คิดเป็นร้อยละ 100 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 100 ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาชีพ กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 75 และอื่นๆ คือระดับปริญญาบัณฑิต ร้อยละ 25 มีประสบการณ์บริหารงานระหว่าง 11-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 50 และมีประสบการณ์บริหารงานระหว่าง 16-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 50

3. ข้อมูลเบื้องต้นของผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษา หรือการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี หลักสูตรระยะสั้น

ตารางที่ 13 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษา (n = 5)

ข้อ	ข้อมูลเบื้องต้น	ความถี่	ร้อยละ
1. เพศ			
	• ชาย	5	100
	• หญิง	0	0
2. อายุ			
	• 30-40 ปี	1	20
	• 41-50 ปี	2	40
	• 51-60 ปี	0	0
	• 61-70 ปี	1	20
	• 71 ปีขึ้นไป	1	20

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ข้อ	ข้อมูลเบื้องต้น	ความถี่	ร้อยละ
3.	วุฒิการศึกษาสูงสุด		
	• ป.เอก	0	0
	• ป.โท	4	80
	• ป.ตรี	1	20
	• อื่นๆ	0	0
4.	ประสบการณ์การสอนศิลปศึกษา		
	• 6-10 ปี	1	20
	• 11-15 ปี	0	0
	• 16-20 ปี	1	20
	• 21-25 ปี	1	20
	• 26 ปีขึ้นไป	2	40

จากตารางที่ 13 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้เชี่ยวชาญทางด้านทัศนศิลป์ หรือการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี ได้ดังนี้

ผู้เชี่ยวชาญทางทัศนศิลป์ เป็นชายทั้งหมด ร้อยละ 100 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 40 มีอายุระหว่าง 30-40 ปี ร้อยละ 20 มีอายุระหว่าง 61-70 ปี ร้อยละ 20 และมีอายุ 71 ปีขึ้นไป ร้อยละ 20 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ 80 ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 20 มีประสบการณ์การสอนศิลปศึกษา 6-10 ปี ร้อยละ 20 มีประสบการณ์การสอนศิลปศึกษา 16-20 ปี ร้อยละ 20 และ 26 ปีขึ้นไป ร้อยละ 40 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ข้อมูลแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี ในหลักสูตรระยะสั้น โรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE

2.1 ผลของความคิดเห็นของผู้สอนหมวดศิลปกรรม โรงเรียนฝึกอาศีพ กรุงเทพมหานคร 4 แห่ง มีดังนี้

2.1.1 โรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร ดินแดง 2

นางสาว ชัญญาภัค นวัตกรรมกุล อายุ 39 ปี จบการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขา ศิลปะประยุกต์ จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตธัญบุรี และจบปริญญาโท สาขา การศึกษาผู้ใหญ่ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 11 ปี

ด้านวัตถุประสงค์ ของรายวิชาการพันธุศาสตร์และมดัยอมนั้นมุ่งเน้นให้ผู้เรียนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สำหรับคนว่างงานหรือตกงาน สามารถนำความรู้ไปเป็นอาชีพเสริมหรือทำเป็นธุรกิจขนาดย่อมได้ ในระยะหลังผู้เรียนนำความรู้ไปบูรณาการกับวิชาการตัดเย็บเสื้อผ้า

ด้านเนื้อหาสาระ ผู้สอนให้ความคิดเห็นว่าผู้เรียนไม่จำเป็นต้องมีพื้นฐานการวาดภาพหรือระบายสีมาก่อนก็สามารถเรียนพันธุศาสตร์ได้ แต่การพันที่ด้วยสีบาติคอาจนำไปเป็นพื้นฐานในการระบายสีน้ำก็เป็นที่น่าพอใจ สำหรับเนื้อหาสำหรับเริ่มแรกจะอธิบายให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาอย่างคร่าวๆ รวมทั้งการรู้จักและการใช้อุปกรณ์พื้นฐาน เรียนรู้การเขียนเส้น วงจรสี การลงเทียน การจัดวางองค์ประกอบ โดยผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตัวเองทุกขั้นตอน เน้นด้านทักษะปฏิบัติมากที่สุด ด้านที่ไม่ได้กล่าวถึงเลยคือสุนทรียศาสตร์ และศิลปะวิจารณ์ ซึ่งในทรรคนะของผู้สอนกล่าวว่าการมีสุนทรียะนั้นขึ้นอยู่กับรสนิยมและประสบการณ์ของผู้เรียน ผู้สอนเป็นเพียงผู้แนะนำกระบวนการทำงานให้ ตรงจุดไหนที่มีข้อผิดพลาดหรือเกิดปัญหา ผู้สอนจะเข้าไปช่วยแก้ไขและแนะนำ

ด้านวิธีการสอน ผู้สอนจะอธิบายล่วงหน้าพร้อมสาธิตประกอบก่อนที่จะให้ผู้เรียนปฏิบัติงานเอง ต่างคนต่างทำงาน ผู้สอนจะคอยสังเกตการทำงานของนักเรียนตลอดตั้งแต่ต้นจนจบ

ด้านสื่อการเรียนการสอน มีความจำเป็นอย่างมากในการสอนเพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจง่ายและเข้าใจถูกต้องตามที่ผู้สอนอธิบาย ซึ่งผู้สอนต้องหาสื่อการสอนใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับหัวข้อในแต่ละครั้งมาสอน เช่น ตัวอย่างลวดลาย ตัวอย่างโทนสี เป็นต้น รวมทั้งนำสื่อไปติดไว้ที่ผนัง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถไปอ่านทบทวนได้ตลอดเวลา ส่วนสื่อการเรียนหรือวัสดุอุปกรณ์ขั้นพื้นฐานเตรียมไว้ผู้เรียนคนละ 1 ชุด

ด้านการประเมินผล มีการประเมินผลทั้งจากการเช็ครายชื่อเข้าชั้นเรียนไม่ต่ำกว่า 80% หรือขาดเรียนได้ไม่เกิน 3 ครั้ง มีการประเมินจากผลงานของผู้เรียน ความตั้งใจและความมีส่วนร่วมในการทำงาน หลังจากจบคอร์สเรียนมีการแจกใบประกาศนียบัตรให้ทุกคน (ชัญญาภักดิ์ นารัตนกำพล, สัมภาษณ์ 7 ก.ย.55)

2.1.2 โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร บางรัก

นายทงรักษ์ ทดแทนคุณ อายุ 32 ปี จบการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาออกแบบนิเทศศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 7 ปี

ด้านวัตถุประสงค์ ของรายวิชาการวาดภาพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวาดภาพได้ ระบายสีเป็น เน้นให้ผู้เรียนจบแล้วสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ เช่น การไปวาดภาพประกอบ มีรายได้เสริมให้แก่ตนเอง และเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย โดยรูปแบบของกิจกรรมที่นำมาใช้สอน ผู้สอนจะสอนให้รู้จักตั้งแต่พื้นฐานการวาดเส้น การใช้จุด เส้น รวมทั้งการระบายสี

ด้านเนื้อหาสาระเนื่องจากมีระยะเวลาเรียนจำกัดทำให้ผู้สอนเน้นทักษะปฏิบัติมากกว่า ทฤษฎี โดยจะกล่าวถึงทฤษฎีเล็กน้อย ในช่วงต้นของการเรียน ต้องรู้จักการใช้อุปกรณ์ โครงสร้าง รูปร่างรูปทรง การลงน้ำหนักแสงเงา การเก็บรายละเอียด

ด้านวิธีการสอน ผู้สอนจะเริ่มสอนจากง่ายไปหายาก โดยอธิบายประกอบการสาธิต ก่อนที่จะให้ผู้เรียนไปลงมือปฏิบัติตามต่างคนต่างทำงาน ผู้สอนจะเป็นผู้สังเกตและคอยชี้แนะเมื่อ ผู้เรียนมีข้อสงสัย

ด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้สอนเป็นผู้เตรียมทั้งหมดทั้งสื่อการสอน เช่น วัตถุที่เป็นแบบ ภาพสำเร็จ หรือตัวอย่างงานที่เสร็จแล้ว ส่วนสื่อการเรียนหรือวัสดุอุปกรณ์การเรียน เตรียมให้ใช้คน ละ 1 ชุดในห้องเรียน ขณะนี้ยังขาดอุปกรณ์บางอย่าง เช่น เครื่องฉายภาพนิ่ง ผู้สอนจึงใช้วิธีให้ ผู้เรียนนำภาพที่ต้องการวาดมาเอง

ด้านการประเมินผล ผู้สอนเป็นผู้เช็คชื่อการเข้าชั้นเรียน มีการประเมินผลจากการทำงาน หรือพัฒนาการของผู้เรียน รวมทั้งการทดสอบด้วยการตั้งคำถามถามความเข้าใจของผู้เรียน (ทงรักษ์ ทดแทนคุณ, สัมภาษณ์ 8 ก.ย.55)

2.1.3 โรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร หลวงพ่อทวีศักดิ์

นายไสว ภาชนะโน อายุ 37 ปี จบการศึกษาศิลปะศาสตรบัณฑิต สาขาการออกแบบ ผลิตภัณ์ และจบการศึกษาศิลปะปริญญาโทจากเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ มี ประสบการณ์สอน 8 ปี

ด้านวัตถุประสงค์ ของรายวิชาการเพ้นท์บาติกหรือการเพ้นท์แก้วคือมุ่งเน้นให้ความรู้แก่ ประชาชนในชุมชนโดยรอบ สำหรับคนที่ต้องการเรียนรู้เพิ่มเติม เพื่อนำความรู้นั้นไปเสริมสร้าง รายได้ให้แก่ครอบครัว โดยส่วนมากผู้เรียนนำไปต่อยอดทำเป็นธุรกิจเสริม หรือนำไปบูรณาการ กับการเรียนตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น ขณะนี้ทางโรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร หลวงพ่อทวีศักดิ์ ยังไม่ได้เปิดสอนรายวิชาศิลปะการวาดภาพ เนื่องจากกลุ่มประชาชนโดยรอบยังไม่ค่อยเห็น ความสำคัญของงานศิลปะเพื่อความสุนทรีย์ ส่วนใหญ่เน้นรายวิชาที่สามารถนำไปประกอบอาชีพ ได้มากกว่า

ด้านเนื้อหาสาระเน้นด้านทักษะปฏิบัติ มากถึง 70% ทฤษฎี 30% โดยเริ่มจากสอนให้ ผู้เรียนรู้จักการใช้เครื่องมือและวิธีการใช้งาน ให้ผู้เรียนรู้ขั้นตอนและกระบวนการทำงาน การ ออกแบบลวดลายเบื้องต้น ไม่ได้กล่าวถึงด้านสุนทรียศาสตร์หรือศิลปวิจารณ์

ด้านวิธีการสอน ผู้สอนสาธิตให้ดูก่อนให้ผู้เรียนไปปฏิบัติตาม โดยผู้สอนจะคอยสังเกต การทำงานของผู้เรียนและคอยให้คำชี้แนะเมื่อเกิดปัญหา บางครั้งผู้เรียนอาจปรึกษาหรือแนะนำ การทำงานกันเองในกลุ่ม ก่อนมาปรึกษาผู้สอน

ด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้สอนเป็นผู้เตรียมสื่อ เช่น ภาพตัวอย่าง หรือตัวอย่างผลงานสำเร็จ ซึ่งดีช่วยสอน รวมทั้งการแจกใบความรู้ในช่วงที่เป็นทฤษฎี ผู้สอนหาความรู้ด้วยตนเองจากอินเทอร์เน็ตและหนังสือวิชาการที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ทางโรงเรียนฯ เตรียมอุปกรณ์การทำงานขั้นพื้นฐานให้ใช้ร่วมกันในห้องเรียนคนละ 1 ชุด

ด้านการประเมินผล มีการประเมินผลการทำงานและการเข้าชั้นเรียน การสังเกต พัฒนาการความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ผู้สอนจะหาข้อมูลใหม่ๆ มาสอนผู้เรียน โดยนำข้อบกพร่องหรือความต้องการของผู้เรียนในรุ่นก่อนนำมาปรับปรุง หรือหาเทคนิคแปลกใหม่มาสอนในรุ่นถัดไป สำหรับผู้เรียนที่มีพื้นฐานความรู้ทางศิลปะมาก่อนจะเรียนรู้ได้เร็ว โดยเฉพาะเรื่องการใช้สี ทำให้ผู้สอนสอนได้ง่ายขึ้นและไปได้ไวกว่าคนที่ไม่มีพื้นฐานทางศิลปะเลย (ไสว ภาชนะโน, สัมภาษณ์ 4 ก.ย. 55)

2.1.4 โรงเรียนฝึกอາชีพกรุงเทพมหานคร อาทร สังฆะวัฒน์

นายมานพ รัตนกำพล อายุ 39 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี นิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มีประสบการณ์ด้านการสอนและทำธุรกิจเกี่ยวกับबाटิกและมัดย้อม มากกว่า 16 ปี

ด้านวัตถุประสงค์ ของรายวิชาการพันท์बाटิกในเบื้องต้นผู้เรียนต้องรู้จักการใช้อุปกรณ์และวัสดุชนิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ ไล่จากง่ายไปหายาก มีการแนะนำด้านอาชีพ การตลาด การคิดต้นทุน การปรับปรุงหลักสูตรมาจากจุดอ่อนของผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาในรุ่นก่อน

สำหรับที่โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร อาทร สังฆะวัฒน์ ยังไม่ได้เปิดสอนรายวิชาศิลปะการวาดภาพเนื่องจากยังไม่ได้สำรวจความต้องการของประชาชน และในทหรณะของผู้สอนกล่าวว่าผู้ที่มาเรียนพันท์बाटิกไม่จำเป็นต้องมีพื้นฐานการวาดภาพก็มาเรียนได้ เนื่องจากลวดลายที่เห็นในงานबाटิกเกิดจากการลอกลาย แต่คิดว่าความรู้เรื่องการระบายสีในงานศิลปะอาจจะมีส่วนช่วยทำให้มาเรียนพันท์बाटิกแล้ว เช่น สามารถเลือกใช้สีได้เร็ว และสวยงามกว่าคนที่ไม่มีพื้นฐานทางศิลปะมาเลย

ด้านเนื้อหาสาระ ผู้สอนนำมาจากหลักสูตรระยะสั้นของสำนักพัฒนาสังคม โดยเริ่มสอนให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา การเลือกใช้อุปกรณ์ การเลือกซื้ออุปกรณ์ เน้นกระบวนการทำงานมากที่สุด รวมทั้งสอนทฤษฎีสี การเลือกใช้สีด้วย

ด้านวิธีการสอน ผู้สอนสาธิตให้ดูก่อน โดยบางครั้งสอนทีละคน บางครั้งสอนเป็นกลุ่ม ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ผู้สอนใช้แนวทางการสอนจากประสบการณ์การทำงานของตนเอง นำมาถ่ายทอดสู่ผู้เรียน ใช้วิธีการเรียนแบบอิงกลุ่ม ผู้เรียนจะช่วยกัน สามารถช่วยสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียนด้วยกันได้

ด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้สอนเป็นผู้หาสื่อให้เหมาะสมกับหัวข้อการสอนแต่ละครั้ง มีการแจกเอกสารประกอบความรู้ให้แก่ผู้เรียนด้วย รวมทั้งผู้สอนมีสื่อถาวรติดที่ผนังให้ผู้เรียนได้อ่าน ทบทวนความรู้ได้ในภายหลัง ส่วนสื่อการเรียนหรืออุปกรณ์การเรียน ทางโรงเรียนฯ เป็นผู้จัดเตรียมไว้ให้ใช้คนละ 1 ชุด ถ้าหากผู้เรียนสนใจต้องการนำกลับบ้านต้องจัดหาเอง

ด้านการประเมินผล ผู้สอนให้คะแนนและประเมินผู้เรียนจากการเข้าชั้นเรียน และจาก ผลงานที่ทำเสร็จ รวมทั้งพัฒนาการในการทำงาน ความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน (มานพ รัตนกำพล, สัมภาษณ์ 3 ก.ย. 55)

สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนว ทฤษฎี DBAE ของผู้สอนทั้ง 4 คน มี 2 คน ที่เห็นด้วยกับการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาตาม แนวทฤษฎี DBAE ที่ประกอบด้วยแกนหลักพื้นฐาน 4 ด้าน เพียงแต่ควรเน้นด้านทักษะปฏิบัติสูงสุด ส่วนด้านอื่นๆ ลดหลั่นกันไปตามความสนใจของผู้เรียน ซึ่งผู้สอนต้องพิจารณาตามความเหมาะสม

3.1 ผลของความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียนฝึกอາชีพกรุงเทพมหานครทั้ง 4 แห่ง มีดังนี้

3.1.1 โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ดินแดง 2

นายชูศักดิ์ เหมสิริ อายุ 60 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโทบริหารการศึกษา (เกษียณอายุ ราชการ 30 ก.ย.55) ขณะนี้อยู่ในการดูแลของรองผู้อำนวยการโรงเรียน นางวัชรีย์ เพ็ชรคง อายุ 47 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโทบริหารการศึกษา สาขาบริหารอาชีพและเทคโนโลยีศึกษา จากมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ มีประสบการณ์ด้านการบริหารงานวิชาการ 12 ปี

ด้านวัตถุประสงค์ของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ดินแดง 2 หมวดศิลปกรรม รายวิชาที่เปิดสอนคือ การปั้นบาติกและมัดย้อม ดังนั้นวัตถุประสงค์หลักคือ นอกจากเพิ่มความรู้ แล้วยังมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ หรือสร้างรายได้เสริมให้แก่ ครอบครัว

ด้านเนื้อหาสาระในหมวดศิลปกรรม มุ่งเน้นภาคปฏิบัติ 80% ส่วนทฤษฎี 20% โดย สอดแทรกไปในระหว่างปฏิบัติงาน อีกทั้งเพิ่มเติมการแนะนำช่องทางในการทำธุรกิจให้แก่ผู้เรียน ด้วย

ด้านวิธีการสอน ผู้สอนสาธิตให้ดูเป็นตัวอย่างก่อนที่ผู้เรียนปฏิบัติจริง ไม่มีการแบ่ง ระดับชั้นเรียน โดยจัดให้เรียนรวมอยู่ในห้องเดียวกัน

ด้านสื่อการเรียนการสอนในหมวดศิลปกรรม มีสื่อของจริงหรือตัวอย่างงานที่สำเร็จแล้ว มานำเสนอทำให้ดูง่าย ผู้เรียนสามารถทบทวนได้เสมอ รวมทั้งทางโรงเรียนมีอุปกรณ์การเรียนแจกให้ผู้เรียนใช้ในห้องเรียนคนละชุดโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

ด้านการประเมินผล มีรูปแบบและวิธีการประเมินผลคือ เช็คชื่อเวลาเข้าชั้นเรียนครบ 80% มีการปฏิบัติงานในห้องจนเสร็จสมบูรณ์ รวมทั้งมีการประเมินทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจากผู้สอน

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม สำหรับโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ดินแดง 2 ขณะนี้ยังไม่ได้สำรวจความต้องการของผู้เรียนโดยรอบชุมชนเกี่ยวกับรายวิชาศิลปะการวาดภาพ ซึ่งถ้าหากวิชาศิลปะนี้สามารถนำไปบูรณาการความรู้ใช้กับรายวิชาอื่น เช่น การเพ้นท์บาติกและมัดย้อม การออกแบบเสื้อผ้า จะทำให้มีความน่าสนใจหรืออาจเป็นที่ต้องการแก่ผู้เรียนได้ในอนาคต (วัชรวิ เพชรคง, รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ดินแดง 2, สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2555)

3.1.2 โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร บางรัก

นายสมพงษ์ ทดแทนคุณ อายุ 56 ปี จบการศึกษามัธยมศึกษา ปริญญาบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มีประสบการณ์ในการบริหารงานวิชาการ 18 ปี

ด้านวัตถุประสงค์ของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร บางรัก หมวดศิลปกรรม รายวิชาศิลปะการวาดภาพ ในช่วงแรกเพื่อตอบสนองความต้องการและส่งเสริมการเรียนศิลปศึกษาของนักเรียนมัธยม บริเวณเขตบางรัก อาทิเช่นโรงเรียนสตรีมหาพฤกษ์าราม โรงเรียนวัดยานนาวา เป็นต้น ระยะเวลาหลังกลุ่มผู้เรียนระดับมัธยมน้อยลงไปมาก ผู้สมัครเรียนวาดภาพในระยะเวลาหลังกลายเป็นกลุ่มผู้ที่มีอายุมากขึ้น ซึ่งมาเรียนเพื่อผ่อนคลายมากกว่ามุ่งเรียนศิลปะเพื่อประกอบอาชีพ

ด้านเนื้อหาสาระ เนื่องจากช่วงแรกกลุ่มที่มาเรียนเป็นเด็กมัธยม มาเรียนเพื่อมุ่งสอบเข้ามหาวิทยาลัย ดังนั้นเนื้อหาที่สอนจะเริ่มตั้งแต่พื้นฐานการวาดภาพ ตั้งแต่ต้นจนวาดภาพระบายสีได้ โดยเน้นภาคปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี ซึ่งการสอนระยะสั้นๆ จะไม่เน้นสอนทฤษฎีมากนัก จะเป็นเพียงแค่บทนำ 30% ผู้สอนจะเน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติงานมากที่สุดถึง 70%

ด้านวิธีการสอน เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้สอนอธิบายพร้อมสาธิตก่อนให้ผู้เรียนไปปฏิบัติงาน ใช้เวลาเรียนครั้งละ 3 ชั่วโมง รวม 150 ชั่วโมง โดยมีการเรียนการสอนตั้งแต่วันจันทร์ถึงศุกร์ วันละ 2 รอบคือ รอบบ่าย เวลา 13.00-16.00 น. และรอบค่ำ เวลา 17.00-20.00 น. วิธีการสอนอิงเนื้อหาจากหลักสูตรระยะสั้น แต่ผู้สอนสามารถยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนเองได้ตามความเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน

ด้านสื่อการเรียนการสอน ในทฤษฎีของผู้บริหารฯ กล่าวว่าสำคัญมากเพราะเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากรู้ อยากเรียนจนใจให้ผู้เรียนอยากทำได้บ้าง ซึ่งสื่อการสอนที่ดีควรมีความทันสมัยมีการปรับเปลี่ยนอย่างเหมาะสมกับหัวข้อที่เรียน ส่วนสื่อการเรียน ทางโรงเรียนฯ จัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนไว้ให้ผู้เรียนคนละชุด และเตรียมวัสดุเพื่อเป็นสื่อการเรียนการวาดภาพทั้งหมด จัดเตรียมโต๊ะเก้าอี้โดยให้นั่งเรียนรวมกันเป็นกลุ่ม ใช้อุปกรณ์หลักร่วมกัน

ด้านการประเมินผล ผู้สอนมีการประเมินผลจากการเช็ครายชื่อผู้เข้าเรียนทุกครั้งและประเมินผลจากงานของผู้เรียนเมื่อทำเสร็จ และคืนผลงานให้เมื่อจบคอร์สเรียน มีการประเมินผลผู้สอนปีละครั้ง เมื่อผู้เรียนจบหลักสูตรแล้วมีประกาศนียบัตรให้ทุกคน

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ขณะนี้สาขาบางรักเป็นโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครเพียงแห่งเดียวที่เปิดสอนวิชาศิลปะการวาดภาพเนื่องจากมีความพร้อมทั้งเรื่องของสถานที่ บุคลากร หลักสูตรและความต้องการของผู้เรียน ทางโรงเรียนฯ ใช้การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้บริเวณชุมชนใกล้เคียงทราบข่าวว่าทางโรงเรียนฯ เปิดสอนวาดภาพระบายสี และต้องดำเนินการเชิงรุกโดยการออกจัดบูธเคลื่อนที่ลงไปยังย่านชุมชนให้มากขึ้น เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนทราบโดยทั่วกัน สำหรับการปรับปรุงหลักสูตรทำได้ยาก เพราะต้องหารือและประชุมร่วมกันกับสำนักพัฒนาสังคม (สมพงษ์ ทดแทนคุณ, สัมภาษณ์, 11 กันยายน 2555)

3.1.3 โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร หลวงพ่อทวีศักดิ์

นายบุญลือ ภูซ้าง อายุ 58 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโทบริหาร สาขาบริหาร อาชีวศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ มีประสบการณ์ในการบริหารงานวิชาการมากกว่า 15 ปี

ด้านวัตถุประสงค์หลักของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร หลวงพ่อทวีศักดิ์ คือเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้ เนื่องจากชุมชนบริเวณโดยรอบเขตหนองแขมนี้ ยังไม่ให้ความสำคัญกับศิลปะมากนัก ดังนั้นหากจะเปิดสอนรายวิชาศิลปะการวาดภาพ ต้องสามารถนำไปประกอบอาชีพได้หรือนำไปบูรณาการกับสาขาวิชาอื่นๆ ได้ จึงจะเป็นที่ความต้องการของผู้เรียนในชุมชน

ด้านเนื้อหาสาระรายวิชาการพื้นฐานที่ผู้สอนนำมาจาก หลักสูตรระยะสั้นของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (ฉบับปรับปรุง) พ.ศ. 2548 โดยผู้สอนแต่ ละหลักสูตรยืดหยุ่นหรือเพิ่มเติมเนื้อหาตามความเหมาะสมกับผู้เรียน และยุคสมัยเอง

ด้านวิธีการสอน ผู้สอนอธิบายพร้อมสาธิตประกอบ และให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงานเอง โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สามารถพูดคุยเสนอแนะความคิดเห็นได้ตลอดเวลา

ด้านสื่อการเรียนการสอน ทางโรงเรียนฯ ได้จัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนพื้นฐานไว้แก่ผู้เรียนคนละชุด ส่วนสื่อการสอนชนิดอื่นๆ เป็นหน้าที่ของผู้สอนในแต่ละรายวิชาที่จะจัดต้องจัดเตรียมไว้ก่อนสอนแต่ละครั้ง

ด้านการประเมินผล ผู้สอนจะประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริงของผู้เรียน เน้นการปฏิบัติ 80% ทฤษฎีแค่ 20% ซึ่งอาจปรับยืดหยุ่นได้อีกกรณีที่ผู้เรียนไม่สามารถอ่านออกเขียนได้

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม หากจะจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้นให้แก่นักศึกษาที่ใช้เวลาว่างมาเรียน น่าจะเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ด้วยจะยิ่งดีมาก ส่วนเรื่องการประชาสัมพันธ์ ปัจจุบันทางโรงเรียนฯ ทำงานร่วมกับสำนักงานเขตหนองแขม โดยใช้ทั้งวิทยุชุมชน ป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์โรงเรียนฯ รวมทั้งการออกหน่วยเคลื่อนที่บริการแก่ประชาชนโดยรอบ ไปบริการสาธิตการตัดผมฟรี แต่ที่ผ่านมายังไม่เคยนำรายวิชาการพันท์ผ้าบาติกหรือเกี่ยวกับงานศิลปะออกไปแสดงเลย (บุญลือ ภูซ่าง, สัมภาษณ์, 4 กันยายน 2555)

3.1.4 โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร อาทร สังฆะวัฒน์

นายพรไพบุลย์ ไชยเสนา อายุ 53 ปี จบการศึกษาปริญญาโทบริหาร สาขาบริหาร การศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มีประสบการณ์ในการบริหารงาน วิชาการ 8 ปี โดยเริ่มจากเป็นรองผู้อำนวยการที่โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ดินแดง 2 และย้ายมาเป็นผู้ผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร อาทร สังฆะวัฒน์ เมื่อปี 2554

ด้านวัตถุประสงค์หลักของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร อาทร สังฆะวัฒน์ คือ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและชุมชนโดยรอบ เพื่อสร้างอาชีพให้แก่นักศึกษา ปัจจุบันทางโรงเรียนฯ มุ่งทำการตลาดไว้รองรับให้แก่นักศึกษาหลังเรียนจบหลักสูตรด้วย เช่น โครงการตลาดแรงงาน โดยจัดทำร่วมกับสำนักงานเขตทุ่งครุ ส่วนวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมในหมวด ศิลปกรรม รายวิชาการพันท์ผ้าบาติกนั้นมีความคล้ายคลึงกันคือ เพื่อสร้างรายได้ให้แก่นักศึกษาสามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริงหลังเรียนจบหลักสูตรในเวลาสั้นๆ ส่วนรายวิชาศิลปะการวาดภาพนั้นยังไม่ได้ทำการสำรวจความต้องการของชุมชน จึงยังไม่มีการเรียนการสอน

ด้านเนื้อหาสาระ เนื่องจากแต่ละหลักสูตรเป็นระยะสั้นๆ สามารถจบได้ภายในเวลา 2 เดือน ทำให้การเรียนการสอนมุ่งเน้นทักษะปฏิบัติมากถึง 70% ทฤษฎีเพียง 30% อีกทั้งเนื้อหาต้องกระชับอย่างย่อๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ในระยะเวลาอันสั้น ซึ่งหากมีรายวิชาศิลปะการวาดภาพ ผู้สอนควรคำนึงถึงผู้เรียนที่มีความสามารถที่แตกต่างกัน มีพื้นฐานความรู้ที่ต่างกัน เนื้อหาสาระที่จะนำมาสอนต้องกระชับ ย่นย่อเข้าใจง่าย สามารถลงมือปฏิบัติได้และเห็นผลงานอันรวดเร็ว

ด้านวิธีการสอน เนื่องจากการเรียนตามอัธยาศัย ผู้เรียนอาจไม่มาเรียนได้ทุกครั้ง ทำให้ผู้สอนต้องคอยดูแลและอธิบายอย่างใกล้ชิด ส่วนใหญ่จะเป็นการสาธิตพร้อมบรรยายก่อนให้ ผู้เรียนปฏิบัติตาม บรรยากาศขณะเรียนไม่เคร่งเครียด ให้ผู้เรียนได้ลงมือทำเต็มความสามารถ ผู้สอนเป็นเพียงผู้ชี้แนะให้คำปรึกษาและแก้ไขไปพร้อมกับผู้เรียน

ด้านสื่อการเรียนการสอน มีส่วนสำคัญมากเพราะเป็นตัวช่วยให้ผู้เรียนอยากรู้ อยากลองทำ ดังนั้นผู้สอนควรพัฒนาสื่อการสอนให้ทันสมัยเสมอ อาทิเช่น ตัวอย่างโตนสี ตัวอย่าง ผลงานที่เสร็จแล้ว เป็นต้น

ด้านการประเมินผล สำหรับโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร อาทร สังฆะวัฒน์นะ มีการประเมินผลทั้งผู้เรียน จากทักษะความสามารถที่เพิ่มขึ้นเมื่อได้ผ่านหลักสูตรระยะสั้นแล้ว และ ประเมินผู้สอนจากความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนของนักศึกษา เมื่อเรียนจบมีใบ ประกาศนียบัตรมอบให้ ทุกหลักสูตร

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม สำหรับการปรับปรุงหลักสูตรนั้นทางโรงเรียนจะปรับปรุงเองไม่ได้ การปรับปรุงต้องมาจากสำนักพัฒนาสังคม โดยนำนักวิชาการและสถานประกอบการมาคุยปรึกษาหารือกันแล้วจึงร่างเป็นหลักสูตรใหม่ ซึ่งต้องใช้เวลาาน ดังนั้นทางโรงเรียนฯ จึงต้องให้ผู้สอนปรับปรุงเนื้อหาสาระให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับความต้องการของประชาชน และทางโรงเรียนฯ ยังไม่เปิดสอนวิชาศิลปะการวาดภาพ เนื่องจากยังไม่เป็นที่ต้องการแก่ประชาชน โดยรอบ (พรไพบุลย์ ไชยเสนา, สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2555)

สรุปความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE มีเพียงโรงเรียนฝึกอาชีพ กรุงเทพมหานคร บางรัก ที่แสดงความคิดเห็นว่าเห็นด้วยกับทฤษฎี DBAE ด้านทักษะปฏิบัติ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองให้มากที่สุด ส่วนแกนด้านอื่นๆ คิดว่าไม่เหมาะกับการจัดกิจกรรมหลักสูตรระยะสั้น

2.3 ผลของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษาหรือการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีหลักสูตรระยะสั้น มีดังนี้

2.3.1 รองศาสตราจารย์ ประทีป สว่างสุข อายุ 78 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาจิตรกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร

การสร้างสรรค์และเกียรติประวัติทางศิลปะ

- รางวัลที่ 3 การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 12
- รางวัลที่ 3 การแสดงงานจิตรกรรมบัวหลวงครั้งที่ 1

- ร่วมแสดงนิทรรศการศิลปกรรมของอาจารย์คณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- เป็นวิทยากรอบรมเผยแพร่ศิลปะแก่บุคคลทั่วไป ที่อาคารพรรณราย วังท่าพระ เป็นเวลาหลายปี และภายหลังเป็นวิทยากรเปิดอบรมศิลปะที่คณะจิตรกรรมฯ ตลอดจนถึงปัจจุบัน
- เขียนตำราการเขียนภาพสีน้ำ ชื่อแนวทางจิตรกรรม
- เป็นอาจารย์อาวุโสที่ได้มีโอกาสศึกษากับศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE

ด้านวัตถุประสงค์ เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านศิลปะให้แก่บุคคลที่สนใจทั่วไป เพื่อให้คนที่ทำงานศิลปะมีความสุข สุขภาพจิตดี และส่งเสริมให้คนเป็นศิลปิน โดยรูปแบบของกิจกรรมผู้สอนคอยพูดโน้มน้าวให้ผู้เรียนมีไฟ ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าความสำคัญและประโยชน์ของศิลปะ จนเกิดความกระตือรือร้นที่จะทำงานศิลปะ อยากที่จะเรียนรู้หรืออยากรู้ขั้นตอนต่างๆ

ด้านเนื้อหาสาระ คณะอาจารย์ควรปรึกษาหารือกัน จัดทำเป็นหลักสูตรระยะสั้นตามที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สนใจ เช่น ธรรมชาติที่อยู่ใกล้ตัว ดอกไม้ ผลไม้ เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักวัสดุที่มีความแตกต่างกัน เมื่อเข้าใจสิ่งที่อยู่ Indoor แล้วค่อยขยายไป Outdoor เป็นเรื่องของบรรยากาศและสีสันต่างๆ ให้มีความสำคัญกับทักษะปฏิบัติ 80% ทฤษฎีและหลักการ 20% การประเมินผลงานผู้เรียนควรทำขณะผู้เรียนกำลังปฏิบัติงานอยู่ผู้สอนต้องคอยสังเกตผู้เรียนและผลงานของเค้า หากมีข้อบกพร่องสงสัยตรงไหน คอยอธิบายให้เข้าใจหรือสาธิตให้ผู้เรียนดูอีกครั้ง สำหรับด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ผู้สอนเตรียมฉายสไลด์ให้ดูตั้งแต่ช่วงต้นของการเรียน โดยอธิบายถึงประวัติของการวาดภาพระบายสีอย่างย่อๆ ตามด้วยการอธิบายถึงการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์แต่ละชนิดว่าควรมีวิธีการเลือกใช้อย่างไรให้เหมาะสม มีภาพตัวอย่างงานของรุ่นพี่ๆ ให้ดูเป็นตัวอย่างในสไลด์ สำหรับด้านศิลปะปฏิบัติให้ความสำคัญสูงสุด เพราะเมื่อปฏิบัติงานมากถึงที่สุดแล้วผู้เรียนจะเกิดความชำนาญ เกิดสุนทรียภาพในใจ เข้าใจในหลักการศิลปะไปเอง รวมทั้งมีรสนิยมทางศิลปะ ส่วนศิลปะวิจารณ์สำหรับหลักสูตรระยะสั้น ไม่ได้ให้ผู้เรียนมีบทบาทตรงนี้นักเพราะจะทำให้เสียเวลาในการปฏิบัติงาน น่าจะเป็นผู้สอนที่วิจารณ์งานและอธิบายข้อบกพร่องให้แก่ผู้เรียนฟังมากกว่า

ด้านวิธีการสอน ผู้สอนควรสาธิตให้ผู้เรียนเห็นก่อนเพราะจะช่วยปลูกฝังให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้และลงมือปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่เห็น ควรสอนเป็นขั้นตอนไล่ลำดับจากง่าย ๆ ไปหายาก เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจง่าย ไม่สับสน ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่จะมีความตั้งใจมากทำให้ผลงานมีพัฒนาการไว้มากกว่าเด็กเล็กๆ

ด้านสื่อการเรียนการสอน ทางผู้สอนควรเตรียมสื่อสำเร็จรูป เช่น สร้างบรรยากาศการเรียนด้วยการประดับผนังห้องเรียนด้วยภาพผลงานของผู้ที่เคยมาเรียน เพื่อเป็นสื่อกระตุ้นให้ผู้มาเรียนใหม่อยากทำได้บ้าง สร้างบรรยากาศผ่อนคลายอาจเปิดเพลงที่ฟังสบายๆ เลือกห้องเรียนที่มีแสงสว่าง ส่วนวัสดุอุปกรณ์การเรียนหากผู้สอนจัดเตรียมไว้ให้ครบทุกคน เมื่อถึงเวลาลงมือปฏิบัติงานจะได้ไม่สะดุด จะได้ลงมือทำงานไปพร้อมๆ กัน

ด้านการประเมินผล ผู้สอนควรสังเกตผู้เรียนทุกคนตั้งแต่เริ่มแรก สังเกตดูความก้าวหน้า ความเข้าใจของผู้เรียนว่ามีมากขึ้นเพียงไร โดยประเมินเป็นรายบุคคลทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้เรียนด้วย (ประทีป สว่างสุข, สัมภาษณ์ 20 ต.ค.55)

2.3.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โกศล พิณกุล อายุ 70 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาทัศนศิลป์ ศิลปะสมัยใหม่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

การสร้างสรรค์และเกียรติประวัติทางศิลปะ

- สร้างสรรค์ผลงานสีน้ำและสีน้ำมันอย่างต่อเนื่อง แสดงผลงานอย่างต่อเนื่องมากกว่า 80 ครั้ง

- สอนสีน้ำแก่ผู้สนใจทั้งชาวไทยและต่างชาติอย่างต่อเนื่องมานานกว่า 35 ปี

- ผลิตผลงานทางวิชาการและหนังสือเกี่ยวกับศิลปะ เช่น Drawing แสงเงา การระบาย

สีน้ำ รูปแบบและเทคนิคการระบายสีน้ำ เทคนิคการระบายสีน้ำมันและศิลปะวิจัย เป็นต้น

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE

ด้านวัตถุประสงค์ สำหรับผู้เรียนหลักสูตรระยะสั้น อยากทำงานศิลปะที่สร้างความผ่อนคลาย ทำแล้วสนุก อย่างเช่นภาพเกี่ยวกับทิวทัศน์ ทะเล ภูเขา น้ำตก ถ้าเป็นผู้หญิงก็ชอบดอกไม้ ดอกกุหลาบ ดอกกล้วยไม้ ประเภทของสีไม่เกี่ยว อยู่ที่ผู้เรียนเลือกจะเรียนอะไรก่อนหลังก็ได้ หากเลือกมาเรียนสีน้ำก็ไม่จำเป็นต้องมีพื้นฐานใดๆ เลยขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้เรียน

ด้านเนื้อหาสาระ อาจารย์ให้ความสำคัญกับทักษะปฏิบัติหรือศิลปะปฏิบัติมากที่สุด 100% (Process before Product) อาจารย์ยกตัวอย่างเช่น หากผู้เรียนการระบายสีน้ำ รู้จักหลักการระบายสีเปียกบนเปียกแล้วก็สามารถวาดดอกไม้ ทิวทัศน์ ท้องฟ้าได้ หลักสูตรระยะสั้นไม่ควรมีการวัดผลการเรียน เพราะผลงานขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้เรียน อยู่ที่มุมมองของเค้า อาจจะมองว่าสวยหรือไม่สวยก็ได้ แต่หากผู้เรียนนำผลงานมาให้อาจารย์ช่วยวิจารณ์ ก็จะทำให้คำแนะนำชี้ข้อบกพร่องให้เห็นว่าควรแก้ไขตรงไหนก่อนหลัง รวมถึงการสาธิตให้ดูเป็นตัวอย่าง ในทรรศนะของอาจารย์กล่าวว่าสำหรับหลักสูตรระยะสั้นสอนทฤษฎีมากไม่ได้ ต้องให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติให้เยอะที่สุด แล้วทฤษฎีจะเกิดขึ้นตามมาทีหลัง ลงมือทำแล้วคนปฏิบัติงานจะรู้เอง หากวางทฤษฎีไว้ก่อน ผู้เรียนอาจจะลงมือปฏิบัติตามไม่ได้ จะไม่มีกำลังใจที่จะทำต่อไปแล้ว

ด้านวิธีการสอน สำหรับคนไม่มีพื้นฐานมาเลย ผู้สอนจะให้ทำตามโดยสาธิตให้ดูทีละขั้นตอน ส่วนคนที่มีความรู้พื้นฐานมาแล้ว จะให้เลือกปฏิบัติที่ต้องการเอง แล้วนำมาพูดคุยกับผู้สอนว่า สำหรับภาพนี้น่าจะใช้เทคนิคลักษณะไหนถึงจะเหมาะสม

ด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้สอนจัดเตรียมอุปกรณ์การสอนเช่น ภาพตัวอย่างของผู้สอนเองที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับหัวข้อที่กำลังสอนนำมาจัดแสดงเพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียน ซึ่งทัศนคติของอาจารย์จะแนะนำให้ผู้เรียนดูจากดอกไม้ ต้นไม้จากธรรมชาติจริงๆ หรือสังเกตสีของท้องฟ้าจริงมากกว่าที่จะมาดูงานสำเร็จเพราะผู้เรียนอาจไปยึดติดกับลักษณะงานของผู้อื่นมากเกินไป ขณะทำกิจกรรมควรสร้างบรรยากาศสบายๆ เป็นกันเอง ให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย ในบางครั้งผู้สอนพูดคุยแรกเกิดความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลป์ รวมทั้งประสบการณ์ที่ผู้สอนไปพบเจอมา เป็นต้น

ด้านประเมินผล ในทัศนคติของอาจารย์กล่าวว่าสำหรับหลักสูตรระยะสั้นไม่ควรมีการประเมินผลว่าผ่านหรือไม่ จะตัดสินจากความสวยงามของผลงานก็ได้ ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้เรียนมากกว่า ที่คิดว่างานของตนนั้นมีความงามเพียงพอหรือไม่ หรือควรเพิ่มเติมตรงส่วนไหน (โกศล พิณกุล, สัมภาษณ์ 24 เม.ย.55)

2.3.3 รองศาสตราจารย์ สมโภชน์ ทองแดง อายุ 49 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาจิตรกรรม คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ช่วยคณบดีฝ่ายบริหาร คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเป็นผู้สอนนิสิตระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก ในรายวิชาจิตรกรรม จิตรกรรมขั้นสูง การวาดเส้น การระบายสีน้ำ

การสร้างสรรคและเกียรติประวัติทางศิลปะ

- รางวัลอันดับ 1 เหรียญทอง (จิตรกรรม) การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 31
- เขียนตำราเอกสารประกอบการเรียนหลายเล่ม เช่น เอกสารคำสอนวิชาศิลปวิจารณ์

วาดเส้นเทคนิคและการสร้างสรรค เป็นต้น

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE

ด้านวัตถุประสงค์ เนื่องจากเป็นหลักสูตรระยะสั้น บุคคลที่มาเรียนส่วนใหญ่คิดว่าเมื่อเรียนแล้วจะนำไปประกอบอาชีพได้หรือไม่อย่างไร ดังนั้นผู้สอนควรตั้งวัตถุประสงค์หลักไว้ก่อน ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไร แล้วมาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ส่วนใหญ่มีความต้องการอย่างไร มีความพร้อมที่จะเรียนมากแค่ไหน

ด้านเนื้อหาสาระ อาจปรับยืดหยุ่นไปตามความสนใจของผู้เรียนแต่ละรุ่น หรือหาตลาดเพื่อวางจำหน่ายให้แก่ผู้เรียนได้ด้วย การอธิบายสอดแทรกเกิดความรู้ประวัติศาสตร์ศิลป์ให้แก่

ผู้เรียนซึมซับไปโดยไม่รู้ตัว การให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงานให้มากและบ่อยที่สุด จะช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดความสุนทรีย์ในใจ และยิ่งผู้เรียนไปขนขวายความรู้เพิ่มเติมเองนอกห้องเรียนด้วย จะยิ่งทำให้มีพัฒนาการในการทำงานศิลปะได้ไวขึ้นอีก เพราะผู้เรียนที่เลือกมาเรียนค่ามีความตั้งใจสูงอยู่แล้ว ไม่ได้ถูกบังคับมาเรียนเหมือนเด็ก

ด้านวิธีสอน ผู้สอนควรรู้เขารู้เรา คือรู้ว่าแต่ละคนที่มาเรียนมีศักยภาพมากน้อยต่างกันแค่ไหน ผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะให้แก่ผู้เรียน บางคนมีความสามารถมากก็ควรส่งเสริม บางคนทำได้ช้าก็ไม่ต้องรีบร้อน ควรให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตัวเองให้มากที่สุด ควรมีความใกล้ชิดกับผู้เรียนคอยสังเกตการทำงานเพื่อจะได้แนะนำได้ถูกต้อง

ด้านสื่อการเรียนการสอน มีความจำเป็นมาก การนำตัวอย่างงานที่ดีจากของรุ่นก่อนมาให้ผู้เรียนดูจะได้สร้างกำลังใจ เหมือนเป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนได้พยายามทำตาม บรรยากาศการเรียน ผู้สอนไม่ควรเคร่งขรึมมาก อาจเปิดเพลงฟังสบาย ให้ความรู้สึกผ่อนคลาย ผู้เรียนจะได้ไม่เกร็ง หรือผู้สอนสร้างความเป็นกันเองระหว่างการเรียนการสอน

ด้านการประเมินผล เป็นการยากที่จะให้เป็นเกณฑ์สำหรับการเรียนระยะสั้น ในทฤษฎีของอาจารย์กล่าวว่ไปประกาศนียบัตรหลังเรียนจบไม่มีความจำเป็น ผู้เรียนที่มาเรียนระยะสั้นไม่สนใจเกรดหรือใบประกาศนียบัตรเค้าอยากมาก็มาอยู่ที่ความพึงพอใจของผู้เรียนแต่ละคนมากกว่า ดังนั้นจะนำมาเป็นเกณฑ์ตัดสินได้ยาก (สมโภชน์ ทองแดง, สัมภาษณ์ 1 พ.ย.55)

2.3.4 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นพดล เนตรดี อายุ 45 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโท สาขา ศิลปศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ปัจจุบันตำแหน่งอาจารย์ระดับ 7 ผู้สอนวิชาวาดเส้นและวิชาการเขียนภาพสีน้ำ วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

การสร้างสรรคและเกียรติประวัติทางศิลปะ

- เป็นวิทยากรและอาจารย์พิเศษผู้สอนการเขียนภาพสีน้ำแก่บุคคลทั่วไป
- เขียนบทความทางวิชาการหลายเรื่องเช่น ภาพวาดสีน้ำ วัสดุอุปกรณ์ในการระบายสีน้ำ มาวาดภาพทิวทัศน์ องค์ประกอบศิลป์กับการเขียนภาพสีน้ำ เป็นต้น
- เขียนหนังสือเรื่อง เทคนิคการระบายสีน้ำ ธรรมชาติ ทิวทัศน์และดอกไม้
- ร่วมแสดงนิทรรศการจิตรกรรมตั้งแต่ปี 2532 จนถึงปัจจุบัน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE

ด้านวัตถุประสงค์ สำหรับหลักสูตรระยะสั้นต้องให้ผู้เรียนสนุก รู้สึกผ่อนคลาย ไม่เอาสิ่งที่ยากมากมาสอนจนทำให้ผู้เรียนเครียด อย่างเช่นการสอนสีน้ำ ผู้สอนเตรียมใจเกี่ยวกับสีน้ำมา

สอน เน้นความสวยงามดูแล้วสบายตาสบายอารมณ์ ผู้เรียนสามารถทำตามได้ไม่ยาก และเสร็จเป็นผลงานได้อย่างรวดเร็ว

ด้านเนื้อหาสาระ เน้นสอนเทคนิควิธีการระบายสีแบบต่างๆ เน้นทักษะปฏิบัติ 100% สอนตั้งแต่การเตรียมอุปกรณ์ การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ให้เหมาะสม การผสมสี การระบายสีแบบต่างๆ สอนเป็นขั้นตอนเริ่มจากง่าย ๆ ไปตามลำดับ ในทฤษฎีของอาจารย์การเรียนระยะสั้นไม่ควรมีทฤษฎีแบบเคร่งเครียด อาจใช้วิธีการพูดแทรกไปขณะสาธิตให้ผู้เรียนทั้งดูและฟังไปพร้อมๆ กัน เช่นเนื้อหาด้านประวัติศาสตร์ศิลป์สามารถพูดเชื่อมโยงได้ขณะที่กำลังสาธิตวาดภาพโบราณสถาน วัดวาอาราม วังเก่าๆ (อาจารย์เคยพาผู้เรียนออกไปวาดภาพนอกสถานที่ตามแหล่งต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ) ผู้เรียนเมื่อทำงานศิลปะมากๆ ได้รับรู้เกี่ยวกับงานศิลปะ มากๆ หรือไปเพิ่มเติมความรู้จากการไปดูนิทรรศการหรือแม้แต่การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง ยิ่งทำให้เพิ่มพูนความมีสุนทรีย์ะ มองสิ่งต่างๆ รอบตัวได้ละเอียด ช่างสังเกตได้มากขึ้นเอง

ด้านวิธีการสอน สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่แล้วจะไม่ใช้วิธีเดียวกับสอนนักเรียนนักศึกษา ต้องใช้วิธีสอนเหมือนไม่ได้สอน ใช้การสาธิตให้ดูเป็นตัวอย่างทีละขั้นตอนแล้วผู้เรียนไปปฏิบัติตามเอง หากคนใดมีข้อสงสัยให้เรียกถาม ผู้สอนจะเข้าไปแนะนำพร้อมบอกวิธีการแก้ไข โดยนำประสบการณ์ของตัวเองมาถ่ายทอดสอนแก่ผู้เรียน เหมือนบอกทางลัดให้ ซึ่งในทฤษฎีของอาจารย์มีหลักดังนี้ 1) เรียนรู้เพื่อเรียนรู้ 2) เรียนรู้เพื่อปฏิบัติ 3) เรียนรู้เพื่ออยู่กับคนอื่นได้ 4) เรียนรู้เพื่อเป็นตัวของตัวเอง

ด้านสื่อการเรียนการสอน มีความจำเป็นพอสมควร อย่างน้อยคือภาพตัวอย่างที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติตาม หรือภาพตัวอย่างงานที่ทำสำเร็จแล้ว ในทฤษฎีของอาจารย์กล่าวว่าการนำภาพผลงานของอาจารย์มาให้ดูเป็นตัวอย่างบางครั้งผู้เรียนจะลอกเลียนแบบนั้นเลย โดยไม่ได้คิดสร้างสรรค์เอง อาจารย์มักจะแนะนำให้ผู้ชมธรรมชาติจริงๆ แล้วสังเกตแสงและสีจากธรรมชาติมากกว่าลอกจากอาจารย์ ส่วนอุปกรณ์การเรียนนั้นมีความจำเป็นมาก ผู้เรียนต้องมีความพร้อมด้วยเพราะในการเรียน อย่างเช่นสีน้ำ ราคาสีและกระดาษค่อนข้างมีราคาสูง บางครั้งผู้สอนต้องบอกแนะนำแหล่งขายวัสดุราคาถูกมาให้แก่ผู้เรียน

ด้านการประเมินผล ไม่จำเป็นสำหรับหลักสูตรระยะสั้น ตรงนี้ขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้เรียน อีกทั้งไม่มีการวิจารณ์เพื่อตัดสินว่าชิ้นไหนของใครสวยกว่ากัน ในทฤษฎีของอาจารย์กล่าวว่าเป็นการแนะนำข้อบกพร่องให้ผู้เรียนกลับไปปฏิบัติมากกว่า บางครั้งมีการรวมตัวกันจัดนิทรรศการเพื่อจำหน่ายหารายได้ไปมอบให้แก่องค์กรการกุศล

(นพดล เนตรดี, สัมภาษณ์ 26 ต.ค.55)

2.3.5 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นาวัน เบียดกลาง อายุ 39 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาจิตรกรรม คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปัจจุบันเป็น อาจารย์ประจำภาควิชาจิตรกรรม คณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร การสร้างสรรค์และเกียรติประวัติทางศิลปะ

- 2 md Prize Award Winner Art Exhibition of ASEAN ART AWARD 1995 by Philip Morris Group, Indonesia

- Award Certificate of Recognition Art Exhibition THAILAND ART AWARD

- Scholarship from Ecole National Superier Des Beaux-Ans Paris, France

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระดับชั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE

ด้านวัตถุประสงค์ เพื่อเน้นให้ประชาชนที่สนใจในศิลปะ ทำเป็นงานอดิเรก เรียนแบบสบายๆ ไม่เคร่งเครียด สามารถมีผลงานศิลปะได้ในเวลาอันสั้น

ด้านเนื้อหาสาระ ต้องลดความเป็นทฤษฎีลง แล้วใช้การปฏิบัติมากๆ โดยพูดอธิบาย สอดแทรกทฤษฎีเข้าไปในขณะที่ผู้เรียนทำงาน อีกทั้งช่วยลดความน่าเบื่อ ไม่ต้องแจกเอกสารใบความรู้ใดๆ ผู้เรียนจะจดจำได้เองจากการลงมือปฏิบัติ ผู้สอนควรปรับปรุงหลักสูตรให้เข้ากับความต้องการเรียนในแต่ละรุ่นว่ามีความสนใจอะไรเป็นพิเศษแล้วปรับยืดหยุ่นตามความสนใจของคนกลุ่มใหญ่

ด้านวิธีการสอน ในครั้งแรกใช้สไลด์พร้อมบรรยาย ให้ผู้เรียนดูตัวอย่างผลงานศิลปินที่มีชื่อเสียง รวมถึงประวัติศาสตร์ศิลป์และในแต่ละครั้งควรอธิบายให้ผู้เรียนรู้ว่าจะได้เรียนรู้อะไร โดยให้ทำงานจากง่ายไปหายากตามลำดับ เช่น การวาดภาพหรือระบายสี ให้ฝึกวาดภาพจากของใกล้ๆ ตัวที่คุ้นเคย แจกกัน พี่ชผักผลไม้ ลำดับต่อไปลอกเลียนจากภาพต้นแบบที่เป็นผลงานศิลปิน ภาพคน ทิวทัศน์ต่างๆ ต่อไปเป็นคนจริง สถานที่จริงคือการออกไปวาดนอกสถานที่ เป็นต้น ในทรรณะของอาจารย์คิดว่าการทำงานแต่ละครั้งต้องต่อเนื่องนานๆ 6 ชั่วโมงขึ้นไปยิ่งดี ทำให้ได้งานที่ค่อนข้างเสร็จสมบูรณ์

ด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้สอนเป็นผู้เตรียมทั้งอุปกรณ์การเรียนและวัสดุที่เป็นแบบ โดยจัดวางไว้ตรงตำแหน่งที่มีแสงสว่างส่องถึง ส่วนผู้เรียนเลือกที่นั่งกันเอง บรรยากาศการเรียน เปิดเพลงฟังสบายๆ ให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย สามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้ โดยอยู่ในความดูแลของผู้สอน

ด้านการประเมินผล ในทรรณะของอาจารย์คิดว่าไม่เหมาะกับหลักสูตรระยะสั้น น่าจะใช้เป็นการวิจารณ์ผลงานมากกว่า ในครั้งสุดท้ายอาจนำผลงานของผู้เรียนทั้งหมดมารวมกันเมื่อ

จบคอร์สแล้วหยิบยกตัวอย่างของผลงานที่ดีที่สุด และผลงานที่ควรต้องปรับปรุงมาให้ดูพร้อมกัน พร้อมอธิบายถึงหลักการและเทคนิคในการปรับแก้ไขเพื่อให้ได้ผลงานที่ดีขึ้นไป

(นาวิณ เบียดกลาง, สัมภาษณ์ 20 ต.ค.55)

สรุปความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษา เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมวาดภาพ ระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น ตามแนวทฤษฎี DBAE ทั้ง 5 คน มี 2 คนที่เห็นด้วยกับทฤษฎี DBAE ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้สอนที่เห็นด้วย 2 คนและผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกออาชีพ กรุงเทพมหานคร บางรัก ที่เห็นด้วยโดยเน้นด้านทักษะปฏิบัติสูงสุด ส่วนด้านอื่นๆ ลดหลั่นลงไป ตามความสนใจของผู้เรียนในขณะนั้น

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความคิดเห็นในแต่ละด้านดังนี้ 1) ด้านวัตถุประสงค์ของกิจกรรมควร ยืดหยุ่นหรือปรับไปตามความต้องการของกลุ่มผู้เรียนขณะนั้นมีความสนใจเกี่ยวกับอะไร เช่น ส่วน ใหญ่ต้องการวาดภาพทิวทัศน์ หรือต้องการวาดภาพคนเหมือน ผู้สอนควรพิจารณาว่ามีความ สอดคล้องกับหลักสูตรที่เตรียมไว้หรือไม่ โดยจัดเตรียมการสอนตามความสนใจนั้น 2) ด้านเนื้อหา สาระ ผู้สอนควรค้นคว้าหาเทคนิคในการทำงานที่เป็นทางเลือก อาจจะมาจากการสังเกต การทำงานของผู้สอนเองนำมาแนะนำแก่ผู้เรียน โดยวิธีการค้นคว้าข้อมูลได้จากหลายช่องทางทั้งจาก การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้รู้ หรือสืบค้นเพิ่มเติมจากเทคโนโลยีสมัยใหม่เช่น อินเทอร์เน็ต การชมนิทรรศการศิลปะ การดูหนังสือเกี่ยวกับศิลปะ 3) ด้านสื่อการสอน ผู้สอนต้องทันสมัย มีความรู้รอบด้าน ควรศึกษาหาข้อมูลด้วยตนเองเสมอทั้งจากการชมนิทรรศการ นิิตยสารหนังสือที่ เกี่ยวข้อง หรือแม้แต่สื่ออินเทอร์เน็ตของต่างประเทศ เพื่อจะได้เทคนิคที่แปลกใหม่มาสอนแก่ผู้เรียน ด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนหากเตรียมพร้อมให้ผู้เรียนได้พร้อมเพรียงกันยิ่งดี เพื่อการทำกิจกรรมจะ ได้เป็นไปโดยราบรื่น 4) ด้านวิธีการสอน ผู้สอนควรสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ให้ผู้เรียนรู้สึก สนุกสนานเพลิดเพลินตลอดระยะเวลาที่เรียนและคอยสังเกตผู้เรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน จะมีวิธีช่วยส่งเสริมคนที่มีความสามารถมากได้อย่างไร ในขณะที่เดียวกันผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ที่มีการ ทำงานซ้ำ ไม่ค่อยมั่นใจในการทำงานควรมีวิธีสอนอย่างไร และ 5) ด้านการวัดและประเมินผล ทุกคนเห็นตรงกันว่าสำหรับหลักสูตรระยะสั้นยากในการประเมินผลเพราะส่วนใหญ่ผู้เรียนมาเรียน โดยที่ต้องการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์หรือมาเพิ่มเติมความรู้ในสิ่งที่สนใจ ไม่ได้มุ่งหวังคะแนน หรือใบประกาศนียบัตร ดังนั้นเกณฑ์ตัดสินจากผลงานที่สวยงาม หรือเกณฑ์จากการที่ผู้เรียนเข้า ชั้นเรียนทุกครั้งนำมาวัดผลสำเร็จคงไม่ได้ น่าจะเหมาะกับการวิเคราะห์วิจารณ์ผลงานการทำงาน มากกว่าการให้คะแนนเป็นเกรด หรือการแนะนำช่องทางในการนำความรู้ทางศิลปะไปบูรณาการ กับสิ่งอื่นๆ หรือสามารถนำไปประกอบอาชีพเสริมได้ในอนาคต

ภาคผนวก ช

วิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตการณ์ การจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี
ในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร
ตามแนวทฤษฎี DBAE
และสถานที่ต่างๆ ที่มีการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี หลักสูตรระยะสั้น
ในกรุงเทพมหานคร

1. วิเคราะห์เนื้อหาภาพรวมของการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี ในโรงเรียนฝึกอาศีพ กรุงเทพมหานคร บางรัก ตามประเด็นที่ศึกษา 5 ด้าน คือด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ วิธีการสอน สื่อการเรียนการสอน และการประเมินผล

ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมการสอน พฤติกรรมทางการเรียน สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน บรรยากาศการเรียน ผู้วิจัยทำการจัดบันทึกการสังเกต ประกอบการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ นำมาวิเคราะห์ภาพรวมและบรรยายสรุปไว้ ดังนี้

เนื่องจากรายวิชาศิลปะการวาดภาพ ยังไม่มีในหมวดศิลปกรรมของโรงเรียนฝึกอาศีพ กรุงเทพมหานครมาก่อน หลังจากโรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร บางรัก สำนักรวจความต้องการของประชาชนโดยรอบพบว่ามีความต้องการจากนักเรียนบริเวณโดยรอบเขตบางรัก เช่นโรงเรียนสตรีมหาพฤฒาราม โรงเรียนวัดยานนาวา เป็นต้น จึงขออนุมัติเปิดหลักสูตรศิลปะการวาดภาพ ที่สำนักงานพัฒนาสังคม (หนังสือที่ กท 1504/841 ลงวันที่ 18 มีนาคม 2548)

ด้านวัตถุประสงค์ของกิจกรรม จุดมุ่งหมายคือมุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจพื้นฐานทางศิลปะการวาดภาพตั้งแต่เรื่องการใช้อุปกรณ์ต่างๆ ทฤษฎีการวาดเส้นให้ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดการแสดงออกทางอารมณ์ความคิดและจินตนาการออกมาทางรูปลักษณะของเส้น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวาดภาพด้วยเส้นในรูปทรงต่างๆ และให้ผู้เรียนได้รู้จักชนิดของสี ได้เรียนรู้แม่สีและการผสมสี ได้เรียนรู้จักวรรณะและคุณค่าของสี ให้ผู้เรียนสามารถวาดภาพระบายสีชนิดต่างๆ ได้ สามารถใช้ค่าน้ำหนักสีได้ถูกต้อง และเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ความชำนาญไปสร้างสรรค์งานศิลปะและประกอบอาชีพได้

ด้านเนื้อหาสาระ ผู้สอนได้วางแผนการสอนแบ่งเป็นหัวข้อ 6 ข้อคือ 1) ปรัชญาการวาดเส้นและความเป็นมา ให้ผู้เรียนรู้ถึงประวัติความเป็นมาของการวาดภาพลายเส้น การใช้เครื่องมือต่างๆ เป็นสื่อในการนำเสนองานศิลปะ ใช้เวลา 3 ชั่วโมงแรกของการเรียน 2) ทฤษฎีการวาดเส้นสอนให้ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดความรู้สึกและจินตนาการออกมาทางเส้น รูปแบบและชนิดของเส้น การร่างภาพด้วยเส้น การลงน้ำหนักแสงเงา ใช้เวลาเรียน 3 ชั่วโมง 3) การวาดเส้น ให้ผู้เรียนสามารถวาดภาพด้วยเส้นรูปแบบต่างๆ การแรเงา และการลงน้ำหนักแสงเงา ใช้เวลาเรียน 45 ชั่วโมง 4) การเขียนภาพ ให้ผู้เรียนสามารถวาดภาพหุ่นนิ่ง ภาพคนเหมือน และภาพทิวทัศน์ได้ ใช้เวลาเรียน 45 ชั่วโมง 5) ทฤษฎีสี ให้ผู้เรียนรู้จักชนิดของสี แม่สี การผสมสี วงจรสี วรรณะและคุณค่าของสี ใช้เวลาเรียน 24 ชั่วโมง 6) การใช้สีวาดภาพ ให้ผู้เรียนสามารถวาดภาพและระบายสีชนิดต่างๆ รู้จักค่าน้ำหนักสีได้ถูกต้อง ใช้เวลาเรียน 30 ชั่วโมง ผู้สอนเน้นทักษะปฏิบัติ 60% ทฤษฎีและหลักการ 20% การวัดและประเมินผล 20%

ด้านวิธีการสอน ผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการอธิบายว่าวันนี้จะวาดภาพอะไร เพื่อให้ผู้เรียนพร้อมที่จะเรียนรู้ ต่อไปเป็นการนำเสนอเนื้อหาโดยผู้สอนสาธิตประกอบการอธิบายเป็นลำดับขั้น การขึ้นรูปร่างรูปทรงเพื่อเป็นพื้นฐาน การถ่ายทอรูปทรงลงบนกระดาษ การกระยะของภาพ รวมถึงการจัดวางองค์ประกอบ เป็นการสอนแบบให้ผู้เรียนปฏิบัติตามลำดับขั้นหลังจากได้ฟังอธิบาย ผู้สอนจะคอยสังเกตผู้เรียนปฏิบัติงานอยู่ห่างๆ หากมีข้อสงสัยจะเข้าไปอธิบายใหม่ที่ละคน

ด้านสื่อการเรียนการสอน สำหรับใช้สอนหลักการและเนื้อหา ผู้สอนนำภาพตัวอย่างผลงานที่สำเร็จแล้วผู้สอนจะนำติดโชว์ไว้ที่บอร์ด รวมทั้งสื่อทักษะปฏิบัติ ทางโรงเรียนฯ จัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับวาดภาพไว้ให้คนละ 1 ชุดได้แก่ดินสอ กระดาษสำหรับวาดภาพ กระดาษรองมีดคัตเตอร์ ยางลบ และสื่อสำหรับใช้ร่วมกันในห้องเรียน ประกอบด้วยหุ่นสำหรับวาด อาทิเช่น รูปทรงเรขาคณิต ทรงกระบอก ทรงกรวย ทรงปิรามิด ทรงเหลี่ยม วัตถุสิ่งของเซรามิค ของมันวาวต่างๆ

สำหรับอาคารสถานที่ สภาพภายในห้องเรียนเป็นสัดส่วน เป็นห้องเรียนติดแอร์อยู่ชั้นบนสุดของอาคารเรียน 6 ชั้น ไม่มีหน้าต่าง ประตูเข้าออกเป็นกระจกทึบแสง ต้องเปิดไฟนีออนตลอด จัดโต๊ะแบบนั่งเรียนเป็นกลุ่มอยู่กลางห้อง ส่วนพื้นที่นอกห้องสำหรับนั่งพักผ่อนระหว่างรอเข้าชั้นเรียน เนื่องจากโรงเรียน ตั้งอยู่ในย่านชุมชน อยู่ในซอยระหว่างเขตบางรักและเจริญกรุง สามารถเดินเข้าออกได้หลายทาง แต่ไม่สะดวกเรื่องที่จอดรถคับแคบ

ด้านการประเมินผล ผู้สอนเป็นผู้สังเกต ซักถามพูดคุยเพื่อศึกษาความเข้าใจในบทเรียน พฤติกรรมผู้เรียนที่ผู้วิจัยสังเกตคือ ผู้เรียนที่เป็นวัยผู้ใหญ่แล้วมีความตั้งใจ มีสมาธิสูงขณะทำงาน สามารถนั่งทำงานเงียบๆ ไม่คุยกันเลย ไม่ปรากฏการวัดผลแบบสอบ รูปแบบการประเมินผลเป็นการเขียนบันทึกผลงานตามหลักเกณฑ์การให้คะแนน ด้านทฤษฎีให้คะแนนตามการตอบถูกผิด ด้านปฏิบัติให้คะแนนทั้งทักษะ (Psychomotor) และทัศนคติ (Affective domain) โดยพิจารณา 5 ประการ คือ 1) ทักษะ (Skilled) ฝีมือ ความประณีต แม่นยำ 2) ความรู้ (Technical Knowledge) ความรู้ ทฤษฎี หลักการปฏิบัติงาน ความรู้ทางเทคนิคการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ 3) ความสามารถ (Ability) การแก้ปัญหาด้วยตนเอง ความคิดริเริ่ม การวางแผนและการเตรียมงาน 4) เจตคติ (Attitude) ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา ไม่ทิ้งงานความร่วมมือ 5) กิจนิสัย (Working habit) ความปลอดภัย ขยัน ประหยัด ดูแลรักษาความสะอาด อดทนไม่ทอดทิ้งต่อความยากลำบากในการปฏิบัติงาน ขอบลงมือปฏิบัติงานด้วยตัวเองมากกว่าจะอาศัยผู้อื่น และผู้สอนจะเดินดูผลงานขณะผู้เรียนปฏิบัติงานเป็นระยะๆ ถ้าพบว่าผู้เรียนมีข้อสงสัยหรือทำไม่ได้ จะเข้าไปสาธิตเป็นรายบุคคล และจะให้ผลงานคืนเมื่อเรียนจบหลักสูตร

2. วิเคราะห์เนื้อหาเชิงบรรยายตามขั้นตอนกิจกรรมวาดภาพระบายสี **หลักสูตรระยะสั้น** ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน โดยนำเสนอกรณีตัวอย่าง ได้แก่ วิทยาลัยสารพัดช่างสีพระยา (สาขา เยี่ยมละออ) ศูนย์ฝึกอาชีพจตุจักร สำนักงานเขตจตุจักร (ศูนย์ยูเนียนมอลล์) การอบรมระยะสั้น สำหรับบุคคลทั่วไป คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากรและสำนัก ส่งเสริมและฝึกอบรมระยะสั้น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตามรายละเอียดดังนี้

2.1 วิทยาลัยสารพัดช่างสีพระยา (สาขาเยี่ยมละออ)

บริเวณตลาดน้อยช่างกรรมเจ้าท่า 1130 ซอยวานิช 2 เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ค่าสมัครเรียน วิชาละ 160-210 บาท ผู้เรียนต้องนำอุปกรณ์มาเอง

หมวดศิลปกรรม มีรายวิชาที่เปิดสอนคือ การเขียนภาพคนเหมือน จิตรกรรมสีน้ำ และ วาดเขียนพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมการสอน พฤติกรรมทางการเรียน สื่อ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน บรรยากาศการเรียน ผู้วิจัยได้ทำการจดบันทึกรายการสังเกต ประกอบการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ นำมาวิเคราะห์ภาพรวมและบรรยายสรุปไว้ ดังนี้

ด้านผู้สอน เนื่องจากมีประชาชนสนใจเรียนมาก ทำให้ทางวิทยาลัยฯ มีผู้สอน 2 ท่าน คืออ.ชัยยันต์ เทพพิบูล และอ.ชาติ วงษ์สอนธรรม แบ่งเป็น 2 ห้องเรียน มีการเรียน 2 รอบคือรอบ เช้า 9.00-12.00 น และรอบค่ำ 17.00-20.00น. รอบละ 3 ชั่วโมง

ด้านผู้เรียน รับสมัครประชาชนทั่วไปที่อ่านออกเขียนได้ ไม่จำกัดวุฒิและอายุ ส่วนใหญ่ เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบเขตสัมพันธวงศ์ ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นหญิง หรือกลุ่ม แม่บ้านผู้ว่างงาน เกษียณอายุ บรรยากาศการเรียนไม่เคร่งเครียด มีการพูดคุยหยอกล้อกันใน ระหว่างปฏิบัติงาน ไม่มีการเช็คชื่อลงเวลาเรียน ผู้เรียนสามารถมาเรียนในช่วงเวลาที่มีการเรียน การสอนได้ตลอดเวลา การรับสมัครเรียนรอบละไม่เกิน 20 คน เมื่อจบหลักสูตรแล้วสามารถลง เรียนต่อเนื่องได้ไม่จำกัด

ด้านวัตถุประสงค์ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยรอบ รวมถึงจัดการ เรียนการสอนศิลปศึกษาให้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนกุหลาบวิทยา

ด้านเนื้อหาสาระ ใช้หลักสูตรที่มีอยู่แล้วจากกรมอาชีวศึกษา โดยผู้สอนนำมาปรับให้ เหมาะกับผู้เรียน สำหรับผู้เรียนที่มีเคยเรียนมาแล้วจะจัดให้เรียนตามอัธยาศัย มีการพูดคุยกับ ผู้สอนถึงหัวข้องานที่ตนสนใจ สำหรับผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานและเพิ่งเคยมาเรียนเป็นครั้งแรกนั้น ผู้สอนจะปูพื้นฐานให้ใหม่ตั้งแต่ต้นเรื่องเส้น แสงเงา การจัดองค์ประกอบ ทฤษฎีสี่ โดยเน้นทักษะ ปฏิบัติมาก 70% มีการสอดแทรกทฤษฎีบ้างระหว่างสาธิตให้ผู้เรียนดูเป็นตัวอย่าง 30%

การปรับปรุงหลักสูตร ผู้สอนมีการปรับเปลี่ยนโดยสอบถามความสนใจของผู้เรียน ก่อนจะจบหลักสูตร ว่าต้องการเรียนรู้อะไรเพิ่มเติมในคอร์สหน้า เพื่อทำเรื่องเรียนถึงผู้บริหารวิทยาลัยฯ ในการขอเปิดรับสมัครรายวิชาใหม่ เช่น วิชาการวาดภาพด้วยแอร์บรัช เป็นต้น

ด้านวิธีการสอน สำหรับผู้เรียนที่มีเคยเรียนมาแล้วจะจัดให้เรียนตามอัธยาศัย มีการพูดคุยกับผู้สอนถึงหัวข้องานที่ตนสนใจ ผู้สอนเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำ ผู้เรียนสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้ตลอดภายใต้การดูแลของผู้สอน หลังจากการเรียนระยะหนึ่งมีการจัดนิทรรศการแสดงผลงานร่วมกันณ บริเวณโรงแรมที่อยู่ใกล้เคียง เช่นงานนิทรรศการอาสาภาษาที่โรงแรมมณเฑียร เป็นต้น

ด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้สอนใช้สื่อหลายชนิด ได้แก่สื่อภาพนิ่ง ตัวอย่างงานที่รุ่นพี่ทำเอาไว้ ตัวอย่างงานที่ผู้สอนสเก็ตเอง สื่อเคลื่อนไหว ได้แก่ การเชิญศิลปินมาสาธิตให้ดูถึงห้องเรียน ในบางรุ่นผู้สอนเคยพาออกนอกสถานที่ ไปชมงานนิทรรศการและบางครั้งผู้สอนได้บรรยายการวิจารณ์ผลงานศิลปะให้ผู้เรียนฟังในขณะที่กำลังปฏิบัติงาน

สำหรับอาคารสถานที่ เป็นสถานที่เฉพาะสร้างเป็นอาคารเรียนรูปตัวแอล สูง 6 ชั้น ห้องเรียนศิลปะอยู่ชั้นบนสุด ห้องเรียนทั้งสองมีกระจกโดยรอบ เปิดแอร์ เปิดไฟนีออนเพิ่มแสงสว่าง จัดโต๊ะทำงานเป็นกลุ่ม มีล็อกเกอร์ให้สำหรับเก็บของส่วนตัว อุปกรณ์การเรียนผู้เรียนต้องนำมาเอง สามารถขึ้นลงด้วยลิฟท์โดยสารและบันได เข้าออกได้หลายทาง แต่ที่จอดรถคับแคบไม่สะดวก

ด้านการวัดและประเมินผล ผู้สอนบันทึกการสังเกตการณ์ทำงาน และการเข้าชั้นเรียน ผู้เรียนสามารถขาดเรียนได้ไม่เกิน 20 % หากเกินกว่านี้จะถือว่าไม่ผ่านและจะไม่ได้รับใบประกาศนียบัตร มีการประเมินผลการสอนก่อนจบหลักสูตร

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม การแสวงหาความรู้เพิ่มเติมของผู้สอนมีส่วนสำคัญมาก ซึ่งผู้สอนควรลงมือฝึกฝนด้วยตนเองก่อนที่จะไปสอนผู้อื่น ผู้สอนไม่จำเป็นต้องเก่งแต่ต้องแม่นยำในทฤษฎีและหลักการ ส่วนผู้เรียน ทักษะอันสูงเยี่ยมจะเกิดขึ้นมาโดยไม่รู้ตัว ดังนั้นควรฝึกฝนตลอด (ชัยยันต์ รอดพิบูล, สัมภาษณ์ 22 มิ.ย. 2555)

2.2 ศูนย์ฝึกอาชีพจตุจักร สำนักงานเขตจตุจักร (ศูนย์การค้ายูเนี่ยนมอลล์) ชั้น B เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร (ผู้วิจัยเข้าสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม เดือนส.ค. 55) ไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่ผู้เรียนต้องนำอุปกรณ์มาเอง หลักสูตร 80 ชั่วโมง (เรียน 1 เดือน) รายวิชางานศิลปะ เรียนทุกวัน จันทร์-ศุกร์ เวลา 11.00-15.00 น. วันละ 3 ชั่วโมง

ด้านวัตถุประสงค์ เพื่อสนับสนุนคนว่างงาน หรือกลุ่มแม่บ้าน ส่วนใหญ่ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ อีกทั้งมีความสนใจงานศิลปะแต่ไม่มีโอกาสได้เรียนในระบบการศึกษา ให้ได้ทำงานศิลปะเพื่อเป็นอาชีพ หรืองานอดิเรก ดังนั้นเมื่อหาเวลาว่างได้ตรงกับตารางเรียนของศูนย์

จึงมาสมัครเรียน และช่วงปิดเทอมจะมีกลุ่มนักเรียนมาเรียนมากเพราะต้องการนำความรู้ไปสอบเข้ามหาวิทยาลัย ในแต่ละรุ่นที่มาสมัครเรียนอาจมีความต้องการไม่เหมือนกัน ผู้สอนจึงต้องพูดคุยกับผู้เรียนถึงความต้องการของคนส่วนใหญ่

ด้านเนื้อหาสาระ สำหรับผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานมาก่อน ผู้สอนจะตั้งหลักมาตรฐานแบ่งเป็น 2 ช่วงคือช่วงแรกอธิบายถึงประวัติความเป็นมาของงานศิลปะแบบกระชับ อธิบายเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์ที่สำคัญต่างๆ ลำดับต่อไปเรื่องของการร่างภาพ ให้ผู้เรียนรู้จักเส้นแบบต่างๆ ใช้เวลาประมาณครึ่งเดือน ช่วงสองคือเรื่องของสี ทฤษฎีสี ผู้สอนเริ่มสอนจากสีน้ำ หรือสีโปสเตอร์ สีอะคริลิก สีน้ำมันสำหรับผู้เรียนมานานแล้ว ซึ่งจะให้ผู้เรียนฝึกทักษะปฏิบัติด้วยตนเอง สำหรับด้านสุนทรียศาสตร์สำหรับผู้เริ่มต้นเรียนใหม่ๆ คงยังไม่ซึมซาบสุนทรียะมากนัก ต่อเมื่อผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติบ่อยครั้งจะค่อยๆ ซึมซับความมีสุนทรียะในงานศิลปะไปเอง

ด้านวิธีการสอน ผู้สอนยึดความต้องการของคนส่วนใหญ่ แบ่งกลุ่มผู้เรียนตามความสนใจ เป็นการเรียนตามอัธยาศัย บรรยากาศการเรียนสนุกสนานไม่เคร่งเครียด ในบางครั้งเป็นการเรียนแบบพี่สอนน้องคือผู้เรียนที่เคยมาเรียนเป็นเวลานานมาช่วยแนะนำผู้เรียนที่มาใหม่ทั้งนี้อยู่ภายใต้การสังเกตจากผู้สอน

ด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้เรียนต้องนำอุปกรณ์การเรียนมาเองทั้งดินสอ ยางลบ กระดาษสำหรับวาดภาพหรือระบายสี เฟรมสำหรับวาดภาพ พู่กัน ดังนั้นผู้สอนจึงต้องลดขั้นตอนให้ผู้เรียนทำงานได้เร็วขึ้น รวมทั้งหาเทคนิคในการวาดภาพ ระบายสีมาสอนแก่ผู้เรียน ใช้สื่อประเภทตัวอย่างผลงาน ภาพตัวอย่างจากหนังสือ ภาพถ่ายเอกสารมาประกอบการสอน ในบางรุ่นที่ผู้สอนพาออกไปทำงานนอกสถานที่ บริเวณใกล้ๆ เช่น สวนรถไฟ สวนสาธารณะจตุจักร และในบางรุ่นผู้สอนพาไปชมนิทรรศการพร้อมอธิบายถึงวิธีการสร้างผลงานสร้างความน่าสนใจให้แก่ผู้เรียนได้มาก

สำหรับอาคารสถานที่เนื่องจากศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร เขตจตุจักร ขอใช้สถานที่ชั้นใต้ดินของห้างสรรพสินค้า ซึ่งมีบริเวณจำกัด ไม่มีห้องเป็นสัดส่วน มีการเรียนการสอนในบริเวณเดียวกันทุกวิชา มีแสงสว่างส่องถึงรวมทั้งเปิดไฟนีออนตลอด แต่ไม่มีห้องสำหรับเก็บอุปกรณ์ ผู้คนเดินผ่านพลุกพล่านเพราะอยู่ใกล้กับทางเข้าออกรถไฟฟ้าใต้ดิน ทำให้เป็นที่สนใจจึงมีผู้คนแวะเวียนมาดูผลงานและสมัครเรียนเต็มทุกรุ่น

ด้านการประเมินผล ผู้สอนดูจากผลงานเป็นอันดับแรก เพราะบางคนมาเรียนไม่บ่อยแต่ไปฝึกปฏิบัติที่บ้านบ่อยก็จะมีพัฒนาการที่ดี บางครั้งผู้สอนใช้การสอบถามปากเปล่าเพื่อดูว่าผู้เรียนมีความเข้าใจหลักการทฤษฎีที่ถูกต้อง ผู้สอนให้ความสำคัญกับทักษะปฏิบัติ 70% ทฤษฎีหลักการ 30% เมื่อเรียนจบมีใบประกาศนียบัตร

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม สิ่งที่ผู้สอนถ่ายทอดให้ไปนั้นเป็นเพียงหลักการ ผู้เรียนต้องนำไปแตกยอดเพิ่มเติมผ่านการฝึกฝนปฏิบัติบ่อยๆ จนเกิดความชำนาญ ความสุขของครู คือการได้เห็นผู้เรียนทำงานได้ดีขึ้นๆ ในระยะเวลาสั้นๆ จากคนที่ไม่เป็นอะไรเลย จนสามารถทำงานศิลปะได้ด้วยตนเอง (ศุภชัย ไตรพุ่ม, สัมภาษณ์ ส.ค. 2555)

2.3 การอบรมระยะสั้นสำหรับบุคคลทั่วไป คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (ผู้วิจัยเข้าสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ในวันที่ 24-25 มี.ค.2555)

เป็นหลักสูตรระยะสั้น เฉพาะช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อน ช่วงเดือนมี.ค.-พ.ค. ของทุกปี เปิดสอนหลักสูตรสีน้ำ และสีน้ำมัน ราคาหลักสูตรละ 6,000 / 6,500 บาท ภาครวมอุปกรณ์ หลักสูตร 54 ชั่วโมง (ประมาณ 9 วัน) เลือกเรียนวันเสาร์ หรือวันอาทิตย์ เวลา 9.00-12.00 น. หรือ 13.00-16.00 น.

ด้านวัตถุประสงค์ เพื่อให้ประชาชนทั่วไป ที่มีความสนใจในการวาดภาพและระบายสีทั้งสีน้ำหรือสีน้ำมัน ที่ไม่มีโอกาสได้เรียนตั้งแต่ในมหาวิทยาลัย และเป็นการใช้เวลาว่างให้มีความสุขและเกิดประโยชน์

ด้านเนื้อหาสาระ ช่วงต้นของการเรียนผู้สอนจะอธิบายถึงสิ่งที่จะได้เรียนต่อไป พร้อมฉายสไลด์ควบคู่ไปกับการบรรยาย หยิบยกตัวอย่างผลงานของผู้ที่เคยมาเรียนนำมาให้ดูเป็นตัวอย่างเพื่อสร้างแรงจูงใจแก่ผู้เรียน อธิบายถึงประวัติศาสตร์ศิลปะ การรู้จักอุปกรณ์การวาดภาพและระบายสี รวมทั้งการเลือกใช้งานให้เหมาะสม

เป็นกิจกรรมที่เน้นด้านทักษะปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี โดยคณะผู้สอนจัดทำเอกสารประกอบความรู้อย่างย่อๆ แจกให้แก่ผู้เรียน โดยจัดตารางการสอนตั้งแต่พื้นฐานการวาดภาพ การรู้จักแสงเงา ทฤษฎี การเลือกใช้สีให้เหมาะกับงาน เป็นต้น ไม่เน้นเนื้อหาด้านสุนทรียศาสตร์ และการวัดและประเมินผล

ด้านวิธีการสอน ผู้สอนทั้งหมดเป็นอาจารย์จากคณะจิตรกรรมฯ มีการประชุมและวางแผนการสอน รวมทั้งจัดตารางการใช้ห้องเรียนเนื่องจากการจัดกิจกรรมนี้ใช้ห้องสตูดิโอของคณะจิตรกรรม ดังนั้นคณะผู้สอนต้องกำหนดตารางสอนก่อนล่วงหน้าเพื่อจองคอร์สให้ทันเปิดเทอม

ด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้สอนเป็นผู้จัดเตรียมสื่อทั้งหมด เช่น การฉายสไลด์ การโชว์ผลงานที่สำเร็จแล้ว การใช้ผ้าคลุมไม้จริง รวมถึงจัดให้มีคนมานั่งเป็นแบบจริงในการวาดภาพ

สำหรับอาคารสถานที่ ใช้ห้องสตูดิโอ ของคณะจิตรกรรมฯ บรรยากาศของห้องจึงถูกจัดไว้ได้อย่างเหมาะสมกับการทำงานศิลปะ ทั้งการจัดแสงสว่าง การเตรียมบริเวณสำหรับตั้งหุ่นที่ใช้เป็นแบบในการวาด รวมทั้งบริเวณฝาผนังโดยรอบมีการติดผลงานศิลปะของนักศึกษาคณะจิตรกรรมฯ

มีการเปิดเพลงไปด้วยขณะทำกิจกรรม ทำให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย ไม่เครียด และสนุกที่จะทำกิจกรรมตั้งแต่ต้นจนจบคอร์สเรียน

ด้านการประเมินผลไม่มี จะมีเพียงสรุปผลงานที่ทำทั้งหมดของแต่ละคนในวันจบคอร์ส โดยผู้สอนวิจารณ์ผลงานให้ฟังร่วมกัน รวมทั้งจัดแสดงผลงานของผู้เรียนที่ห้องแสดงผลงานศิลปะของคณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์

2.4 สำนักส่งเสริมและฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสัน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

โครงการอบรมวิชาชีพสำหรับประชาชน เป็นหลักสูตรระยะสั้น เปิดอบรม 8 หมวดวิชา ได้แก่ หมวดเกษตร หมวดเบ็ดเตล็ด หมวดภาษา หมวดวิทยาศาสตร์ หมวดศิลปะ หมวดสุขภาพ และกีฬา หมวดอาหาร และหมวดคอมพิวเตอร์

ในหมวดศิลปะ ประกอบด้วย การเพ้นท์เสื้อยืด-ยีนส์ วาดภาพการ์ตูนล้อ วาดภาพสีพาสเทล วาดภาพลายเส้น วาดภาพสีน้ำมันเบื้องต้น วาดภาพลายไทย เป็นต้น ค่าใช้จ่ายชำระก่อนล่วงหน้าก่อนเริ่มเรียน ราคา 2,830 บาท ราคารวมอุปกรณ์

ผู้วิจัยสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในวิชาวาดภาพสีน้ำเบื้องต้น ใช้ระยะเวลา 4 วันเต็ม ในวันที่ 21 – 22 และ 28 – 29 เมษายน 2555 เวลา 8.00 – 17.00 น. และไปสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ในวันที่ 25 สิงหาคม 2555 ประกอบการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการนำมาวิเคราะห์การจัดกิจกรรมฯ ได้ดังนี้

ด้านผู้สอน คือ ผ.ศ. โกศล พิณกุล อายุ 69 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโทสาขาทัศนศิลป์ ศิลปะสมัยใหม่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญสร้างสรรค์ผลงานสีน้ำและสีน้ำมันอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งจัดแสดงผลงานมากกว่า 80 ครั้ง มีประสบการณ์สอนสีน้ำแก่ผู้สนใจทั้งชาวไทยและต่างประเทสนานกว่า 35 ปี

ด้านผู้เรียน ประชาชนอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ที่มีความสนใจงานศิลปะและการระบายสีน้ำไม่จำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานทางศิลปะก็เรียนได้

ด้านวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคคลที่มีความสนใจการระบายสีน้ำ อยากร่างงานศิลปะได้ในระยะเวลาจำกัด โดยไม่ต้องไปฝึกวาดภาพก็สามารถทำงานศิลปะได้ในเวลาอันสั้น และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ด้านเนื้อหาสาระ ผู้สอนกำหนดขอบเขตกว้างๆ ไว้ก่อน ให้ผู้เรียนรู้ทฤษฎีการร่างภาพ การจัดองค์ประกอบ และรู้จักธรรมชาติของสีน้ำ และภาพสีน้ำ เข้าใจถึงการระบายสีน้ำ ตามแนวทางของ Painting ให้เป็นภาพต่างๆ ได้ เช่น ภาพสิ่งของเครื่องใช้ ภาพดอกไม้ ภาพทะเล เรือ ภาพต้นไม้ ภาพสิ่งก่อสร้าง ตลอดจนการสร้างภาพบรรยากาศในภาพ ด้วยสีกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มสีร้อน สีเย็น ตลอดจนบรรยากาศของเวลา เช่น ตอนเช้า ตอนเย็น เป็นต้น

ทักษะปฏิบัติ ผู้สอนให้ความสำคัญ 100% กล่าวคือ วิธีการ เทคนิคการทำงาน และระหว่างปฏิบัติจะรู้ทฤษฎีด้วยตัวเองซึ่งจะจดจำได้ดีกว่า ส่วนอื่นๆ เช่น สุนทรียศาสตร์ ความซาบซึ้งในความงามทางศิลปะหรือสรรพสิ่งรอบตัวก็จะตามมาเองเมื่อผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติบ่อยๆ ส่วนประวัติศาสตร์ศิลป์ ผู้สอนใช้วิธีเล่าเรื่องราวในอดีตขณะเดินทาง ทั้งการไปทำงานวาดภาพระบายสีตามสถานที่ต่างๆ หรือการไปพิพิธภัณฑ์เห็นภาพวาดที่มีชื่อเสียงซึ่งเป็นเกล็ดเล็กเกล็ดน้อยให้แก่ผู้เรียนฟังโดยไม่รู้ตัว ส่วนศิลปวิจารณ์ ผู้สอนได้บอกกล่าวและวิจารณ์งานของผู้เรียนทีละคน เพื่อแนะนำให้ผู้เรียนมองเห็นจุดบกพร่องที่ควรปรับปรุงก่อนสาธิตแก้ไขให้แก่ผู้เรียนดูเป็นตัวอย่างตรงจุดบกพร่องนั้น

ด้านวิธีการสอน ผู้สอนสาธิตให้ดูทีละขั้นตอน แล้วให้ผู้เรียนไปปฏิบัติตาม ระหว่างนั้นทีมงานผู้ช่วยสอนจะเดินดูทีละคน หากมีข้อสงสัยผู้สอนจะสาธิตพร้อมแก้ไขให้ดูเป็นตัวอย่าง โดยวันแรกผู้สอนเริ่มจากการบรรยายพื้นฐานการระบายสีแบบต่างๆ เช่น เปียกบนเปียก แห้งบนเปียก แห้งบนแห้ง ให้ผู้เรียนปฏิบัติตามพื้นฐานการระบายสีแบบต่างๆ เป็นภาพทิวทัศน์ เช่น ท้องฟ้า ภูเขา ไร่นา ทะเล ฯลฯ วันที่สอง ผู้สอนบรรยายการระบายสีจากพื้นฐานเรื่องราวเป็นท้องฟ้า ต้นไม้แบบต่างๆ ทางเดิน ลำธาร ให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม วันที่สามผู้สอนบรรยายการระบายดอกไม้จากปลายพู่กันเลียนแบบภาพเขียนจีน เช่น ดอกกุหลาบ ดอกเข็ม ผู้เรียนปฏิบัติตามการระบายดอกไม้จากปลายพู่กัน วันที่สี่ผู้สอนบรรยายการระบายสีดอกไม้สีขาว แก้ปัญหาระบายพื้นหลังเช่น กิ่งก้าน และใบไม้ เช่น ดอกแคทลียา ดอกลิ้นทมิฬ ผู้เรียนปฏิบัติตาม

ด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้สอนเตรียมภาพงานที่สำเร็จแล้วมาให้ดูเป็นตัวอย่าง ภาพต้นแบบที่แจกให้กับผู้เรียนทุกคนคนละชุด ผู้สอนเตรียมอุปกรณ์การเรียนทั้งกระดาษสำหรับระบายสีน้ำ สีน้ำ พู่กัน แปรง จานสี เทปกาว กระดาษรองเขียน

สำหรับอาคารสถานที่ ใช้ห้องบรรยายของตึกวิทยบริการ ภายในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นห้องเรียนติดแอร์ เปิดไฟนีออนสว่างตลอดเวลา มีส่วนพักผ่อนบริเวณนอกห้องมีลานจอดรถ การเดินทางเข้าออกสะดวกสบาย

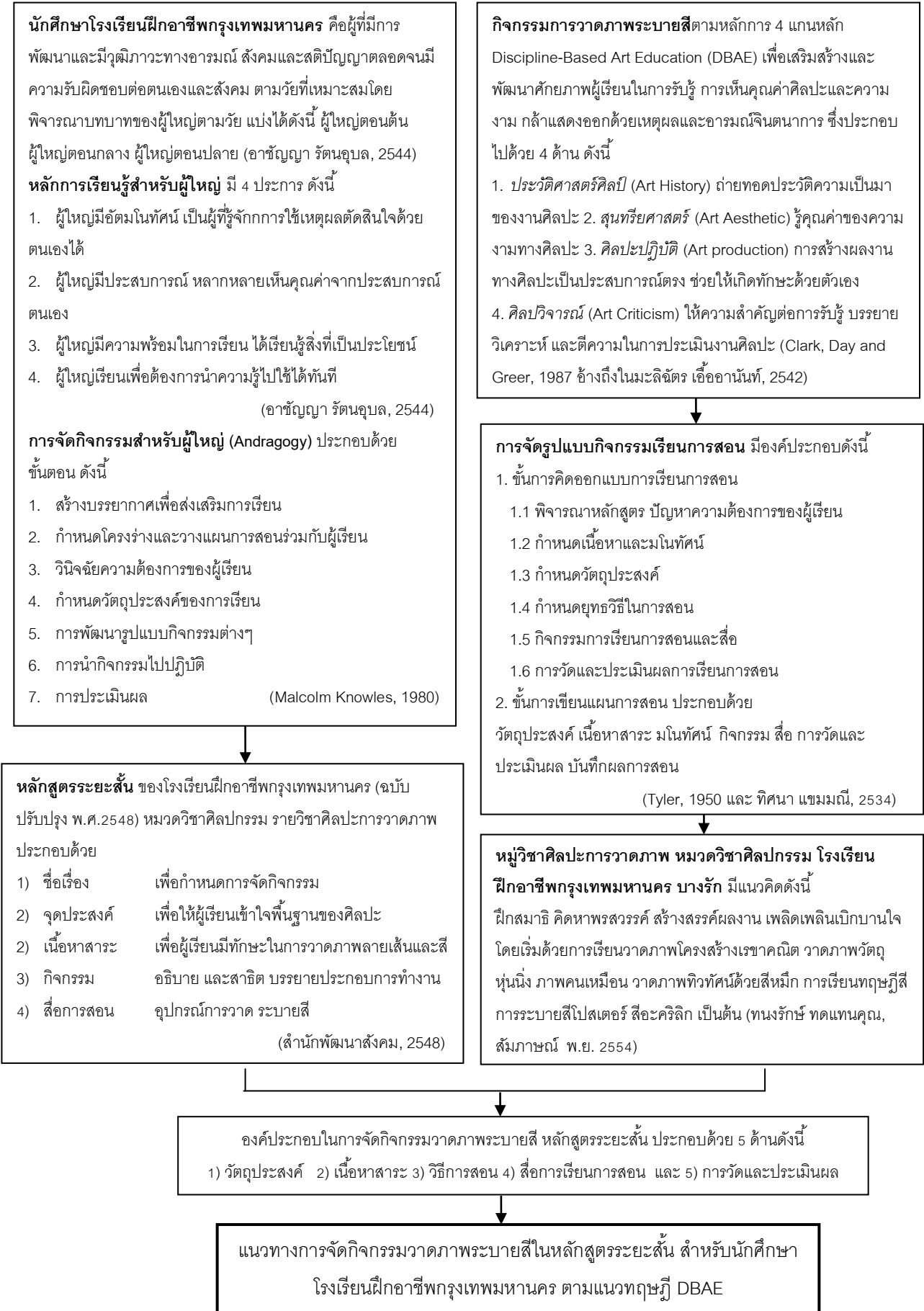
ด้านการประเมินผล ไม่มีการประเมินผล ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของบุคคล นำมาเปรียบเทียบกันไม่ได้ ทำายชั่วโมงทางสถาบันฯ มีการประเมินผลผู้สอน

สรุปจากผลการสังเกตการณ์ทั้ง 5 แห่งพบว่า หลักสูตรหรือรายวิชามีส่วนสำคัญมากที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและสมัครเรียน อีกทั้งการจัดตารางเรียนและชั่วโมงเรียนที่ผู้เรียนมีเวลาว่างตรงกันกับรายวิชานั้น จะมีกลุ่มผู้เรียนที่ต่างกัน เช่น ในการจัดการเรียนวันจันทร์-วันศุกร์ของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร บางรัก วิทยาลัยสารพัดช่างสี่พระยา (เอี่ยมมลออ) และศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร เขตจตุจักร ส่วนใหญ่กลุ่มผู้เรียนจะเป็นผู้ใหญ่วัยเกษียณอายุหรือกลุ่ม

แม่บ้านผู้ว่างงาน โดยมาเรียนเพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ก่อนที่จะไปรับลูกหลังเลิกเรียน ส่วนกลุ่มผู้เรียนที่มาเรียนในวันเสาร์อาทิตย์ที่สำนักส่งเสริมและฝึกอบรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หรือมหาวิทยาลัยศิลปากรส่วนใหญ่เป็นคนวัยทำงานที่มาเรียนเพื่อเพิ่มเติมความรู้ โดยใช้เวลาว่างเสาร์อาทิตย์ให้เป็นประโยชน์ แต่ผลลัพธ์ที่ได้ทั้ง 5 แห่งคล้ายกัน อันดับแรกคือ ผู้เรียนมีความสุข เกิดความเพลิดเพลินเมื่อทำงานศิลปะ การได้เจอเพื่อนกลุ่มใหม่ที่มีความสนใจในเรื่องศิลปะเหมือนกัน รองลงมาคือนำความรู้ที่ได้ไปบูรณาการกับวิชาอื่นๆ เช่น นำไปประกอบอาชีพเสริม พันธุ์เสื้อ พันธุ์กระเป๋า หรือนำความรู้เรื่องทฤษฎีไปใช้กับงานสิ่งพิมพ์ งานดีไซน์เสื้อผ้า หรือแม้แต่เป็นแบบอย่างในการทำงานศิลปะให้ลูกปฏิบัติตาม สามารถสอนลูกทำงานศิลปะได้ด้วยตนเอง เป็นต้น ซึ่งวิธีการสอนทุกแห่งเหมือนกันคือการสอนแบบสาธิตประกอบการบรรยาย สำหรับการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี ตามแนวทฤษฎี DBAE ทั้ง 5 แห่งเหมือนกันคือมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะปฏิบัติสูงสุด ไม่เน้นภาคทฤษฎี และบางแห่งไม่กล่าวถึงเนื้อหาด้านสุนทรียศาสตร์ หรือประวัติศาสตร์ศิลป์เลย บางแห่งไม่มีการประเมินผลงาน ผู้สอนเพียงช่วยวิจารณ์ผลงานขณะผู้เรียนกำลังลงมือปฏิบัติงาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้เรียนอาจไม่แก้ไขผลงานตามที่ได้ฟังคำวิจารณ์ก็ได้ ทั้งนี้ทั้ง 5 แห่งมีวัตถุประสงค์เหมือนกันคือเพื่อสอนให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานให้ได้ผลงานสำเร็จในเวลาอันสั้น

จากการสังเกตการณ์ตามสถานที่ต่างๆ ผู้วิจัยได้ข้อสรุปว่าการที่ผู้มาเรียนในแต่ละแห่งมีจำนวนมากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ซึ่งประกอบด้วย 1) ความรู้และประสบการณ์ของผู้สอนในการถ่ายทอดความรู้ มีความเป็นกันเอง สุกสนาน สามารถแนะนำเทคนิควิธีการทำงานศิลปะให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตามได้โดยง่าย 2) สถานที่เรียนอยู่ในแหล่งการเดินทางสะดวกสบาย รวมทั้งการจัดบรรยากาศห้องเรียนให้เหมาะสม 3) ค่าใช้จ่ายในการเรียนการสอน บางแห่งมีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูงแต่ก็ยังมีผู้เรียนจำนวนมาก ผู้วิจัยพบว่าเป็นเพราะมีผู้สอนที่มีประสบการณ์สูง เนื่องจากบางแห่งผู้สอนเป็นศิลปินอิสระ มีเทคนิคการทำงานเฉพาะตัวที่สามารถถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียนที่สนใจได้ และ 4) การโฆษณาประชาสัมพันธ์กิจกรรมวาดภาพระบายสีให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายในกลุ่มคนที่สนใจ ได้แก่ การทำป้ายโฆษณา การประชาสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ต การชักชวนแนะนำจากคนรู้จัก เป็นต้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่อง **การศึกษาการจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีในหลักสูตรระยะสั้น สำหรับนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎี DBAE**

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวปิยะรัตน์ สุขจรัส เกิดเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2515 ที่จังหวัดลพบุรี สำเร็จ การศึกษาระดับชั้นมัธยมปลายจากโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีสาขาวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระ นคร และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (ศิลปศาสตร์บัณฑิต) เมื่อปีพ.ศ. 2539 เข้าศึกษาต่อใน ระดับบัณฑิตศึกษาที่สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2553